

VU Research Portal

Jeugdigen in Aruba: hoe worden ze (niet) delinquent?

van der Wal, H.A.

2011

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

van der Wal, H. A. (2011). *Jeugdigen in Aruba: hoe worden ze (niet) delinquent? Empirisch gebaseerde voorstellen voor de aanpak van jeugddelinquentie in overeenstemming met het IVRK*. [, Vrije Universiteit Amsterdam]. Caribpublishing BV.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Jeugdigen in Aruba: hoe worden ze (niet) delinquent?

VRIJE UNIVERSITEIT

Jeugdigen in Aruba: hoe worden ze (niet) delinquent?

**Empirisch gebaseerde voorstellen voor de aanpak van jeugddelinquentie
in overeenstemming met het IVRK**

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

ter verkrijging van de graad Doctor aan
de Vrije Universiteit Amsterdam,
op gezag van de rector magnificus
prof.dr. L.M. Bouter,
in het openbaar te verdedigen
ten overstaan van de promotiecommissie
van de faculteit der Rechtsgeleerdheid
op maandag 26 september 2011 om 11.45 uur
in de aula van de universiteit,
De Boelelaan 1105

door

Helena Anke van der Wal

geboren te Leeuwarden

promotoren: prof.dr. P.H. van der Laan
 prof.dr. G.J.J.M. Stams
copromotor: prof.mr. J.E. Doek

Inhoud

Voorwoord	9
Lijst van afkortingen	11
Inleiding	13
1 Jeugddelinquentie: Een verdragsconforme benadering	17
1.1 Inleiding	17
1.2 Instrumenten voor de rechten en de bescherming van het kind	18
1.3 Implementatie en interpretatie van het IVRK	21
1.3.1 Omvang, opzet en indeling van het verdrag	21
1.3.2 De verplichting tot uitvoering en implementatie	23
1.3.3 Algemene beginselen bij implementatie	25
1.4 Het kind als drager van (grond)rechten	30
1.5 Het recht op ontwikkeling en opvoeding	35
1.5.1 Inleiding	35
1.5.2 De taak van de ouders	35
1.5.3 De rol van de overheid	38
1.5.4 Het recht op (kwaliteits)onderwijs en kinderrechteneducatie	41
1.6 Contouren van een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie	44
1.6.1 Inleiding	44
1.6.2 Preventie	46
1.6.3 Jeugdstrafrechtspleging volgens het IVRK	47
1.7 Samenvatting	52
2 De context van kinderen en jongeren in Aruba	53
2.1 Inleiding	53
2.2 De sociaal-maatschappelijke context	53
2.2.1 Maatschappelijke opvattingen over kinderen en jongeren	53
2.2.2 De maatschappelijke context	56
2.2.3 Onderwijs in Aruba	62
2.3 De strafrechtelijke context	68
2.3.1 Criminaliteit en strafbaarheid	68
2.3.2 Het vigerende jeugdstrafrecht	69
2.3.3 Voorstellen voor een nieuw jeugdstrafrecht	73
2.3.4 Cijfers met betrekking tot jeugddelinquentie	76

2.4	De verdragsrechtelijke context	79
2.4.1	Inleiding	79
2.4.2	De aanloop naar medegelding van het IVRK	79
2.4.3	Voorbehouden bij het IVRK	83
2.4.4	Rapportages aan het VN Comité voor de rechten van het kind	84
2.4.5	Koninkrijksverantwoordelijkheid en -aansprakelijkheid	86
2.5	Samenvatting	91
3	Verklaren van jeugddelinquentie	93
3.1	Inleiding	93
3.2	De ontwikkeling van probleemgedrag	95
3.2.1	Antisociaal gedrag	95
3.2.2	Het ontwikkelingsperspectief in de criminologie	96
3.2.3	Samengaan van verschillende vormen van probleemgedrag	97
3.2.4	Ontwikkelingstrajecten	97
3.3	Factoren voor delinquentie	102
3.3.1	Risico-, beschermende en promotieve factoren	102
3.3.2	Cumulatie van factoren	104
3.3.3	Risico- en beschermingsprocessen in de verschillende levensfasen	105
3.4	Individuele factoren voor delinquentie	108
3.4.1	Inleiding	108
3.4.2	Leeftijd	110
3.4.3	Sekse	111
3.4.4	Middelengebruik	113
3.4.5	Slachtofferschap	113
3.5	Factoren in het gezinsdomein	114
3.5.1	Inleiding	114
3.5.2	Opvoeding	116
3.5.3	Sociaal-economische status	118
3.5.4	Gezinssamenstelling	119
3.6	Factoren in het schooldomein	119
3.7	Factoren in de domeinen vrienden en vrijetijd	121
3.8	Buurtfactoren	122
3.9	Samenvatting en discussie	123
4	Methode van onderzoek	125
4.1	Inleiding	125
4.2	Steekproef en dataverzameling	125
4.2.1	De pilot	125
4.2.2	Doelgroepopulatie, steekproefkader en -omvang	126
4.2.3	Het veldwerk	126
4.2.4	De vragenlijst	128
4.2.5	Participatie en (non) participatie	129

4.3	Uitvoering van het zelfrapportageonderzoek naar delinquent gedrag	131
4.3.1	Inleiding	131
4.3.2	Zelfgerapporteerde delicten	133
4.3.3	Indeling van niet delinquenten en delictplegers	136
4.4	Uitvoering van het onderzoek naar factoren die aan delinquentie zijn gerelateerd	139
4.4.1	Inleiding	139
4.4.2	Individuele factoren	139
4.4.3	Gezinsfactoren	142
4.4.4	Factoren in het schooldomein	146
4.4.5	Factoren in de domeinen vrienden en vrijetijd	147
4.5	Analyseplan	149
5	Zelfgerapporteerde jeugddelinquentie in Aruba	153
5.1	Inleiding	153
5.2	Delicten en delinquentie	153
5.2.1	Indeling delicten en delinquentie	153
5.2.2	Welke delicten worden door jongeren gepleegd?	154
5.3	Prevalentie en incidentie voor de totale groep	155
5.4	Prevalentie en incidentie, onderscheid naar subgroepen	159
5.4.1	Prevalentie en incidentie, onderscheid naar sekse	159
5.4.2	Prevalentie en incidentie, onderscheid naar leeftijd	161
5.4.3	Prevalentie en incidentie, onderscheid naar opleidingsniveau	163
5.5	Frequentie van zelfgerapporteerde jeugddelinquentie	166
5.6	Indeling delictplegers	167
5.7	Samenvatting	169
6	Aan jeugddelinquentie gerelateerde factoren	173
6.1	Inleiding	173
6.2	Individuele factoren	173
6.2.1	Hinderlijk gedrag	173
6.2.2	Psychosociale problemen en prosociaal gedrag	175
6.2.3	Middelengebruik	177
6.2.4	Slachtofferschap	179
6.3	Factoren in het gezin	181
6.3.1	Achtergrondkenmerken van het gezin	181
6.3.2	Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders	183
6.4	Factoren in het schooldomein	188
6.5	Factoren in de domeinen vrienden en vrije tijd	191
6.6	Samenvatting	196

7	Risico- en promotieve factoren voor delinquentie	201
7.1	Inleiding	201
7.2	Factoren voor het domein individu	201
7.2.1	Hinderlijk gedrag	201
7.2.2	Psychosociale problemen en pro sociaal gedrag	202
7.2.3	Middelengebruik	203
7.2.4	Slachtofferschap	204
7.3	Risico- en promotieve factoren in het gezinsdomein	204
7.3.1	Achtergrondkenmerken van het gezin	204
7.3.2	Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders	205
7.4	Risico- en promotieve factoren in het schooldomein	208
7.5	Factoren in de domeinen vrienden en vrijetijd	209
7.6	Cumulatie van risico- en promotieve factoren	210
7.6.1	Inleiding	210
7.6.2	Werkwijze	210
7.6.3	Cumulatie van factoren in de totale onderzoeksgroep	211
7.6.4	Cumulatie van factoren naar sekse en leeftijd	214
7.7	Samenvatting	216
8	Elementen van een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie in Aruba	225
8.1	Inleiding	225
8.2	Het jeugdcriminaliteitsbeeld van Aruba	225
8.3	Implicaties van de resultaten voor de verschillende domeinen	226
8.3.1	Inleiding	226
8.3.2	Individuele factoren	228
8.3.3	Factoren in het gezinsdomein	229
8.3.4	Factoren in het schooldomein	231
8.3.5	Factoren in de domeinen vrienden en vrije tijd	233
8.4	Implementatie van het IVRK in Aruba	235
8.5	Tot besluit	240
	Tabellen en figuren	241
	Aanvullende tabellen bij hoofdstuk 7	245
	Literatuur	259
	Samenvatting	279
	Summary	283
	Dankwoord	287
	Curriculum vitae	291

Voorwoord

Het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) is in vele landen een belangrijke gangmaker voor de hervorming van het jeugdstrafrecht. Het accent ligt daarbij in veel gevallen op verandering van wetgeving, zonder veel aandacht voor de vaak in ruime mate beschikbare resultaten van wetenschappelijk onderzoek naar de oorzaken, de aard en de omvang van jeugddelinquentie. De politieke behoefte om jeugdcriminaliteit stevig aan te pakken leidt regelmatig tot een uitbreiding of een verzwaring van punitieve sancties, ondanks het feit dat onderzoek de effectiviteit van dergelijke sancties ernstig in twijfel trekt.

Het Koninkrijk der Nederlanden is partij bij het IVRK, maar de aandacht voor de implementatie van dit verdrag was en is nog steeds in hoge mate gericht op de ontwikkelingen in het Nederlandse deel van het Koninkrijk.

Het bijzondere van het onderzoek van Hellen van der Wal is dat de aandacht wordt gevestigd op een ander deel van het Koninkrijk: Aruba, met name voorzover het gaat om de jeugdcriminaliteit aldaar en de betekenis van het IVRK in dat verband. Voor het eerst wordt op basis van uitvoerig onderzoek een grote hoeveelheid informatie verkregen uit zelfrapportage gepresenteerd, geanalyseerd en van conclusies voorzien over jeugdcriminaliteit in Aruba.

In jeugdcriminologische studies wordt maar zelden een verband gelegd tussen de uitkomsten ervan en hun mogelijke betekenis voor de implementatie van de bepalingen van het IVRK en andere relevante internationale instrumenten, zoals de *Beijing Rules*. Het bijzondere van deze studie is dat dit wel wordt gedaan. Er wordt een verbinding gemaakt tussen de twee delen van deze studie: de uiteenzetting en analyse van de internationale juridische standaards voor het jeugdstrafrecht en het empirisch onderzoek van de jeugddelinquentie in Aruba. Het resulteert, mede op basis van dit onderzoek, in concrete voorstellen voor de verwezenlijking van verdragsconforme aanpak van jeugddelinquentie in Aruba.

Een gevleugelde, inmiddels wellicht wat minder bekende, opmerking uit de Nederlandse jeugdliteratuur van de vader van Dik Trom is: Het is een bijzonder kind en dat is het!

Voor de jeugdcriminologische literatuur in het Koninkrijk geldt voor deze studie: Het is een bijzonder boek en dat is het!

Jaap E. Doek

Voorzitter van het VN Comité voor de Rechten van het Kind (2001-2007)

Lijst van afkortingen

AB	Afkondigingsblad van Aruba
AV	Algemene Vergadering van de Verenigde Naties
Beijing Rules	United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice
BES-eilanden	Bonaire, Sint Eustatius en Sint Maarten
BUPO	Internationale Verdrag voor Burgerlijke en Politieke Rechten
BRA	Bevolkingsregister van Aruba
BW	Burgerlijk Wetboek (Nederland)
BWA	Burgerlijk Wetboek van Aruba
CASI	Computer Assisted Self-completed Interviewing
CBA	Criminaliteitsbeeldanalyse Aruba 2007
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CRC	Committee on the Rights of the Child (zie: VN Comité)
EMBU-C	Kinderversie van de Eгна Minnen Beträffande Uppfostran-vragenlijst
ESOCUL	Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten
ECOSOC	UN Economic and Social Council
EVRM	Europees Verdrag inzake de Rechten van de Mens
FDA	Fondo pa Desaroyo di Aruba (Ontwikkelingsfonds van Aruba)
ISRD-2	2e Internationaal vergelijkend zelfrapportageonderzoek naar jeugddelinquentie
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake de Burgerrechten en Politieke Rechten
IVRK	Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind
GC	General Comment (Algemeen Commentaar)
GT	Geldende tekst
Havanna Rules	UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty
LBO	Lager beroepsonderwijs (in Aruba: EPB - Educacion Profesional Basico)
HBO	Hoger beroepsonderwijs
MBO	Middelbaar beroepsonderwijs (in Aruba: EPI - Educacion Profesional Intermedio)
MvT	Memorie van toelichting
NOP	Nationaal Onderwijsplan Aruba 2007-2017
ngo	Non-gouvernementele organisatie
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
OJJDP	Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention
OLC	Ontwikkelings- en levensloopcriminologie
OM	openbaar ministerie
OR	odds ratio
Rb.	Rechtbank
P.B.	Publicatieblad (van de voormalige Nederlands Antillen)
Riyadh Guidelines	UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency
RSJ	Raad voor de Strafrechtspleging en Jeugdbescherming
RvA	Raad van Advies
SER	Sociaal-Economische Raad
SES	Sociaal-economische status
Statuut	Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden
SMC	Stichting Maatschappij & Criminaliteit Aruba (uitvoerder van de YLS)

JEUGDIGEN IN ARUBA: HOE WORDEN ZE (NIET) DELINQUENT?

Stb.	Staatsblad
TK	Tweede Kamer
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNICEF	United Nations Children's Fund
UVRM	Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens
VN	Verenigde Naties
VN Comité	VN Comité voor de Rechten van het Kind
VO	Voortgezet onderwijs
WO	Wetenschappelijk onderwijs
WODC	Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum
WODC MZJ 2005	WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit – Meting 2005
WvSr.	Wetboek van Strafrecht van Aruba
WvSv.	Wetboek van Strafvordering van Aruba
YLS Aruba 2007	Youth Lifestyle Survey Aruba, meting 2007
ZJ	Zittingsjaar

Inleiding

Op 17 januari 2011 was het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) in Aruba tien jaar van kracht. Op enkele persberichten na is dit jubileum geruisloos voorbijgegaan. Arubaanse kinderen wonen in een maatschappij waar het IVRK niet leeft. De implementatie van de verdragsverplichtingen in de nationale rechtsorde blijft ver achter. Er is geen integraal jeugdbeleid en het jeugdstrafrecht stamt grotendeels uit 1913. Jeugddelinquentie wordt vooral repressief benaderd en alternatieve straffen hebben geen wettelijke basis. Als de kwaliteit van het onderwijs kan worden afgelezen van het rendement (driekwart van de beroepsbevolking heeft een LBO-opleiding), kan de conclusie worden getrokken dat kinderen in Aruba zich niet kunnen ontwikkelen tot hun volste potentieel.

Door medegelding van het IVRK te verzoeken heeft de Arubaanse regering zich verplicht alle passende wettelijke, bestuurlijke en andere maatregelen te nemen om de in het Verdrag neergelegde rechten te verwezenlijken en om in de ruimst mogelijke mate de ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van kinderen in haar jurisdictie te waarborgen (artt. 4, 6 en 29, IVRK). Voor de volledige en harmonische ontplooiing van zijn persoonlijkheid dient een kind op te groeien in een gezinsomgeving, in een sfeer van geluk, liefde en begrip, aldus de preambule van het Verdrag. Het IVRK is in die zin een instrument ter bevordering van de ontwikkeling van kinderen, hun competenties en van hun groeiende persoonlijke autonomie (Ochaita & Espinoza, 1997).

Hoewel het IVRK niet letterlijk voorschrijft dat de lidstaten een integraal jeugdbeleidsplan dienen te ontwikkelen en uit te voeren, volgt de noodzaak daarvoor uit de verplichting voor lidstaten tot het scheppen van voorwaarden voor de ontwikkeling van kinderen tot hun volste potentieel. Vandaar ook dat het VN Comité voor de Rechten van het Kind¹ in 2004 de Arubaanse regering heeft aanbevolen het jeugdbeleidsplan te herzien en uit te breiden naar alle gebieden van het Verdrag, voor alle personen jonger dan achttien jaar (par. 18) en de nationale wetgeving volledig in overeenstemming te brengen met de beginselen en bepalingen van het Verdrag, onder andere met betrekking tot het onderwijs in minderheidstalen, het jeugdstrafrecht en de leerplicht (par. 12). In 2009 stelde het VN Comité² dat aan zijn eerdere aanbevelingen onvoldoende gevolg was gegeven (par. 8). Het VN Comité betreunde voorts dat er in Aruba nog steeds geen actieplan was voor de implementatie van het Verdrag (par. 15).

In 2010 hebben zich twee nieuwe ontwikkelingen voorgedaan die voor de implementatie van kinderrechten in Aruba van belang kunnen zijn. In het nader rapport³ bij een voorstel voor een nieuw strafrecht erkent de regering dat Aruba als enige land in het Koninkrijk niet beschikt over een jeugdbeleidsplan en dat daarom met prioriteit alsnog een dergelijk integraal beleidsplan zal

1 Slotopmerkingen (CRC/C/15/Add.227, dd. 30 januari 2004) naar aanleiding van de initiële rapportage ex artikel 44, eerste lid, onderdeel a, van het IVRK van Aruba aan het VN Comité (CRC/C/117/Add.2).

2 CRC/C/NLD/CO/3, 30 januari 2009.

3 Nader rapport bij de ontwerp-landsverordening houdende vaststelling van een nieuw Wetboek van Strafrecht van Aruba, dd. 1 juni 2010, kenmerk SMR/W-34/2010.

worden ontwikkeld. Ook is in 2010 een constitutioneel vangnet opgenomen in het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden⁴, ten behoeve van de effectieve en voortvarende implementatie van verdragen. Beide ontwikkelingen maken dat er nieuwe kansen zijn voor de implementatie van het IVRK, waaronder de ontwikkeling van een integraal jeugdbeleidsplan.

Met het onderhavige onderzoek wordt beoogd voor de ontwikkeling van het jeugdbeleidsplan bouwstenen aan te dragen. De aanbevelingen richten zich op een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie. Ingevolge het IVRK ligt de nadruk bij de aanpak van jeugddelinquentie op het voorkomen ervan. Het is niet in het belang van het kind (art. 3, IVRK) op te groeien onder omstandigheden die een risico vormen voor (toekomstig) delinquent gedrag. Deze gedachte is met name uitgewerkt in de *Riyadh Guidelines*⁵ en door het VN Comité⁶, waarbij de preventie van jeugddelinquentie wordt gekoppeld aan het recht op leven en ontwikkeling van kinderen (art. 6, IVRK):

11. This inherent right of every child⁷ should guide and inspire States parties in the development of effective national policies and programmes for the prevention of juvenile delinquency, because it goes without saying that delinquency has a very negative impact on the child's development. Furthermore, this basic right should result in a policy of responding to juvenile delinquency in ways that support the child's development (...).

16. One of the most important goals of the implementation of the CRC is to promote the full and harmonious development of the child's personality, talents and mental and physical abilities (preamble and arts. 6 and 29 CRC). The child should be prepared to live an individual and responsible life in a free society (preamble and art. 29 CRC), in which he/she can assume a constructive role with respect for human rights and fundamental freedoms (arts. 29 and 40 CRC). (...) In the light of these and other provisions of the CRC, it is obviously not in the best interests of the child if he/she grows up under circumstances that may cause an increased or serious risk of becoming involved in criminal activities. (...)

17. As stated above, a juvenile justice policy without a set of measures aimed at preventing juvenile delinquency suffers from serious shortcomings. States parties should fully integrate into their comprehensive national policy for juvenile justice the United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (the Riyadh Guidelines) adopted by the General Assembly in its resolution 45/112 of 14 December 1990.

18. The Committee fully supports the Riyadh Guidelines and agrees that emphasis should be placed on prevention policies that facilitate the successful socialization and integration of all children, in particular through the family, the community, peer groups, schools, vocational training and the world of work, as well as through voluntary organizations. This means, inter alia that prevention programmes should focus on support for particularly vulnerable families, the involvement of schools in teaching basic values (including information about the rights and responsibilities of children and parents under the law), and extending special care and attention to young persons at risk. In this regard, particular attention should also be given to children who drop out of school or otherwise do not complete their education. The use of peer group support and a strong involvement of parents are recommended. The States parties should also develop community-based services and programmes that respond to the special needs, problems, concerns and interests of children, in particular of children repeatedly in conflict with the law, and that provide appropriate counselling and guidance to their families.

4 Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden. Rijkswet van 28 oktober 1954 (Stb. 503). Het Statuut regelt de rechtsorde van het Koninkrijk.

5 *United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency* (1990), GA/RES/45/112.

6 CRC/C/GC/10 (2007): *Children's rights in juvenile justice*, par. 11 en 16-18.

7 Bedoeld wordt artikel 6, IVRK, inzake het recht op leven en ontwikkeling van het kind.

De opvatting van het VN-Comité dat een integraal jeugdbeleidplan voorzieningen moet bevatten voor ‘special care and attention to young persons at risk’, sluit naadloos aan op de *early risk focused*-preventie binnen de criminologie. De gedachte achter wat *risk focused*-preventie wordt genoemd is eenvoudig: identificeer de belangrijke risicofactoren voor delinquent gedrag en implementeer preventie maatregelen die erop gericht zijn die factoren te bestrijden. Deze aanpak is door Hawkins, Catalano en Miller (1992) overgenomen uit de medische wetenschap.

De onderzoeksvraag luidt: wat zijn ingrediënten voor een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie in Aruba? Ter beantwoording van deze vraag wordt in het onderhavige onderzoek een koppeling gemaakt tussen een sociaalwetenschappelijk en een juridisch paradigma: delinquente jongeren kunnen zich niet ontwikkelen tot hun volste potentieel (art. 6, IVRK), omdat gedragsproblemen (delinquentie) de ontwikkeling van jongeren blokkeren.

Op grond van het bovenstaande is het duidelijk dat bij de beantwoording van de onderzoeksvraag niet kan worden volstaan met literatuur en theorie, maar dat aan de hand van empirisch onderzoek dient te worden nagegaan wat in Aruba factoren zijn voor delinquentie en op welke wijze deze aan delinquentie zijn gerelateerd. Dit leidt tot de volgende deelvragen:

1. Wat is de prevalentie en incidentie van jeugddelinquentie in Aruba?
2. Wat zijn risico- en promotieve factoren voor jeugddelinquentie in Aruba?

In dit onderzoek wordt gebruikgemaakt van literatuur- en dossieronderzoek en van de gegevens verkregen uit de *Youth Lifestyle Survey Aruba*, eigen empirisch onderzoek dat is uitgevoerd bij een representatieve groep jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar.

Het onderhavige boek is als volgt ingedeeld.

In hoofdstuk 1 wordt ingegaan op het internationale kader voor de rechten en bescherming van kinderen en wordt onderzocht wat een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie inhoudt.

Hoofdstuk 2 schetst aan de hand van literatuur en eigen (dossier)onderzoek de context van kinderen in Aruba, waarbij eerst in het algemeen wordt ingegaan op de invulling van het begrip jeugd, op de maatschappelijke opvattingen over de jeugd en waar die opvattingen toe kunnen leiden. Vervolgens wordt ingegaan op het onderwijs in Aruba en op de juridische en de verdragsrechtelijke context, waarbij de nadruk ligt op het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind. Hoewel kinderen in Aruba zich van de implicaties daarvan niet bewust zullen zijn, wordt hun verdragsrechtelijke context mede bepaald door de rechtsorde van het Koninkrijk. In 2010 zijn ter gelegenheid van de wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk ontwikkelingen in gang gezet die voor die verdragsrechtelijke context van belang zullen zijn. Ook deze komen in het onderhavige hoofdstuk aan de orde.

Hoofdstuk 3 beschrijft het theoretische kader waarmee in het onderhavige onderzoek wordt getracht jeugddelinquentie te verklaren: de ontwikkelings- en levensloopcriminologie.

In hoofdstuk 4 wordt de gebruikte methode van onderzoek bij de uitvoering van het zelfrapportageonderzoek en de analyses van de verkregen data toegelicht.

Hoofdstuk 5 geeft de resultaten weer van het onderzoek naar de prevalentie, incidentie en frequentie van jeugddelinquentie in Aruba.

In hoofdstuk 6 wordt voor 39 factoren, waarvan uit de literatuur bekend is dat zij zijn gerelateerd aan jeugddelinquentie, nagegaan of en in welke mate deze in Aruba voorkomen. De voor dit zelfrapportage onderzoek gehanteerde vragenlijst bevat daartoe een groot aantal vragen die op de

domeinen individu, gezin, school en vrienden en vrije tijd betrekking hebben. Behalve dat wordt onderzocht of en in welke mate zij in Aruba voorkomen, is nagegaan welke verschillen er zijn naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau in scores op de diverse (risico)factoren.

Van de factoren waarvan is vastgesteld dat zij in Aruba gerelateerd zijn aan jeugddelinquentie, wordt in hoofdstuk 7 nagegaan op welke wijze zij zijn gerelateerd: hebben ze een risico- of een promotieve werking, of beide? Ook hier wordt onderzocht of er verschillen zijn tussen jongens en meisjes en tussen jongere en oudere adolescenten. Vervolgens wordt in dit hoofdstuk nagegaan of het meervoudig risicomodel opgaat in Aruba.

In het slothoofdstuk worden de onderzoeksresultaten samengebracht en wordt ingegaan op de beleidsimplicaties voor preventie en de verdragsrechtelijke implicaties. Tot slot zal worden ingegaan op de implementatie van het IVRK in Aruba.

1 Jeugddelinquentie: Een verdragsconforme benadering

*'The Convention on the Rights of the Child:
that luminous living document that enshrines the rights of every child
without exception to a life of dignity and selffulfilment.'*

Nelson Mandela
Statement on Building a Global Partnership for Children,
Johannesburg, 2000

1.1 Inleiding

Een eerste vraag die in het kader van onderzoek naar de elementen van een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie opkomt is (of zou moeten zijn): met welke legitimatie bemoeit de maatschappij zich met andermans kinderen? Sinds de inwerkingtreding van het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) kan deze vraag worden beantwoord vanuit de verplichtingen die de lidstaten terzake op zich hebben genomen. Staten die partij zijn bij het IVRK zijn verplicht in de ruimst mogelijke mate de ontwikkeling van het kind en de zo volledig mogelijke ontplooiing van zijn persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens te waarborgen.⁸ Uit deze belangrijke hoofddoelstelling van het Verdrag volgt dat het zeker niet in het belang van het kind⁹ is op te groeien onder omstandigheden die een risico vormen voor (toekomstig) delinquent gedrag (Doek, 2010). Gedrag is het resultaat van voortdurende interacties tussen de aanleg van een mens en de omgeving waarin hij zich bevindt (Sameroff, 2009). De omgeving waarin kinderen opgroeien is derhalve van invloed op hun ontwikkeling en gedrag (Bronfenbrenner, 1979). Het VN Comité is daarom van mening dat de lidstaten doelgerichte en systematische maatregelen moeten nemen om jeugdcriminaliteit te voorkomen en om in het bijzonder te voorkomen dat een kind zich ontwikkelt tot een ernstige en chronische delinquent (Doek, 2010). De nadruk ligt daarbij niet op repressie maar op preventie: het scheppen van voorwaarden voor de optimale ontwikkeling van kinderen en het wegnemen van (risico)factoren die de ontwikkeling van kinderen kunnen verstoren. Deze doelstelling sluit aan bij wat in de criminologie de *early risk focused*-benadering wordt genoemd (Hawkins & Catalano, 1995; zie hoofdstuk 3). Die vereist in de eerste plaats een integraal jeugdbeleid op het hoogste niveau.

Hoewel het IVRK niet letterlijk voorschrijft dat de lidstaten een beleid voor de preventie van jeugddelinquentie dienen te ontwikkelen en implementeren, volgt de noodzaak daarvoor uit de voorwaardenscheppende taak van de overheid. Deze gedachte is met name uitgewerkt in de *Riyadh Guidelines* (zie paragraaf 1.6.1) en door het toezichthoudende VN Comité voor de Rech-

⁸ Artikelen 6 en 29, IVRK.

⁹ Artikel 3, IVRK.

ten van het Kind¹⁰, dat de preventie van jeugddelinquentie koppelt aan het recht op leven en ontwikkeling van kinderen (art. 6, IVRK)¹¹:

11. This inherent right of every child should guide and inspire States parties in the development of effective national policies and programmes for the prevention of juvenile delinquency, because it goes without saying that delinquency has a very negative impact on the child's development. Furthermore, this basic right should result in a policy of responding to juvenile delinquency in ways that support the child's development (...).

Een tweede vraag in dit kader is wat ingevolge het IVRK een verdragsconforme benadering inhoudt. Tot de algemene uitgangspunten van het verdrag behoort dat de belangen van kind een eerste overweging dienen te vormen (art. 3, IVRK) en dat de overheid een proactieve rol dient te spelen bij de implementatie van de bepalingen van het IVRK (art. 4, IVRK). Hieruit volgt dat het voor de ontwikkeling van ieder kind noodzakelijk is dat wordt nagegaan wat voor die ontwikkeling en zijn welzijn van belang is. Indien bijvoorbeeld de overheid opvoedingsondersteuning wil bieden en opvoeding wil bevorderen die in het belang van het kind is en die bijdraagt aan het verminderen van probleemgedrag, waaronder delinquentie, dan dient op basis van empirisch en vergelijkend onderzoek te worden nagegaan wat de elementen van een dergelijke opvoeding zijn. Een verdragsconforme benadering (*children's rights based approach*) komt derhalve overeen met in de criminologie een *evidence based*-benadering wordt genoemd (Howe & Covell, 2005).

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op het internationale kader voor de rechten en bescherming van kinderen en jongeren, zoals dat voor de landen van het Koninkrijk der Nederlanden geldt. Sinds de inwerkingtreding van het IVRK in 1990 beschikken kinderen en jongeren over een eigen mensenrechtenverdrag. Op hen zijn – vanwege het feit dat zij ook mens zijn – bovendien alle andere mensenrechtenverdragen van toepassing (Doek, 2004). Desondanks wordt het IVRK aangemerkt als het meest belangrijke instrument voor de rechten en de bescherming van kinderen en jongeren in het internationale recht.

1.2 Instrumenten voor de rechten en de bescherming van het kind¹²

De Verklaring van de Rechten van het Kind, ook bekend als de Verklaring van Genève, die in 1924 door de Volkenbond werd aangenomen, was de eerste verbintenis met betrekking tot kinderrechten. De verklaring werd in 1948 uitgebreid en leidde tot de VN Verklaring van de Rechten van het Kind, die op 20 november 1959 unaniem door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties werd aangenomen. Deze verklaring mondde op haar beurt uit in het VN Verdrag voor de Rechten van het Kind, IVRK), dat op 20 november 1989 eveneens unaniem door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties werd goedgekeurd.¹³

10 CRC/C/GC/10 (2007): *Children's Rights in Juvenile Justice*.

11 De in dit hoofdstuk opgenomen verdragsteksten zijn afkomstig van Unicef Nederland (2001), Officiële tekst Verdrag voor de Rechten van het Kind, 1989.

12 Voor een uitgebreid overzicht van het instrumentarium en de totstandkoming zie o.a.: Liefwaard (2008); Mijnarends (1999) en Verhellen (2000).

13 De aanname van het IVRK geschiedde tijdens de 44e Algemene Vergadering van de Verenigde Naties, resolutie 44/25.

Inmiddels zijn twee optionele protocollen aan het verdrag toegevoegd:

- het Facultatief Protocol bij het Verdrag voor de Rechten van het Kind betreffende de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie (2000), ontworpen om kinderprostitutie, kinderpornografie en de verkoop en onwettelijke adoptie van kinderen strafbaar te maken. Het protocol werd van kracht op 18 januari 2002;
- het Facultatief Protocol bij het Verdrag voor de Rechten van het Kind betreffende de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten, dat onder meer bepaalt dat de toegestane leeftijd voor deelname aan een gewapend conflict achttien jaar is en dat gedwongen in militaire dienst treden onder achttien jaar verboden is. Het protocol werd van kracht op 12 februari 2002.

Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) is in het internationale recht het belangrijkste instrument voor de bescherming van kinderen. Het trad op 2 september 1990 in werking. In dezelfde maand is op initiatief van UNICEF (het kinderfonds van de VN) en zes staten (Canada, Egypte, Mali, Mexico, Pakistan en Zweden) in New York de *World Summit for Children* gehouden waar alle leden van de Verenigde Naties werden opgeroepen het Verdrag te ratificeren. Eind 1990 hadden 57 staten aan deze oproep gevolg gegeven. In 1993 werd tijdens de *World Conference on Human Rights* in Wenen verklaard dat per eind 1995 een universele ratificatie van het verdrag werd nagestreefd.¹⁴ Op 31 december 1995 hadden niet minder dan 185 landen aan deze oproep gehoor gegeven. Het IVRK is op 6 februari 1995 door het Koninkrijk der Nederlanden voor Nederland aanvaard en op 8 maart 1995 voor Nederland in werking getreden. Medegelding voor Aruba volgde op 17 januari 2001.

De totstandkoming en de ratificatie van het IVRK door inmiddels 193 soevereine staten¹⁵ getuigt van een universeel bewustzijn dat kinderen en jongeren aanspraak moeten kunnen maken op de bescherming van eigen mensenrechten (Mijnarends, 1999). Geen enkel ander verdrag op het gebied van de mensenrechten kan op een dergelijke universele ratificatie bogen. De aannames op 25 mei 2000 van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties van twee facultatieve protocollen bij het IVRK en de aannames op 17 juni 1999 van het Verdrag inzake het Uitbannen van de ergste Vormen van Kinderarbeid¹⁶ tonen volgens Verhellen (2000) aan dat op het vlak van de internationale normstelling de rechtsbescherming van kinderen onomkeerbaar verder doorzet. De recente aannames op 16 mei 2011 door de UN Human Rights Council (A/HRC/17/36) van een proeve voor een derde facultatief protocol bij het IVRK, dat de introductie van een klachtenregeling behelst, onderstreept deze stelling.

Het IVRK is volgens Doek (2004), voormalig voorzitter van het VN Comité voor de Rechten van het Kind, ook om inhoudelijke redenen een belangrijk en uniek verdrag: onder meer vanwege de bevestiging en uitwerking van het kind als drager van mensenrechten, waardoor het recht heeft op respect voor en genot van deze rechten¹⁷ en vanwege de bijdrage die het verdrag heeft geleverd aan een concrete erkenning van het kind als drager van mensenrechten. Aan een dergelijke erkenning

14 *Vienna Declaration and Programme of Action* (Deel 1, para. 21), aangenomen tijdens de World Conference on Human Rights, Wenen, 25 juni 1993, (A/CONF. 157/24 (Deel 1, paragraaf 111).

15 Sinds maart 2003 is het geratificeerd door alle landen ter wereld behalve de Verenigde Staten, die het wel tekenden, maar niet ratificeerden, en Somalië, dat het verdrag ondertekende in 2002, maar dat niet over een representatieve regering beschikt die het verdrag zou kunnen ratificeren.

16 Inwerkingtreding: 19 november 2000.

17 De gedachte dat eerst met het IVRK het kind als drager van (mensen)rechten is erkend berust overigens volgens Doek (2004) op een misverstand. Mensenrechten opgenomen in internationale verdragen daterend van voor de inwerkingtreding van het IVRK, zoals het Internationale Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (ESOCUL) golden en gelden ook voor het kind om de eenvoudige reden dat het kind (ook) een mens is.

ontbrak het tot 1990 vrijwel geheel. Evenmin was er aandacht voor het recht van het kind om zijn mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen en het recht om gehoord te worden in gerechtelijke en administratieve procedures. Het kind wordt sinds het IVRK meer en meer erkend als een actieve deelnemer in zaken die hem aangaan, in de context van onder andere het gezin, de school, de buurt en de samenleving. Het IVRK maakt duidelijk dat de leeftijd en de ontwikkeling van kinderen (*age and maturity*) redenen zijn voor een speciale benadering, speciale bescherming en speciale rechten. Deze specifieke uitwerking van de mensenrechten van het kind is de meest cruciale toegevoegde waarde van het IVRK (Doek, 2004).

De (bijna) universele ratificatie van het IVRK is gezien de culturele diversiteit van de lidstaten van de Verenigde Naties een bijzondere prestatie. Het wordt wel beschreven als een ‘critical milestone in legal protection’ (McAdam, 2006) van kinderen als houders van rechten. Er is geen enkel ander mensenrechtenverdrag dat een zo breed terrein bestrijkt. Maar papier kan de werkelijkheid niet veranderen, aldus Doek (2004a): ‘als men de tekst van het IVRK leest, is het duidelijk dat er vaak een groot gat zit tussen de tekst en de realiteit van het leven van kinderen.’ Want hoewel het IVRK een aantal records heeft gevestigd wat betreft het aantal lidstaten en de snelheid van ratificatie, blijkt dat de kennis over de (maatschappelijke) implicaties van het verdrag bij de landen en in de beroepspraktijk nog veel te wensen overlaat (Doek, 2004a, 2010; Howe & Covell, 2005; Mijnaerends, 1999).

Kritiek op het verdrag is wel dat ratificatie een kosteloos signaal is. Lidstaten weten dat ze weinig tot geen echte beleidsveranderingen hoeven te maken, stellen Grugel en Piper (2007). Een algemene complicerende factor is dat het IVRK het enige mensenrechtenverdrag is dat nog geen klachtprocedure kent. Weliswaar is er een toezichthoudend orgaan, het VN Comité voor de Rechten van het Kind, maar er is nog geen individueel klachtrecht. Evenmin zijn er interstatelijke mogelijkheden om het uitblijven van implementatie aan het VN Comité of aan een Internationaal Gerechtshof voor te leggen. Uit de *Concluding Observations* die het VN Comité uitbrengt op de rapportages van de lidstaten valt weliswaar veel op te maken over het al dan niet implementeren door lidstaten, maar de bewoordingen zijn vaak diplomatiek en sancties blijven beperkt tot negatieve publiciteit (Sund, 2006). Het VN Comité is voorts beperkt tot verzoeken om nadere gegevens als er aanwijzingen zijn dat er ernstige problemen zijn in het kader van het IVRK (art. 44, lid 4, IVRK). Een mogelijke schending van de rechten van het kind moet vervolgens aan andere bevoegde instanties worden voorgelegd.¹⁸ Freeman (2000) stelt in dit verband dat – willen de rechten van het kind een toekomst hebben – er een stringent toezicht moet komen op de naleving van het IVRK. Het VN Comité zou daarvoor moeten worden omgevormd tot een permanent bureau dat de nodige bevoegdheden krijgt toegekend. Dat bureau zou proactief moeten optreden en in staat moeten zijn om aan structureel onderzoek en bewijsvergaring te kunnen doen. Freeman bepleit

18 Zolang het derde facultatieve protocol in zake het individuele klachtrecht niet in werking is getreden, kunnen klachten worden voorgelegd aan:

het Mensenrechtencomité (tegen staten die partij zijn bij het Eerste Optionele Protocol bij het Internationaal Verdrag voor Burgerlijke en Politieke Rechten);

de *Committee on the Elimination of Discrimination against Women* (tegen staten die partij zijn bij het Optionele Protocol bij het Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen);

de *Committee Against Torture* (tegen staten die een verklaring ingevolge artikel 22 van het VN-Folteringsverdrag hebben afgelegd);

de *Committee on the Elimination of Racial Discrimination* (tegen staten die een verklaring hebben afgelegd ingevolge artikel 14 van het Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van Rassendiscriminatie);

de *Committee on the Rights of People with Disabilities* (tegen staten die partij zijn bij het Optionele Protocol bij het VN Gehandicapten Verdrag).

daarnaast een systeem waarbinnen lidstaten elkaar kunnen aanklagen en waarin ruimte is voor individuele klachten van personen die zich tekort gedaan voelen door het falen en de praktijk van hun land. Tegen deze achtergrond is het van belang de inspanningen van de werkgroep te volgen die is ingesteld om de mogelijkheid van een optioneel protocol na te gaan tot instelling van een *communications procedure*, die aanvullend moet zijn op de rapportageplicht onder het IVRK.¹⁹ Met dit mogelijke (derde optionele) protocol zal wellicht het IVRK effectiever worden. Daarnaast is er kritiek op de bewoordingen van het IVRK, die niet altijd duidelijk genoeg aangeven wat de verplichtingen van de lidstaten zijn. Dit biedt de lidstaten de ruimte om aan de omvang en de inhoud van de verplichtingen naar eigen believen invulling te geven (Mower, 1997).

Ondanks de mogelijke tekortkomingen benadrukken gezaghebbende auteurs (zoals Hart, 1992; Howe & Covell, 2005; Verhellen, 1993, 2000) dat het Verdrag een waardevol moreel en juridisch instrument is ter bevordering van het welzijn van kinderen:

Because it provides a clear and systematic statement on the rights of children, and on the obligations of countries to provide for and respect the right of children. It is a positive force for children because it officially elevates the status of children to persons with rights, and it puts to rest traditional and lingering assumptions about children as the property of their parents or as vulnerable not-yets in need of protection of the paternalistic state (Covell & Howe, 2009, p. 19).

1.3 Implementatie en interpretatie van het IVRK

1.3.1 Omvang, opzet en indeling van het verdrag

Het IVRK bevat een preambule en 54 artikelen, verdeeld in drie hoofdstukken.

Hoofdstuk 1 omvat artikelen van verschillende aard:

- artikelen die rechten van kinderen bevatten;
- maatregelen die staten/ouders/voogden dienen te nemen ter bescherming van kinderen;
- inspanningsverplichtingen van de lidstaten.

Hoofdstuk 2 bevat regels omtrent toezicht op de naleving van het verdrag. Het derde hoofdstuk regelt de ondertekening, de bekrachtiging, de toetreding, de inwerkingtreding, de wijzigingen, de voorbehouden en de opzegging van het verdrag.

Voor de toepassing van het verdrag is het begrip 'kind' een centraal begrip. Uit artikel 1 van het IVRK volgt dat alle personen die de leeftijd van achttien jaar nog niet hebben bereikt als kinderen worden beschouwd, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt (in Nederland en Aruba is dat bijvoorbeeld indien een minderjarige een wettig huwelijk sluit).

19 Op 24 maart 2010 heeft de *UN Human Rights Council* in Genève besloten dat er een derde optioneel protocol bij het IVRK moet komen. Met dit protocol wordt het voor het VN Comité voor de Rechten van het Kind mogelijk klachten over mogelijke schendingen van hun rechten van kinderen en hun vertegenwoordigers te ontvangen en behandelen. Er is een werkgroep ingesteld die de mogelijkheden hiertoe moet onderzoeken. De Council heeft op 16 mei 2011 een proeve aangenomen (A/HRC/17/36).

Artikel 1 Definitie van kind

Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.

Het kind is ingevolge het IVRK subject van rechten. Daarmee geeft het Verdrag de expliciete boodschap dat het kind geen passief object van bescherming is, maar een – zich ontwikkelend – burger. Het Verdrag bevat tevens de impliciete boodschap dat het kind moreel, juridisch en politiek aanspraak maakt op een (waarnodig ook ingrijpende) verbetering van zijn of haar rechtspositie (Willems, 2005). Beide boodschappen tezamen verwijzen volgens Willems naar emancipatie. Het VN Comité voor de Rechten van het Kind heeft geconstateerd dat in verschillende landen wordt vastgehouden aan de traditionele opvatting dat kinderen afhankelijke, onzichtbare en passieve leden van het gezin zijn (Hodgkin & Newell, 2007). Om deze reden heeft het VN Comité *General Comment* no. 7 uitgebracht, waarin het belang wordt onderstreept van de voorbereiding op de verantwoordelijkheden van het ouderschap en van integraal beleid en programma's voor opvoedingsondersteuning.²⁰

Het IVRK is bedoeld alomvattend te zijn. Het bundelt niet alleen alle rechten van kinderen in één verdrag, maar kent kinderen ook rechten toe die verder strekken dan de rechten die hun in andere verdragen worden toegekend. 'Het is daarom verheugend om te zien dat burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten van kinderen in één verdrag zijn ondergebracht. De klassieke en de sociale grondrechten worden onlosmakelijk met elkaar verbonden geacht. Dit is in overeenstemming met het reeds in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en in de beide in het kader van de Verenigde Naties tot stand gekomen verdragen, te weten het Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten en het Verdrag inzake economische, sociale en culturele rechten neergelegde uitgangspunt,' aldus de memorie van toelichting bij de Rijkswet tot goedkeuring van het IVRK.²¹ Deze rechten zijn specifiek afgestemd op kinderen.

Een bekende indeling van de rechten van het verdrag is de verdeling in de drie P's: *provisions*, *protection* en *participation* (Hammarberg, 1990; Verhellen, 2000). *Provisions* duidt op basisvoorzieningen die noodzakelijk zijn voor de ontwikkeling van kinderen. Hieronder vallen bijvoorbeeld het recht op leven en ontwikkeling (art. 6, IVRK), het recht op voedsel en gezondheidszorg (art. 24, IVRK), het recht op sociale zekerheid (art. 26, IVRK), het recht op een toereikende levensstandaard (art. 27, IVRK) en het recht op onderwijs (artt. 28 en 29, IVRK). *Protection* duidt op het recht van het kind om te worden beschermd tegen uitbuiting en andere schadelijke praktijken, zoals misbruik en verwaarlozing (art. 19, IVRK), economische uitbuiting en kinderarbeid (art. 32, IVRK) en seksuele exploitatie (art. 34, IVRK). *Participation* duidt op het recht van kinderen om hun mening te geven en mee te praten over alle aangelegenheden die hun aangaan en op de mogelijkheid van kinderen om hun mening kenbaar te maken tijdens administratieve en juridische procedures (art. 12, IVRK). Toepassingen van dit recht op participatie zijn het recht van vrijheid van meningsuiting (art. 13, IVRK), het recht op vrijheid van gedachten, geweten en godsdienst (art. 14, IVRK), het recht op vrijheid van vereniging en vergadering (art. 15, IVRK) en op toegang tot informatie (art. 17, IVRK). De participatierechten geven kinderen niet alleen een status als individu, maar ook de status van deelnemers of burgers van de maatschappij (Howe & Covell, 2005).

20 CRC/C/GC/7 (2005): *Implementing child rights in early childhood*, par. 20-24.

21 Memorie van toelichting bij de Rijkswet tot goedkeuring van het op 20 november 1989 te New York tot stand gekomen Verdrag voor de Rechten van het Kind. TK, 1992-1993, 22855 (R1451), nr. 3.

De drie P's zijn op ieder kind van toepassing. Het IVRK kent daarnaast voorzieningen van kinderen in bijzondere omstandigheden, zoals minderjarige vluchtelingen (art. 22, IVRK), gehandicapte kinderen (art. 23, IVRK) en kinderen afkomstig uit minderheidsgroeperingen (art. 30, IVRK). Dat dit voorzieningen zijn voor bijzondere situaties of bijzondere kinderen neemt niet weg dat op grond van het beginsel van non-discriminatie (art. 2, IVRK; zie paragraaf 1.3.3) alle kinderen hierop aanspraak kunnen maken. Het IVRK gaat uit van een holistische benadering en kent geen hiërarchie (Verhellen, 2000). Alle mensenrechten worden essentieel geacht voor de volledige en harmonieuze ontwikkeling van de persoonlijkheid en de daarmee samenhangende menselijke waardigheid van het kind. De beschermingsstandaarden gaan hiermee verder dan de gewoonlijke waarborgen voor gezondheid, onderwijs en welvaart, en richten zich op het recht op persoonlijke ontwikkeling voor het kind, het recht op privacy en de vrijheden van meningsuiting, religie, vergadering en vereniging. Zij scheppen bovendien verplichtingen voor de lidstaten ten opzichte van alle kinderen in hun jurisdictie. Het is daarom van belang het IVRK als een instrument te gebruiken bij de interpretatie en toepassing van andere verdragen (Kilkelly, 2000).

Het IVRK biedt een hogere graad van bescherming en hulp voor minderjarigen dan andere internationale instrumenten. De filosofie van het verdrag is dat algemene mensenrechten onvoldoende zijn uitgerust voor de specifieke situatie van de jeugd. Mensenrechten zijn geformuleerd vanuit een context zoals die voor de volwassenen geldt en effectief is. Die context is voor jeugdigen anders door de levensfase waarin zij verkeren. Kinderrechten hebben een toegevoegde waarde omdat zij zich tot de onderscheidende situaties richten. Zoals gesteld in paragraaf 1.2 vormen de leeftijd en de ontwikkeling van kinderen (*age and maturity*) redenen voor een speciale benadering, speciale bescherming en speciale rechten. In deze specifieke uitwerking van de mensenrechten van het kind ligt de meerwaarde van een apart verdrag voor kinderen (Doek, 2004).

1.3.2 De verplichting tot uitvoering en implementatie

Lidstaten zijn niet alleen verplicht de fundamentele rechten van het kind te erkennen, maar ook om deze te implementeren en om de voortgang van de implementatie te monitoren (Verhellen, 2000). De implementatieverplichting is vastgelegd in artikel 4, IVRK.

Artikel 4 Realiseren van kinderrechten

De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke, bestuurlijke en andere maatregelen om de in dit Verdrag erkende rechten te verwezenlijken. Ten aanzien van economische, sociale en culturele rechten nemen de Staten die partij zijn deze maatregelen in de ruimste mate waarin de hun ter beschikking staande middelen dit toelaten en, indien nodig, in het kader van internationale samenwerking.

Volgens de *travaux préparatoires* (Detrick, 1999) is de zinsnede 'in de ruimste mate' aan de tekst toegevoegd om aan te geven dat er economische, sociale en culturele omstandigheden in acht genomen kunnen worden door de lidstaten bij de implementatie van het recht op overleven en op ontwikkeling. De verwezenlijking van die rechten brengt namelijk veelal grote kosten met zich mee.²² Deze beperking van artikel 4 is overigens niet uniek voor het IVRK: ook artikel 2, eerste lid, van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten kent een dergelijke beperking.

22 Memorie van toelichting bij de Rijkswet tot goedkeuring van het op 20 november 1989 te New York tot stand gekomen Verdrag voor de Rechten van het Kind. TK, 1992-1993, 22855 (R1451), nr. 3, p. 15.

Bijna alle rechten in het IVRK zijn contextafhankelijk en kunnen zo nodig worden ingeperkt. Context afhankelijke rechten vereisen immer een afweging met andere belangen. Bij sommige artikelen is hiertoe een uitzonderingsclausule in het artikel opgenomen.²³ Voorbeelden zijn artikelen 10, tweede lid²⁴, 13, tweede lid²⁵, 14, derde lid²⁶ en 15, tweede lid²⁷, IVRK. Bij andere rechten wordt die mogelijkheid geboden door bewoordingen als: die nodig zijn (art. 3, tweede lid, IVRK) of de nodige maatregelen (bijvoorbeeld artt. 4 en 26, tweede lid, IVRK) en door het regelmatige verwijzen naar de nationale wetgeving (bijvoorbeeld in artikel 12, IVRK, waar wordt gesteld dat het horen van kinderen in gerechtelijke procedures moet geschieden op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht). Dit geeft lidstaten echter geen mogelijkheid om dan maar wetgeving tot stand te brengen die in strijd is met het IVRK. In een dergelijk geval prevaleert het IVRK boven de nationale wetgeving op grond van artikel 27 van het Weens Verdragenverdrag.²⁸

Bij de implementatie (en de interpretatie) van het verdrag speelt het VN Comité voor de Rechten van het Kind een belangrijke rol. Het VN Comité is een orgaan van achttien onafhankelijke experts dat niet alleen toezicht houdt op de implementatie van het IVRK, maar ten aanzien van staten die de optionele protocollen bij het verdrag hebben geratificeerd ook op de implementatie van die protocollen. Het VN Comité komt drie maal per jaar bijeen in Genève, waar het beschikt over een klein permanent secretariaat bij de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten van de VN.

De lidstaten moeten op grond van artikel 44 van het Verdrag regelmatig aan het VN Comité rapporteren. Een eerste rapport (*Initial Report*) moet binnen twee jaar nadat het IVRK voor het desbetreffende land in werking is getreden worden ingeleverd (eerste lid, onderdeel a). Vervolgens moet iedere vijf jaar worden gerapporteerd (periodieke rapportages op grond van art. 44, eerste lid, onderdeel b, IVRK). Het VN Comité onderzoekt deze rapportages tijdens mondelinge zittingen en beperkt zich daarbij niet tot hetgeen de lidstaten zelf hebben gerapporteerd. Bij het onderzoek wordt informatie van externe bronnen gebruikt, zoals gesprekken met en rapportages van niet-gouvernementele en intergouvernementele organisaties. Het Verdrag voor de Rechten van het Kind is het enige internationale verdrag dat aan ngo's een controlerende rol toekent.

23 Uitzonderingsclausules in internationale verdragen bieden de lidstaten de gelegenheid bepaalde rechten te beperken. Zij mogen dit echter alleen doen in overeenstemming met de voorwaarden die de desbetreffende clausule aangeeft (Detrick, 1999).

24 De uitzonderingsclausule in artikel 10, tweede lid, IVRK luidt: Het recht welk land ook te verlaten is slechts onderworpen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn ter bescherming van de nationale veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de rechten en vrijheden van anderen, en verenigbaar zijn met de andere in dit Verdrag erkende rechten.

25 De uitzonderingsclausule in artikel 13, tweede lid, IVRK luidt: De uitoefening van dit recht kan aan bepaalde beperkingen worden gebonden, doch alleen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn: a. voor de eerbiediging van de rechten of de goede naam van anderen; of b. ter bescherming van de nationale veiligheid of van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden.

26 De uitzonderingsclausule in artikel 14, derde lid, IVRK luidt: De vrijheid van een ieder zijn godsdienst of levensovertuiging tot uiting te brengen kan slechts in die mate worden beperkt als wordt voorgeschreven door de wet en noodzakelijk is ter bescherming van de openbare veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de fundamentele rechten en vrijheden van anderen.

27 De uitzonderingsclausule in artikel 15, tweede lid, IVRK luidt: De uitoefening van deze rechten kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke in overeenstemming met de wet worden opgelegd en die in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid of de openbare veiligheid, de openbare orde, de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden, of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

28 Het Weense Verdragenverdrag trad in werking op 27 januari 1980. Vindplaats: <http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/>

1.3.3 Algemene beginselen bij implementatie

Het VN Comité voor de Rechten van het Kind evalueert de inspanningen van de lidstaten bij de uitvoering van hun verplichtingen onder het IVRK. Tot zijn taak behoort daarnaast ook om de lidstaten, waar nodig, te helpen bij obstakels die aan een volledige implementatie in de weg staan (Mower, 1997). De interpretatie van de inhoud van de verschillende voorzieningen en artikelen in het IVRK wordt door het VN Comité gepubliceerd in de vorm van Algemene Commentaren²⁹ (*General Comments*): ‘the purpose of a General Comment is to support States Parties in the effective implementation of specific Articles of the Convention.’³⁰ Op deze wijze tracht het VN Comité de betekenis van bepaalde artikelen te verduidelijken, alsmede de implicaties van het Verdrag voor overheden, belanghebbenden, ngo’s en de maatschappij in het algemeen. Daarmee tracht het VN Comité tegemoet te komen aan de kritiek dat het IVRK niet duidelijk genoeg aangeeft wat de verplichtingen van de lidstaten zijn. Deze commentaren zijn niet bindend. Echter, ze bevatten de gezaghebbende zienswijze van een orgaan dat door de lidstaten is belast met de taak om toe te zien op de implementatie van het verdrag. Bij de interpretatie van het verdrag dienen ze daarom een zwaar gewicht toegekend te krijgen (Cantwell & Holzscheiter, 2008).

Hoewel het IVRK rekening houdt met de verschillende culturele, sociale, economische en politieke realiteiten van de individuele lidstaten (zie o.a. artikel 4, IVRK), zijn er vier algemene beginselen (*general principles*) vastgesteld door het VN Comité die als inspirerende fundamentele richtlijnen voor de verwezenlijking van de verdragsrechten worden beschouwd (Flekkoy & Kaufman, 1997; Freeman, 1996; Toope, 1996):

- non-discriminatie (art. 2, IVRK);
- het belang van het kind (art. 3, IVRK);
- het recht op leven en ontwikkeling (art. 6, IVRK);
- het recht te worden gehoord (art. 12, IVRK).

Nondiscriminatie

De lidstaten bij het IVRK hebben de verplichting op zich genomen de rechten van het verdrag jegens elk kind te eerbiedigen en te waarborgen zonder discriminatie van welke aard dan ook (art. 2, IVRK).

Artikel 2 Non-discriminatie

1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, welstand, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of zijn of haar ouder of wettige voogd.
2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de omstandigheden of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders, wettige voogden of familieleden van het kind.

29 De *General Comments* zijn gepubliceerd op: <http://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/comments.htm>

30 CRC/C/GC/12 (2009): *The right of the child to be heard*.

Volgens de Hoge VN Commissaris voor de Mensenrechten houdt dit recht het volgende in³¹:

The essential message is equality of opportunity. Girls should be given the same opportunities as boys. Refugee children, children of foreign origin, children of indigenous or minority groups should have the same rights as all others. Children with disabilities should be given the same opportunity to enjoy an adequate standard of living (p. 2).

Het recht om niet gediscrimineerd te worden en op het gelijke genot van alle rechten, is een van de belangrijkste pijlers onder de mensenrechten en is erkend in de Arubaanse Staatsregeling: ‘discriminatie (....) op welke grond dan ook is niet toegestaan’ (art. I.I, Staatsregeling van Aruba).

Het belang van het kind

De regel dat bij alle maatregelen en beslissingen die ten aanzien van kinderen worden getroffen de belangen van het kind een eerste overweging moeten vormen (art. 3, lid 1, IVRK) behoort tot de pijlers van het kinderrechtenverdrag. Het artikel richt zich niet alleen tot de lidstaten en overheidsorganisaties: het belang van het kind behoort ook in gerechtelijke uitspraken, besluiten van administratieve organen, wetgeving en door zowel publieke als private instellingen als eerste overweging te worden gehanteerd. De richtlijn vormt een van de belangrijkste redenen waarom het verdrag toegevoegde waarde heeft ten opzichte van andere reeds bestaande regelingen.

Artikel 3 Het belang van het kind

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.
2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hier toe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.
3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Kalverboer en Winter (2009) merken op dat de Nederlandse vertaling op een klein maar essentieel punt afwijkt van de oorspronkelijke Engelse tekst van het verdrag. In de Engelse versie is het belang van het kind ‘a primary consideration’, in de Nederlandse vertaling: de eerste overweging. De memorie van toelichting bij de rijkswet tot goedkeuring van het IVRK geeft echter aan dat het belang van het kind geen absolute voorrang heeft boven andere belangen. In de toelichting³² staat dat in geval van conflict van belangen, het belang van het kind als regel de doorslag behoort te geven. Maar de ruime formulering van artikel 3, IVRK biedt de mogelijkheid om in een concrete situatie het belang van de overheid zwaarder te laten wegen dan de belangen van de minderjarige

31 Office of the High Commissioner for Human Rights: Fact Sheet No. 10 (Rev.1): *The Rights of the Child*.

32 Memorie van toelichting bij de Rijkswet tot goedkeuring van het op 20 november 1989 te New York tot stand gekomen Verdrag voor de Rechten van het Kind. TK, 1992-1993, 22855 (R1451), nr. 3.

(Nykänen, 2001). De vraag wat in een concreet geval in het belang van het kind is, zal afhangen van de omstandigheden en de aard van de te nemen maatregel of beslissing.³³

Recht op leven en ontwikkeling

De formuleringen in artikel 6, IVRK van het recht op (over)leven en ontwikkeling geven aan dat dit in de ruimst mogelijke mate moet worden gewaarborgd. Het woord ontwikkeling³⁴ moet in deze context in brede zin worden geïnterpreteerd: het betreft niet alleen fysieke gezondheid, maar ook mentale, emotionele, cognitieve, sociale en culturele ontwikkeling.

Artikel 6 Recht op leven en ontwikkeling van het kind

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat ieder kind het inherente recht op leven heeft.
2. De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind.

Het recht op een optimale ontwikkeling heeft niet alleen betrekking op de voorbereiding van het kind op de volwassenheid. Het heeft vooral ook betrekking op het bieden van optimale voorwaarden en condities voor de kindertijd, voor het dagelijks leven van het kind (Hodgkin & Newell, 2007).

Volgens de toelichting³⁵ op de goedkeuringsrijkswet moet artikel 6 in samenhang met artikel 24, IVRK (recht op gezondheidszorg) worden gelezen.

Artikel 6 is zo ruim geformuleerd dat men zou kunnen spreken van een inspanningsverplichting voor de overheid (Kalverboer & Winter, 2009): Het gaat er niet om te voorkomen dat de ontwikkeling van een minderjarige beneden een ondergrens komt, waaronder zijn ontwikkeling bedreigd zou kunnen worden. Integendeel zelfs, het gaat om een inspanningsverplichting waaraan hoge eisen worden gesteld, aldus de memorie van toelichting. Bij dergelijke ruim geformuleerde beginselen is het echter de vraag hoe tot concretisering kan worden gekomen. Uit de rechtspraak³⁶ blijkt dat de plicht van de overheid om zorg te dragen voor het onderhoud en welzijn van het kind zijn grondslag eerder vindt in artikel 3, lid 2, artikel 6, lid 2, j° artikel 4, IVRK (Kalverboer & Winter, 2009).

Het verdrag kent geen expliciete bepaling betreffende de bescherming van het ongeboren kind. Artikel 24, IVRK bepaalt wel dat staten onder andere maatregelen moeten nemen om passende pre- en postnatale gezondheidszorg voor moeders te waarborgen. Bovendien spreekt de preambule van geëigende wettelijke bescherming van het kind, zowel vóór als na zijn geboorte. Maar het recht op leven (art. 6, IVRK) omvat niet het recht om geboren te worden. Hoewel daarmee uit het IVRK een zekere bescherming van het ongeboren kind kan worden afgeleid is het minder duidelijk dan het Arubaanse (en Nederlandse) recht. Artikel 3, van boek 1, BW (AB 1989 no. GT

33 Kalverboer en Winter (2009) wijzen erop dat het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, de Hoge Raad, de Centrale Raad van Beroep en de Raad van State verschillend lijken te denken of aan artikel 3, lid 1, IVRK, rechtstreekse werking toekomt. De Raad van State is als enige terughoudend ten aanzien van de toetsing aan het belang van het kind van artikel 3, IVRK. De Hoge Raad en de Centrale Raad van Beroep kennen artikel 3, lid 1 rechtstreekse werking toe. Het Europese Hof van Justitie heeft in 2006 (HvJ EG, 27 juni 2006, C-540/03, JV 2006/313 m. nt. Boeles) via een omweg aan art. 3, eerste lid alsnog rechtstreekse werking toegekend. Dat houdt in dat een belanghebbende zich in rechte direct op dit artikel kan beroepen.

34 Fact Sheet No. 10 (Rev. 1) (1993): *The rights of the child*. Human Rights Fact Sheet-serie, gepubliceerd door het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten.

35 Memorie van toelichting bij de Rijkswet tot goedkeuring van het op 20 november 1989 te New York tot stand gekomen Verdrag voor de Rechten van het Kind. TK, 1992-1993, 22855 (R1451), nr. 3.

36 Rb. Assen, 20 oktober 1997, 97/921, JV 1998/S7.

100; in Nederland: artikel 2, Boek 1, BW) bepaalt dat het kind waarvan een vrouw zwanger is, als reeds geboren wordt aangemerkt zo dikwijls zijn belang dit vordert (bijvoorbeeld met betrekking tot het erfrecht).

Uit de wetsgeschiedenis van het IVRK blijkt dat het neutraal is ten aanzien van de abortus: het verdrag kan derhalve niet worden gebruikt om abortus te verbieden of onder bepaalde voorwaarden toe te staan.

Het recht te worden gehoord

Ingevolge artikel 12, IVRK hebben kinderen het recht om een mening te hebben over alle aangelegenheden die hun regarderen en moet aan deze meningen belang worden gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid. De toepassing van het recht om gehoord te worden in alle zaken die het kind aangaan samen met de garantie dat aan die mening passend belang gehecht wordt, is een uitdrukkelijke plicht van de lidstaat (art. 12, lid 1, IVRK). Dit recht impliceert dat kinderen worden gehoord in alle civiele, strafrechtelijke en administratieve procedures die hun aangaan (art. 12, lid 2, IVRK). In de civiele procedures, zoals echtscheiding, uithuisplaatsing en alternatieve zorg, huiselijk geweld of kindermishandeling en adoptie is de mening van het kind wezenlijk om zijn belang te kunnen vaststellen. Daarbij is een professionele beoordeling van de capaciteiten van het kind een vereiste.³⁷ In de strafrechtelijke procedures moet het kind als dader, getuige of slachtoffer in de gelegenheid worden gesteld vrijelijk te worden gehoord en zal het toegang hebben tot de volledige informatie over de zaak en de eigen positie daarin. Het kind als dader zal worden bijgestaan door een deskundige adviseur en dient in principe altijd achter gesloten deuren gehoord te worden. Voor kinderen als slachtoffers en getuigen beveelt het VN Comité³⁸ aan de *Guidelines on Justice in Matters involving Child Victims and Witnesses of Crime*³⁹ toe te passen en goede voorlichting aan het kind over beschikbare hulpverlening.

Artikel 12: De mening van een kind

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aangelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.
2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

Volgens het VN Comité geldt artikel 12, IVRK niet alleen voor oudere kinderen:

As holders of rights, even the youngest children are entitled to express their views, which should be given due weight in accordance with the age and maturity of the child. Young children are acutely sensitive to their surroundings and very rapidly acquire understanding of the people, places and routine in their lives, along with awareness of their own unique identity. They make choices and communicate their feelings, ideas and wishes in numerous ways, long before they are able to communicate through the conventions of spoken or written language (par. 14).

37 CRC/C/GC/12 (2009): *The right of the child to be heard*.

38 CRC/C/GC/12 (2009): *The right of the child to be heard*.

39 ECOSOC Resolutie 2005/20.

Het VN Comité licht voorts toe dat:

- het recht om een mening te geven en gehoord te worden toekomt aan een individueel kind en aan groepen kinderen. Met groepen kinderen worden bijvoorbeeld schoolkinderen, kinderen met een beperking, meisjes en buurtkinderen bedoeld;
- de leeftijd en de rijpheid genoemd in het tweede lid op de juiste wijze door de lidstaat dienen te worden beoordeeld. Lidstaten moeten deskundigheid stimuleren en passende regels voor deze beoordeling stellen;
- lidstaten verplicht zijn het recht om een mening te geven en te worden gehoord te garanderen. Gehoord worden is overigens geen plicht maar een recht. Kinderen beslissen zelf of zij daar gebruik van maken. Lidstaten moeten de benodigde informatie aan het kind verstrekken om die beslissing te kunnen nemen;
- het recht om gehoord te worden niet voortvloeit uit het feit dat kinderen kwetsbaar zijn of afhankelijk van volwassenen, maar dat het een algemeen karakter heeft. Aan het kind komen eigen rechten toe.

Het VN Comité maakt in zijn Algemeen Commentaar no. 12 voorts een duidelijke onderscheid tussen artikelen 12 en 13, IVRK. De vrijheid van meningsuiting (art. 13) is gerelateerd aan het recht om eigen mening te hebben over alle mogelijke zaken en aan het recht op informatievoorzieningen. Het recht om gehoord te worden (art. 12) geldt voor zaken die het kind zelf aangaan. Daarbij geldt de regel dat met de mening van het kind rekening moet worden gehouden, een regel die niet geldt voor de meningen ex artikel 13. Artikel 12 legt bovendien de lidstaat een plicht op om maatregelen te treffen om betrokkenheid van het kind in alle zaken en in de besluitvorming te bevorderen. Het creëren van mogelijkheden voor het kind om een mening te kunnen geven bevordert zijn recht op leven en ontwikkeling (art. 6, IVRK) en geeft invulling aan het recht op onderwijs (art. 29, IVRK). Een algemene kennis van kinderrechten bevordert de implementatie van artikel 12, IVRK.

Rechten en plichten vormen een samenhangend geheel. Men kan kinderen geen rechten geven zonder hun ook de mogelijkheid tot inspraak en participatie te geven en hen daardoor vertrouwd te maken met de plichten en verantwoordelijkheden waarmee het hebben van rechten gepaard gaat. Kinderparticipatie kan dus begrepen worden als een opvoeding tot burgerschap (Hart, 1992). Het zoeken naar manieren om kinderen te betrekken bij beslissingen die hun belangen raken is een aanzet tot het erkennen van hun status als volwaardige rechtssubjecten. Kinderparticipatie kan ook verdedigd worden vanuit pedagogisch perspectief: zij komt de sociale en emotionele ontwikkeling van het kind ten goede. Door zijn denken en voelen te respecteren en hem beslissingen te laten nemen wordt de identiteitsontwikkeling van het kind ondersteund. Waardering ervaren voor inbreng stimuleert het zelfvertrouwen. Participatie is daarnaast een goede oefening in het respectvol omgaan met anderen (Brants, 2000).

Het incorporeren van het participatieprincipe is volgens John (1996) een bijzonder belangrijk kenmerk van het IVRK. Door het IVRK te ratificeren hebben lidstaten zich verplicht hun kind-burgers niet alleen een stem te geven, maar daar ook naar te luisteren. Staten hebben geaccepteerd dat ze geen veronderstellingen kunnen maken ten aanzien van wat kinderen en jongeren denken of behoren te denken: er moet worden geluisterd naar en rekening worden gehouden met de eigen opvattingen en stem van kinderen en jongeren (John, 1996).

Toepassing van de algemene principes

Voldoen aan de vier algemene beginselen is een voorwaarde om van een verdragsconforme benadering (bijvoorbeeld van jeugddelinquentie) te kunnen spreken. De vier algemene beginselen zijn een vondst van de leden van het eerste VN Comité, gedaan toen men in 1991 richtlijnen ontwikkelde voor de rapportages door de lidstaten. Er is geen documentatie die aangeeft waarom het VN Comité de vier beginselen als zodanig heeft gedefinieerd, maar algemeen wordt aangenomen dat het de lidstaten bij implementatie behulpzaam wilde zijn. Abramson (2008) heeft hierop sterke kritiek geuit:

[t]he ‘four general principles’ were like the trainer-wheels on a child’s bicycle. Unfortunately, leaving the trainers on for so long has led to two problems: first the understandings of the CRC rights have not matured (for instance, people remain confused about the difference between a rule and a principle, and the stress on ‘general principles’ is undermining the idea of children as rights-holders); and second ‘four general principles’ has become a vacuous cliché (p. 65).

Volgens Abramson (2008) doet het VN Comité afbreuk aan het gewicht van de desbetreffende rechten, door ze als principes aan te duiden. Ook Doek (2007b) stelt vraagtekens bij het kwalificeren van de artikelen 2, 3, 6 en 12, IVRK als *general principles* en pleit voor het opstellen van een Algemeen Commentaar (*General Comment*) om de betekenis en de rol van deze artikelen als algemene principes nader uit te leggen.

1.4 Het kind als drager van (grond)rechten

Gedurende de jaren zeventig en tachtig van de twintigste eeuw wordt de ‘nog niet-status’ (de objectstatus) van kinderen ter discussie gebracht en eisen verschillende actoren dat kinderen worden beschouwd als subjecten, als volwaardige burgers (*the child as human being instead of human becoming*). Kinderen moeten worden gezien als dragers van alle mensenrechten, waarbij het vooral ook van belang is dat ze deze rechten zelfstandig kunnen uitoefenen. Er ontstaat een groeiende consensus rond dit nieuwe kindbeeld, waarbij kinderen als dragers van mensenrechten worden beschouwd (Verhellen, 1993). Het IVRK erkent op een uitdrukkelijke manier kinderen als volwaardige rechtssubjecten: als dragers van mensenrechten. De gedachte dat pas door het IVRK het kind als drager van (mensen)rechten is erkend berust echter op een misverstand (Doek, 2005). Mensenrechten opgenomen in internationale verdragen daterend van voor de inwerkingtreding van het IVRK golden en gelden ook voor het kind om de eenvoudige reden dat het kind (ook) een mens is.

Het IVRK koppelt het hebben van rechten los van de mogelijkheid om ze uit te oefenen. Het primaire doel van het IVRK is dat de daarin neergelegde rechten van het kind door de lidstaten worden gerespecteerd en dat de toepassing ervan wordt bevorderd en verzekerd via het treffen van alle passende wetgevende, administratieve en andere maatregelen (zie o.a. artt. 2 en 4, IVRK). Ouders hebben ingevolge artikel 5 de plicht hun kind(eren) passende leiding en begeleiding te geven bij de uitoefening van de in het verdrag erkende rechten op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Artikel 5 De rol van de ouders

De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Minderjarigen moeten op grond van artikel 5 van het verdrag in toenemende mate in staat gesteld worden de hun toegekende rechten zelfstandig uit te oefenen. Immers, de minderjarigheid is niet een permanente staat van onbekwaamheid die op achttienjarige leeftijd plotsklaps wordt verruild voor die van een volledig bekwaam burger (Doek, 2005). In de memorie van toelichting op de Rijkswet tot goedkeuring van IVRK⁴⁰ staat hieromtrent:

Bij de uitoefening van het ouderlijk gezag kunnen ouders de uitoefening van een grondrecht door een kind beperken. De opstellers van het onderhavige verdrag zijn zich van deze mogelijkheid bewust geweest. In het verdrag is daarom niet alleen opgenomen dat het ouderlijk gezag erkend en gerespecteerd moet worden, maar dat tevens bij de uitoefening van ouderlijk gezag rekening gehouden dient te worden met de zich ontwikkelende vermogens van het kind zelf beslissingen te nemen (artt. 5 en 14, tweede lid, IVRK). De aan kinderen toegekende rechten worden door deze artikelen dus niet illusoir gemaakt. De ouders en voogden wordt een primaire rol toebedeeld bij het leiding geven aan en het begeleiden van kinderen; zij dienen daarbij echter rekening te houden met de toenemende capaciteiten van deze kinderen en dus navenant terug te treden (pp. 11-12).

Het is niet altijd duidelijk hoe aan concept ontwikkelende vermogens invulling moet worden gegeven.⁴¹ Het VN Comité heeft enige aanbevelingen gedaan⁴², zoals:

- adolescenten behoren toegang te hebben tot passende informatie van belang voor de bescherming van hun gezondheid, met inbegrip van informatie over 'the use and abuse of tobacco, alcohol and other substances, safe and respectful social and sexual behaviours, diet and physical activity' (par. 26). Toegang tot die informatie behoort niet afhankelijk te zijn van ouderlijke toestemming;
- het recht van adolescenten op respect voor hun privacy en voor de daaraan verbonden vertrouwelijkheid moet strikt worden gerespecteerd. Medische informatie betreffende adolescenten moet als vertrouwelijk worden beschouwd. Die informatie mag alleen met de toestemming van de adolescent worden doorgegeven aan derden (met inbegrip van ouders); dit geldt meer in het bijzonder bijvoorbeeld voor de resultaten van hiv-tests.⁴³

Het moge duidelijk zijn dat deze en dergelijke regels niet alleen vragen kunnen oproepen inzake de bescherming van de belangen van het kind maar ook dat elk land terzake tot uiteenlopende regelingen zal komen. Immers, de interpretatie van de regels is rekbaar en kan sociaal-cultureel anders worden bepaald. Zo is ook de toepassing van het begrip *evolving capacities* in het kader van de IVRK in de praktijk een proces in ontwikkeling dat in elk geval gepaard zal moeten gaan met

40 Memorie van toelichting bij de Rijkswet tot goedkeuring van het op 20 november 1989 te New York tot stand gekomen Verdrag voor de Rechten van het Kind. TK, 1992-1993, 22855 (R1451), nr. 3.

41 Zie voor een beschrijving: Lansdown (2005).

42 CRC/C/GC/2003/4 (2003): *Adolescent health and development*.

43 CRC/C/GC/2003/3 (2003): *HIV/AIDS and the rights of the child*.

de nodige informatie en voorlichting voor ouders en beroepskrachten en vrijwilligers die werken met en/of voor kinderen.

Het begrip ontwikkelende vermogens kan voorts worden begrepen vanuit drie conceptuele benaderingen, die hierna aan de orde komen.

Een ontwikkelingsbenadering

Het IVRK kan worden gezien als een instrument ter bevordering van de ontwikkeling van kinderen, van hun competenties en van hun groeiende persoonlijke autonomie (Ochaita & Espinoza, 1997). Artikel 6, IVRK schrijft voor dat de lidstaten in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden waarborgen tot de overleving en de ontwikkeling van het kind. Deze verplichting omvat de bevordering van de cognitieve, sociale, emotionele, fysieke en morele ontwikkeling van het kind. Artikel 6 is tevens de basis voor andere ontwikkelingsprincipes in het verdrag (Petren & Hart, 2000). De verplichting tot de bevordering van de cognitieve, sociale, emotionele, fysieke en morele ontwikkeling van het kind wordt bevestigd in de artikelen 23, 27, 28, 29 en 31, IVRK.

Artikel 23, IVRK benadrukt het recht van kinderen een zo volledig mogelijke persoonlijke ontwikkeling en integratie in de maatschappij te bereiken, met inbegrip van zijn culturele en intellectuele ontwikkeling. Hoewel dit artikel gaat over kinderen met een handicap, geldt het op grond van artikel 2, IVRK (non-discriminatie) voor alle kinderen.

Artikel 23 Kinderen met een handicap

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat een geestelijk of lichamelijk gehandicapt kind een volwaardig en behoorlijk leven dient te hebben, in omstandigheden die de waardigheid van het kind verzekeren, zijn zelfstandigheid bevorderen en zijn actieve deelneming aan het gemeenschapsleven vergemakkelijken.
2. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het gehandicapte kind op bijzondere zorg, en stimuleren en waarborgen dat aan het daarvoor in aanmerking komende kind en degenen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar verzorging, afhankelijk van de beschikbare middelen, de bijstand wordt verleend die is aangevraagd en die passend is gezien de gesteldheid van het kind en de omstandigheden van de ouders of anderen die voor het kind zorgen.
3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, wanneer mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden, op een wijze die ertoe bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke integratie in de maatschappij en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn of haar culturele en intellectuele ontwikkeling.
4. De Staten die partij zijn, bevorderen, in de geest van internationale samenwerking, de uitwisseling van passende informatie op het gebied van preventieve gezondheidszorg en van medische en psychologische behandeling van, en behandeling van functionele stoornissen bij, gehandicapte kinderen, met inbegrip van de verspreiding van en de toegang tot informatie betreffende revalidatiemethoden, onderwijs en beroepsopleidingen, met als doel de Staten die partij zijn, in staat te stellen hun vermogens en vaardigheden te verbeteren en hun ervaring op deze gebieden te verruimen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

Artikel 27, IVRK legt expliciet het belang vast van een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.

Artikel 27 Levensstandaard

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.
2. De ouder(s) of anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind, hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.
3. De Staten die partij zijn, nemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.
4. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om het verhaal te waarborgen van uitkeringen tot onderhoud van het kind door de ouders of andere personen die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind dragen, zowel binnen de Staat die partij is als vanuit het buitenland. Met name voor gevallen waarin degene die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind draagt, in een andere Staat woont dan die van het kind, bevorderen de Staten die partij zijn de toetreding tot internationale overeenkomsten of het sluiten van dergelijke overeenkomsten, alsmede het treffen van andere passende regelingen.

Artikelen 28 en 29, IVRK leggen de rol van het onderwijs vast ten behoeve van de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind. In paragraaf 1.5.4 wordt op de rol van het onderwijs nader ingegaan.

Artikel 31, IVRK erkent het recht van het kind op rust en vrijetijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden, passend bij de leeftijd van het kind en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven. De overheid heeft hier een uitdrukkelijke, voorwaardenscheppende en faciliterende taak.

Artikel 31 Vrije tijd, cultuur en recreatie

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven.
2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht, en stimuleren het bieden van kansen op culturele, artistieke en recreatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding.

Ingevolge artikel 31, IVRK hebben kinderen net als volwassenen recht op spel en recreatie, zelfs op vormen die anderen nutteloos voorkomen hoewel volwassenen de verantwoordelijkheid hebben om kinderen te weerhouden van activiteiten die direct schadelijk voor hen zijn (Hodgkin & Newell, 2007). Het belang van vrijetijdsactiviteiten, recreatie en spelen krijgt volgens het VN Comité te weinig aandacht:

Play is one of the most distinctive features of early childhood. Through play, children both enjoy and challenge their current capacities, whether they are playing alone or with others. The value of creative play, and exploratory learning is widely recognized in early childhood education. Yet realizing the right to rest, leisure, and play is often hindered by a shortage of opportunities for young children to meet, play and interact in child-centered, secure, supportive, stimulating and stress-free environments. (...) Children's right to play can also be frustrated by excessive domestic chores (especially affecting girls) or by competitive schooling. Accordingly, the Committee appeals to States parties, non-governmental organizations and private actors to children, including as part of poverty reduction strategies. Planning for towns, and leisure and play facilities should take account of children's right to express their views (art. 12), through appropriate consultations. In all these respects, States parties are encouraged to pay greater attention and allocate adequate resources (human and financial) to the implementation of the right to rest, leisure, and play (par. 34).

Het *Manual on Human Rights Reporting* (1997)⁴⁴ stelt dat artikel 31, IVRK:

should also be considered in combination with other relevant articles of the Convention, which will lead to recognition that the right to play and recreation should be taken into account in the framework of the right to education, thus contributing to the development of the child's abilities to their fullest potential (p. 468).

Bovenstaande artikelen verplichten de lidstaten en andere actoren die verantwoordelijkheid dragen voor kinderen om te zorgen dat kinderen zich kunnen ontwikkelen tot hun volste ontwikkelende vermogens (*the right to development of their optimum evolving capacities*).

Een emancipatoire benadering

Het IVRK erkent het kind als actor (op een actieve wijze) bij de uitoefening van zijn rechten:

- artikel 12 legt het recht op het geven van een mening vast;
- artikelen 13-17 gaan over het recht op vrijheid van meningsuiting, godsdienst, vereniging, privacy en toegang tot informatie.

Kinderen hebben het recht om vanwege hun capaciteiten gerespecteerd te worden en om hun rechten uit te oefenen in overeenstemming met het niveau van hun ontwikkeling en competentie. In de praktijk komt hier echter niet veel van terecht. Lansdown (2005) wijst erop dat dit mede te maken heeft met een gebrek aan kennis over de capaciteiten van kinderen om geïnformeerde en rationele keuzes te maken. De beperktheid van het onderzoek zelf is volgens Lansdown gelegen in het feit dat dit voornamelijk in Noord Amerikaanse en Europese laboratoria wordt uitgevoerd: 'removed from children's day-to-day lives' (p. 23).

Een beschermingsbenadering

Kinderen hebben het recht te worden beschermd tegen deelname of blootstelling aan activiteiten die schadelijk voor hen zijn. Het IVRK omvat bijvoorbeeld het recht op bescherming tegen geweld, het recht op bescherming tegen uitbuiting en het recht op bescherming tegen seksueel misbruik. Lidstaten hebben de plicht deze rechten te waarborgen. Respect voor de zich ontwikkelende vermogens van het kind om zelf verantwoordelijkheid te kunnen dragen bij het nemen van beslissingen moet worden afgewogen tegen hun relatieve gebrek aan ervaring. Daarbij is het echter

⁴⁴ *Manual on human rights reporting under six major international human rights instruments* (1997). Genève: United Nations.

belangrijk het vermogen van het kind om zichzelf te beschermen niet te onderschatten. De mate waarin kinderen risico lopen wordt significant beperkt door hun persoonlijkheid en vermogens van het kind, de ondersteuning die zij in hun leven ondervinden door belangrijke volwassenen, alsmede van de mate van *agency* die zij ervaren bij het omgaan met de situatie en de mate waarin het gedrag sociaal en cultureel wordt geaccepteerd (Werner, 2001).

Bescherming werd traditioneel gezien als een eenzijdig proces, waarbij kinderen slechts als de ontvangende partij werden beschouwd. De realiteit is echter complexer: wetgeving, strategieën, beleid en programma's die worden ontwikkeld voor de bescherming van kinderen moeten oog hebben voor het vermogen van kinderen om aan hun eigen veiligheid en bescherming bij te dragen (zie omtrent de actieve rol van het kind paragraaf 3.2.2 en de theorie van Bronfenbrenner, 1997).

1.5 Het recht op ontwikkeling en opvoeding

1.5.1 Inleiding

Het recht van het kind op een gezonde opvoeding in en buiten het gezin volgt uit de volgende aangelegenheden gezamenlijk (Willems, 2005a):

- eerbiediging en bescherming van de lichamelijke en geestelijke integriteit van het kind (artt. 16 en 19, IVRK);
- geborgenheid, leiding en begeleiding van volwassenen, bij voorkeur de eigen ouders (zesde preambulaire overweging j° art. 3, lid 2 en art. 5, IVRK);
- adequate gemeenschapszorg voor een optimale ontwikkeling van het kind en zijn ontwikkeling tot verantwoordelijk democratisch burger (zevende preambulaire overweging j° art. 29 IVRK).

De overheid heeft hierbij twee opvoedingsplichten (Willems, 2005a):

- de preventie-, interventie en reparatieplicht in het geval van kinderbeschadiging en kindermishandeling;
- het schoolcurriculum- en de jeugdparticipatieplicht.

Artikel 5 vormt tezamen met in het bijzonder artikel 18, IVRK een raamwerk voor de relatie tussen het kind, zijn ouders en gezin en de overheid (Hodgkin & Newell). De gezamenlijke ouderlijke verantwoordelijkheid en de ondersteunende rol van de overheid (ook te vinden in art. 27 IVRK) zijn te beschouwen als de instrumenten voor de verwezenlijking van het recht van het kind om opgevoed te worden (Doek, 2007).

1.5.2 De taak van de ouders

Het IVRK wijst in artikel 18 expliciet de ouders als eerstverantwoordelijken aan voor de opvoeding van hun kind. Het verdrag stelt het gezin centraal in de ontwikkeling en ontplooiing van het kind⁴⁵ en geeft kinderen het recht op te groeien in de nabijheid van hun ouders. Ouders staan in de uitoefening van hun opvoedingsverantwoordelijkheid niet alleen. De overheid (van een lidstaat) zal al het mogelijke moeten doen om de erkenning van deze verantwoordelijkheid te verzekeren en zal aan ouders passende bijstand verlenen (lid 2). In het tweede en derde lid is geregeld dat de overheid passende maatregelen moet nemen om kinderen die voorzieningen te bieden.

45 Zie de Preambule en artikel 18, IVRK.

Artikel 18 Verantwoordelijkheid van de ouders

1. De Staten die partij zijn, doen alles wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Ouders of, al naar gelang het geval, wettige voogden, hebben de eerste verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.
2. Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderopvang.
3. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat kinderen van werkende ouders recht hebben op gebruikmaking van diensten en voorzieningen voor kinderopvang waarvoor zij in aanmerking komen.

Behalve dat het verdrag uitgaat van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van beide ouders, wordt niet gedetailleerd aangegeven wat in dat verband van ouders mag worden verwacht. Dit heeft te maken met het feit dat het IVRK zich richt tot de lidstaten. Het IVRK gaat net zoals elk mensenrechtenverdrag in de eerste plaats over de relatie van kinderen ten aanzien van de overheid. Het betreft dus niet de rechten van kinderen ten aanzien van hun ouders, maar de rechten van kinderen ten aanzien van de overheid. Het verdrag bevestigt dat kinderen in die relatie dezelfde rechten hebben als hun ouders en het doet dit op een wijze die niet voorbij gaat aan de ouders. Integendeel, ouders zijn de eerstverantwoordelijken voor de opvoeding van hun kinderen en het is aan de overheid om de voorwaarden te creëren om die opvoedingstaak te kunnen vervullen.

Uit verschillende artikelen van het IVRK kan echter wel in algemene zin worden opgemaakt wat van ouders wordt verwacht bij hun inspanningen het recht van het kind op opvoeding en ontwikkeling waar te maken (Doek, 2007; Willems, 2005a):

- er is een gedeelde plicht van beide ouders (art. 18, lid 1, eerste volzin);
- de ouders zijn als eersten verantwoordelijk voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind (art. 18, lid 1, tweede volzin);
- het belang van het kind is de eerste ouderlijke zorg (art. 18, lid 1, derde volzin);
- de ouders bieden (op veiligheid en geborgenheid gebaseerde) leiding en begeleiding aan het kind (zesde preambulaire overweging j^o art. 5);
- de ouders houden bij het geven van leiding en begeleiding rekening met de ontwikkelingsfase c.q. de mate van ontwikkeling van het kind (art. 5);
- de ouders zorgen voor een levensstandaard die toereikend is voor de algehele (lichamelijke, emotionele, sociale, morele en intellectuele) ontwikkeling van het kind (art. 27, lid 1 en 2);
- de ouders onthouden zich van gewelddadige of anderszins vernederende en respectloze disciplineringsmethoden of straffen; dit betekent dat ouders in de opvoeding van hun kind geen geweld mogen toepassen en geen gebruik mogen maken van lijfstraffen met inbegrip van de lichte vorm, ook wel aangeduid als de pedagogische tik (art. 19, lid 1 j^o art. 24, lid 3).

Het spreekt vanzelf dat het recht van het kind om opgevoed te worden en zich te ontwikkelen onder andere ook betekent dat ouders verplicht zijn hun kind onderwijs te laten volgen en er voor moeten zorgen dat hun kind maximaal profiteert van de beschikbare gezondheidszorg.

Artikel 5, IVRK bevat het belangrijkste voorschrift voor de wijze waarop ouders hun opvoedingsverantwoordelijkheid behoren uit te oefenen (Doek, 2007). In dit artikel is de visie op de taakuitoefening door de ouders neergelegd, waarmee wordt erkend dat ouders het recht en de plicht hebben het kind te voorzien van passende leiding en begeleiding bij de uitoefening van de in het IVRK erkende rechten door het kind, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens. Dit artikel wordt extensief uitgelegd, in die zin dat ook de overheid rekening moet houden met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Artikel 5 is niet alleen van belang in de opvoeding van oudere kinderen en adolescenten. Ook de zich ontwikkelende mogelijkheden van jonge kinderen moeten worden gerespecteerd omdat dit cruciaal is voor de verwezenlijking van hun rechten. Rekening houden met de ontwikkelende vermogens is volgens het VN Comité⁴⁶:

especially significant during early childhood because of the rapid transformation in children's physical, cognitive, social, and emotional functioning from earliest infancy to the beginning of schooling (par. 17).

Het VN Comité heeft in dit verband in zijn General Comment no. 7 grote nadruk gelegd op het belang van de realisatie van kinderrechten gedurende de vroege kindertijd.⁴⁷

Early childhood is a critical period for realizing children's rights. During this period:

- (a) young children experience the most rapid period of growth and change during the human lifespan, in terms of their maturing bodies and nervous systems, increasing mobility, communication skills and intellectual capacities, and rapid shifts in their interests and abilities;
- (b) young children form strong emotional attachments to their parents or other caregivers, from whom they seek and require nurturance, care, guidance and protection, in ways that are respectful of their individuality and growing capacities;
- (c) young children establish their own important relationships with children of the same age, as well as with younger and older children. Through these relationships they learn to negotiate and coordinate shared activities, resolve conflicts, keep agreements and accept responsibility for others;
- (d) young children actively make sense of the physical, social and cultural dimensions of the world they inhabit, learning progressively from their activities and their interactions with others, children as well as adults;
- (e) young children's earliest years are the foundation for their physical and mental health, emotional security, cultural and personal identity, and developing competencies;
- (f) young children's experiences of growth and development vary according to their individual nature, as well as their gender, living conditions, family organization, care arrangements and education systems;
- (g) young children's experiences of growth and development are powerfully shaped by cultural beliefs about their needs and proper treatment, and about their active role in family and community (par. 6).

Het IVRK houdt zich terecht verre van het geven van concrete gedetailleerde voorschriften aan ouders en andere opvoeders in dat verband met uitzondering uiteraard van de opdracht de rechten van het kind te respecteren en zich te onthouden van schending daarvan (dit geschiedt bijvoorbeeld door het strafbaar stellen van seksueel misbruik, lichamelijk geweld, handel in en ver-

46 CRC/C/GC/7 (2005). *Implementing child rights in early childhood*.

47 CRC/C/GC/7 (2005). *Implementing child rights in early childhood*.

koop van kinderen voor seksuele exploitatie en van dwangarbeid).⁴⁸ Voor het overige is het aan de inzichten en opvattingen (religieuze of andere) van ouders overgelaten om te bepalen welke waarden en normen in de opvoeding een rol (behoren te) spelen.

Omdat opvoeding in het IVRK een maatschappelijke betekenis heeft, zijn de ouders hierin toch niet geheel vrij. Uit de onderwijsdoelstellingen bijvoorbeeld (art. 29, IVRK) blijkt dat het kind moet worden voorbereid op een verantwoord leven in een vrije samenhang in de geest van (onder meer) begrip, vrede en verdraagzaamheid en van vriendschap tussen alle volken en diverse etnische groepen. Als dit de erkende en aanvaarde waarden en normen zijn in het onderwijs aan kinderen, bepleit Doek (2007) dat ouders aan die waarden en normen ook aandacht besteden in de opvoeding van hun kinderen, al was het alleen al om een (voor het kind problematische) kloof tussen thuis en school te voorkomen. Daarnaast zijn de artikelen 2 (non-discriminatie), 3 (belang van het kind), 6 (leven en ontwikkeling) en 12 (participatie), IVRK voor de uitoefening van de ouderlijke taken met betrekking tot de opvoeding en ontwikkeling van het kind van betekenis. Het belang van het kind (art. 3) wordt in artikel 18 (lid 1, derde volzin), IVRK uitdrukkelijk herhaald.

Hodgkin en Newell (2007) merken op dat hoewel de belangen van het kind een eerste overweging dienen te zijn, het IVRK niet kan worden aangemerkt als antifamiliegezind. Evenmin wil het verdrag kinderen opzetten tegen hun ouders. Zo wordt in de preambule gesteld dat het gezin de hoeksteen is van de samenleving en dat het de natuurlijke omgeving is voor de groei en het welzijn van alle gezinsleden, in het bijzonder de kinderen. Hoewel de overheid de taak heeft in te grijpen indien ouders tekortschieten, zijn er verschillende artikelen die de primaire verantwoordelijkheid van de ouders benadrukken en die strikte voorwaarden stellen aan interventie door de overheid en aan de scheiding van de kinderen van hun ouders (artikel 3, lid 2 en de artikelen 7, 9, 10, 18 en 27, IVRK). Daarnaast is een van de onderwijsdoelen van artikel 29, IVRK het bijbrengen van respect voor de ouders.

Het IVRK roept op het kind te erkennen als mens: niet gelijk, maar wel gelijkwaardig aan de volwassene. De opvoedingsrelatie is dus een relatie tussen gelijkwaardige personen, maar wel binnen een de facto ongelijke machtsverhouding. Er is een spanningsveld tussen het kind als mens met mensenrechten en het kind als persoon in een wordingsproces. Het Kinderrechtenverdrag ontkent dit spanningsveld niet en pleit voor een evenwichtsoefening tussen de *empowerment* van kinderen en jongeren en de ouderlijke verantwoordelijkheid (Brants, 2000).

1.5.3 De rol van de overheid

Het IVRK verplicht de lidstaten onder andere krachtens artikelen 3 en 20 om voorwaardenschepend te werken en om:

- rekening te houden met de rechten en plichten van de ouders van het kind (of de voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind) (art. 3, lid 2);
- te waarborgen dat de instellingen diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de (...) vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid alsmede bevoegd toezicht (art. 3, lid 3);
- rekening te houden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind en met zijn etnische, godsdienstige en culturele achtergrond (art. 20, lid 3).

⁴⁸ Zie in dat verband bijv. artikel 3 van het Optionele protocol inzake de handel in kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie.

Van een lidstaat wordt verwacht dat hij, waar nodig, ouders bijstand verleent bij hun inspanningen om het recht van het kind om opgevoed te worden te verwezenlijken (artt. 18 en 27, IVRK). De traditionele opvatting dat de overheid in verband met de opvoeding uitsluitend een subsidiaire rol speelt doet geen recht aan de verplichtingen die een overheid onder het IVRK heeft aanvaard, aldus Doek (2007), die een onderscheid maakt tussen de primaire, voorwaardenscheppende en de subsidiaire, aanvullende c.q. ondersteunende rol van de overheid.

De primaire, voorwaardenscheppende rol

Het recht van het kind om opgevoed te worden betekent dat aan verscheidene basisvoorwaarden moet zijn voldaan. Het scheppen van diverse van deze basisvoorwaarden behoort tot de primaire verantwoordelijkheid van de overheid. De kern van die verantwoordelijkheid is te vinden in artikel 4, IVRK: overheden moeten alle passende wetgevende, bestuurlijke en andere maatregelen nemen om de rechten in het IVRK te verwezenlijken. Wat betreft economische, sociale en culturele rechten moet de overheid die maatregelen nemen in de ruimste mate waarin de haar ter beschikking staande middelen dat toelaten. Arme landen zullen vaak minder middelen hebben dan rijke (westerse) landen om bijvoorbeeld het recht op gratis basisonderwijs volledig te verwezenlijken. Maar alle verdragstaten hebben de plicht zich maximaal in te spannen om te zorgen dat onderwijs en (primaire) gezondheidszorg voor alle kinderen toegankelijk zijn en aan bepaalde kwaliteitsnormen voldoen (zie artt. 28, 29 en 24, IVRK) omdat het basisvoorwaarden zijn voor de opvoeding en ontwikkeling van het kind.

Tot de basisvoorwaarden voor het verwezenlijken van het recht van het kind om opgevoed te worden behoort een effectief systeem van bescherming. Het is een primaire verantwoordelijkheid van de overheid om via wetgevende, bestuurlijke en andere maatregelen een dergelijk systeem in het leven te roepen en in stand te houden, met inbegrip van de nodige voorwaardenscheppende en preventieve maatregelen (zie o.a. art. 19, IVRK). Het voorkomen en bestrijden van alle vormen van kindermishandeling moet hoog op de politieke agenda van de overheid staan.⁴⁹

Tenslotte behoort het volgens Doek (2007) tot de primaire verantwoordelijkheid van de overheid instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderzorg in het leven te roepen en in stand te houden ter ondersteuning van ouders bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen. Uit artikel 18, lid 2, IVRK volgt dat dit is bedoeld als een algemene ondersteuning voor alle ouders, welke niet is gekoppeld aan specifieke noodsituaties in de opvoeding. Uit de eerste regels van het tweede lid van artikel 18 volgt dat deze bijstand is bedoeld is om de toepassing van de rechten in het IVRK te waarborgen en te bevorderen. Hieruit volgt volgens Doek (2007) dat het recht en de plicht van ouders om hun kinderen bij de uitoefening van hun rechten leiding en begeleiding te geven niet alleen door de overheid moeten worden geëerbiedigd (art. 5, IVRK), maar dat zij die ouders daarin ook de nodige bijstand moet verlenen (art. 18, lid 2, IVRK).

De subsidiaire, aanvullende c.q. ondersteunende rol

Ingevolge artikel 27, IVRK moet de overheid de nodige ondersteunende maatregelen nemen als de ouders door financiële of andere oorzaken hun primaire verantwoordelijkheid om te zorgen voor een passende levensstandaard voor hun kind niet goed kunnen vervullen (derde lid). Dit kan

⁴⁹ Zie in dit verband ook de opvattingen en aanbevelingen van het VN Comité neergelegd in CRC/C/GC/8 (2006): *The Right of the child to protection from corporal punishment and other cruel or degrading forms of punishment* (par. 19, 28 en 37).

bijvoorbeeld betekenen dat de overheid materiele bijstand moet verlenen, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.

Artikel 27 Levensstandaard

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.
2. De ouder(s) of anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind, hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.
3. De Staten die partij zijn, nemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.
4. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om het verhaal te waarborgen van uitkeringen tot onderhoud van het kind door de ouders of andere personen die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind dragen, zowel binnen de Staat die partij is als vanuit het buitenland. Met name voor gevallen waarin degene die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind draagt, in een andere Staat woont dan die van het kind, bevorderen de Staten die partij zijn de toetreding tot internationale overeenkomsten of het sluiten van dergelijke overeenkomsten, alsmede het treffen van andere passende regelingen.

Artikel 26, IVRK erkent dat elk kind het recht heeft de voordelen te genieten van voorzieningen van sociale zekerheid. Bij de toekenning van die voordelen zal rekening worden gehouden met de middelen en omstandigheden van het kind en zijn ouders. Het wordt aan de nationale overheden overgelaten om te bepalen aan welke voorwaarden moet worden voldaan om voor die voordelen in aanmerking te komen. Maar dit laat onverlet dat de overheid een dergelijk vangnet van sociale zekerheid in het leven moet roepen.

Concrete uitwerkingen van de subsidiaire rol van de overheid zijn ook te vinden in:

- artikel 18, lid 3, IVRK: waarborgen dat kinderen van werkende ouders de (extra) zorg krijgen waarvoor zij in aanmerking komen;
- artikel 23, lid 2 en 3, IVRK: stimuleren en waarborgen dat aan het gehandicapte kind en zijn ouders de bijzondere zorg wordt verleend waarvoor zij in aanmerking komen;
- artikel 27, lid 4, IVRK waarin van de overheid wordt verwacht dat zij ondersteuning verleent (via alle passende middelen) om te verzekeren dat kinderalimentatie ook metterdaad wordt betaald door de persoon (meestal een van de ouders) die daartoe verplicht is.

Uit het bovenstaande volgt dat naast de primaire verantwoordelijkheid van ouders voor de opvoeding van hun kinderen de overheid belangrijke voorwaardenscheppende en ondersteunende verantwoordelijkheden heeft om te zorgen dat het recht van het kind om opgevoed te worden zo optimaal mogelijk wordt verwezenlijkt.

Een uitvloeisel van de zich ontwikkelende vermogens is het recht van adolescenten om zelf beslissingen te nemen ten aanzien van hun geestelijke en lichamelijke gezondheid, desnoods tegen de wil van de ouders en/of buiten hun medeweten. Het VN Comité heeft hieromtrent gesteld⁵⁰:

In order to promote the health and development of adolescents, States parties are also encouraged to respect strictly their right to privacy and confidentiality, including with respect to advice and counselling on health matters (art. 16). Health-care providers have an obligation to keep confidential medical information concerning adolescents, bearing in mind the basic principles of the Convention. Such information may only be disclosed with the consent of the adolescent, or in the same situations applying to the violation of an adults confidentiality. Adolescents deemed mature enough to receive counselling without the presence of a parent or other person are entitled to privacy and may request confidential services, including treatment (par. 4).

Een uitwerking van dit principe vormt bijvoorbeeld de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (boek 7, titel 7, afdeling 5, van het Burgerlijk Wetboek van Nederland).

Artikel 447

1. Een minderjarige die de leeftijd van zestien jaren heeft bereikt, is bekwaam tot het aangaan van een behandelingsovereenkomst ten behoeve van zichzelf, alsmede tot het verrichten van rechtshandelingen die met de overeenkomst onmiddellijk verband houden.
2. De minderjarige is aansprakelijk voor de daaruit voortvloeiende verbintenissen, onverminderd de verplichting van zijn ouders tot voorziening in de kosten van verzorging en opvoeding.

Artikel 450

1. Voor verrichtingen ter uitvoering van een behandelingsovereenkomst is de toestemming van de patiënt vereist.
2. Indien de patiënt minderjarig is en de leeftijd van twaalf maar nog niet die van zestien jaren heeft bereikt, is tevens de toestemming van de ouders die het gezag over hem uitoefenen of van zijn voogd vereist. De verrichting kan evenwel zonder de toestemming van de ouders of de voogd worden uitgevoerd, indien zij kennelijk nodig is teneinde ernstig nadeel voor de patiënt te voorkomen, alsmede indien de patiënt ook na de weigering van de toestemming, de verrichting weloverwogen blijft wensen.
3. In het geval waarin een patiënt van zestien jaren of ouder niet in staat kan worden geacht tot een redelijke waardering van zijn belangen ter zake, worden door de hulpverlener en een persoon als bedoeld in de leden 2 of 3 van artikel 465, de kennelijke opvattingen van de patiënt, geuit in schriftelijke vorm toen deze tot bedoelde redelijke waardering nog in staat was en inhoudende een weigering van toestemming als bedoeld in lid 1, opgevolgd. De hulpverlener kan hiervan afwijken indien hij daartoe gegronde redenen aanwezig acht.

1.5.4 Het recht op (kwaliteits)onderwijs en kinderrechteneducatie

Verschillende artikelen in het IVRK hebben betrekking op het onderwijs en de vorming van kinderen. Verhellen (1993b, 2000) brengt in de onderwijsrechten van het verdrag een driedeling aan. In de eerste plaats leggen artikelen 23 en 28, IVRK het recht op onderwijs vast. Dit recht omvat het recht op gratis basisonderwijs en het recht op toegankelijk voortgezet en vervolgonderwijs, alsmede het recht van kinderen met een handicap (art. 23, derde lid, IVRK) op passende educatie en ondersteuning.

50 CRC/C/GC/2003/4 (2003): *Adolescent health and development in the context of the Convention on the Rights of the Child*.

Artikel 28 Recht op onderwijs

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe:
 - a. primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;
 - b. de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsonderwijs, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;
 - c. met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor een ieder naar gelang zijn capaciteiten;
 - d. informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;
 - e. maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen.
2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te verzekeren dat de wijze van handhaving van de discipline op scholen verenigbaar is met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming is met dit Verdrag.
3. De Staten die partij zijn, bevorderen en stimuleren internationale samenwerking in aangelegenheden die verband houden met onderwijs, met name teneinde bij te dragen tot de uitbanning van onwetendheid en analfabetisme in de gehele wereld, en de toegankelijkheid van wetenschappelijke en technische kennis en moderne onderwijsmethoden te vergroten. In dit opzicht wordt met name rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

Artikel 23 Gehandicapte kinderen

(...)

3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, wanneer mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden, op een wijze die bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke integratie in de maatschappij en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn of haar culturele en intellectuele ontwikkeling.

In de tweede plaats onderscheidt Verhellen (1993b, 2000) rechten die betrekking hebben op het onderwijs zelf (artt. 2 en 12-15, IVRK). Deze omvatten het recht op non-discriminatie, participatie en de fundamentele vrijheden met betrekking tot expressie, gedachten en geweten en religie.

In de derde plaats zijn er rechten door middel van onderwijs (artt. 29 en 42, IVRK). Dit heeft betrekking op onderwijs waarbinnen kinderen in staat worden gesteld op de hoogte te raken van hun rechten en waarbinnen zij respect ontwikkelen voor de mensenrechten en de fundamentele vrijheden, waaronder de rechten en vrijheden van kinderen. In dit verband wordt het belang van effectieve curricula en programma's voor kinderrechteneducatie duidelijk.

Hodgson (1996) wijst erop dat de Verenigde Naties en zijn organen het belang van deze vorm onderwijs reeds lang hebben onderkend. Dat is niet verwonderlijk, want het bevorderen van en het respect voor mensenrechten van eenieder en zonder enig onderscheid is een van de hoofddoel-

stellingen genoemd in artikel 1, derde lid, van het Handvest van de VN.⁵¹ Hoewel vele verdragen en convenanten het belang ervan benadrukten, is het IVRK het eerste verdrag dat de bevordering van bewustwording en kennis van mensenrechten (en kinderrechteneducatie) expliciet verplicht stelt (Lanotte & Goedertier, 1996). Dit is een andere reden waarom het IVRK uniek en origineel is (Howe & Covell, 2005).

Kinderrechteneducatie komt in twee artikelen van het IVRK aan de orde. In artikel 29, IVRK staat dat landen die bij het verdrag zijn aangesloten het eens zijn over de doelen die in het onderwijs moeten worden nagestreefd. Het onderwijs dient erop gericht te zijn om het kind onder meer het volgende bij te brengen:

- eerbied voor de rechten en fundamentele vrijheden van de mens;
- eerbied voor haar/zijn ouders, eigen culturele identiteit, taal en waarden, maar ook voor andere beschavingen;
- eerbied voor de natuurlijke omgeving.

Artikel 29 Onderwijsdoelstellingen

1. De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient te zijn gericht op:
 - a. de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;
 - b. het bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen;
 - c. het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of de hare;
 - d. de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;
 - e. het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.
2. Geen enkel gedeelte van dit artikel of van artikel 28 mag zo worden uitgelegd dat het de vrijheid aantast van individuele personen en rechtspersonen, onderwijsinstellingen op te richten en daaraan leiding te geven, evenwel altijd met inachtneming van de in het eerste lid van dit artikel vervatte beginselen, en van het vereiste dat het aan die instellingen gegeven onderwijs voldoet aan de door de Staat vastgestelde minimumnormen.

Door zich te binden aan het IVRK zijn de lidstaten overeengekomen dat het geven van onderwijs in mensen- en kinderrechten een van de hoofddoelstellingen van het onderwijs is. Ingevolge artikel 42 j° artikel 29, eerste lid, onderdelen b en d, IVRK, behoort kinderrechteneducatie een permanent onderdeel te zijn van het schoolcurriculum. De school is voor de uitvoering van de verplichting van artikel 42 instrumenteel voor de overheid

51 Het Handvest is de grondwet van de internationale organisatie der Verenigde Naties. Het document werd op 26 juni 1945 ondertekend en werd van kracht op 24 oktober 1945.

Artikel 42

De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe de beginselen en de bepalingen van dit Verdrag op passende en doeltreffende wijze algemeen bekend te maken, zowel aan volwassenen als aan kinderen.

Eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden kan alleen worden ontwikkeld door kennis en begrip van deze rechten en vrijheden en daarvoor is mensen- en kinderrechteneducatie onontbeerlijk. Kinderrechteneducatie is niet alleen in het belang van kinderen zelf: het is van doorslaggevend belang voor het bevorderen van burgerschap. Wanneer kinderen over hun rechten leren, leren ze gelijktijdig over de rechten en verantwoordelijkheden die met goed burgerschap samenhangen (Howe & Covell, 2005). Kinderen en jongeren die niet in een juiste context over kinderrechten hebben geleerd, neigen ernaar om deze rechten op te vatten als individuele rechten en hebben moeite om de rechten van anderen te erkennen en respecteren (Dye, 1991). In plaats van te begrijpen dat rechten en verantwoordelijkheden onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden, denken kinderen en jongeren die geen kinderrechteneducatie hebben gehad dat het hebben van rechten betekent dat je alles kunt doen en laten wat je wilt (Covell & Howe 1999; Melton & Limber, 1992). Een gebrek aan of het vermijden van kinderrechteneducatie zal daarom eerder een te sterke oriëntatie op de eigen persoon bevorderen dan goed burgerschap en een cultuur waarbinnen democratische normen en waarden heersen (Howe & Covell, 2005).

Ondanks de verplichting van artikel 42, IVRK is het Verdrag bij veel overheden en instanties die met en voor kinderen werken nog onbekend. Deze onbekendheid maakt dat allerlei vooroordelen en misvattingen ten aanzien van kinderrechten ontstaan en blijven voortbestaan, waardoor er een zekere tegenzin bestaat om kinderen te onderrichten in hun rechten (Howe & Covell, 2005). Doek (2010) noemt het een van de meest schokkende constatering dat overheden, instanties en beroepskrachten in de jeugdsector zich niet bewust zijn van het bestaan van het IVRK of die denken dat het geen relevantie heeft voor hun werk. De lidstaten moeten daarom maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat voorlichting over mensenrechten en de rechten van kinderen in het bijzonder een integraal onderdeel vormt van de opleiding van beroepskrachten in de sector. Doek (2010) pleit in dit verband niet voor meer normen, maar voor de implementatie van het IVRK.

1.6 Contouren van een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie

1.6.1 Inleiding

In de jaren negentig van de vorige eeuw hebben de zaak-Bulger in Groot Brittannië en de schietpartijen op Amerikaanse scholen veel internationale ophef veroorzaakt en de roep om een actie en een meer repressieve benadering van gewelddadige kinderen aangewakkerd (Covell & Howe, 2009).⁵² Tegelijk kwamen steeds meer resultaten beschikbaar van longitudinaal onderzoek die het verband aantonen tussen problemen in de vroege kinderjaren en agressie bij kinderen. Ook werd duidelijk dat er een verband is tussen het optreden van gewelddadige en delinquente kinderen en het onthouden of aantasten van de rechten die kinderen hebben ingevolge het IVRK (Covell & Howe, 2009).

Hoewel het IVRK het belang van preventie niet met zoveel woorden noemt, kan een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie niet anders inhouden dan dat de overheid van een

52 James Bulger was twee jaar oud toen hij in 1993 door twee tienjarige jongens in het Britse Liverpool werd gemarteld en gedood. Tezamen met de schietincidenten op Amerikaanse scholen kreeg deze zaak grote internationale aandacht (Covell & Howe, 2009, pp. 10-11). Zie over de zaak-Bulger meer in het bijzonder o.a. Freeman (1997).

lidstaat in de eerste plaats voorwaarden moet scheppen voor de harmonieuze ontwikkeling van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke capaciteiten van kinderen (artt. 6, 9 en 20, IVRK). In feite betekent dit dat de overheid zorgt dat alle kinderen in haar jurisdictie krijgen wat hun ingevolge het IVRK toekomt. Deze taak gaat in principe nog vooraf aan de algemene en bijzondere preventie: het betreft de voorwaardenscheppende dan wel constitutieve taak van de lidstaten.

Gedragsproblemen ontstaan wanneer de ontwikkeling van kinderen wordt verstoord (zie hoofdstuk 3). Het is derhalve niet in het belang van het kind (art. 3, IVRK) om op te groeien onder omstandigheden waaronder het een verhoogd en ernstig risico loopt betrokken te raken bij criminaliteit (Doek, 2010). In het kader van de algemene en bijzondere preventie dient van overheidswege te worden nagegaan welke factoren in de maatschappij mogelijk gerelateerd zijn aan de verstoring van de optimale ontwikkeling van kinderen en derhalve aan delinquentie, en welke factoren een mitigerende werking kunnen hebben. Het wegnemen dan wel beperken van risicofactoren en het versterken van beschermende factoren vormt onderdeel van de preventie van probleemgedrag.

Het VN Comité legt bij zijn uitleg van het IVRK wel de nadruk op het belang van preventie en wijst in zijn reacties op de rapportages van lidstaten regelmatig op de sociale oorzaken van jeugddelinquentie en -geweld (Hodgkin & Newell, 2007). In dit verband wijst het VN Comité voortdurend op het belang van de implementatie van de *UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency*, aangeduid als de *Riyadh Guidelines*.⁵³ Deze richtlijnen vereisen dat er integrale en verdragsconforme preventieplannen worden geïmplementeerd in alle niveaus van de overheid. Het besluit van het VN Comité om een Algemeen Commentaar uit te geven over de vroege kindertijd⁵⁴ onderschrijft het groeiend besef van de relatie tussen de ontwikkeling van het kind in gezins- en familieverband en de preventie van geweld en andere vormen van criminaliteit, zowel in de kindertijd als in het latere leven (Hodgkin & Newell, 2007). Deze erkenning is een nadere motivatie voor de ontwikkeling van integrale ondersteunings- en educatieprogramma's voor verantwoord ouderschap. In de *Riyadh Guidelines* wordt hieromtrent gesteld:

Measures should be taken and programmes developed to provide families with the opportunity to learn about parental roles and obligations as regards child development and child care, promoting positive parent-child relationships, sensitizing parents to the problems of children and young persons and encouraging their involvement in family and community-based activities (par. 16).

Voor die gevallen waarin tot toepassing van het jeugdstrafrecht wordt overgegaan, zijn in artikelen 40 en 37 van het IVRK rechten en normen opgenomen, die vervolgens worden ondersteund en uitgewerkt in:

- de *United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice*, aangeduid als de *Beijing Rules*⁵⁵;
- de *UN Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty*, aangeduid als de *Havana Rules*⁵⁶;
- de (eerder besproken) *Riyadh Guidelines*;

⁵³ A/res/45/112, 14 december 1990.

⁵⁴ CRC/C/GC/7 (2005): *Implementing child rights in early childhood*, par. 20-24.

⁵⁵ A/res/40/33, 2 november 1985.

⁵⁶ A/res/45/113, 14 december 1990.

Daarnaast heeft het VN Comité in 2007 *General Comment no. 10* uitgebracht over de jeugdstrafrechtspleging.⁵⁷

In de voorgaande paragrafen is ingegaan op de voorwaardenscheppende (constitutieve) taak van de overheid. In de onderhavige paragraaf komt eerst de preventietaak ten aanzien van jeugdgedelinquentie aan de orde (1.6.2). Vervolgens wordt in paragraaf 1.6.3 ingegaan op een verdragsconforme jeugdstrafrechtspleging.

1.6.2 Preventie

Delinquentie is niet in het belang van het kind en heeft een negatieve invloed op zijn leven (Loeber & Farrington 2001; Loeber, Slot, Van der Laan, Hoeve, & Graas, 2010):

- jarenlang bezig zijn met criminaliteit berooft jeugdigen van mogelijkheden om sociaal gedrag aan te leren;
- hardnekkig probleemgedrag gaat vaak samen met slechte sociale vaardigheden, die verstoringen van sociale relaties veroorzaken (eerst met betrekking tot leeftijdsgenoten en ouders, daarna met betrekking tot werkgevers en collegas);
- hardnekkig probleemgedrag roept negatieve reacties op, waardoor de gedragsproblemen kunnen verergeren;
- probleemgedrag op school en in de klas en een lage motivatie voor onderwijs vergroten de kans op spijbelen en voortijdige schooluitval, hetgeen nadelige gevolgen heeft voor arbeidskansen en inkomsten.

Op de lange termijn zijn niet delinquente personen, in vergelijking met delinquente personen, meestal gezonder en beter opgeleid, hebben ze vaker werk, verdienen ze meer en betalen ze meer belasting (Schweinhart, 2007).

Vanwege de schadelijke effecten van delinquentie voor de jongeren zelf koppelt het VN Comité voor de Rechten van het Kind de preventie van delinquentie aan het recht op overleven en ontwikkeling (artt. 6 en 9, IVRK). Het VN Comité is van mening dat de lidstaten doelgerichte en systematische maatregelen moeten nemen om jeugdcriminaliteit te voorkomen. In het bijzonder dienen staten te voorkomen dat een kind zich ontwikkelt tot een ernstige en/of chronische delinquent (Doek, 2010). In *General Comment no. 10* stelt het VN Comité:

... a juvenile justice policy without a set of measures aimed at preventing juvenile delinquency suffers from serious shortcomings. States parties should fully integrate into their comprehensive national policy for juvenile justice the United Nations Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency (the Riyadh Guidelines) adopted by the General Assembly in its resolution 45/112 of 14 December 1990.

The Committee fully supports the Riyadh Guidelines and agrees that emphasis should be placed on prevention policies that facilitate the successful socialization and integration of all children, in particular through the family, the community, peer groups, schools, vocational training and the world of work, as well as through voluntary organizations. This means, inter alia that prevention programmes should focus on support for particularly vulnerable families, the involvement of schools in teaching basic values (including information about the rights and responsibilities of children and parents under the law), and extending special care and attention to young persons at risk. In this regard, particular attention should also be given to children who drop out of school or otherwise do not complete their education. The use

57 CRC/C/GC/10 (2007): *Children's rights in Juvenile Justice*.

of peer group support and a strong involvement of parents are recommended. The States parties should also develop community-based services and programmes that respond to the special needs, problems, concerns and interests of children, in particular of children repeatedly in conflict with the law, and that provide appropriate counselling and guidance to their families.

Articles 18 and 27 confirm the importance of the responsibility of parents for the upbringing of their children, but at the same time the CRC requires States Parties to provide the necessary assistance to parents (or other caretakers) in the performance of their parental responsibilities. The measures of assistance should not only focus on the prevention of negative situations, but also and rather more on the promotion of the social potential of parents... States Parties should fully promote and support the involvement of children, in accordance with article 12 and of parents, community leaders and other key actors (e.g. representatives of NGOs, probation services and social work), in the development and implementation of prevention programmes. The quality of this involvement is a key factor in the success of these programmes (par. 5 e.v.).

De *Riyadh Guidelines* waaraan het VN Comité refereert bevatten de kernelementen van een veelomvattend preventiebeleid (Doek, 2010) en geven gedetailleerde aanbevelingen voor:

- de rol van het gezin en de noodzaak het gezin te ondersteunen bij het verlenen van zorg en bescherming, met speciale aandacht voor bijzonder kwetsbare kinderen;
- de rol van het onderwijs in het aanbieden van speciale zorg en aandacht aan kinderen en jongeren die een sociaal risico lopen;
- de rol van de gemeenschap (buurt) in het voorzien in en versterken van een breed scala aan buurtgebonden ondersteuningsmaatregelen voor jeugdigen, waaronder voorzieningen voor risicokinderen en vrijetijdsvoorzieningen.

In richtlijn 56 staat voorts dat gedrag van jeugdigen niet als strafbaar mag worden beschouwd indien dergelijk gedrag door volwassenen vertoond niet-strafbaar is gesteld. De richtlijnen kennen een apart hoofdstuk over de wenselijkheid van onderzoek en beleidsontwikkeling op het terrein van de preventieve jeugdzorg.

Focussen op preventie is niet alleen in het belang van het kind. Preventie draagt immers bij aan de veiligheid van de maatschappij en aan de duurzame ontwikkeling van een land, stelt de *UN Economic and Social Council* in zijn in 2002 aanvaarde richtlijnen voor de preventie van criminaliteit.⁵⁸ Effectieve en verantwoorde preventie verhoogt de kwaliteit van het leven van burgers. Het heeft langetermijnvoordelen, zoals het verlagen van de kosten van de formele strafrechtshandhaving en andere maatschappelijke kosten die door criminaliteit worden veroorzaakt. Criminaliteitspreventie biedt humane en kostenbesparende mogelijkheden voor de aanpak van de problemen van criminaliteit.

1.6.3 Jeugdstrafrechtspleging volgens het IVRK

In paragraaf 1.3.3 is aan de orde gekomen dat het VN Comité vier algemene beginselen heeft aangewezen die als inspirerende fundamentele richtlijnen voor de verwezenlijking van de verdragsrechten dienen te worden beschouwd: non-discriminatie (art. 2, IVRK), het belang van het kind (art. 3, IVRK), het recht op leven en ontwikkeling (art. 6, IVRK) en het recht te worden gehoord (art. 12, IVRK). De implicaties van deze beginselen voor de jeugdstrafrechtspleging worden uitgebreid beschreven door Mijnarends (1999).

⁵⁸ UN ECOSOC, *Office for Drug Control and Crime Prevention: Guidelines for the Prevention of Crime* (2002).

Omdat het onderhavige onderzoek is gericht op de voorwaardenscheppende taak van de overheid bij de preventie van jeugddelinquentie, wordt hier volstaan met een korte toelichting (Doek, 2010):

- non-discriminatie houdt binnen de jeugdstrafrechtspleging in dat de overheid alle discriminerende regels en reglementen moet afschaffen en feitelijke discriminatie moet voorkomen. Daarbij dient de overheid zich in het bijzonder te richten op kwetsbare groepen, zoals straatkinderen en (etnische) minderheden, maar ook ex-jeugddelinquenten, zodat zij optimaal kunnen re-integreren en een constructieve plaats kunnen innemen in de samenleving (dit in overeenstemming met de overkoepelende doelen van het jeugdstrafrecht: art. 40, lid 1, IVRK). Non-discriminatie impliceert tevens dat handelingen die verricht door volwassenen niet strafbaar zijn dit ook niet mogen zijn als ze door kinderen en jongeren worden verricht (zoals weglopen van huis en op straat rondhangen). Het VN Comité heeft geadviseerd om deze zogenoemde status-overtredingen uit het Wetboek van Strafrecht te verwijderen. Op probleemgedrag van kinderen dient niet gereageerd te worden door het te criminaliseren.
- de belangen van kinderen moeten voorop staan bij de bejegening van jeugdige delinquenten. Kinderen en jongeren verschillen van volwassenen in hun psychologische ontwikkeling en in hun emotionele, educatieve en andere behoeften. Dit rechtvaardigt een afzonderlijke jeugdstrafrechtspleging en een andere behandeling van jeugdige delinquenten. De repressieve doelen van het (volwassenen)strafrecht dienen hierin plaats te maken voor doelen gericht op herintegratie en herstel.
- het recht op leven, overleven en ontwikkeling dient lidstaten te inspireren tot het ontwikkelen van een effectief preventiebeleid (zie paragraaf 1.6.2) en tot een beleid dat op jeugdcriminaliteit reageert op een manier die de ontwikkeling van een kind ondersteunt.
- het recht om te worden gehoord is een fundamenteel onderdeel van een eerlijk proces en dient door het kind in alle stadia van het strafproces te kunnen worden uitgeoefend. Dit houdt ook in dat kinderen hun mening moeten kunnen geven over de toepassing van (alternatieve) sancties. Volgens het VN Comité draagt het actief betrekken van het kind in de uitvoering van maatregelen en sancties in de meeste gevallen bij aan een positief resultaat (Doek, 2010).

Hoewel het IVRK op het gebied van de jeugdstrafrechtspleging grotendeels een herhaling is van oudere verdragsgaranties (zoals het EVRM) zijn er enkele significante verschillen tussen het IVRK en andere verdragen te constateren (Doek, 2010):

- het IVRK is het enige mensenrechtenverdrag dat een beschrijving geeft van de doelstellingen van de toepassing van strafrecht op jeugdige daders (art. 40, lid 1);
- het IVRK beveelt expliciet aan om, waar passend en wenselijk, zaken tegen kinderen die verdacht worden van een strafbaar feit af te handelen zonder het instellen van een (formeel) strafrechtelijke procedure (art. 40, lid 3, onderdeel b);
- het IVRK vereist dat er een verscheidenheid van niet-bevoogdende maatregelen beschikbaar wordt gesteld als alternatieven voor institutionele zorg of vrijheidsbeneming. Plaatsing in een inrichting of in detentie moet een *ultimum remedium* zijn en voor de kortst mogelijke periode (art. 40, lid 4 j° art. 37).

De regel dat lidstaten, wanneer passend en wenselijk, omgaan met jeugddelinquentie zonder hun toevlucht te nemen tot gerechtelijke stappen (art. 40, lid 3, onderdeel b, IVRK) is een van de onderscheidende kenmerken van het jeugdstrafrecht (Doek, 2010). Dat kan inhouden dat er een alternatieve sanctie wordt opgelegd dan wel dat er niet wordt ingegrepen. Alternatieve sancties mogen alleen worden toegepast met respect voor de mensenrechten en wettelijke garanties. Het

voltooien van een alternatieve sanctie moet resulteren in het definitief sluiten van de zaak zonder strafblad.

Een ander belangrijk voorschrift is dat lidstaten verplicht zijn een minimumleeftijd vast te stellen onder welke kinderen niet in staat worden geacht een strafbaar feit te begaan (artikel 40, derde lid, IVRK). Het Verdrag geeft vervolgens niet aan wat een acceptabele minimumleeftijd is. De minimumleeftijd voor strafrechtelijke aansprakelijkheid is een belangrijke voorziening, omdat deze een onderscheid maakt tussen kinderen die een strafbaar feit hebben gepleegd maar die daarvoor niet kunnen worden vervolgd en berecht en kinderen vanaf de gestelde minimumleeftijd die door het Openbaar Ministerie kunnen worden vervolgd. De minimumleeftijd is voorwerp van soms verhitte discussies (Doek, 2010). Het VN Comité is van mening dat de minimumleeftijd niet te laag moet worden gesteld. De minimumleeftijd van twaalf jaar, zoals die in Aruba (en Nederland) is vastgelegd in het Wetboek van Strafvordering van Aruba wordt beschouwd als het absolute minimum. Het VN Comité roept op tot een verhoging.⁵⁹

Hoewel de algemene doelstellingen van het volwassenstrafrecht (herstel van de rechtsorde door vergelding en herstel van het ontstane leed en verhogen van de veiligheid door afschrikking, onschadelijkmaking en resocialisatie) in principe ook op het jeugdstrafrecht van toepassing zijn, wijkt dit op een cruciaal onderdeel af, omdat het een uitgesproken opvoedkundig doel heeft. Dit doel is ook neergelegd in artikel 40, eerste lid, van het IVRK. Ingevolge het IVRK dient een kind dat wordt verdacht van het plegen van een strafbaar feit dan wel dat wordt vervolgd of is berecht wegens het plegen van een strafbaar feit te worden behandeld op een wijze:

- die geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind;
- die de eerbied van het kind voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van anderen vergroot;
- waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind, alsmede:
- met de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving.

Artikel 40 Kinderen die in aanraking komen met politie en justitie

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind dat wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit, op een wijze van behandeling die geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind, die de eerbied van het kind voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van anderen vergroot, en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind en met de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving.
2. Hiertoe, en met inachtneming van de desbetreffende bepalingen van internationale akten, waarborgen de Staten die partij zijn met name dat:
 - a. geen enkel kind wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit op grond van enig handelen of nalaten dat niet volgens het nationale of internationale recht verboden was op het tijdstip van het handelen of nalaten;
 - b. ieder kind dat wordt verdacht van of vervolgd wegens het begaan van een strafbaar feit, ten minste de volgende garanties heeft:
 - (i) dat het voor onschuldig wordt gehouden tot zijn of haar schuld volgens de wet is bewezen;

⁵⁹ Uitvoerige informatie over de minimumleeftijd kan worden gevonden in: Cipriani (2009).

- (ii) dat het onverwijld en rechtstreeks in kennis wordt gesteld van de tegen hem of haar ingebrachte beschuldigingen, indien van toepassing door tussenkomst van zijn of haar ouders of wettige voogd, en dat het juridische of andere passende bijstand krijgt in de voorbereiding en het voeren van zijn of haar verdediging;
 - (iii) dat de aangelegenheid zonder vertraging wordt beslist door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie in een eerlijke behandeling overeenkomstig de wet, in aanwezigheid van een rechtskundige of anderszins deskundige raadsman of -vrouw, en, tenzij dit wordt geacht niet in het belang van het kind te zijn, met name gezien zijn of haar leeftijd of omstandigheden, in aanwezigheid van zijn of haar ouders of wettige voogden;
 - (iv) dat het er niet toe wordt gedwongen een getuigenis af te leggen of schuld te bekennen; dat het getuigen à charge kan ondervragen of doen ondervragen en dat het de deelneming en ondervraging van getuigen à decharge op gelijke voorwaarden kan doen geschieden;
 - (v) indien het schuldig wordt geacht aan het begaan van een strafbaar feit, dat dit oordeel en iedere maatregel die diensgevolge wordt opgelegd, opnieuw wordt beoordeeld door een hogere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie overeenkomstig de wet;
 - (vi) dat het kind kosteloze bijstand krijgt van een tolk indien het de gebruikte taal niet verstaat of spreekt;
 - (vii) dat zijn of haar privéleven volledig wordt geëerbiedigd tijdens alle stadia van het proces.
3. De Staten die partij zijn, streven ernaar de totstandkoming te bevorderen van wetten, procedures, autoriteiten en instellingen die in het bijzonder bedoeld zijn voor kinderen die worden verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld terzake van het begaan van een strafbaar feit, en, in het bijzonder:
- a. de vaststelling van een minimumleeftijd onder welke kinderen niet in staat worden geacht een strafbaar feit te begaan;
 - b. de invoering, wanneer passend en wenselijk, van maatregelen voor de handelwijze ten aanzien van deze kinderen zonder dat men zijn toevlucht neemt tot gerechtelijke stappen, mits de rechten van de mens en de wettelijke garanties volledig worden geëerbiedigd.
4. Een verscheidenheid van regelingen, zoals rechterlijke bevelen voor zorg, begeleiding en toezicht; advies; jeugdreclassering; pleegzorg; programma's voor onderwijs en beroepsopleiding en andere alternatieven voor institutionele zorg dient beschikbaar te zijn om te verzekeren dat de handelwijze ten aanzien van kinderen hun welzijn niet schaadt en in de juiste verhouding staat zowel tot hun omstandigheden als tot het strafbare feit.

Wanneer een jeugdige delinquent niet in aanmerking komt voor een alternatieve sanctie (of sepot), zullen er meestal gerechtelijke stappen tegen hem worden ondernomen.

Volgens het IVRK heeft een jongere recht op een aanpak die dermate passend is bij zijn delictgedrag en achtergrondproblematiek dat daarvan daadwerkelijk een positief effect mag worden verwacht. Uit artikel 40, IVRK volgt dat een repressieve benadering van jeugddelinquentie in strijd is met het IVRK. Toch signaleert Doek (2010) een meer repressieve benadering van jeugddelinquentie, zonder dat de positieve effecten hiervan door empirische gegevens worden onderbouwd (Lipsey, 2009; Parhar, Wormith, Derksen & Beauregard, 2008; Wilson, MacKenzie & Mitchell, 2005). In het jeugdstrafrecht dient de speciale preventie voorop te staan en zelfs in die mate dat in geval speciale preventie in strijd komt met het vergeldingsdoel de keuze altijd in het voordeel van de speciale preventie dient uit te vallen (Bartels, 2007). Met speciale preventie wordt doorgaans de voorkoming van recidive bedoeld. Het idee van het opvoedkundige doel is dat kinderen en jongeren behandelbaar zijn. De beste speciale preventie voor jongeren is gelegen in verbetering van de

opvoedingssituatie (Bartels, 2007). Dat betekent niet dat jongeren die norm- en wetoverschrijdend gedrag vertonen niet gestraft moeten worden. Bartels (2007) waarschuwt het belang van de jeugdige en het opvoedingsbelang niet te vereenzelvigen. Straf is een pedagogisch middel tot gedragsbeïnvloeding, het achterwege laten van straf kan dan in strijd zijn met het opvoedingsbelang. Zo is het in het opvoedingsbelang van de jongere dat hij wordt gestraft, omdat hij moet ervaren dat op gedrag dat voor de maatschappij onaanvaardbaar is wordt gereageerd met een straf. De strafrechtelijke aanpak van jongeren dient derhalve aan de volgende uitgangspunten te voldoen:

- een strafrechtelijke interventie ten aanzien van jeugdigen is alleen legitiem en zinvol als deze mede in het teken staat van de opvoeding van de jeugdige;
- vanuit pedagogisch oogpunt is snelheid een belangrijke voorwaarde voor een zo groot mogelijk effect van de reactie (een snelle reactie op het delict is minstens zo belangrijk als het leveren van maatwerk);
- een aanpak zal het meest effectief zijn als deze zoveel mogelijk is toegesneden op de persoon van het individu en diens persoonlijke omstandigheden;
- er moet consequent gesanctioneerd worden. Dat betekent bijvoorbeeld dat in geval van mislukken van een taakstraf de vervangende hechtenis daadwerkelijk ten uitvoer wordt gelegd;
- om te voorkomen dat de effecten die met een strafrechtelijke interventie zijn bereikt in de zin van (her)opvoeding kort daarna weer verloren gaan, is een vorm van nazorg noodzakelijk.

Artikel 37 van het IVRK bevat een aantal waarborgen met betrekking tot de vrijheidsbeneming van kinderen. De aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming van kinderen die verdacht worden van een strafbaar feit mag slechts als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur worden gehanteerd (art. 37, onderdeel b). In directe relatie met dit voorschrift vereist het IVRK dat de lidstaten een verscheidenheid van regelingen beschikbaar dienen te hebben om te verzekeren dat de handelwijze ten aanzien van kinderen hun welzijn niet schaadt en in de juiste verhouding staat tot zowel hun omstandigheden als het strafbare feit. Dergelijke regelingen zijn rechterlijke bevelen voor zorg, begeleiding en toezicht; adviezen; jeugdreclassering; pleegzorg; programma's voor onderwijs en beroepsopleiding en andere alternatieven voor institutionele zorg.

Artikel 37 Folteringsverbod en waarborgen bij vrijheidsberoving

De Staten die partij zijn, waarborgen dat:

1. geen enkel kind wordt onderworpen aan foltering of aan een andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing. Doodstraf noch levenslange gevangenisstraf zonder de mogelijkheid van vrijlating wordt opgelegd voor strafbare feiten gepleegd door personen jonger dan achttien jaar;
2. geen enkel kind op onwettige of willekeurige wijze van zijn of haar vrijheid wordt beroofd. De aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming van een kind geschiedt overeenkomstig de wet en wordt slechts gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur;
3. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, wordt behandeld met menselijkheid en met eerbied voor de waardigheid inherent aan de menselijke persoon, en zodanig dat rekening wordt gehouden met de behoeften van een persoon van zijn of haar leeftijd. Met name wordt ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, gescheiden van volwassenen tenzij het in het belang van het kind wordt geacht dit niet te doen, en heeft ieder kind het recht contact met zijn of haar familie te onderhouden door middel van correspondentie en bezoeken, behalve in uitzonderlijke omstandigheden;
4. ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd het recht heeft onverwijld te beschikken over juridische en andere passende bijstand, alsmede het recht de wettigheid van zijn vrijheidsberoving te betwisten ten overstaan van een rechter of een andere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit, en op een onverwijlde beslissing ten aanzien van dat beroep.

1.7 Samenvatting

Het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (1989) kent een bijna mondiale ratificatie. Het is sinds 2001 ook geldig voor Aruba. Het verdrag is bindend voor de lidstaten. Echter, het is nog niet afdwingbaar en het is (te) vaak onbekend bij de overheden en de instanties die met en voor kinderen werken. De lidstaten moeten daarom zorgdragen dat voorlichting over mensenrechten en de rechten van kinderen in het bijzonder een integraal onderdeel vormen van de opleiding van beroepskrachten in de sector.

In het voorgaande is betoogd dat een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie vooral inhoudt dat lidstaten zorgen dat alle kinderen binnen hun jurisdictie krijgen wat hun ingevolge het IVRK toekomt. Kinderen dienen in staat te worden gesteld zich harmonieus en optimaal te ontwikkelen, waardoor wordt voorkomen dat zij probleemgedrag gaan vertonen. Dit is de voorwaardenscheppende of constitutieve taak van de overheid; een algemene taak die nog voorafgaat aan de preventietaak ten aanzien van jeugddelinquentie. In het kader van de preventie dient de overheid factoren voor delinquentie in de maatschappij te adresseren: het is immers niet in het belang van het kind op te groeien onder omstandigheden die kunnen leiden tot (toekomstig) delinquent gedrag. Het VN Comité voor de Rechten van het Kind heeft regelmatig aandacht gevraagd voor de sociale oorzaken van jeugddelinquentie en bepleit de invoering van een integraal jeugdbeleid, met als onderdeel een preventiebeleid ter voorkoming van jeugddelinquentie. De overheid dient vervolgens een passende wijze om te gaan met kinderen met probleemgedrag en kinderen die strafbare feiten plegen.

2 De context van kinderen en jongeren in Aruba

*'De jeugd van tegenwoordig houdt van luxe.
Ze hebben slechte manieren, kijken neer op autoriteiten,
hebben geen respect voor volwassenen en praten liever dan dat ze werken of sporten.
Ze staan tegenwoordig niet meer op als volwassenen de kamer binnenkomen.
Ze spreken hun ouders tegen, ze kletsen in aanwezigheid van gezelschap,
ze eten gulzig aan tafel en ze intimideren leraren.'*

Socrates (470-399 v. Chr.)

2.1 Inleiding

Jeugd en jeugddelinquentie zijn sociaal geconstrueerde begrippen, die afhankelijk van de tijd en de cultuur een andere betekenis kunnen hebben (Verhellen, 2000). Die betekenis bepaalt de inhoud en de vorm van de maatschappelijke reactie op jongeren en hun gedrag. Omdat de betekenis aan verandering onderhevig is, is ook de maatschappelijke reactie op jongeren en hun gedrag voortdurend in beweging. In dit hoofdstuk wordt eerst in het algemeen ingegaan op de invulling van het begrip jeugd en op de maatschappelijke opvattingen over de jeugd en waar die opvattingen toe kunnen leiden. Vervolgens wordt ingegaan op de context van jongeren in Aruba, waaronder de onderwijs-, de juridische en de verdragsrechtelijke context, waarbij de nadruk ligt op het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind, dat sinds 2001 voor Aruba medegelding heeft. Hoewel kinderen in Aruba zich van de implicaties daarvan niet bewust zullen zijn, wordt hun verdragsrechtelijke context mede bepaald door de rechtsorde van het Koninkrijk. In 2010 zijn ter gelegenheid van de wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk ontwikkelingen in gang gezet die voor die verdragsrechtelijke context van belang zullen zijn. Ook deze komen in het onderhavige hoofdstuk aan de orde.

2.2 De sociaal-maatschappelijke context

2.2.1 Maatschappelijke opvattingen over kinderen en jongeren

Als aparte sociale categorie is de jeugd een historisch maaksel van zeer recente datum (Baggerman & Dekker, 2005; Burfeind & Bartusch, 2006; Verhellen, 2000). Drie historische ontwikkelingen zijn voor de huidige invulling van de onderhavige begrippen van belang (Burfeind & Bartusch, 2006):

- de ontdekking van de kindertijd en adolescentie als afzonderlijke en verschillende levensfasen;
- de opkomst van de *parens patriae*-doctrine, waarmee de staat gelegitimeerd werd om de juridische zeggenschap over kinderen op zich te nemen in die gevallen waarin de natuurlijke ouders te kort schieten;
- de opkomst van de positivistische criminologie, waardoor het mogelijk werd om criminaliteit en delinquentie te bestuderen en er tegen op te treden.

Het citaat van Socrates aan het begin van dit hoofdstuk geeft aan dat ook de Grieken de jeugd als een aparte categorie beschouwden, met eigen gedrag, houding en gevoelens. Het duurde echter

tot de verlichting voor het concept van verschillende ontwikkelingsfasen in de levensloop werd beschreven door de filosoof Rousseau in zijn boek *Emile*. De bewustwording van het bestaan van ontwikkelingsfasen gedurende de levensloop en voor leeftijdgerelateerde verschillen, waaronder het onderscheid tussen kinderen en adolescenten, kwam laat in de negentiende eeuw tot ontwikkeling en had grote implicaties voor gezinsstructuren, opvoeding en het onderwijs. Geleidelijk ontstond de visie dat kinderen en adolescenten bescherming, verzorging, supervisie, discipline, training en onderwijs nodig hebben om zich te kunnen ontwikkelen tot gezonde en volwaardige volwassenen. Het nieuwe pedagogische concept hield in dat een kind tot zijn meerderjarigheid een onvolwassene is, die geholpen en gestimuleerd moet worden tot volwassenheid. In de opvatting van Verhellen (2000) werden kinderen en jongeren hiermee in een jeugdmoratorium (wachtstation) geplaatst: in afwachting van hun volwassenheid. De *parens patriae*-doctrine, die oorspronkelijk is ontwikkeld in het Engelse recht, houdt in dat de staat de zwakkeren in de maatschappij moet beschermen. De staat is gelegitimeerd om het juridische zeggenschap over kinderen op zich te nemen in die gevallen waarin de natuurlijke ouders niet voorzien in het welzijn van het kind. In Nederland kwamen vanuit die gedachte in 1901 de Kinderwetten tot stand, waarmee de ontheffing en ontzetting van de ouders (in casu de vader, omdat de moeder geen ouderlijke macht had) uit de ouderlijke macht mogelijk werd. Van heropvoeding van verwaarloosde en misdadige kinderen werd meer heil verwacht dan van het ingrijpen van de strafrechter. Kruithof (2008) beschrijft dat van deze mogelijkheid weinig gebruik is gemaakt en dat de voorkeur werd gegeven aan toepassing van de mogelijkheid tot ondertoezichtstelling: het begeleiden en heropvoeden van de ouders ten behoeve van de opvoeding van het kind. De frequente uithuisplaatsing na een ondertoezichtstelling getuigt volgens Kruithof van het feit dat de werking daarvan bij lange na niet was zoals men had verwacht. Ook de opkomst van de positivistische criminologie is van belang voor de invulling van de begrippen jeugd en jeugddelinquentie. Deze benadering, die in de laatste helft van de negentiende eeuw opkwam en die gedurende bijna de gehele twintigste eeuw in de wetenschap domineerde, is gebaseerd op het gebruik van wetenschappelijke methoden voor onderzoek naar criminaliteit en delinquentie (Beirne & Messerschmidt, 2000). Uitgangspunt in de positivistische criminologie is dat delinquentie te verklaren is en wordt veroorzaakt of bepaald door factoren die wetenschappelijk zijn vast te stellen en te beschrijven. Aan het eind van de negentiende eeuw kwam binnen de positivistische criminologie de gedachte op dat als delinquentie kon worden verklaard, zij ook kon worden behandeld (Feld, 1999). Vooral ten aanzien van kinderen en jongeren ontstond het zogenoemde *rehabilitative ideal*:

when an individual actually enters upon a criminal career, let us try to catch him at a tender age, and subject him to rational social discipline, such as is already successful in enough cases to show that it may be greatly extended (Cooley, 1896).

Het onderscheiden van het kind als sociale categorie heeft niet alleen geleid tot het onderkennen van zijn onschuldige en kwetsbare kanten, maar ook tot het onderkennen van het delinquente kind (Brown, 2005). Jeugddelinquentie wordt gedefinieerd door leeftijd (minderjarigheid) en gedrag. Het gedrag wordt aangemerkt als crimineel indien er sprake is van overtreding van de wet.⁶⁰

60 Daarnaast zijn er gedragingen die alleen indien zij door minderjarigen worden gepleegd een overtreding zijn en consequenties kunnen hebben, de zogenoemde statusdelicten. Voorbeelden hiervan zijn: weglopen, alcoholgebruik, spijbelen en voortijdig schoolverlaten. Deze overtredingen zijn niet strafbaar gesteld, maar kunnen wel een reden vormen voor een civiele interventie of maatregel. Statusdelinquentie kan als categorie een functie hebben als voorspeller van delinquentie, maar het criminaliseren van gedrag van jongeren is een vorm van (leeftijd)discriminatie en is derhalve in strijd met het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind.

Tussen jeugd en delinquentie bestaat een bijzonder sterk verband. Door de disproportionele betrokkenheid van jongeren bij delinquentie bestaat er een grote maatschappelijke, politieke en wetenschappelijke belangstelling voor dit fenomeen. Jeugddelinquentie is dan ook een van de meest onderzochte vormen van criminaliteit (Burfeind & Bartusch, 2006). De grote aandacht voor jeugddelinquentie heeft ook een keerzijde. Kinderen en jongeren lopen er het risico door om te worden aangemerkt als in gevaar of als een risico in de moderne westerse juridische en welzijnsdiscoursen (Brown, 2005; Stephens, 1995). Dat mag voor een kleine minderheid gelden, maar het gaat zeker niet op voor de jeugd in het algemeen. Het beeld van een toenemende en steeds ernstiger wordende jeugdcriminaliteit wordt niet door wetenschappelijk onderzoek ondersteund. Mede naar aanleiding van herhaalde zelfrapportageonderzoeken laat Van der Laan (2005; 2008) zien dat het Nederlandse beeld⁶¹ voor lichte jeugddelinquentie over de afgelopen twintig jaar stabiel is. Weijers (2008) concludeert dat het aantal zware misdrijven waarbij jongeren zijn betrokken al jaren constant is. Ook uit internationale vergelijkende studies (bijvoorbeeld Hibbel, Guttormsson, Ahlstrom, Balakireva, Brajnason, Kokkeve, et al., 2009; Unicef Innocenti Research Centre, 2007) komen steeds dezelfde bevindingen naar voren: de problemen nemen eerder af dan toe. Hoewel Nederland in vergelijking met andere landen in positieve zin opvalt, kan de Nederlandse samenleving nog maar weinig van haar jeugd hebben. Hangjongeren worden al snel als gevaarlijk en overlastgevend beschouwd, zelfs als ze niets verkeerd doen. Normovertredend gedrag van kinderen en jongeren wordt eerder en vaker gedefinieerd als crimineel gedrag, waar vervolgens strafrechtelijk op wordt gereageerd (Van der Laan, 2005).

Met het onderkennen van het kind als sociale categorie is er een andere groep gecreëerd waarop volgens Brown (2005) gemakkelijk een deel van het bestaande maatschappelijke ongenoegen kan worden geprojecteerd: de jeugd als zondebok. Ruim vijftientig jaar geleden stelde Hazekamp (1981) al dat sinds de Tweede Wereldoorlog geen bevolkingsgroep méér heeft blootgestaan aan morele beoordeling en veroordeling dan de jeugd. Hazekamp beschrijft enkele golven van opvallend naoorlogs jongerengedrag (zoals de nozems en de hippies) die de oorzaak waren van morele paniek. Morele paniek verwijst naar een overmatige reactie op vormen van afwijkend gedrag die in geen verhouding staat tot de feitelijke gedragingen waarover het eigenlijk gaat en ontstaat wanneer een bepaalde conditie, episode, persoon of groep als een zodanige bedreiging van maatschappelijke waarden en belangen wordt beschouwd, dat de media zich erop storten (Cohen, 1972). Cohen's klassieke studie *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and the Rockers* (1972) analyseert de morele paniek die in Engeland ontstond naar aanleiding van twee jeugdgroepen die vaak met elkaar in gevecht raakten. Uit deze studie wordt duidelijk:

- dat de media een actieve, ideologische rol spelen in de constructie van bepaalde betekenissen;
- dat het afwijkende gedrag van jongeren geen absoluut gegeven is: jongeren hebben niet een inherente neiging tot slecht gedrag, maar hun gedrag is een interactief gegeven waarin de autoriteiten, zoals de politie ook hun aandeel hebben;
- dat het ordeverstoring gedrag van jongeren vaak wordt verergerd door een complexe sociale interactie, waarin ook de media een rol spelen.

Males (1996) beschrijft de Amerikaanse *War on Adolescents*, waarbinnen de Amerikaanse jongeren als zondebok worden aangewezen voor zaken als geweld, het verwekken van buitenechtelijke kinderen en drugsgebruik, terwijl empirisch onderzoek en de statistieken aantonen dat volwassenen zich hieraan in dezelfde – en vaak in meerdere – mate schuldig maken. Weijers (2008)

61 Aruba beschikt niet over voldoende data om als voorbeeld te kunnen dienen.

beschrijft hoe in politieke debatten en in mediadiscussies in Nederland de laatste jaren het beeld wordt geschetst van een toenemende en steeds ernstiger en gewelddadiger wordende jeugddelinquentie door steeds jongere ouders en van jongeren die steeds kwaadwillender worden. Dit beeld wordt door criminologisch en empirisch onderzoek echter niet gestaafd.

De totstandkoming van het Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) wordt gezien als een bekroning van een lange en moeizame strijd voor een betere maatschappelijke positie van het kind en als een startsein van een hernieuwd denken en handelen omtrent kinderen (Verhellen, 2000). Uit het verdrag volgt dat kinderen de dragers zijn van fundamentele mensenrechten (zie hierover hoofdstuk 1). Kinderen worden gezien als individuen: de belangen van ouders en kinderen behoeven dan ook niet samen te vallen. Volgens Verhellen (2000) houdt de introductie van mensenrechten voor kinderen meer in dan het formuleren en erkennen van positiefrechtelijke regels. Het betreft ook de relatie tussen het recht en de pedagogiek, de leer van de omgang met kinderen, die wezenlijk over mensen(kinder)rechten gaat. De uitdaging van het IVRK is vanzelfsprekend om deze regels ook in de praktijk te brengen.

2.2.2 De maatschappelijke context

In 2011 viert Aruba zijn vijftienvijftigjarige bestaan als autonoom land in het Koninkrijk der Nederlanden. Vóór 1986 maakte het eiland deel uit van de Nederlandse Antillen: een entiteit die sinds 10 oktober 2010 door de wijziging van de staatkundige structuur van het Koninkrijk is opgeheven. Bij die gelegenheid werden ook Curaçao en Sint Maarten autonome landen in het Koninkrijk. De overige eilanden (Bonaire, Saba en Sint Eustatius) zijn op die datum onderdeel geworden van de Nederlandse rechtsorde.

Aruba ligt in de Caribische zee, op 23 kilometer afstand van de kust van Venezuela. Het heeft een totale oppervlakte 180 km² en is met een populatie van 107.138 inwoners en een bevolkingsdichtheid van 592 per km² (CBS, 2010) dichter bevolkt dan Nederland (489 per km²). Op de wereldranglijst van landen naar bevolkingsdichtheid staat Aruba op de twintigste plaats.⁶²

Zoals de meeste Caribische (ei)landen heeft migratie het eiland demografisch, sociaal en economisch gevormd (Green, 1974; Alofs & Merckies, 2001; Alofs, 2003). Door zijn historie en ligging kent Aruba Latijns-Amerikaanse, Caribische en Europese invloeden. De Arawak-indianen bewoonden het eiland oorspronkelijk en tot op heden is er vanwege familiebanden een belangrijke connectie met Venezuela en Colombia. De kolonisatie begon in de achttiende eeuw en bracht Europese bestuurders, kolonisten en hun slaven. Vergeleken met andere Caribische eilanden is de rol van de plantage-economie, slavernij en economische uitbuiting in Aruba klein. Er waren dan ook vrij weinig slaven op het eiland.⁶³ De indianen, Europeanen en Afrikanen hebben zich er in grote mate gemengd en zij kunnen gezien worden als de oorspronkelijke Arubaan (Green, 1974; Alofs, 2003). Hierdoor heeft Aruba van oudsher een bijzondere positie in het Caribisch gebied, waar in het algemeen de indiaanse bevolking geheel was uitgeroeid of weggevoerd.

Hoewel Aruba deel uitmaakt van het Caribisch gebied, zijn mede door de geschetste factoren de leefomstandigheden van de Arubaanse jongeren nauwelijks vergelijkbaar met die van hun leeftijdgenoten wonende in de andere (ei)landen. Het Caribisch gebied staat voor het grootste deel bekend als zeer gewelddadig. Het percentage jongeren dat door geweld om het leven komt ligt

62 http://nl.wikipedia.org/Lijst_van_landen_naar_bevolkingsdichtheid

63 Op het hoogtepunt in 1848 bedroeg het 21% van de bevolking (Alofs, 2003).

hoger dan in Latijns-Amerika en is in een aantal landen significant hoger dan het wereldgemiddelde. Er is sprake van een bijzonder hoge mate van geweld tegen kinderen (UNICEF, 2006), jeugddelinquentie en gewelddadig gedrag door jongeren (Blum et. al, 2003) en huiselijk geweld (UNICEF, 2006).

As a whole, Caribbean countries exhibit crime patterns similar to those in other countries. Both murder and robbery rates are higher in countries with low economic growth while murder rates are highest in countries and communities that are poor and have large populations of young men. But these factors alone cannot explain the high rates of crime in the Caribbean. In Caribbean countries overall, homicide rates are 34 percent higher and robbery rates are 26 percent higher than in countries with comparable macroeconomic conditions (UNDOC/World Bank, 2007, p. v).

De oorzaak van de hoge mate van geweld is volgens een onderzoek (UNICEF, 2006) in het kader van de *UN World Study on Violence Against Children* gelegen in de volgende omstandigheden:

The countries share a similar cultural and historical background, including the decimation of indigenous peoples after the arrival of Europeans in the late fifteenth century, the slavery of imported Africans primarily to work the sugarcane plantations, and the later arrival of East Indian and other ethnic groups as indentured labourers. The links to slavery and the brutal plantation life have been implicated in the continued violence experienced in the Caribbean. (p. 11)

Another social phenomenon which may be influencing levels of violence regionally is the so-called “marginalization” of males and the rise of women in academia and business. It has been suggested that these shifting gender roles have affected the traditional patterns of authority within the homes with the result of increased domestic violence attributed to mens re-asserting authority (p. 14).

Uit de *Caribbean Youth Health Survey*, het eerste omvangrijke regionale onderzoek⁶⁴ naar de gezondheid van adolescenten in het Caribisch gebied, bleek dat *rage* (kwaadheid, woede) de belangrijkste factor was voor risicogedrag (geweld, risicovol seksueel gedrag en middelengebruik) voor zowel jongens en meisjes, ongeacht leeftijd (Blum & Ireland, 2004). De onderzoekers vonden dat wanneer er sprake was van de combinatie misbruik, spijbelen en *rage*, een totaal van 91% van de jongens en 76.7% van de meisjes betrokkenheid meldden bij geweld. Wanneer deze drie factoren niet aanwezig waren, meldde 21.9% van de jongens betrokkenheid bij geweld en 8.4% van de meisjes. *Rage* bleek in het onderzoek vooral gerelateerd aan het hebben van een vriend of familielid die zelfdoding of een poging daartoe had gedaan (door 12% van de jongeren gemeld), aan lichamelijk en seksueel misbruik en ouderlijk/huiselijk geweld (Blum, Halcón, Beuhring, Pate, Campbell-Forrester, & Venema, 2003).

Aruba is een multicultureel land. Vooral de vestiging van de olie-industrie in 1924 leidde tot een migratiegolf. Migranten waren niet alleen afkomstig uit de Caribische regio, maar ook uit Europa, Noord- en Zuid-Amerika en zelfs Azië. In 1985 – aan de vooravond van de status aparte – werd Aruba geconfronteerd met de sluiting van de Lago-raffinaderij, een dochtermaatschappij van de

64 Het onderzoek werd in 1997-1998 uitgevoerd onder 15.695 jongeren in de leeftijd van 12-18 jaar, in 19 Engelssprekende landen van de *Caribbean Economic Community* (CARICOM: een samenwerkingsverband van onafhankelijke landen in het Caribische gebied) in samenwerkingsverband van de Pan American Health Organization (PAHO), de Wereldbank en de Universiteit van Minnesota, USA. Deze landen vertegenwoordigen 71% van het Engelssprekende deel van het Caribisch gebied.

EXON. De economische gevolgen waren immens en velen verlieten het eiland (Heinze, 2001). De wederopbouw daarna voltrok zich echter in hoog tempo. De werkloosheid daalde van 28% in 1986 tot 2% in 1989. Heinze (2001) beschrijft hoe tot 1990 het BNP jaarlijks ongeveer met 16.3% groeide, wat door de internationale wereld als een economisch wonder werd beschouwd. In de periode tot 1994 schommelde de groei rond 3.8%. Het economisch herstel na de sluiting van de olie-industrie in 1985 was te danken aan de opbloei van het toerisme aan de westzijde van het eiland. Een nieuw migratiegolf was het gevolg. Spaanstalige migranten uit de Caribische regio en Zuid-Amerika waren de voornaamste nieuwkomers. De eilandbevolking steeg van 60.000 in 1981 tot 90.000 in 2001 en 107.000 in 2010. Aruba was door de immigratie geruime tijd het snelst groeiende land ter wereld (Balkestein, 2006): in 1991 was 25% van de bevolking in het buitenland geboren, in 2000 was dat 33% en in 2006 bedroeg dit 40%.

Er wonen in Aruba immigranten uit de gehele wereld die allen tot op heden bijdragen aan de Arubaanse identiteit. Volgens het CBS wonen er mensen uit 124 verschillende landen en zijn er 79 verschillende nationaliteiten vertegenwoordigd. Veel inwoners hebben een dubbele achtergrond en zijn twee- of meertalig. De talen die het meest worden gesproken in Aruba zijn Papiamentu, Engels, Spaans en Nederlands (Tabel 2.1).⁶⁵

Tabel 2.1 Taal die in Aruba thuis wordt gesproken: 1981-2010 (%) (Bron: CBS, Aruba)

	1981	1991	2000	2010
Papiamentu	80.1	76.6	70.0	68.9
Engels	10.6	8.9	8.2	6.1
Nederlands	5	5.4	6.2	5.8
Spaans	3.1	7.4	13.3	13.0
Anders	1.2	1.7	2.3	6.3

De economische groei bracht ook een toename van problemen en uitdagingen voor de welzijnsbevordering met zich mee (Heinze, 2001). Om de tekorten op de lokale arbeidsmarkt op te vangen werden niet alleen op grote schaal buitenlandse arbeidskrachten geworven, maar werd tevens de participatie van vrouwen op de arbeidsmarkt gestimuleerd. Volgens Heinze (2001) kan de entree van de vrouw op de arbeidsmarkt worden beschouwd als een van de belangrijkste kenmerken en uitdagingen waarvoor de Arubaanse samenleving de afgelopen decennia heeft gestaan. Hoewel de meeste vrouwen tot de lagere beroeps- en inkomenscategorieën behoren heeft hun deelname geleid tot een grotere autonomie binnen de genderrelaties. Door de toename van de economische zelfstandigheid van vrouwen zijn zij volgens Heinze (2001) eerder bereid om uit ongewenste huwelijksverhoudingen te stappen, wat mogelijk een van de oorzaken is van het feit dat in de jaren negentig het aantal eenoudergezinnen is toegenomen. Heinze beschrijft hoe de traditionele rol van de Arubaanse huisvrouw – de verzorging van huis en gezin – in de jaren negentig in de knel is gekomen, doordat de intrede op de arbeidsmarkt niet heeft geleid tot een fundamentele herverdeling van de huishoudelijke taken binnen het gezin. Hoewel Heinze (2001) in de jaren negentig een tendens signaleert dat de man zich meer inzet in de huishouding en opvoeding, geeft hij tevens

65 Opvallend is dat 84% van de jongeren van 10-17 jaar die hebben meegedaan aan het representatieve *Youth Lifestyle Survey Aruba 2007* (zie voor een beschrijving hoofdstuk 4) aangeeft zich – ongeacht zijn nationaliteit – Arubaan te voelen. Hoewel de jongeren de gelegenheid hadden om de vragenlijst in een van de vier hier genoemde talen in te vullen, heeft 89% de vragen beantwoord in het Papiamentu (Van der Wal, 2008).

aan dat dit fenomeen nog niet erg ver is ingeburgerd en dat arbeid buitenshuis tot een verzwaring van de taken van de vrouw heeft geleid.

De Arubaanse samenleving is de afgelopen decennia mede onder invloed van de immigratiegolf in de jaren negentig van de vorige eeuw, de opkomst van het toerisme, de nieuwe media en de globalisering radicaal veranderd, hetgeen grote implicaties heeft (gehad) voor de jeugd. De veranderingen zijn overigens niet uniek voor Aruba. Zo is er in vele samenlevingen sprake van een veranderde relatie tussen volwassenen en jongeren, mede als gevolg van de individualisatie. Kinderen hebben tegenwoordig op jonge leeftijd veel privacy en mogelijkheden hun eigen sociale leven en netwerk te bepalen zonder toezicht (en inzicht) van volwassenen. Het kunnen beschikken over een mobiele telefoon en internet draagt daar in belangrijke mate aan bij (Ofcom, 2006; Margo, 2008). Uit een Brits onderzoek bleek dat 49% van de ouders niet precies wist waar hun kinderen waren of met wie na schooltijd, in het weekeinde en in vakanties (Margo, 2008). Echtscheidingen, eenoudergezinnen en werkende moeders hebben voor veranderingen in gezinssamenstellingen en familiestructuren gezorgd (Margo & Dixon, 2006). Het is duidelijk dat kinderen uit eenoudergezinnen waar die éne ouder ook de kostwinner is, minder tijd kunnen doorbrengen met die ouder, dan kinderen uit een gezin met twee ouders of met minder werkende ouders. Er is minder gelegenheid voor *quality time*, vooral bij sociaal zwakkere groeperingen: alleenstaande ouders en ouders met een laag inkomen (Margo, 2008). Dit verschijnsel doet zich volgens Heinze (2001) ook in Aruba voor. De *quality time* die moeders voor hun kinderen hebben is beperkt. Onder andere door het niet aansluiten van de werktijden op de schooltijden, waardoor ouders (moeders) steeds moeilijker kunnen terugvallen op andere (vrouwelijke) personen in hun sociale netwerk, is de vraag naar kinderopvang groot en problematisch geworden. Heinze (2001) beschrijft dat er zich ongeoorloofde situaties voordoen: peuters die alleen in een afgesloten woning worden achtergelaten of die aan de zorg van een tienjarige broer of zus worden overgelaten. De Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon krijgt ook heden ten dage nog kinderen aan de lijn die dit beeld bevestigen (zie bijvoorbeeld jaarverslagen over 2009 en 2010; Van der Wal, 2004, p. 61)

Verskillende ontwikkelingen, waaronder emancipatie en individualisering, hebben er aan bijgedragen dat de samenleving ingewikkelder is geworden en dat veel van de traditionele houvasten zijn verdwenen (Brinkgreve, 2005). Ook het normen- en waardepatroon binnen de Arubaanse samenleving is de afgelopen decennia sterk vervaagd, aldus Heinze (2006):

Uit hulpverlening aan gezinnen blijkt bijvoorbeeld dat ouders in groeiende mate confuus zijn ten aanzien van de vraag welke normen en waarden aan te houden bij de opvoeding van hun kinderen. Zij zijn vaak ook niet consistent in hun handelen en vragen van hun kinderen een gedrag waarin zij zelf geen voorbeeld zijn (p. 84).

Deze ontwikkelingen maken het voor jongeren moeilijker om te begrijpen wat voor gedrag er van hen wordt verwacht. (James, 2000; Margo, 2008). In een jubileumuitgave van de Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon (Van der Wal, 2004) wordt dit beeld bevestigd. De Arubaanse samenleving is door de grote influx van immigranten en de grote aantallen toeristen die het eiland dagelijks bezoeken (gemiddeld 12.500 per dag) enorm veranderd:

Naast de nationale feestdagen lijken nu ook Halloween en Thanksgiving tot de “Arubaanse” tradities te gaan behoren. Aruba lijkt vanaf december tot het einde van de carnavalsperiode “ondergedompeld” in feesten. Daarnaast bruist het eiland dagelijks van de toeristische activiteiten. Bij deze feesten en activitei-

ten staan de kinderen lang niet altijd centraal en het aanbod is lang niet altijd op hun niveau afgestemd. Dat kan kinderen in verwarring brengen: welke normen en waarden, welke identiteit meet het Arubaanse kind zich aan? (Van der Wal, 2004, p. 19).

Heinze (2001) bevestigt dat de immigratie, de toeristische sector en de introductie van de moderne technologie het bestaande patroon van normen en waarden enorm hebben beïnvloed. Maatschappelijke veranderingen voltrokken zich zo snel dat ouders ze volgens Heinze nauwelijks konden bijbenen. Voor ouders was het niet duidelijk hoe zij deze veranderingen in hun opvoedingspraktijk moesten laten doorwerken: zij zochten naar zekerheid en standvastigheid terwijl verandering juist het motto was. Jongeren daarentegen hebben minder moeite met rappe veranderingen en kunnen de ouderwetse standpunten van hun ouders niet altijd begrijpen. Dit zijn volgens Heinze (2001) de redenen waarom de generatiekloof in de jaren negentig in Aruba groter en dieper is geworden dan voorheen.

Jongeren worden vanwege hun gedrag tegenwoordig vaak als meer volwassen ingeschat en behandeld dan ze zijn, enerzijds doordat ze zich meer en jonger autonomie toeëigenen over belangrijke delen van hun leven (Margo & Dixon, 2006), anderzijds doordat zij noodgedwongen de verzorgende taak thuis van werkende ouders moeten overnemen. Het rapport van de Commissie Preventie Jeugdcriminaliteit (1997) bevestigt dit voor Aruba en stelt dat als gevolg van de veranderende plaats van de jongere in de maatschappij en van verschuivingen in het economisch bestel de verhouding tussen de ouders en de jongeren onder druk kan komen te staan. In het rapport wordt vervolgens signaleerd dat de hulpverleningsinstanties in toenemende mate worden geconfronteerd met gevallen van verwaarlozing van kinderen.

Hoezeer kinderen en jongeren ook een eigen stem, behoeften en belangen hebben, ze zijn nog steeds in ontwikkeling. Door de mondigheid van kinderen en jongeren wordt dit nog wel eens vergeten en worden ze behandeld als volwassenen, zowel in het dagelijks verkeer, binnen justitie en in de rechtspraak. Een voorbeeld is het opleggen van volwassenensancties aan jeugdigen van 16-17 jaar, terwijl op hen (ook ingevolge het IVRK) het jeugdstrafrecht van toepassing is. Dat is niet in hun belang, zoals ook Weijers (2005) betoogt. Kinderen moeten zich oriënteren in een ingewikkelde wereld waarin veel traditionele houvasten verloren zijn gegaan en die een overvloed aan informatie bevat. Dit vereist nieuwe vermogens van kinderen. Het gaat hierbij volgens Brinkgreve (2009) om vermogens die zowel cultureel, sociaal als emotioneel kapitaal behelzen en die ongelijk verdeeld zijn in de samenleving. Voor sommige jongeren zijn de nieuwe eisen die de maatschappij stelt te hoog gegrepen, wat kan leiden tot problemen met zelfbeheersing en agressie (Brinkgreve, 2009).

Door de veelheid aan informatie waar de jeugd tegenwoordig over kan beschikken wordt nog wel eens over het hoofd gezien dat jongeren nog in ontwikkeling zijn. Niet alle kennis en vaardigheden zijn te leren via internet. In een onderzoek van het Jeugdparlement van Aruba (Nationaal Onderwijsplan, 2007) zeggen leerlingen van de lagere school:

Via TV y computer nos ta siña tocante hopi cos di loke ta pasando den mundo, pero hopi cos nos no ta compronde. Mester tin hende grandi pa splica nos y na skol esaki por.⁶⁶

66 Via tv en de computer komen we veel te weten van wat er in de wereld gebeurt, maar veel van die dingen snappen we niet. We hebben volwassenen nodig om ons dat uit te leggen en dat kan in de school gebeuren.

De leerlingen bevestigen hiermee wat de Arubaanse regering aan het VN Comité voor de Rechten van het Kind heeft gemeld⁶⁷, namelijk dat er binnen het Arubaanse gezin onvoldoende met kinderen wordt gepraat:

In Aruba, there is no tradition of involving children in decision-making on matters affecting them. This is reflected in relations within the family. Since parents are responsible for the upbringing, protection and well-being of their children, they expect to take the decisions. Children are traditionally expected to be quiet and obedient. In general, therefore, they are not encouraged to express their views or argue their case (par. 47).

In hoofdstuk 1 is aan de orde geweest dat de traditionele opvatting dat kinderen afhankelijke, onzichtbare en passieve leden van het gezin zijn (Hodgkin & Newell, 2007) voor het VN Comité reden was om *General Comment no. 7* uit de brengen. In dit document wordt het belang onderstreept van de voorbereiding op de verantwoordelijkheden van het ouderschap en van integraal beleid en programma's voor opvoedingsondersteuning⁶⁸. Het is op grond hiervan de taak van de Arubaanse overheid om door middel van dergelijk beleid en programma's de traditionele opvattingen over de positie van het kind te wijzigen, te beginnen met een wijziging van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek van Aruba (AB 1989 no. GT 100), waar in artikel 339 wordt gesteld dat kinderen onder ouderlijke macht staan. Deze wetstekst weerspiegelt een verouderd, op ouderlijke autoriteit in plaats van op ouderlijke verantwoordelijkheid berustend idee van de opvoedingsrelatie ouder-kind.

De visie van het IVRK op de opvoeding door de ouders houdt in dat ouders het recht en de plicht hebben het kind te voorzien van passende leiding en begeleiding bij de uitoefening van de in het IVRK erkende rechten door het kind, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens. Dit artikel wordt extensief uitgelegd, in die zin dat ook de overheid rekening moet houden met de zich ontwikkelende vermogens van het kind. Ten aanzien van adolescenten zijn door het VN Comité uitgewerkt welke implicaties de zich ontwikkelende vermogens kunnen hebben⁶⁹. Zo horen adolescenten toegang te hebben tot passende informatie van belang voor de bescherming van hun gezondheid, met inbegrip van informatie over 'the use and abuse of tobacco, alcohol and other substances, safe and respectful social and sexual behaviours, diet and physical activity' (par. 26).

Toegang tot die informatie behoort niet afhankelijk te zijn van ouderlijke toestemming, noch mag die op andere gronden worden beperkt. Het materiaal van het project Seksuele Vorming van de Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon, ingericht conform de richtlijnen van het IVRK, werd echter door het bestuur van de Stichting Katholiek Onderwijs Aruba (SKOA) verboden als lesmateriaal voor de scholen die onder de SKOA ressorteren.⁷⁰ Hoewel deze brief door de SKOA in afschrift is gezonden aan de minister belast met onderwijs, de directeur Onderwijs en alle schoolleiders van de SKOA-scholen, is van overheidswege niet gewezen op de strijdigheid van dit besluit met het IVRK. Het belang van seksuele vorming als onderdeel van het schoolcurriculum wordt onderstreept door het feit dat jongeren aangeven dat zij met vragen omtrent seksualiteit niet tot nauwelijks bij hun ouders terecht kunnen (Van der Wal, 2004, p. 64 e.v.).

67 Initial report of Aruba (CRC/C/117/Add. 2), 17 juni 2003.

68 CRC/C/GC/7 (2005): *Implementing child rights in early childhood*, par. 20-24.

69 CRC/C/GC/2003/4 (2003): *Adolescent Health and Development*.

70 Brief dd. 20 januari 2006, kenmerk 2006-00123.

Heinze (2001) stelt voorts dat hoewel de leef- en opvoedingssituatie van het overgrote merendeel van de Arubaanse jeugd niet problematisch is, de jeugd van tegenwoordig vaak wel als zodanig door volwassenen wordt bestempeld. Het probleem ligt volgens Heinze echter vooral in het verschil van beoordeling en waardering van de jeugdige leefstijl. Omdat volwassenen zelf niet altijd het goede voorbeeld geven, nemen jongeren hun opvoedkundige aanwijzingen en aantijgingen even vaak ook niet serieus. Jongeren lijken minder bereid zich te richten naar de normen en waarden van hun ouders en andere volwassenen. Wellicht spelen hier – naast de hiervoor geschetste ontwikkelingen – ook de (emotionele) afwezigheid van de (werkende) ouders en de invloed van de media een rol, welke laatste zich in toenemende mate op de jongeren richt (Schor, 2004; Mayo, 2005). De Arubaanse regering beaamt dit in haar initiële rapportage aan het VN Comité⁷¹:

In recent years, this traditional approach to parenting has come under increasing pressure. The presence of modern information and communication technology means that families are constantly exposed to a wide range of often conflicting influences. There is an observable tendency for children to be more vocal and for problems of communication to arise between parents and children. Parents generally lack the necessary knowledge and skills to cope with these developments. They are less sure of their role than they used to be and find it more difficult to bring up their children properly, especially as regards the provision of support and guidance during the transition to adulthood and independence. The socioeconomic trends of recent years have also resulted in more women entering employment and therefore being unavailable to supervise children at home. Today's parents have to compete with a greater number of parallel and sometimes negative influences on their children's social attitudes, for example from the media. Via modern information technology, children also encounter different points of view and are becoming even more eager to express their opinions (par. 48-49).

Het besef dat ouders met belangrijke opvoedingsvraagstukken zitten en daarbij ondersteuning nodig hebben, heeft niet geleid tot actie van de zijde van de overheid.

Net als in andere westerse landen wordt de economie in Aruba in toenemende mate service- en kennisgericht. Emotionele en sociale vaardigheden worden daarom van steeds groter belang voor een succesvol leven. Het zijn juist de jongeren uit de meer welvarende gezinnen die, dankzij gesuperviseerde naschoolse activiteiten, deze vaardigheden opdoen. Jongeren uit de lagere sociaaleconomische klassen blijven verstoken van dergelijke privileges en brengen meer tijd door voor de televisie en op straat, met hun leeftijdgenoten, wat wordt gerelateerd aan gebrekkige persoonlijke en sociale ontwikkeling (Margo, 2008). Het lijkt waarschijnlijk dat dit verschijnsel zich ook in Aruba voordoet: 'Een gebrek aan dialoog thuis en een beperkte woordenschat maken het veel Arubaanse kinderen moeilijk uit te stijgen boven de achterstandssituatie waarin ze zijn geboren.'⁷²

2.2.3 Onderwijs in Aruba

Het schoolsysteem in Aruba is vrijwel gelijk aan dat in Nederland. Het primaire onderwijs bestaat uit de kleuterschool (bedoeld voor kinderen in de leeftijd van vier tot zes jaar) en het basisonderwijs (bedoeld voor kinderen in de leeftijd van zes tot en met twaalf jaar). Er is speciaal onderwijs voor kleuters en kinderen die extra zorg nodig hebben. Het secundaire onderwijs is onderverdeeld in LBO (Lager Beroepsonderwijs: *Educacion Profesional Basico*) (drie of vier jaar), MAVO (vier jaar), HAVO (vijf jaar) en VWO (zes jaar). Op de middelbare school in Aruba wordt hetzelfde Centraal Examen gemaakt als in Nederland. Het post-secundair onderwijs bestaat uit Middel-

71 *Initial report of Aruba* (CRC/C/117/Add. 2), 17 juni 2003.

72 P. Geerman, ontwikkelingssocioloog in Aruba. In: NRC Handelsblad, 24 oktober 2007.

baar Beroepsonderwijs (MBO), Hoger Beroepsonderwijs (HBO) en Wetenschappelijk Onderwijs (WO). Het MBO (EPI, *Educacion Profesional Intermedio*) is verdeeld in vier sectoren: Wetenschap en Techniek, Gezondheid en Dienstverlening, *Hospitality Management* (Engelstalig onderwijs) en Economie. Daarnaast heeft Aruba een lerarenopleiding (HBO) voor primair en secundair onderwijs. De Universiteit van Aruba (UA) heeft inmiddels vier faculteiten, waarvan echter alleen de juridische faculteit daadwerkelijk op WO-niveau is (de overige zijn op HBO-niveau). Het Nederlands is de officiële instructietaal.

Met betrekking tot de staat van het onderwijs zijn er echter grote verschillen met Nederland. Anderhalve eeuw geleden stelde Ruskin⁷³: 'Let us reform our schools, and we shall find little reform needed in our prisons.' Scholen worden wel tweede opvoeders genoemd, omdat leraren en andere schoolmedewerkers bijdragen aan de ontwikkeling van jongeren tot volwaardige deelnemers aan het maatschappelijke leven (Weerman, Smeenk, & Harland, 2007).

Het Arubaanse onderwijs wordt in de eerste plaats gekenmerkt door het feit dat er geen leerplicht is.⁷⁴ Daarmee is formeel het recht op (basis)onderwijs, dat voortvloeit uit het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (1966) en het Verdrag van de Rechten van het Kind (1989), niet gegarandeerd. Dit maakt het mogelijk dat bepaalde groepen van kinderen (al dan niet actief) kunnen worden geweerd uit het onderwijs of niet de kans geboden krijgen een diploma te halen, zoals zwangere meisjes, minderjarigen van wie verblijfspapieren niet in orde zijn, en kinderen die speciale aandacht nodig hebben. Daarnaast kunnen gehandicapte kinderen, van school verwijderde en gedemotiveerde kinderen en kinderen die door hun ouders niet tot onderwijsdeelname gestimuleerd worden of juist worden geblokkeerd, verstoken blijven van onderwijs.

De kwaliteit van het Arubaanse onderwijs wordt in het Nationaal Veiligheidsplan Aruba 2008-2012 aangemerkt als een bedreiging voor de nationale veiligheid. De negatieve implicaties voor de politiek, de economie, de sociale veiligheid (gemeenschap, buurt en individu) en het milieu worden als volgt omschreven:

Het algemeen onderwijsniveau van de Arubaanse bevolking is laag in vergelijking met de meeste OECD-landen.⁷⁵ Bijna 75% van de bevolking heeft als hoogste graad lager beroepsonderwijs of de middelbare school (MAVO) bereikt. (...) Slechts 6% van de Arubaanse bevolking heeft hogere onderwijsniveaus bereikt; en van dit lage percentage, zijn de helft mensen die op een 3-5 jaar contractbasis in Aruba werken. Het lage onderwijsniveau en de taalproblemen binnen het onderwijssysteem hebben als gevolg dat de vereiste voorwaarden niet aanwezig zijn voor het ontwikkelen van een kritisch bewustzijn en tevens

73 Ruskin, J. (1862) *Unto This Last*, Essay 2.

74 In februari 2011 is het Eindverslag uitgebracht van de behandeling van de ontwerp-landsverordening houdende de invoering van een leerplicht voor jongeren (Leerplichtverordening) (ZJ 2000-2001-398) door de Staten van Aruba. Het ontwerp was ruim tien jaar eerder aan het Arubaanse parlement aangeboden. Opvallend is dat door geen van de fracties is aangegeven dat de leerplicht (mede) voortvloeit uit het IVRK. De regeringspartij maakt uitsluitend melding van het feit dat de leerplicht voortvloeit uit het ESOCUL-Verdrag van 1996 (p. 1). De kennis over de (maatschappelijke) implicaties van het verdrag laat bij de landen en in de beroepspraktijk nog veel te wensen over (Doek, 2010; Howe & Covell, 2005; Mijnaerends, 1999). Met het genoemde Eindverslag wordt deze opvatting door het Arubaanse parlement bevestigd.

75 *Organisation for Economic Cooperation and Development*.

andere fundamentele competenties noodzakelijk voor het kunnen functioneren in een kenniseconomie. (NOP, p. 15-16).⁷⁶

In het NOP wordt voorts gewezen op de relatie tussen school en jeugddelinquentie, waarna wordt geconcludeerd dat het in belang is van de nationale veiligheid van de natie dat scholing verplicht wordt en dat een sterkere verhouding ontstaat tussen scholen en de jeugd als preventief middel tegen de jeugdcriminaliteit.⁷⁷ Een jaar eerder werd in de Criminaliteitsbeeldanalyse Aruba (2007) aangegeven dat jeugdige delinquenten in Aruba over het algemeen een lage opleiding hebben. Ze zouden vaak afkomstig zijn uit disfunctionele gezinnen en als kind zijn verwaarloosd. Een aantal van hen gaat niet naar school (*drop-outs*) en heeft geen werk. In de analyse wordt gesteld dat de jeugdcriminaliteit zal toenemen als er geen (ander) jeugdbeleid zal worden ingevoerd.

Hoe de leerlingen zelf over het onderwijs denken is onderzocht in het kader van de ontwikkeling van het Nationaal Onderwijsplan 2007-2017 (NOP). De bevindingen van leerlingen uit de verschillende lagen van het onderwijs zijn als volgt samengevat:

2.29 The perception of students in these focus groups of schools is not positive. The school buildings and grounds are seen as poorly maintained and in many instances as physically unsafe. Classrooms are seen as run down, felt as hot and noisy, and in general, experienced as uninteresting and uninspiring learning environments. This poor perception of the physical condition of the school increases as students move from primary education to the secondary education. When it rains, 25.8% of secondary school students in the opinion survey held by Parlamento Hubenil indicated that flooding became a problem and another 21% indicated that they would be sent home. When asked about the condition of school equipment (chairs, tables, sports materials etc.), over half of students in the opinion survey (56%) said it was good. However, almost half (42.6) indicated the opposite with about half of these students indicating that equipment was old, broken, or required a paint job.

2.30 The experience of teaching and learning in the school is perceived as boring and de-motivating. (...) Both primary and secondary students express that teachers ought to inform, explain and help them better understand the world around them. (...) Students in higher education especially noted the critical need for increased teacher quality and competency.

Naar aanleiding van een werkbezoek eind 2007 van de Nederlandse fractievoorzitters van de Tweede Kamer aan Aruba publiceerde het NRC Handelsblad⁷⁸ een opsomming van de problemen waarmee het onderwijs volgens Arubaanse onderwijsdeskundigen te kampen heeft:

- een groot deel van de Arubaanse schooljeugd blijft minstens één keer zitten;
- al op de basisschool heeft eenderde van de leerlingen minstens twee jaar achterstand;
- van de HAVO-leerlingen en de leerlingen in het lager beroepsonderwijs slaagt 50%; van de VWO-leerlingen slaagt 60% en van de MAVO-leerlingen slaagt 70%.

76 Het NOP baseerde zich op de gegevens van de volkstelling van 2000. Hoewel er aanwijzingen zijn dat het scholingsniveau inmiddels een stijgende lijn vertoont, waren de resultaten van de volkstelling 2010 ten tijde van het afronden van dit onderzoek nog niet beschikbaar.

77 Het Nationaal Veiligheidsplan Aruba 2008-2012 is in het najaar van 2008 door de Arubaanse en Nederlandse regeringen goedgekeurd. De daarin opgenomen aanbevelingen zullen worden gefinancierd door het gezamenlijk ontwikkelingsfonds van Aruba en Nederland (*Fondo pa Desaroyo di Aruba*).

78 NRC Handelsblad, 24 oktober 2007. Eerstewereldland, derdewereldonderwijs: onderwijs op Aruba kampt met geldgebrek, taalprobleem en onvoltooide vernieuwing.

De toenmalige bestuursvoorzitter van het Colegio Arubano, de enige school voor HAVO en VWO in Aruba, definieerde in hetzelfde artikel het rendement van het Arubaanse onderwijs als een kleine crisis. De Sociaal-Economische Raad (2002) had het vijf jaar eerder over een alarmerende situatie. De Arubaanse scholingscijfers kwamen in dat jaar niet overeen met die van geïndustrialiseerde landen, maar met die van landen in ontwikkeling, zoals in Latijns-Amerika en dat beeld was niet ten goede veranderd.

In 2001 had Aruba een van de hoogste percentage zittenblijvers op de basisschool (9%) van de landen van Latijns-Amerika en het Caribisch gebied.⁷⁹ Volgens onderzoek van de SER (2002) was in het schooljaar 2001-2002 bijna de helft (48%) van de totale basisschoolpopulatie overjarig. In de eerste klas van de basisschool betrof het 34% van de kinderen en in de zesde klas 50%. Dat betekent dat er in 2001 bijna 900 kinderen eigenlijk te oud om op de basisschool te zitten. Van deze kinderen had 68% thuis het Papiamentu als voertaal. Als oorzaken van overjarigheid werden door de SER (2002) genoemd:

- kinderen zijn te laat ingestroomd in het onderwijs;
- door hun slechte beheersing van de Nederlandse taal komen zij-instromers (kinderen afkomstig uit het buitenland) niet in de klas waar zij qua leeftijd zouden behoren te zitten;
- doubleren (zittenblijven).

Volgens het CBS (2004) daarentegen wordt het structurele probleem van de overjarigen slechts voor een gering deel veroorzaakt door de zij-instroom van buitenlandse kinderen: in het schooljaar 2001-2002 bedroeg het totale aantal overjarige buitenlandse zij-instromers op de totale basisschoolpopulatie minder dan 5%. Op de basisschool was de probleemgroep van zittenblijvers in het schooljaar 2001-2002 als volgt samengesteld:

- 14% regulier ingestroomde kinderen afkomstig uit ontwikkelingslanden (bijna geen verschil jongens en meisjes);
- 8% regulier ingestroomde kinderen uit ontwikkelde landen (meer jongens dan meisjes)
- 78% regulier ingestroomde Arubaanse leerlingen (meer jongens dan meisjes).

Volgens gegevens van het CBS (2003) zijn de kinderen van twaalf jaar en ouder in het basisonderwijs afkomstig uit gezinnen waarvan de ouders:

- een lagere scholingsgraad hebben;
- niet duurzaam samenleven of gescheiden zijn;
- geen baan of vast salaris hebben of waarvan de belangrijkste bron van inkomsten een gehandicaptenuitkering of onderstand (Nederland: bijstand) is.

De meest recente cijfers van de Directie Onderwijs⁸⁰ geven aan dat in het schooljaar 2008-2009 7.6% van de kinderen in het basisonderwijs is blijven zitten: 692 zittenblijvers op een totaal van 9074 basisschoolleerlingen. In de eerste klas was 14.1% van de leerlingen zittenblijver en in de zesde klas 1.2%. De meerderheid van de 692 zittenblijvers had thuis het Papiamentu als voertaal (487), gevolgd door Spaans (98), Engels (60), Nederlands (22) en overige talen (25). Van de basisschoolpopulatie was in het schooljaar 2008-2009 34% overjarig: ruim eenderde van de 9074 kinderen in het basisonderwijs. Het betrof 19.1% van de eersteklassers en 45.9% van de zesde klassers.

⁷⁹ Unesco, *Latin America and the Caribbean 2001, Regional Report*, p. 13.

⁸⁰ Met dank aan de Afdeling Statistiek van de Directie Onderwijs, die deze gegevens in maart 2011 beschikbaar stelde.

Een consequentie van doubleren en het fenomeen overjarigen is dat de balans in de klassen verstoord kan raken en dat er – naast de leerproblemen – sprake is van gedragsproblemen doordat de kinderen zich niet meer thuisvoelen in klassen met grote leeftijdsverschillen tussen de leerlingen. Vooral op de basisschool is bijvoorbeeld gesignaleerd dat in de vierde, vijfde en zesde klassen de (seksuele) ontwikkeling van kinderen door deze leeftijdsverschillen (ver) uiteen kunnen lopen.⁸¹ Cijfers van het CBS en de Directie Onderwijs geven aan dat het structurele probleem van overjarigen niet beperkt is tot het basisonderwijs. Binnen het MAVO-onderwijs bedroeg het percentage in het schooljaar 2001-2002 68%. De Directie Onderwijs geeft over het schooljaar 2008-2009 aan dat het percentage is gedaald naar 59,1%. Binnen het HAVO is het percentage overjarigen in 2008-2009 42,1% en binnen het VWO 36%. Het probleem wordt met name veroorzaakt door het zittenblijven.

Ook inzake het aantal drop-outs (voortijdige schoolverlaters) is het moeilijk recente betrouwbare cijfers te achterhalen. Op basis van de volkstelling 2000 stelde het CBS dat 450 kinderen en jongeren tussen de vijf en zestien jaar niet naar school zouden gaan. Een overheidscommissie⁸² berekende over datzelfde jaar dat 515 jongeren in die leeftijdsgroep geen onderwijs volgden (Van der Wal, 2008). De meer actuele cijfers die worden vrijgegeven variëren van 276 (CBS, 2005) tot 113 (Leerplichtcommissie Directie Onderwijs, 2007), maar deze lijken aan de lage kant. Volgens de YLS Aruba 2007 (Van der Wal, 2008) ging in 2007 3,6% van de kinderen en jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar niet naar school, hetgeen neerkomt op ongeveer 400 jongeren. Hierbij moet de aantekening worden gemaakt dat de steekproef voor deze survey is getrokken uit het Bevolkingsregister van Aruba. Kinderen zonder verblijfsvergunning zijn hierin niet opgenomen en het is te verwachten dat juist bij deze groep de onderwijsparticipatie laag is.

In vergelijking met de meeste OECD-landen is het opleidingsniveau van de bevolking laag. Voor een functionele economie dient zeker 30% van de beroepsbevolking in een land een hoger beroeps- of academisch onderwijs te hebben afgerond. In Aruba is dit slechts 6%, waarvan de helft in Aruba werkzaam is op basis van een tijdelijke verblijfs- en werkvergunning. Dit wil zeggen dat deze werknemers niet in Aruba zijn opgeleid en dat het niet zeker is dat zij in Aruba zullen blijven werken. In totaal 75% van de beroepsbevolking heeft maximaal een LBO- of MAVO-diploma. De behoefte bij de overheid om dit scholingsniveau te verhogen was volgens de SER (2002), nihil. Dat blijkt ook uit de achterblijvende investeringen in het onderwijs. In OECD-landen wordt gemiddeld 6,2% van het bruto nationaal product besteed aan onderwijs. In Nederland is dit 5,2% en in Aruba 4,5%. In Aruba constateerde het CBS in 2003 een dalende trendlijn in de jaarlijkse overheidsuitgaven aan zowel onderwijs per leerling als de uitgaven aan onderwijs gerelateerd aan het bruto binnenlands product. Het CBS (2003) stelt dat dit gegeven moeilijk valt te rijmen met de prioriteit die de overheid telkenmale toedicht aan het onderwijs en aan het concept duurzame ontwikkeling.

De SER (2002) signaleert dat sociale leefomstandigheden medeveroorzakers zijn van de slechte onderwijsresultaten: gebroken gezinnen, samengestelde gezinnen en de afwezigheid van controlerende opvoeders, waardoor niet of niet voldoende toezicht wordt gehouden op de kinderen. Ook wordt opgemerkt dat het aantal leerlingen dat met wallen onder de ogen en/of zonder eten naar school komt opvallend hoog is. In de onderwijswereld wordt het gebrek aan motivatie en disci-

81 Gegevens van de Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon, mede naar aanleiding van de ervaringen met het scholenproject over seksualiteit 2006-2007.

82 Stuurgroep niet-schoolgaande Jeugd (2000). Aruba, Directie Onderwijs.

pline van de leerlingen als een van de oorzaken van het lage onderwijsrendement aangewezen (o.a. SER, 2002). In het Nationaal Onderwijsplan (2007, par. 2.35-2.37) wordt aangegeven dat docenten van mening zijn dat de schoolomgeving demotiverend en niet-inspirerend is voor de leerlingen en de docenten. Ook wordt aangegeven dat de leerlingen hun docenten als ongemotiveerd en niet-geïnspireerd ervaren.

Het NOP is ontwapenend eerlijk over de huidige onderwijssituatie en de kwaliteit van het onderwijs. Voor de oplossingsrichting wordt in het onderwijsplan echter niet gerefereerd aan het IVRK en de verplichtingen die de lidstaten (waaronder Aruba) op zich hebben genomen bij de aanvaarding van de *Millennium Goals*, het beleidsdocument *A world fit for Children* en de aanbevelingen naar aanleiding van de *UN Secretary General's Study on Violence Against Children*. Het Nationaal Veiligheidsplan Aruba 2008-2012 plaatst de onderwijssituatie wel in een bredere context en legt een relatie tussen de kwaliteit van het onderwijs en gedragsproblemen en maatschappelijke veiligheid. Ook wordt in het veiligheidsplan in het algemeen gewag gemaakt van de *Millennium Goals* en de door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aangenomen aanbevelingen naar aanleiding van de *UN Secretary General's Study on Violence Against Children*. Het Nationaal Veiligheidsplan plaatst een verdragsconforme preventie van (jeugd)criminaliteit echter (nog) niet in relatie tot een oplossingsrichting voor de aangehaalde problematiek van maatschappelijke veiligheid. Dit terwijl in 2002 op voordracht van de *Economic and Social Council*⁸³ van de Verenigde Naties door de lidstaten algemeen is erkend dat een verdragsconforme bestrijding van criminaliteit bijdraagt aan de veiligheid en de duurzame ontwikkeling van de samenleving. In de aanvaarde richtlijnen voor de preventie van criminaliteit staat voorts dat effectieve en verantwoorde preventie de kwaliteit van het leven van burgers verhoogt. Preventie heeft bovendien langetermijnvoordelen, zoals het verlagen van de kosten van de formele strafrechtshandhaving en andere maatschappelijke kosten die door criminaliteit worden veroorzaakt. Criminaliteitspreventie biedt humane en kostenbesparende mogelijkheden voor de aanpak van de problemen van criminaliteit.

Het gevolg van dit gebrek aan bewustzijn van de verdragsconforme oplossingsrichting is dat de focus verkeerd is gelegd. Hoewel in het Nationaal Onderwijsplan wordt gesteld dat het kind centraal staat, blijkt uit het plan niet dat kinderen bij de totstandkoming van het plan en van de daaraan ten grondslagliggende visie zijn betrokken. De visie die aan het Nationaal Onderwijsplan Aruba 2007-2017 ten grondslag ligt is geformuleerd naar aanleiding van de antwoorden op de vraag: hoe ziet de van school geslaagde leerling er in 2017 uit? Het antwoord luidt: 'Our school graduate is a responsible, satisfied global citizen, who is a life-long learner and contributes to the communities quality of life.' Uit het onderwijsplan blijkt dat aan die visie meer dan 200 mensen hebben gewerkt. Volwassen mensen, die het kind hebben beschouwd als een toekomstige volwassene en die een visie hebben ontwikkeld met het oog op zijn toekomstig nut voor de maatschappij. Dit kindbeeld strookt niet met het IVRK, waarin het kind een zelfstandige *rights holder* is met een eigen specifieke context en geen afgeleide van een volwassene. Of, zoals tijdens de VN-Kindertop door kinderen werd gezegd: 'You call us the future, but we are also the present.' Er is geen ruimte ingebouwd voor participatie, zoals bedoeld in het IVRK.⁸⁴ Daarmee lijkt het plan onvoldoende oog te hebben voor het kind zelf: voor zijn *best interests* en voor zijn positie als een zelfstandige houder van rechten als kind, zoals bedoeld in het IVRK. Ingevolge het IVRK zijn kinderen actieve actoren in hun eigen leerproces en moet onderwijs zijn gericht op het bevorderen van en het res-

83 UN ODCCP, *Office for Drug Control and Crime Prevention: Guidelines for the Prevention of Crime* (2002).

84 In het *Initial Report* (2002) van Aruba aan het VN Comité stelt de Arubaanse regering dat in de Arubaanse cultuur nauwelijks sprake is van dialoog tussen volwassenen en minderjarigen (par. 47, p. 13).

pect hebben voor hun rechten en behoeften. Zowel in het Nationaal Veiligheidsplan en in het NOP is derhalve uitgegaan van een ander perspectief dan door de Verenigde Naties wordt voorgestaan.

De SER (2002) beschouwt in zijn rapport de kwaliteit van het Arubaanse onderwijs nog uitsluitend vanuit de economische belangen.⁸⁵ In januari 2008 is de kwaliteit van het onderwijs door de leden van de rechtshandavingsketen aangemerkt als een risicofactor voor de veiligheid van Aruba en zijn inwoners⁸⁶. Vanuit de optiek van de rechten van het kind gaat het natuurlijk in de eerste plaats om de jongeren zelf. Het bovenstaande schetst een onderwijssituatie die niet *in the best interests of the child* is. Het is de vraag of de jeugd in Aruba zich door de geschetste uitdagingen wel kan ontwikkelen tot haar volste potentieel. Het onderwijsrendement wijst voornamelijk op het tegendeel: zoals eerder aangehaald heeft 75% van de beroepsbevolking maximaal een LBO- of MAVO-diploma. Gedegen onderzoek naar de oorzaken van het onderwijsrendement is noodzakelijk.

2.3 De strafrechtelijke context

2.3.1 Criminaliteit en strafbaarheid

Delinquentie of criminaliteit is het plegen van door de overheid strafbaar gesteld gedrag. Strafbare handelingen kunnen per land en per tijdperiode verschillen. Criminaliteit is naast een juridische vooral ook een sociale constructie. Maatschappelijke factoren en ontwikkelingen, maar ook de verplichtingen die voortvloeien uit de internationale rechtsorde bepalen of een gedraging strafbaar wordt gesteld (criminalisering) of als zodanig uit de wet wordt verwijderd (decriminalisering). Nieuwe vormen van criminaliteit en veranderde maatschappelijke normen maken dat de strafbare handelingen en straffen moeten worden uitgebreid of juist worden geschrapt.

Voor Aruba heeft het lidmaatschap van het Koninkrijk der Nederlanden consequenties voor de interne rechtsorde en voor de mate van criminalisering. Zo is in het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden⁸⁷ onder meer vastgelegd op welke terreinen er ruimte is voor verschillen in de rechtsordes van de afzonderlijke landen.⁸⁸ Er is getracht een balans te vinden tussen de autonomie van de vier landen die tezamen het Koninkrijk vormen en het feit dat, bijvoorbeeld door de instelling van een gemeenschappelijke Hoge Raad voor cassatie en ten behoeve van de rechtszekerheid van de burgers, binnen een Koninkrijk (te grote) verschillen niet wenselijk zouden zijn. Naast het lidmaatschap van het Koninkrijk der Nederlanden is Aruba onderdeel van de internationale rechtsorde. Uit de verplichtingen die Aruba terzake (vrijwillig) op zich heeft genomen vloeit een beperking van de autonomie voort met betrekking tot strafbare handelingen en de bejegening van eenieder die de wet overtreedt (zie de volgende paragraaf).

85 Daar is niets mis mee, indien het een overheid prikkelt om een direct verband te leggen tussen kwaliteit van het onderwijs, onderwijs output en duurzame economische ontwikkeling.

86 Zoals eerder aangehaald is in het 'Nationaal Veiligheidsplan Aruba 2008-2012' de kwaliteit van het onderwijs opgenomen als *Security Threat no. 5*.

87 Stb. 1954, 596.

88 Ingevolge artikel 39 het Statuut voor het Koninkrijk worden het strafrecht en de strafvordering van de vier landen zoveel mogelijk op overeenkomstige wijze geregeld. Dit wordt het concordantiebeginsel genoemd.

Op grond van het legaliteitsbeginsel⁸⁹ is een gedraging in Aruba alleen strafbaar indien dit is vastgelegd in een formele wet. Het legaliteitsbeginsel wordt kort samengevat als: geen misdaad zonder wet, geen straf zonder wet (*nullum crimen, nulla poena sine lege*). De meeste strafbaarstellingen zijn vastgelegd in het Wetboek van Strafrecht van Aruba, dat qua inhoud en inrichting sterk overeenkomt met het Wetboek van Strafrecht van Nederland, niet in de laatste plaats omdat het daarop oorspronkelijk is gebaseerd.⁹⁰

Ten aanzien van strafbaarstellingen en strafbedreiging zijn er echter enkele bewuste verschillen. Zo worden in Aruba drugsdelicten met zwaardere straffen bedreigd dan in Nederland. In de Arubaanse maatschappij wordt verder anders gedacht over zaken als abortus en euthanasie, hetgeen in het Wetboek van Strafrecht zijn weerslag heeft gekregen. Onbedoelde verschillen hebben te maken met de beperkte omvang van het land en van het ambtenarenapparaat. Aruba houdt geen gelijke pas met Nederland wanneer het gaat om het actueel houden van het (jeugd)strafrecht (d.w.z. het jeugdstrafrecht laten aansluiten bij de behoeften uit de maatschappij c.q. implementatie van de verplichtingen voortvloeiende uit de internationale rechtsorde; zie hierna).

Het bovenstaande maakt duidelijk dat de sociale constructie van delinquentie in Aruba – net als heden ten dage in andere landen het geval is – niet uitsluitend door de eigen maatschappelijke opvattingen kan worden bepaald. Wat al dan niet tot delinquentie moet worden gerekend, wordt vooral ook bepaald (en gelimiteerd) door de internationale rechtsorde en de rechtsorde van het Koninkrijk.

2.3.2 Het vigerende jeugdstrafrecht

Het begrip jeugddelinquentie is samengesteld uit twee begrippen die beide sociale constructen zijn en die afhankelijk van de tijd en cultuur een andere betekenis hebben (Verhellen, 2000), zoals ook eerder in dit hoofdstuk is aangehaald. Zowel in Aruba als in Nederland bestaat vanwege de opvattingen over jeugd en delinquentie sprake van een apart regime van straffen en maatregelen dat aan jeugdige personen kan worden opgelegd.⁹¹

Het vigerend jeugdstrafrecht van Aruba stamt grotendeels uit 1913. Het Wetboek van Strafrecht van Aruba (AB 1991 no. GT 50; WStr.) kent geen uitgewerkte regeling voor jeugdigen, maar heeft verspreid over het wetboek specifieke voorzieningen. In het navolgende overzicht van de speciale voorzieningen voor kinderen en jeugdigen (Tabel 2.2) zijn de straffen met * aangegeven.

89 Artikel I.6 van de Staatsregeling van Aruba (AB 1985 no. 26) j° artikel 1 van het Wetboek van Strafrecht van Aruba (AB 1991 no. GT 50). Artikel 1, eerste lid, WStr luidt: 'Geen feit is strafbaar dan uit kracht van een daaraan voorafgegane wettelijke strafbepaling.' In het tweede lid is voorts bepaald: 'Bij verandering in de wetgeving na het tijdstip waarop het feit begaan is, worden de voor de verdachte gunstigste bepalingen toegepast.' Het legaliteitsbeginsel is ook opgenomen in artikel 7, eerste lid, van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), artikel 15, eerste lid, van het Internationale Verdrag voor Burgerlijke en Politieke Rechten (BUPO) en in artikel 11, tweede lid, van de Universele Verklaring voor de Rechten van de Mens (UVRM). Aruba is als onderdeel van het Koninkrijk partij bij deze verdragen; zie paragraaf 2.5.

90 Het Wetboek van Strafrecht van Aruba is in 1986 overgenomen van de Nederlandse Antillen, dat aldaar bij Koninklijk Besluit van 4 oktober 1913 nr. 61 (P.B. 1913 nr. 67) is vastgesteld en in 1918 in werking is getreden. Het Antilliaanse en het Nederlandse Wetboek van Strafrecht stemden in belangrijke mate overeen, maar kenden niettemin al enkele verschillen. Het Nederlandse Wetboek van Strafrecht van 1881 (ingevoerd in 1886) is op zijn beurt gebaseerd op de *Code Pénal*, die in 1881 door Napoleon in Frankrijk is geïntroduceerd. Hiermee werd in Nederland het legaliteitsbeginsel ingevoerd en kwam een einde aan het ongeschreven strafrecht.

91 In artikel 477, Wetboek van Strafvordering (AB 1996 no. 75) is bepaald dat kinderen jonger dan twaalf jaar niet kunnen worden vervolgd voor feiten die zij voor hun twaalfde jaar hebben begaan. Op hen is het Wetboek van Strafrecht niet van toepassing.

Tabel 2.2 Voorzieningen voor jeugdigen in het Wetboek van Strafrecht van Aruba

Wetboek van Strafrecht van Aruba	korte omschrijving
artikel 9, tweede lid	algemene bepaling m.b.t. het opleggen van straffen aan minderjarigen
artikel 13, onderdeel a	verbod tot afzonderlijke opsluiting van jongeren onder de 14 jaar
artikel 27, eerste lid	maximale geldboete jongeren tot 18 jaar (max. 90 florin)
artikel 36a	mogelijkheid van verbeurdverklaring goederen die door minderjarige in strijd met belastingverordeningen worden ingevoerd of vervoerd
art. 40	teruggave aan ouders/voogd zonder oplegging van straf*
art. 41; 41e, tweede lid, onderdelen c en d	terbeschikkingstelling van de regering*
art. 41g, derde lid	gevangenisstraf*
art. 41 j	geldboete* en berisping*
art. 41 m	ondertoezichtstelling*
artikel 72, tweede lid, artikel 76, zesde lid, artikel 78, derde lid, artikel 79, vierde lid	bepalingen met betrekking tot strafvervolgning, schikking e.d. t.a.v. strafbare feiten gepleegd door minderjarigen

Het Wetboek van Strafvordering van Aruba (AB 1996 no. 75) voorziet wel in een aparte regeling voor jeugdigen (zevende boek, titel II, Strafvordering in zaken betreffende jeugdige personen). De ondergrens is vastgelegd in artikel 477, Wetboek van Strafvordering van Aruba (AB 1996 no. 75), waarin is bepaald dat kinderen niet strafrechtelijk kunnen worden vervolgd voor een strafbaar feit dat zij hebben gepleegd terwijl ze nog geen twaalf jaar oud waren. Formeel gaat het bij jeugddelinquentie in Aruba dus altijd om jongeren die twaalf jaar of ouder zijn en om strafbaar gestelde feiten die zijn gepleegd vanaf het moment dat de jongere twaalf jaar is. De bovengrens is flexibeler. Hoewel in principe vanaf achttien jaar het commune strafrecht van toepassing is, kan de rechter aan minderjarigen die ten tijde van het begaan van het strafbare feit de leeftijd van zestien of zeventien hebben bereikt straffen uit het gewone strafrecht opleggen.⁹² Ook is het mogelijk dat jongvolwassenen van 18-21 jaar een jeugdsanctie krijgen opgelegd indien dit gezien de persoon van de verdachte opportuun is.

Door de opname in 1996 van de ondergrens van twaalf jaar in het nieuwe Wetboek van Strafvordering zijn in het Arubaanse jeugdstrafrecht opvattingen te herkennen die oorspronkelijk ten grondslag lagen aan het jeugdstrafrecht dat na de Tweede Wereldoorlog in Nederland door de commissie-Overwater⁹³ werd ontwikkeld en dat per 1965 rechtskracht kreeg (Bol, 1991):

- tot aan een bepaalde leeftijd (meestal achttien jaar) is het kind nog niet voldoende ontwikkeld om het volledig strafrechtelijk verantwoordelijk te kunnen stellen;
- aangezien tot aan een bepaalde leeftijd de ontwikkeling nog onvoltooid is, moet een aangepast straf(proces)recht er mede toe bijdragen dat deze ontwikkeling in de gewenste richting wordt omgebogen.

⁹² Aruba maakt hiermee gebruik van een van de voorbehouden die door het Koninkrijk zijn gemaakt bij het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind.

⁹³ De commissie-Overwater werd in 1948 ingesteld en moest zich buigen over de vraag in welke richting het kinderstrafrecht zich diende te ontwikkelen. De commissie produceerde in 1951 een rapport. Pas in 1961 werd naar aanleiding van dit rapport een wet vastgesteld (9 november 1961, Stb. 402), die uiteindelijk op 1 juli 1965 in werking trad.

De maatschappelijke reactie op het probleemgedrag van minderjarigen is als gevolg van deze opvattingen anders dan ten aanzien van volwassenen. In het *Initial Report of Aruba (2002)* omschrijft de regering dit als volgt⁹⁴:

A special sanctions regime applies to minors aged 12-18, as set forth in Art. 40ff WSA. The sanctions that may be imposed on minors hence differ from those applicable under the regular criminal law; they are inspired by educational principles and are intended to protect the minor's upbringing and development to maturity. For this reason, it is highly exceptional for minors to be sentenced to prison, and the maximum fine that may be imposed is very small. The most important and most drastic youth sanction is an indefinite detention order, in which the child's upbringing is continued in care. Other options include returning the child to his parents without imposing any sanctions, and issuing a caution (par. 296-297).

Het strafrechtsregime voor jeugdigen verschilt op papier weliswaar van dat van volwassenen, maar in de toepassing nauwelijks. De Commissie Preventie Jeugdcriminaliteit constateerde in zijn rapport van 1997 dat het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht over onvoldoende mogelijkheden beschikken om aan jeugdigen een sanctie op maat op te leggen. Een individuele benadering van de jongere, waarbij de op te leggen sanctie aansluit bij de redengevende oorzaak voor het delinquente gedrag en waarbij zoveel mogelijk aan de eigen verantwoordelijkheid en het verantwoordelijkheidsbewustzijn van de jongere wordt geappelleerd, is noodzakelijk voor een speciaal-preventieve werking, maar is nog onvoldoende mogelijk. Met het oog daarop adviseerde de commissie een ruimere differentiatie aan sanctiemodaliteiten voor jeugdigen, waarbij met name aan in pedagogisch opzicht betekenisvolle sancties aandacht zou moeten worden geschonken.

De sanctiemogelijkheden zoals vervat in art. 40 t/m 41m WSr voor jeugdigen zijn niet alleen zeer beperkt, maar worden door het ontbreken van bijzondere voorzieningen ook niet volledig benut. In het rapport van de Commissie Preventie Jeugdcriminaliteit (1997) wordt beschreven hoe het Openbaar Ministerie met dit instrumentarium omgaat:

- voor de jeugd tot vijftien jaar ontbreekt een wettelijke mogelijkheid tot het in enigerlei vorm opleggen van vrijheidsstraf (artikel 13, onderdeel a, WSr). Preventieve hechtenis kan wel worden gevorderd en wordt ook bevolen;
- met betrekking tot verdachten van zestien en zeventien jaar worden meestal de bepalingen toegepast die gelden voor de strafrechtelijk meerderjarigen. Dit resulteert dan in het opleggen van een vrijheidsstraf, die dan echter geheel, hetzij gedeeltelijk voorwaardelijk van karakter is (met een maximum van een jaar);
- waar mogelijk wordt aan de rechter ook gevraagd om geldboetes op te leggen;
- buiten de terechtzitting vindt afdoening soms plaats door middel van een voorwaardelijk sepot, met – als het enigszins kan – een waarschuwend gesprek ten parkette;
- de wettelijke mogelijkheid van de strafrechtelijke ondertoezichtstelling (terbeschikkingstelling van de regering) wordt wegens het ontbreken van specifiek op de tenuitvoerlegging van deze sanctie afgestemde voorzieningen zelden toegepast;
- feitelijk blijven vanuit preventief oogpunt alleen de geldboeteregeling (zwak, want het maximum is 90 florin voor de leeftijdsgroep tot achttien jaar) en de ondertoezichtstelling over.

Het optreden van justitie tegen jongeren is overwegend repressief, aldus de Commissie Preventie Jeugdcriminaliteit. In die zin verschilt het strafrechtelijk optreden tegen jeugd en jong-volwassenen niet wezenlijk van dat ten aanzien van volwassenen. In het rapport wordt voorts aangegeven

94 *Initial Report of Aruba* (CRC/C/117/Add. 2), 17 juni 2003.

dat het Openbaar Ministerie zich ervan bewust is dat het gehanteerde overwegend repressieve beleid in zekere zin criminogeen werkt en recidive bevordert.

Het beperkte instrumentarium heeft het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht ertoe gebracht straffen te gaan opleggen zonder formeelwettelijke basis.⁹⁵ In 1996 is een aanvang gemaakt met de tenuitvoerlegging van de dienstverlening als alternatieve sanctie. Dienstverlening kan worden opgelegd in het kader van de voorlopige hechtenis en het voorwaardelijke sepot (het officiersmodel) en door de rechter (het rechtersmodel: in het kader van een voorwaardelijke en onvoorwaardelijke veroordeling). Het maximum aantal uren dat kan worden opgelegd is 240; het minimum is 30. In beide gevallen moet de verdachte zijn toestemming en medewerking verlenen. Bij weigering van de verdachte wordt overgegaan tot vervolging dan wel het opleggen van een gevangenisstraf. Bij mislukking van de dienstverlening in het officiersmodel kan de rechter ter terechtzitting besluiten om in het kader van het rechtersmodel nogmaals dienstverlening op te leggen. In 1996 is in overleg tussen de Stichting Reclassering en Kinderbescherming en het Openbaar Ministerie eveneens een jeugdlerplan ontwikkeld. Hiervan maakt zowel de officier van justitie en de rechter gebruik, niet zelden om het enige alternatief van de vrijheidsstraf te omzeilen (Commissie Preventie Jeugdcriminaliteit, 1997). Die rechter is in alle gevallen overigens een gewone rechter: Aruba beschikt niet over een gespecialiseerde kinderrechter. Los van het principiële knelpunt dat de dienstverlening en het jeugdlerplan geen formeelwettelijke basis hebben en niet als een zelfstandige hoofdstraf zijn geregeld in het Wetboek van Strafrecht van Aruba noemt de Commissie een groot aantal andere knelpunten, die aangeven dat een effectieve uitvoering en werking van beide alternatieve straffen niet is gegarandeerd. De Commissie stelde in zijn rapport reeds in 1997 dat modernisering van het jeugdstrafrecht noodzakelijk was en dat deze in de eerste plaats in het teken diende te staan van de codificatie van mogelijke sancties en sanctiemodaliteiten. Voorts merkte de Commissie op dat aan de keuze van de op te nemen sancties mede een pedagogisch oogmerk ten grondslag diende te liggen en dat moest worden voorzien in een ruim scala van individuele differentiatiemogelijkheden. Het instrumentarium waarover justitie en de rechtelijke macht beschikken is anno 2011 niet gewijzigd.

Bij jeugdcriminaliteit in Aruba is volgens de Commissie Preventie Jeugdcriminaliteit (1997) in de meeste gevallen eerder sprake van een sociale dan van een juridische problematiek. De commissie wijst in haar rapport op het belang van het tijdig onderkennen van de sociale problematiek – de potentiële probleemgezinnen en probleemsituaties – en van het in een zo vroeg mogelijk stadium nemen van maatregelen. Komt de jongere toch in aanraking met justitie, dan zou volgens de Commissie het Openbaar Ministerie (meer) moeten streven naar een beleid dat is gericht op het resocialiseren of zelfs socialiseren en naar een op maat gesneden benadering van de jeugdige. Daarvoor ontbrak het in 1997 aan de juridische en logistieke mogelijkheden: een op jongeren toegesneden jeugdrecht, gecombineerd met specifieke opvangmogelijkheden. De commissie oordeelde dat de jongerenproblematiek een meer integrale – dienstoverstijgende – benadering nodig heeft. Zij bepleitte een overheidsbeleid dat zowel is gericht op jongeren als op hun ouders en op het nemen van maatregelen om ouders in staat te stellen hun opvoedingstaak uit te kunnen oefenen.

Jongeren hebben ingevolge het IVRK recht op een rechtvaardige en effectieve maatschappelijke reactie. Deze dient bij hun delictgedrag en achtergrondproblematiek te passen, zodat er een daadwerkelijk effect van mag worden verwacht. Jeugdstrafrechtspleging hoort tevens een pedagogisch

95 Hierbij zij aangetekend dat in Nederland de alternatieve sancties tot 1995 eveneens een formeelwettelijke basis ontbeerden.

karakter te hebben. Het blijft steken in symptoombestrijding als blijkt dat diepliggende oorzaken als armoede of misbruik de belangrijkste oorzaken zijn voor het plegen van strafbare feiten door jeugdigen (artt. 2 en 26 IVRK).

Anno 2011 is in de hiervoor geschetste benadering van jeugddelinquentie nog weinig veranderd, hoewel het VN Comité voor de Rechten van het Kind zowel in 2004, naar aanleiding van de eerste rapportage van Aruba, als in 2009, naar aanleiding van de eerste periodieke rapportage, aanbevelingen heeft gedaan – die overigens voor een belangrijk deel overeenkomen met die van de Commissie Preventie jeugdcriminaliteit uit 1997.⁹⁶

2.3.3 Voorstellen voor een nieuw jeugdstrafrecht

In 2009 is een ontwerp-landsverordening houdende vaststelling van een nieuw Wetboek van Strafrecht van Aruba, dat met de bijzondere bepalingen voor jeugdige personen een nieuw jeugdstrafrecht beoogde te introduceren, aan de Raad van Advies (RvA)⁹⁷ ter advisering voorgelegd. De voorstellen zijn geënt op het Nederlandse jeugdstrafrecht zoals dat sinds 1995 geldt. De RvA heeft de voorstellen voor een nieuw jeugdstrafrecht getoetst aan het IVRK⁹⁸ en heeft geconstateerd dat het een visie ontbeert, dat niet is aangegeven hoe aan het pedagogisch karakter – dé legitimatie voor een apart strafrecht voor jeugdigen – inhoud wordt gegeven en dat in toelichting geen gewag wordt gemaakt van het internationale kader voor een behoorlijke jeugdstrafrechtspleging en van de wijze waarop hieraan met het ontwerp uitvoering wordt gegeven. Naar aanleiding van de nadruk die in de toelichting op het ontwerp wordt gelegd op de toename in mogelijkheden om strafbare gedragingen van jeugdigen aan te pakken en te bestraffen merkt de Raad op:

Voor een sanctie op maat – dat wil zeggen een sanctie die enerzijds met eerbiediging van de algemene rechtswaarborgen gericht is op verbetering van de jeugdige dader, aangepast is aan diens beperkte gezichtskring en terugdringing van recidive beoogt en anderzijds recht doet aan vergelding van de normschending – is vooral nodig dat de bij de jeugdcriminaliteit betrokken instanties zoals lokale overheid, onderwijsinstellingen, (jeugd)politie, raad voor de kindbescherming, (jeugd)officier van justitie, (jeugd)advocatuur, (jeugd)rechter, jeugdreclassering, gezinsvoogdij-instellingen en justitiële inrichtingen van jeugdbescherming – samen met de jeugdige, diens ouders en waar mogelijk het slachtoffer – komen tot een samenhangende op het jeugdige individu en diens omstandigheden afgestemde afhandeling van diens strafbaar gedrag. Gerechtelijke sancties dienen daarbij *ultimum remedium* te blijven. Op deze wijze kan worden bereikt dat, zoals artikel 17 van de Beijing Rules⁹⁹ voorschrijft, de sanctie steeds in verhouding te staan tot de ernst van het feit, de persoonlijke omstandigheden en behoeften van de jeugdige en de behoeften van de maatschappij.¹⁰⁰ (...). Op deze wijze kunnen criminele jeugdigen weer tot kansrijke burgers van de samenleving worden gemaakt (p. 3).¹⁰¹

Volgens de RvA dient de toelichting te worden aangevuld met de doelstellingen en legitimatie van het vernieuwde jeugdstrafrecht. Recentelijk heeft in dit verband de Raad voor de Strafrechtsple-

96 Slotopmerking no. 63 van het VN Comité voor de Rechten van het Kind (CRC/C/15/Add. 227).

97 De Raad van Advies van Aruba is de Arubaanse Raad van State.

98 Advies dd. 8 april 2009, RvA 227-09. Dit advies wordt aangehaald in het Jaarverslag 2009 van de Raad van Advies. Zie ook: Van der Wal (2011).

99 United Nations Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice – The Beijing Rules, General Assembly, A/RES/40/33, 29 november 1985, 96th Plenary Meeting (richtlijnen voor de jeugdstrafrechtspleging)

100 Koen, dr. T. (2004). Sancties in het jeugdstrafrecht. In: *Meesterlijk groot voor de kleintjes. Liber Amicorum prof. dr. J.E. Doek*. Kluwer, Deventer.

101 Winter, M. de (2004). Remedies tegen pedagogische impotentie. FJR 2004, nr. 3, p. 56.

ging en Jeugdbescherming (RSJ)¹⁰² de Nederlandse regering geadviseerd om het doel en de ratio van het jeugdstraf(proces)recht in de wet zelf op te nemen, omdat dit de kans zou vergroten dat de uitvoeringspraktijk zich meer zal gaan richten op het realiseren van de pedagogische grondslag. Volgens de RSJ zou hierdoor bij iedere beslissing over de jongere duidelijk zijn waar de focus moet liggen en zou dit een handvat zijn bij wijzigingen, invulling en toepassing van de pedagogische grondslag. De RSJ vindt een dergelijke omschrijving juist van belang omdat de bepalingen voor het jeugdstraf(proces)recht zijn opgenomen bij de bepalingen van het volwassenenstrafrecht dat een – overigens ook niet in de wet omschreven, maar breed gedragen – ander uitgangspunt kent. De RSJ heeft hiervoor het volgende tekstvoorstel gedaan:

Het primaire doel van het jeugdstraf(proces)recht is de ontwikkeling van de jeugdige te stimuleren, hem te heropvoeden, te resocialiseren, hem op een betere toekomst voor te bereiden én te weerhouden van een criminele carrière.

Overname van een dergelijk artikel in het Arubaanse jeugdstraf(proces)recht is aan te bevelen. Echter, om dit artikel verdragsconform te doen zijn dient er een tweede lid aan te worden toegevoegd, waarin wordt gesteld dat de volgende fundamentele richtlijnen voor de voor de toepassing van het jeugdstraf(proces)recht als leidraad dienen te worden gehanteerd: het principe van non-discriminatie (art. 2 IVRK), het belang van het kind vormt een eerste overweging (art. 3 IVRK), het recht op leven en ontwikkeling (art. 6 IVRK: ontwikkeling wordt reeds genoemd in het voorstel van de RSJ) alsmede het recht te worden gehoord (art. 12 IVRK).

De Raad van Advies wijst in zijn advies vervolgens op de risico's van het zonder meer overnemen van Nederlandse wetgeving:

Daarmee wordt weliswaar tegemoetgekomen aan het concordantiebeginsel binnen het Koninkrijk, het is echter de vraag – gezien de enorme verschillen tussen de huidige en de beoogde voorzieningen en kwaliteit van de jeugdstrafrechtspleging en de daarbinnen functionerende instanties – of dit (op kortere termijn) voor Aruba realistisch is. De Raad heeft in dit verband geconstateerd dat de toelichting hieromtrent geen uitsluitsel geeft en dat deze ontoereikend is. Naast deze vraag van de uitvoerbaarheid van het Nederlandse stelsel hier te lande, is in januari 2009 zowel door de Committee on the Rights of the Child (CRC)¹⁰³ als de Europese Commissaris voor de Rechten van de Mens¹⁰⁴ kritiek geuit op de Nederlandse jeugdstrafrechtspleging. De Raad acht het van belang dat met deze kritiek ten aanzien van het onderhavige voorstel rekening wordt gehouden (p. 2-3).

De door de Raad bedoelde kritiek heeft betrekking op de voorbehouden die het Koninkrijk der Nederlanden heeft gemaakt ten aanzien van de twee artikelen van het Verdrag die op de jeugdstrafrechtspleging betrekking hebben (artt. 37 en 40; zie paragraaf 2.5.3), waardoor het onder meer mogelijk is straffen of maatregelen ingevolge het commune strafrecht op te leggen aan kinderen die ten tijde van het plegen van het delict de leeftijd van zestien of zeventien jaar hadden:

De Raad acht – met de Europese Commissaris voor de Mensenrechten en het Committee on the Rights of the Child – deze voorbehouden het Koninkrijk onwaardig en beveelt de regering aan om op het

¹⁰² Raad voor de Strafrechtspleging en Jeugdbescherming (2010). Het jeugdstrafproces: toekomstbestendig! Pre-Advies.

¹⁰³ Zie: CRC/C/NLD/CO/3 dd. 30 januari 2009.

¹⁰⁴ *Report by the Commissioner for Human Rights on his visit to the Netherlands. For the attention of the Committee of Ministers and the Parliamentary Assembly*, dd. 1-3-2009. CommDH (2009) 2.

nieuwe jeugdstrafrecht voor Aruba niet al bij voorbaat met een dergelijke hypotheek te belasten. De Raad beveelt aan van deze voorbehouden geen gebruik te maken (p. 4).

Daarnaast wijst de RvA erop dat het voorstel voor een nieuw jeugdstrafrecht bijna identiek is aan het vigerende Nederlandse jeugdstrafrecht, terwijl Aruba niet beschikt over het daarvoor benodigde stelsel van justitiële en civiele voorzieningen, noch over het integrale jeugd(strafrechtsplegings) beleid dat in Nederland ter uitvoering van het jeugdstrafrecht bestaat. Ook de Commissie Preventie Jeugdstrafrecht heeft in 1997 al gesteld dat de dringend gewenste herziening van het jeugdstrafrecht zou kunnen worden geënt op het Nederlandse jeugdstrafrecht van 1995, maar dat dit wel diende te worden getoetst op zijn verenigbaarheid met de specifieke Arubaanse context. Voorts wijst de RvA erop dat de memorie van toelichting bij het ontwerp geen uitsluitel geeft over de volgende aspecten van het Nederlandse jeugdstrafrecht die implicaties kunnen hebben voor de effectiviteit van het Arubaanse voorstel:

- een evaluatie van het WODC¹⁰⁵ heeft uitgewezen dat het Nederlandse jeugdstrafrecht (ondanks de vele voorzieningen voor uitvoering) niet effectief genoeg is¹⁰⁶, waardoor het pedagogische karakter van het jeugdstrafrecht gevaar loopt;
- door opvoedingsdeskundigen en door de Europese Commissaris voor de Mensenrechten¹⁰⁷ is principiële kritiek geuit op de te lage ondergrens voor strafrechtelijke aansprakelijkheid;
- het VN Comité heeft bij herhaling zijn zorgen geuit over het toegenomen gebruik van preventieve hechtenis van minderjarigen in Nederland en de mogelijkheid om zestien- en zeventienjarigen te berechten volgens het volwassenenstrafrecht en is van mening dat Nederland niet voldoet aan het vereiste uit het Verdrag dat stelt dat de vrijheidsbeneming van minderjarige overtredders alleen kan worden toegepast als uiterste middel en voor de kortst mogelijke passende duur. Nederland moet volgens het VN Comité meer inzetten op preventie, het ontwikkelen van alternatieven voor vrijheidsbeneming en op een goede en effectieve behandeling van kinderen die vanwege een strafbaar feit in een justitiële jeugdinrichting zitten.¹⁰⁸

Uit het nader rapport¹⁰⁹ van de regering van Aruba blijkt dat de opmerkingen van de RvA niet hebben geleid tot substantiële wijziging van de bijzondere bepalingen voor jeugdige personen. Naar aanleiding van de opmerking van de RvA om het ontwerp aan te passen conform de aanbevelingen van het VN Comité¹¹⁰ geeft de regering aan de voorbehouden gemaakt ten aanzien van de artikelen 37 en 40 (observatie no. 11) vooralsnog in het ontwerp te zullen handhaven, doch deze in Koninkrijksverband aan de orde te zullen stellen.

De Raad stelt vervolgens terecht dat Aruba als enige land in het Koninkrijk niet beschikt over een jeugd-beleidsplan. Dit is een groot gemis gebleken, de situatie in Aruba is thans zeer ernstig te noemen. De regering zal daarom met prioriteit alsnog een dergelijk integraal beleidsplan doen ontwikkelen (p. 6).

105 Kruissink & Verwers (2001); Brief van de Minister van Justitie aan de Tweede Kamer, dd. 10 juli 2006, inzake de PIJ-maatregel (TK 2005-2006, 24587 en 28741, nr. 183).

106 Monitor Veelplegers 2008.

107 *Report by the Commissioner for Human Rights on his visit to the Netherlands. For the attention of the Committee of Ministers and the Parliamentary Assembly*, dd. 1-3-2009. CommDH(2009)2; Weijers, I. & F.M.J.A. Imkamp (2009). Knelpunten in ons huidige strafrecht. FJR, 7.

108 Slotcommentaar VN Comité voor de Rechten van het Kind bij de derde periodieke rapportage van Nederland. CRC/C/NLD/CO/3, 30 januari 2009.

109 Nader rapport bij de ontwerp-landsverordening houdende vaststelling van een nieuw Wetboek van Strafrecht van Aruba, dd. 1 juni 2010, kenmerk SMR/W-34/2010.

110 Zie hierover paragraaf 2.5.3.

De introductie van een kinderrechter en de garantie dat jeugdigen die met justitie in aanraking komen worden voorzien van rechtskundige rechtsbijstand wil de regering eventueel overwegen bij de herziening van het Wetboek van Strafvordering. Wijziging van de ondergrens van twaalf jaar wordt blijkens het nader rapport niet overwogen. In dit nader rapport geeft de regering wederom¹¹¹ aan vooralsnog af te zien van het expliciet strafbaarstellen van geweld tegen kinderen (w.o. lijfstraffen).

In de bovenstaande paragraaf is de strafrechtelijke context in Aruba geschetst. Het jeugdstrafrecht in Aruba stamt grotendeels uit 1913 en komt daarmee overeen met het (jeugd)strafrecht zoals dat in 1881 in Nederland werd ingevoerd. Door in het nieuwe Wetboek van Strafvordering van Aruba een ondergrens op te nemen, zijn kinderen sinds 1996 niet strafrechtelijk aansprakelijk voor feiten die zij voor hun twaalfde jaar hebben gepleegd. Een voorstel voor een nieuw jeugdstrafrecht, gebaseerd op het Nederlandse jeugdstrafrecht sinds 1995 is in 2009 door de Raad van Advies getoetst aan het IVRK, hetgeen heeft geleid tot bezwaren van de Raad. Deze bezwaren hebben niet geleid tot substantiële wijzigingen. Het ontwerp ligt anno 2011 ter behandeling bij de Staten van Aruba.

2.3.4 Cijfers met betrekking tot jeugddelinquentie

Het kunnen beschikken over betrouwbare en actuele cijfers is in de criminologie een voortdurend probleem en dat is in Aruba niet anders. In 1995 werd door het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie¹¹² geconstateerd dat de in Aruba beschikbare informatie voor onderzoeksdoeleinden niet erg toegankelijk was en mogelijk ook niet in alle opzichten betrouwbaar was (Van der Laan & Essers, 1995). Aan de destijds getroffen situatie van ontbrekende dan wel versnipperde geregistreerde gegevens over jeugdcriminaliteit in Aruba is bij het Korps Politie Aruba nog niet veel veranderd (Van der Wal, 2008): in de registers en de jaarverslagen zijn de gevallen van jeugdcriminaliteit niet apart geregistreerd. Bij het Openbaar Ministerie is in 2002 aangevangen met de automatisering van de strafdossiers, waardoor deze zijn verbeterd qua inhoud, eenvormigheid en toegankelijkheid. Een centrale registratie van jeugdige daders, bijvoorbeeld in de vorm van wat zich bij politie en justitie voordoet, wat er met de jongeren wordt gedaan en een gezamenlijk cliëntvolgsysteem, ontbreekt echter.¹¹³

Pas in 2007 werd uitvoering gegeven aan een van de aanbevelingen van het WODC (Van der Laan & Essers, 1995) en zijn verschillende (onderzoeks)pogingen ondernomen om een beeld te krijgen van jeugddelinquentie. Dit vormde een bescheiden onderdeel van de Criminaliteitsbeeldanalyse 2007, die in opdracht van het Openbaar Ministerie is gemaakt (CBA). Voor het desbetreffende hoofdstuk over jeugdcriminaliteit werden interviews gehouden met stakeholders en is getracht een jeugdcriminaliteitsbeeldanalyse te maken naar aanleiding van de registers bij het KPA en het OM. Ook vormde Aruba in maart 2007 onderdeel van een internationaal vergelijkend onderzoek naar jeugddelinquentie (ISRD-2). Daarnaast is ten behoeve van het onderhavige onderzoek in 2007 de Youth Lifestyle Survey Aruba (YLS) uitgevoerd: een zelfrapportageonderzoek waaraan 1077 jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar hebben meegewerkt. In 2008 is in het kader van dit onderzoek voorts een aanvang gemaakt met een onderzoek naar de geregistreerde jeugdcriminaliteit (Van der Wal, 2008).

¹¹¹ Zo ook in de eerste periodieke rapportage aan het VN Comité: zie paragraaf 2.5.4.

¹¹² Het WODC heeft in 1995 op verzoek van de Arubaanse minister van Justitie een verkennend onderzoek gedaan naar jeugddelinquentie in Aruba. Dit onderzoek vloeide voort uit het beleidsplan *Husticia ta labora, pa pueblo descansa* (Justitie werkt, opdat de bevolking kan rusten), opgesteld door mr. H.A. van der Wal, destijds beleidsadviseur van de minister, ten behoeve van het Ministerie van Justitie.

¹¹³ In het *National Security Plan Aruba 2008-2012* zijn hiervoor (beperkte) middelen voor geraamd.

Op de vraag hoeveel strafrechtelijk minderjarigen (12-17 jaar) in Aruba de afgelopen jaren als verdachte door de politie zijn gehoord is niet eenvoudig antwoord te geven. Dit heeft in de eerste plaats te maken met het feit dat jeugdcriminaliteit bij het Korps Politie Aruba niet centraal wordt geregistreerd. Bij de Sectie Jeugd- en Zedenpolitie worden, zoals de naam van deze afdeling al doet vermoeden, de aldaar ter kennis gekomen strafbare feiten met betrekking tot jeugdcriminaliteit bijgehouden – met uitzondering van drugsdelicten, die centraal door de Sectie Verdovende Middelen van het KPA worden geregistreerd – en worden de zedendelicten door zowel jongeren en volwassenen gezamenlijk geregistreerd.¹¹⁴ Tabel 2.3 is samengesteld naar aanleiding van de jaarverslagen van het KPA.

Tabel 2.3 Geregisteerde jeugdcriminaliteit en zedendelicten (bron: KPA; Van der Wal, 2008)

	2004	2005	2006	2007
Verkrachting	8	17	22	13
Ontucht	9	8	9	14
Mishandeling	8	13	14	8
Openlijke geweldpleging	3	1	2	4
Vleselijke gemeenschap	4	6	9	12
Vernielingen	3	5	5	5

Over de werkelijke omvang van de jeugdcriminaliteit in Aruba zeggen de politiegegevens weinig, maar daarin onderscheidt Aruba zich niet van Nederland: ook hier betreft de geregisteerde jeugdcriminaliteit slechts een deel van de daadwerkelijke jeugdcriminaliteit (Van der Laan, 2005).

Ten behoeve van de Criminaliteitsbeeldanalyse Aruba 2007¹¹⁵ is het navolgende overzicht gemaakt.

Tabel 2.4 Commune delicten door minderjarigen (bron: CBA 2007, KPA/SJZP)

	2004	2005	2006
Baldadigheid	0	1	0
Diefstal	4	13	1
Diefstal (verzw. omstandigheden)	3	3	14
Mishandeling	4	9	9
Mishandeling met wapen	4	4	5
Openlijke geweldpleging	3	1	0
Vernieling	3	5	6
Heling	0	0	3
Bedreiging	0	4	4
Afpersing	1	0	2
Wapenverordening	0	2	1
Joyriding	1	0	0
Totaal	23	42	45

¹¹⁴ Door het KPA worden alle delicten met betrekking tot verdovende middelen centraal geregistreerd bij de Sectie Verdovende Middelen, ook die delicten die door jongeren in de leeftijd van 12-17 jaar worden gepleegd.

¹¹⁵ Criminaliteitsbeeldanalyse Aruba 2007, p. 72. Onderzoek uitgevoerd in opdracht van het Openbaar Ministerie.

Op basis van de cijfers in Tabel 2.4 wordt in de CBA Aruba 2007 de conclusie getrokken dat het aantal delicten dat door jongeren wordt gepleegd toeneemt: 'Als er nog meer zaken bijkomen, wordt het voor de SKZP (Sectie Kinder- en Zedenpolitie) heel moeilijk om het werkaanbod nog te kunnen behappen.' Hierbij moet worden aangetekend dat de in het CBA gesuggereerde toename niet terug te zien is in de cijfers zoals gepresenteerd in Tabel 2.4.

De registratie bij de Arubaanse justitie zegt weinig over de werkelijke omvang van jeugdcriminaliteit. Evenmin kunnen deze cijfers dienen om trends aan te geven: daarvoor zijn de absolute aantallen te laag. Ook om een andere reden kunnen politiecijfers een vertekend beeld geven: stabiliteit gedurende een bepaalde periode zou wel eens heel sterk kunnen samenhangen met politiecapaciteit. Als die toe- of afneemt, of als er bijvoorbeeld meer meetbare prestaties van de politie worden verlangd (...) kan de geregistreerde jeugdcriminaliteit navenant stijgen of dalen (Van Acker, 1998; Van der Laan, 2005).

Het ISRD-2 onderzoek dat in 2007 in Aruba, Bonaire, Curaçao en Sint Maarten is uitgevoerd betrof een zelfrapportageonderzoek onder leerlingen van de eerste drie klassen van het voortgezet onderwijs. Het onderzoek is uitgevoerd volgens het ISRD-protocol (Boekhout van Solinge, Wouters, Siesling, Chong, & Corsel, 2010). Op verzoek van de schoolbesturen zijn in Aruba de zelfrapportage-interviews in het Nederlands afgenomen. De onderzoekers beschrijven hoe zij in Aruba tegen twee problemen aanliepen. Het schoolbestuur van het lager beroepsonderwijs (EPB) weigerde medewerking aan het onderzoek, waardoor niet alleen veertien van de zestig geselecteerde schoolklassen ontbraken, maar ook een van de opleidingsniveaus. Omdat men zou kunnen verwachten dat jongeren in lagere opleidingsniveaus meer delinquentie plegen, is hierdoor mogelijk een onderrapportage opgetreden (Boekhout van Solinge et al., 2010). Bij de enige school voor HAVO en VWO stond het schoolbestuur niet toe dat de onderzoekers de klassen betraden en toezicht konden houden op de afname van de vragenlijsten, waardoor deze niet conform het ISRD-protocol kon plaatsvinden. Volgens de onderzoekers wordt het hogere aantal niet ingevulde vragen bij de leerlingen van deze school door de wijze van afname verklaard. Voor de onderzoekers waren de beschreven omstandigheden reden om de Arubaanse data verkregen van 781 leerlingen als niet representatief aan te merken en deze apart te analyseren. De onderzoekers wijzen erop dat de Arubaanse resultaten met de nodige voorzichtigheid moeten worden toegepast (Boekhout van Solinge et al., 2010). Als de resultaten desondanks worden vergeleken met die van de Nederlandse Antillen, dan valt de onderzoekers op dat Aruba het hoogste scoort op groepsgevechten, zakkenrollen, winkeldiefstal, inbraak, autodiefstal, handel in drugs en gewelddadige criminaliteit. Deze resultaten worden toegeschreven aan de invloed van het (rijke) toerisme, waarbij nog wordt opgemerkt dat er wellicht sprake is van onderrapportage van delinquentie. Ook het hoge percentage echtscheidingen in Aruba wordt als een mogelijke factor aangemerkt (70% in de periode 2002-2005). Gewezen wordt nog op het feit dat de gemiddelde leeftijd van de respondenten in vergelijking met die in andere landen hoger zal zijn, vanwege de afwezigheid van 'a strong educational culture in the socio-economically strongly stratified Caribbean islands' (p. 421), de afwezigheid van speciale scholen/onderwijs voor leerlingen met leerproblemen, het feit dat het Nederlands de instructietaal is en de deelname van veel migrantenkinderen aan het onderwijs.

2.4 De verdragsrechtelijke context

2.4.1 Inleiding

Aruba is als onderdeel van het Koninkrijk partij bij onder meer de volgende mensenrechtenverdragen: het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (BUPO), het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (ESOCUL)¹¹⁶, het Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van elke Vorm van Rassendiscriminatie¹¹⁷, het Internationaal Verdrag inzake de Uitbanning van alle Vormen van Discriminatie van Vrouwen (Vrouwenverdrag)¹¹⁸, het Europees Verdrag voor Rechten van de Mens (EVRM)¹¹⁹ en het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK). Het IVRK is voor dit onderzoek het meest relevant.

2.4.2 De aanloop naar medegelding van het IVRK

Nog geen week voor de ondertekening op 26 januari 1990 te New York voor het Koninkrijk der Nederlanden kreeg de regering van Aruba de vraag voorgelegd of medegelding van het Internationaal Verdrag van de Rechten van het Kind wenselijk werd geacht.¹²⁰ In 1991 werd de regering hiertoe wederom benaderd¹²¹, ter gelegenheid waarvan de directeur Buitenlandse Betrekkingen stelde¹²² dat het verdrag weliswaar een belangwekkende stap zou zijn op de weg naar de uitdrukkelijke erkenning van de menselijke waardigheid van kinderen, maar dat het grote consequenties zou hebben, met name op het gebied van uitvoeringswetgeving. Geadviseerd werd medegelding te vragen indien de aanpassingswerkzaamheden met betrekking tot de nationale wetgeving in een vergevorderd stadium zouden zijn en voorts om Nederland te verzoeken wetgevingsjuristen beschikbaar te stellen om te assisteren bij de wetgevingsaanpassingen. De minister-president volgde het advies met betrekking tot het uitstellen van medegelding op¹²³, maar ging niet over tot het verzoeken van technische bijstand (wetgevingsjuristen). In 1993 berichtte het Ministerie van Buitenlandse Zaken dat ingewonnen deskundig advies de opvatting had opgeleverd dat van het partij worden voor het gehele Koninkrijk een positieve signaalfunctie zou kunnen uitgaan en dat het verdrag zou toelaten dat uitvoeringswetgeving geleidelijk tot stand zou worden gebracht nadat de verdragsbinding reeds was aangegaan. In dat jaar ontstond er ook vanuit de Arubaanse ngo-wereld een sterke pressie op de regering om het verdrag zo spoedig mogelijk in werking te laten treden, hetgeen zich onder meer uitte in een handtekeningenactie, waarvan het resultaat op 10 december 1993 aan de ministerraad werd aangeboden.¹²⁴ De petitie leidde tot een verzoek van de minister-president tot spoedadvies aan de Directie Buitenlandse Betrekkingen.¹²⁵ Deze directie berichtte onder meer dat er een inventarisatie zou worden gemaakt van de bestaande wetgeving:

116 Het BUPO-verdrag en het ESOCUL-verdrag kwamen op 16 december 1966 tot stand. Ze traden beide voor Aruba op 11 maart 1979 in werking.

117 Dit verdrag kwam op 21 december 1965 tot stand. Het trad voor Aruba op 9 januari 1972 in werking.

118 Het Vrouwenverdrag kwam op 18 december 1979 tot stand. Het trad voor Aruba op 22 augustus 1991 in werking.

119 Het EVRM is opgesteld in 1950 en trad voor Aruba op 31 december 1955 in werking. Dit verdrag heeft directe werking en heeft derhalve een belangrijke functie: de rechterlijke macht moet alle wetgeving en bestuur aan het EVRM toetsen (Art. 94, Grondwet).

120 Schrijven van de Gevolmachtigde Minister van Aruba dd. 24 januari 1990 (kenmerk BB/147/90).

121 Schrijven van de Minister van Buitenlandse Zaken dd. 8 juli 1991 (kenmerk DVE/PA-58517).

122 Schrijven van de Directeur Buitenlandse betrekkingen dd. 19 augustus 1991 (kenmerk BB/1541/91).

123 Schrijven van de minister-president dd. 20 augustus 1991.

124 De petitie dd. 9 december 1993, van de *Asociacion Trabou di Hubentud na Aruba* (overkoepelend orgaan met 49 leden, alle werkzaam op het terrein van jeugdwelzijnszorg).

125 Apostille dd. 10 december 1993. Kenmerk BB/2113/93.

terwijl tevens getracht zal worden een beter inzicht te verkrijgen in de wetgeving die nog tot stand gebracht moet worden alsmede de financiële consequenties van een en ander. Eerst na op deze manier een beter inzicht te hebben verkregen kan een gedegen afweging gemaakt worden alsmede een definitieve beslissing genomen worden omtrent de wenselijkheid van medegelding voor Aruba van het Verdrag voor de Rechten van het Kind. Voor alle duidelijkheid dient vermeld te worden dat soortgelijke argumenten er de oorzaak van zijn dat ook de Nederlandse Antillen en Nederland tot op heden medegelding van het verdrag nog niet als wenselijk hebben geacht.¹²⁶

Het maken van bedoelde inventarisatie werd in 1994 opgedragen aan een subcommissie van de Mensenrechtencommissie van Aruba.¹²⁷ In 1994 gingen ook de Staten van Aruba zich roeren en nodigden de minister-president uit voor een vergadering over het IVRK. In de nota die de directeur Buitenlandse Betrekkingen ten behoeve van deze vergadering opstelde herhaalde hij zijn reeds in 1991 uitgebrachte advies om voor uitvoeringswetgeving technische bijstand te verzoeken aan Nederland, omdat Aruba daarvoor niet over de noodzakelijke mankracht beschikte.¹²⁸

De mensenrechtencommissie bracht in april 1994 zijn eindverslag uit.¹²⁹ De commissie concludeerde:

Het kinderrechtenverdrag brengt de volgende verplichtingen voor Aruba met zich mee:

- een periodieke rapportageverplichting (artikel 44 van het verdrag);
- de instelling van een leerplicht (artikel 28, eerste lid, onderdeel a, van het verdrag). Deze verplichting vloeit ook reeds voort uit het, voor Aruba reeds in werking getreden, ESOCUL-verdrag. Het controle-apparaat brengt kosten met zich mee;
- aanpassing van het Wetboek van Strafrecht van Aruba. Er dient een minimumleeftijd te worden opgenomen waaronder kinderen geen strafbaar feit kunnen plegen (artikel 40, derde lid, onderdeel a, van het verdrag.)
- een beleid terzake van het kind voeren. Dit beleid kan zowel het nemen van praktische maatregelen omvatten, als het toezicht op de naleving van de toepasselijke wettelijke voorschriften of de totstandbrenging van wettelijke regelingen ter bevordering van het welzijn van kinderen.

Een maand later verzocht de minister van Buitenlandse Zaken de Staten van Aruba verslag uit te willen brengen ten behoeve van de plenaire behandeling door de Tweede Kamer van het voorstel van rijkswet tot goedkeuring van het op 20 november 1989 te New York tot stand gekomen Verdrag voor de Rechten van het Kind (Trb. 1990, 146; vertaling in het Nederlands Trb. 1990, 170) (22855/R 1451): aangezien de internationale druk op het Koninkrijk om over te gaan tot spoedig partij worden bij het verdrag gaandeweg toeneemt.¹³⁰ De directeur Buitenlandse Betrekkingen adviseert in juni 1994¹³¹ om in navolging van Nederland enige voorbehouden te maken bij het IVRK: Na beraad tussen de Tweede Kamer en de Staten van Aruba is overeengekomen dat bij binding van het Koninkrijk voor het gehele Koninkrijk voorbehouden worden gemaakt. Voorts wijst de directeur erop dat toetreding tot het IVRK de opstelling van een integraal jeugdbeleid vereist: 'Hoewel de realisering van dit integraal jeugdbeleid progressief zal kunnen geschieden, dienen de

126 Brief dd. 14 december 1993. Kenmerk BB/2113/93.

127 Brief Coördinator mensenrechtencommissie dd. 23 februari 1994. Kenmerk BB/312/94

128 Nota dd. 13 april 1994. Kenmerk BB/538/94.

129 Notitie: 'De door de Arubaanse mensenrechtencommissie geconstateerde probleempunten met betrekking tot de medegelding van het Verdrag voor de Rechten van het Kind'; dd. 14 april 1994.

130 Fax Bericht dd. 14 mei 1994 (zonder kenmerk).

131 Brief dd. 3 juni 1994. Kenmerk BB/538/94.

noodzakelijke middelen hiervoor beschikbaar gesteld te worden.’ De Staten van Aruba brengen vervolgens op 6 juni 1994 eindverslag uit:

De in de Staten van Aruba aanwezige fracties achten genoemd verdrag van dusdanig belang dat zij ook medegelding voor Aruba wensen. Tevens wensen zij de door Nederland gemaakte voorbehouden te onderstrepen. Dit verslag geldt als eindverslag.

In december 1994 berichtte de minister van Buitenlandse Zaken¹³² dat de Rijkswet tot goedkeuring van het IVRK in het Staatsblad zal worden geplaatst en gaf hij kennis van de verklaringen en voorbehouden die namens het Koninkrijk zouden worden gemaakt: ‘Aangenomen wordt, dat de hierboven genoemde verklaringen en bezwaar dan eveneens voor uw land kunnen worden gemaakt.’ Het IVRK werd vervolgens op 6 februari 1995 (voor Nederland) voor het Koninkrijk der Nederlanden aanvaard (onder voorbehouden, verklaringen en een bezwaar) en is op 8 maart 1995 voor Nederland in werking getreden.

Op 7 december 1994 kreeg de Gevolmachtigde Minister per fax een instructie dd. 4 november 1994 de minister van Buitenlandse Zaken te laten weten dat de Arubaanse regering medegelding van het IVRK noodzakelijk acht, waarbij voorbehouden dienden te worden gemaakt ten aanzien van de artikelen 26, 37 en 40. Dezelfde dag kreeg ook de directeur Wetgeving een brief dd. 4 november 1994 met de opdracht van de minister-president de nodige voortvarendheid te betrachten bij het concipiëren van de noodzakelijke uitvoeringswetgeving. Op 10 december 1999 werd een proeve van een landsverordening leerplicht aan de minister van Onderwijs en Arbeid aangeboden.¹³³

In 2000 vroeg het Ministerie van Buitenlandse Zaken wederom naar de stand van zaken met betrekking tot de medegelding voor Aruba van het IVRK.¹³⁴ Gewezen werd op de voortschrijdende ontwikkelingen binnen het kinderrecht en het feit dat er twee facultatieve protocollen bij het IVRK in voorbereiding zijn (Kinderen in gewapend conflict en Kinderhandel, -prostitutie en –pornografie). De minister-president van Aruba meldde dat medegelding werd aangehouden in verband met de nog in te voren wetgeving:

Met name het langdurig proces om te komen tot de invoering van de leerplicht vormt hierbij een struikelblok. (...) De invoering van verplicht kosteloos primair onderwijs vormt een essentieel onderdeel van het Kinderrechtenverdrag (...) De Arubaanse regering wordt al jaren door het ESOCUL¹³⁵ op haar vingers getikt omdat zij dit nog steeds niet heeft gerealiseerd. Een dergelijke situatie willen wij onder het Kinderrechtenverdrag voorkomen.

¹³² Brief dd. 1 december 1994. Kenmerk DVE/PA-103733.

¹³³ De leerplicht is in Aruba ten tijde van het afsluiten van dit onderzoek nog niet ingevoerd. Op 30 augustus 2000 (BE3104-B) keurde de ministerraad een ontwerp-Landsverordening leerplicht goed. Het ontwerp is in het Zittingsjaar 2000-2001 aan het Arubaanse parlement aangeboden. De Staten van Aruba hebben in februari 2011 een Eindverslag uitgebracht (Verslag ontwerp-Landsverordening houdende de invoering van een leerplicht voor jongeren (Leerplichtverordening) (Zittingsjaar 2000-2001-398).

¹³⁴ Brief dd. 5 april 2000. Kenmerk DJZ/VE-392/00.

¹³⁵ Het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (ESOCUL-verdrag) legt sinds 1979 aan Aruba de verplichting op om een leerplicht in te voeren (artt. 13 en 14). Het feit dat Aruba daaraan geen gehoor heeft gegeven geeft al jaren aanleiding tot kritische opmerkingen van de toezichhoudende comités van de VN. Zo werd in mei 1998 tijdens de behandeling in Genève van het tweede Koninkrijksrapport gesteld: The Committee expresses its concern that primary education is still not compulsory and at the high rate of school drop outs. It recommends the urgent adoption of a plan of action to move towards the provision of free compulsory education as required by article 14 of the Covenant.

De minister-president gaf ook aan dat het gelet op de steeds verder voortschrijdende internationale ontwikkelingen met betrekking tot dit verdrag (facultatieve protocollen) het niet wenselijk is dat Aruba achter de ontwikkelingen aan blijft lopen. Op 30 augustus 2000 (BE 3104-B) besloot de ministerraad dat het gezien de stand van zaken voor wat betreft de uitvoeringswetgeving opportuun was om de medegelding van het IVRK tot Aruba uit te breiden. De minister van Buitenlandse Zaken werd verzocht¹³⁶ de (aanvullende) akte van toetreding respectievelijk aanvaarding van het verdrag bij de secretaris-generaal van de Verenigde Naties te doen nederleggen: 'De voorbehouden zijn identiek aan de indertijd voor Nederland afgelegde voorbehouden.'

Het Internationale Verdrag van de Rechten van het Kind is uiteindelijk op 17 januari 2001 voor Aruba in werking getreden. Uit het persbericht van de regering bij die gelegenheid:

Reeds enkele jaren wordt door de Staten van Aruba en diverse maatschappelijke organisaties (...) aangedrongen op een spoedige toetreding tot dit verdrag. Een streven dat geheel door de Regering werd ondersteund. Niettemin is er voor gekozen eerst zoveel mogelijk de lokale wetgeving in overeenstemming te brengen met het verdrag. Nu Aruba partij is geworden zal dit proces voortgezet worden. Waar nodig zullen beleid en wetgeving in overeenstemming worden gebracht met de doelstellingen van het verdrag. De Regering hoopt in dit proces te kunnen rekenen op de steun van zowel gouvernementele als non-gouvernementele organisaties die werken in het belang van het kind.

Op 17 januari 2011 was het IVRK in Aruba tien jaar van kracht. Op enkele kritische persberichten van lokale ngo's na is dit feit geruisloos voorbij gegaan. Arubaanse kinderen wonen in een maatschappij waar het IVRK niet leeft. Er is geen nationaal actieplan voor implementatie van het verdrag en er is geen integraal jeugdbeleidsplan. Het jeugdstrafrecht stamt grotendeels uit 1913. Jeugddelinquentie wordt vooral repressief benaderd en alternatieve straffen hebben geen wettelijke basis. Bij de behandeling van het ruim tien jaar oude ontwerp voor een Leerplicht verordening in 2011 in de Staten werd niet gerefereerd aan het IVRK. Als de kwaliteit van het onderwijs kan worden afgelezen van het rendement (zie paragraaf 2.2.3), dan is duidelijk dat kinderen in Aruba zich niet kunnen ontwikkelen tot hun volste potentieel.

Prof. dr. J.E. Doek, destijds nog voorzitter van het VN Comité, heeft ter gelegenheid van tien jaar kinderrechten in Nederland gesteld dat de Nederlandse regering een integraal en alomvattend nationaal actieplan voor de systematische implementatie van het IVRK zou moeten opstellen onder de directe verantwoordelijkheid van de premier, omdat het een plan betreft dat in feite het hele kabinet aangaat.¹³⁷ Doek was voorts van mening dat een nationaal actieplan en een actieplan ter uitvoering van *A World Fit for Children* niet alleen betrekking zouden moeten hebben op het Europees deel van het Koninkrijk der Nederlanden. Dit biedt:

de mogelijkheid een integrale aanpak te ontwikkelen en toe te passen voor gezamenlijke problemen, zoals de begeening van Antilliaanse jongeren die naar Nederland (willen) komen en o.a. door gebrek aan voldoende scholing hun heil regelmatig zoeken in criminele activiteiten. Er is voor de oplossing van dit probleem meer nodig dan een simpel terug sturen naar de Antillen.

¹³⁶ Brief directeur Buitenlandse Betrekkingen dd. 31 augustus 2000. Kenmerk BB/880/00.

¹³⁷ Rede ter gelegenheid van het Congres DCI/Kinderrechtencollectief van 4 november 2005. De tekst van deze inleiding is te vinden op: www.jaapedoek.nl/publications/keynotes/keynote_342.doc

In Aruba is overname van deze aanbeveling om twee redenen te overwegen. De minister-president is in Aruba verantwoordelijk voor de implementatie en uitvoering van verdragen en kan ervoor zorgdragen dat Aruba internationaal, maar ook in Koninkrijksverband actief gaat participeren in de kinderrechtenbeweging. Het zou tevens inhouden dat op het hoogste niveau invulling wordt gegeven aan het concept van de kinder- en mensenrechten in Aruba.

2.4.3 Voorbehouden bij het IVRK

De Koninkrijksregering achtte het verdrag weliswaar (...) een belangwekkende stap op weg naar de uitdrukkelijke erkenning van de menselijke waardigheid van kinderen, maar vond het toch noodzakelijk dat bij de bekrachtiging enkele voorbehouden zouden worden gemaakt.¹³⁸ De voorbehouden, die voor het gehele Koninkrijk zijn gemaakt, betrekking hebben op¹³⁹:

- artikel 26: Het Koninkrijk der Nederlanden aanvaardt het bepaalde in artikel 26 van het verdrag, onder het voorbehoud dat deze bepaling niet verplicht tot een zelfstandig recht van kinderen op sociale zekerheid, daarbij inbegrepen op sociale verzekering;
- artikel 37: Het Koninkrijk der Nederlanden aanvaardt het bepaalde in artikel 37, onder c, van het verdrag, onder het voorbehoud dat deze bepaling niet belet:
 - dat op kinderen in de leeftijd van zestien jaar of ouder het volwassenenstrafrecht kan worden toegepast, indien aan in de wet te bepalen criteria is voldaan, en;
 - dat een kind dat van zijn vrijheid is beroofd, niet altijd van volwassenen gescheiden kan worden, gelet op het feit dat bij onverwachte pieken in het aanbod van te detineren kinderen zich de mogelijkheid kan voordoen dat (tijdelijke) detentie van kinderen gezamenlijk met volwassenen onvermijdelijk is;
- artikel 40: Het Koninkrijk der Nederlanden aanvaardt het bepaalde in artikel 40 van het verdrag, onder het voorbehoud dat in gevallen van delicten van lichte aard de berechting kan plaatsvinden buiten aanwezigheid van een raadsman en dat voor die delicten gehandhaafd blijft dat niet in alle gevallen is voorzien in de mogelijkheid van een nieuwe beoordeling van de feiten en enige diensengevolge opgelegde maatregel.

Het voorbehoud bij artikel 26 is als volgt toegelicht:

Hoewel in het Koninkrijk het kind in voorkomende gevallen, in de hoedanigheid van werknemer of als ingezetene, zelfstandige aanspraken kan hebben op prestaties krachtens de sociale zekerheid komt het er in de praktijk veelal op neer dat de sociale zekerheid voor het kind is afgeleid van de sociale zekerheid die toekomt aan de ouders. De hoogte van de aan laatstgenoemden verstrekte sociale zekerheidsuitkeringen is hierbij zodanig vastgesteld dat aan de ouderlijke zorg- en onderhoudsverplichtingen jegens de kinderen kan worden voldaan.¹⁴⁰

In de toelichting wordt voorts aangegeven dat de regering vooralsnog niet van plan is deze situatie te wijzigen.

138 Memorie van toelichting bij de Rijkswet tot goedkeuring van het op 20 november 1989 te New York tot stand gekomen Verdrag voor de Rechten van het Kind. TK, 1992-1993, 22855 (R1451), nr. 3, p. 7.

139 Rijkswet tot goedkeuring van het op 20 november 1989 te New York tot stand gekomen Verdrag voor de Rechten van het Kind. TK 1992-1993, 22855 (R1451), nrs. 1-2.

140 Memorie van toelichting, p. 36.

Het voorbehoud bij artikel 37 is volgens de toelichting gemaakt met het oog op mogelijke capaciteitstekort:

Het Nederlandse recht laat echter de mogelijkheid open dat een kind waarvoor geen plaats in een inrichting voor kindbescherming kan worden gevonden, wordt ondergebracht in een huis van bewaring, ook wanneer dit niet in het belang van het kind is.¹⁴¹

Ook bij artikel 10 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerlijke en Politieke Rechten heeft het Koninkrijk het voorbehoud gemaakt dat het zich niet gebonden acht aan de bepaling dat kinderen gescheiden worden gedetineerd van volwassenen. Gezien de toelichting is de regering niet van plan in deze situatie verandering te brengen. Dat geldt ook voor de mogelijkheid om jeugdigen van zestien en zeventien jaar te kunnen berechten volgens het volwassenenstrafrecht. Waarom de regering hieraan wil blijven vasthouden, wordt in de toelichting niet vermeld.

Het voorbehoud bij artikel 40 heeft volgens de memorie van toelichting betrekking op gevallen ten aanzien waarvan vervolging plaatsvindt voor de kantonrechter (het gaat dan om overtredingen).¹⁴² In Nederland kan in dergelijke gevallen door het bureau voor rechtshulp rechtskundige bijstand worden verleend: Voorkomen moet echter worden dat overtredingen niet zouden kunnen worden behandeld buiten de aanwezigheid van een raadsman.

Aangetekend dient te worden dat in Nederland allerlei voorzieningen bestaan die maken dat het jeugdstraf(proces) met (veel) meer waarborgen is omkleed dan in Aruba, waaronder het instituut van kinderrechter, kinderofficier van justitie en de betrokkenheid van de Raad voor de Kinderbescherming bij de beslissing omtrent een eventuele strafrechtelijke vervolging en aparte instellingen voor de tenuitvoerlegging van jeugdstraffen en maatregelen. Voorbehouden die te maken hebben met rechtswaarborgen zullen in Aruba derhalve veel grotere (negatieve) implicaties hebben.

2.4.4 Rapportages aan het VN Comité voor de rechten van het kind

Op grond van artikel 44, eerste lid, onderdeel a, van het IVRK dienen lidstaten binnen twee jaar na de inwerkingtreding van het Verdrag voor de desbetreffende Staat door tussenkomst van de secretaris-generaal van de Verenigde Naties, aan het VN Comité een eerste verslag (*Initial Report*) uit te brengen over de door hen genomen maatregelen die uitvoering geven aan de in dit Verdrag erkende rechten alsmede over de vooruitgang die is geboekt ten aanzien van het genot van die rechten. Vervolgens dient iedere vijf jaar verslag te worden uitgebracht.

Het *Initial Report* van Aruba dateert van oktober 2002¹⁴³ en is een product van een commissie, ingesteld bij beschikking van de minister-president van 12 april 2001, bestaande uit vertegenwoordigers van zowel de overheid als non-gouvernementele organisaties. Voor deze vorm van gezamenlijke rapportage is gekozen, aldus het rapport, omdat ngo's een essentiële rol spelen op de terreinen waartoe het IVRK zich uitstrekt (par. 1). Doek¹⁴⁴ heeft er op gewezen dat een dergelijke samenwerking kan leiden tot misverstanden:

¹⁴¹ Memorie van toelichting, p. 45 en 46.

¹⁴² Memorie van toelichting, p. 49.

¹⁴³ *Initial report of Aruba* (CRC/C/117/Add.2), 17 juni 2003.

¹⁴⁴ Doek, J.E. (2005). Inleiding tijdens de conferentie: *Reconsider the Concept of Children's Rights and Reconstruct the Role of Adults*. Hitotsubashi University Tokyo.

It is regularly recommended to States Parties to involve the NGOs in the preparation e.g. by requesting them to provide information and/or comment on a draft of the report. This involvement sometimes results in some misunderstanding. It should not mean that the NGO cannot submit their own (shadow, supplementary) report. On the contrary: even with a strong involvement of NGOs in the preparation the report remains the responsibility of the Government and she decides what information from NGO she wants to include in the report. The government should respect the right of NGOs to submit a report to the CRC. The information from NGOs is and remains important for the Committee in order to get a realistic, well-balanced picture of the progress made. This is of course even more important if the NGO was not involved in the preparation of the report.

De gemengde werkgroep bestaat heden ten dage nog steeds. Dit is mogelijk een van de oorzaken waardoor de schaduwrapportages door de ngo-wereld in Aruba nimmer van de grond zijn gekomen.

Het *Initial Report* van Aruba is in januari 2004 door het VN Comité behandeld, tezamen met het tweede periodieke rapport van Nederland. In de Slotopmerkingen (*Concluding Observations*) naar aanleiding van het *Initial Report* heeft het VN Comité de regering van Aruba onder meer aanbevolen¹⁴⁵:

- haar jeugdbeleidsplan 2001-2005 te herzien en uit te breiden naar alle gebieden van het Verdrag voor alle personen jonger dan 18 jaar (par. 18);
- de nationale wetgeving volledig in overeenstemming te brengen met de beginselen en bepalingen van het Verdrag, onder andere met betrekking tot het onderwijs in minderheidstalen, het jeugdstrafrecht en de leerplicht (par. 12);
- een ombudsman voor kinderen te introduceren (par. 21);
- lijfstraffen (geweld in de opvoeding) wettelijk te verbieden (par. 54);
- mensenrechten in het curriculum te introduceren, de aanpak van spijbelen en voortijdig schoolverlaten ter hand te nemen en de toelating van migrantenkinderen tot het onderwijs te garanderen (par. 52).

Inmiddels heeft Aruba voor de tweede maal gerapporteerd (eerste periodieke rapportage ex artikel 44, lid 1, onderdeel b, van het IVRK).¹⁴⁶ De regering stelt daarbij in haar rapport (par. 5 en 6) dat de Arubaanse Commissie voor de Rechten van het Kind in 2005-2006 aanbevelingen heeft gedaan voor de implementatie van het IVRK en dat de Directie Sociale Zaken is belast met de coördinatie van deze aanbevelingen. Uit de rapportage blijkt dat er weinig tot geen structurele uitvoering is gegeven aan de aanbevelingen van het VN Comité op de eerste rapportage. Geweld tegen kinderen in familieverband (lijfstraffen) is niet verboden en de regering is blijkens de rapportage niet van plan hierin verandering te brengen.¹⁴⁷ De gerapporteerde (vaak eenmalige) activiteiten op het gebied van kinderrechten en kinderbescherming zijn vaak uitgevoerd door ngo's. Ten aanzien van rechten en integratie van migranten kinderen, tienermoeders en kinderen met een handicap wordt gesteld dat deze ingevolge de Staatsregeling niet gediscrimineerd mogen worden, waarbij niet wordt aangegeven hoe daarop wordt toegezien of welke maatregelen terzake zijn en worden genomen. Aangegeven wordt dat leerplicht nog is niet gerealiseerd. Naar aanleiding van de eerste

¹⁴⁵ CRC/C/15/Add. 227, dd. 30 januari 2004 (slotopmerkingen).

¹⁴⁶ CRC/C/NLD/3, 23 juli 2008.

¹⁴⁷ Dat de huidige regering hieromtrent helaas geen andere mening is toegedaan blijkt uit het nader rapport van 1 juni 2010 (kenmerk SMR/W-34/2010) bij de ontwerp-landsverordening houdende vaststelling van een nieuw Wetboek van Strafrecht van Aruba.

rapportage heeft het VN Comité aanbevolen om een actieplan voor de implementatie van het IVRK en een allesomvattend jeugdplan te maken.¹⁴⁸ In de tweede rapportage wordt niet aangegeven waarom dit nog niet is gedaan.

De eerste periodieke rapportage van Aruba is in de vijftigste zitting van het VN Comité voor de Rechten van het Kind in januari 2009 behandeld. In het Slotcommentaar¹⁴⁹ stelt het VN Comité dat zijn aanbevelingen – inzake onder meer het instellen van een onafhankelijk systeem voor het monitoren van de rechten van kinderen, zoals een ombudsman voor kinderen, kinderhandel en seksuele uitbuiting, voorlichting en training inzake de beginselen en bepalingen van het Verdrag (CRC/C/15/Add. 227, Nederland en Aruba) – onvoldoende follow-up hebben gekregen. Het Comité benadrukt dat het de punten van zorg die het heeft geuit ter gelegenheid van het *Initial Report* van Aruba in zijn Slotcommentaar bij de periodieke rapportage herhaalt. Overeenkomstig zijn eerdere aanbevelingen (CRC/C/15/Add. 227, par. 10) dringt het Comité er bij het Koninkrijk wederom op aan om alle maatregelen te nemen om zijn voorbehouden ten aanzien van artikelen 26 (aanspraken van kinderen op sociale zekerheid), 37 (toepassing van het volwassenenstrafrecht op kinderen van zestien jaar en ouder onder bepaalde omstandigheden) en 40 (uitzonderingen op het recht op rechtsbijstand) in te trekken. Het Comité beveelt de Verdragspartij aan (par. 13) de aanneming van de nationale verordening inzake de leerplicht in Aruba te bespoedigen.

2.4.5 Koninkrijksverantwoordelijkheid en -aansprakelijkheid

Uit de voorgaande paragrafen is duidelijk geworden dat anno 2011, het jaar waarin het IVRK tien jaar medegelding heeft voor Aruba, met de implementatie van het verdrag zeer weinig vooruitgang is geboekt. Die achterstand is niet beperkt tot het IVRK. Een inventarisatie uitgevoerd in 2008 heeft uitgewezen dat zowel in Aruba als in (voormalige) Nederlandse Antillen ten aanzien van een groot aantal verdragen sprake is implementatie-achterstanden. Volgens het rapport dat in het kader van de wijziging van het Statuut voor het Koninkrijk terzake is opgesteld komt de problematiek van de implementatie van verdragen onder meer op het volgende neer¹⁵⁰:

- de Caribische landen worden (te) laat en onvoldoende geïnformeerd dan wel ingeschakeld bij onderhandelingen over verdragen die hen mede raken en bij de voorbereiding van de goedkeuring en bekrachtiging in geval van medegelding;
- de Caribische landen lopen achter met de implementatie van verdragen¹⁵¹;
- er vindt geen tot onvoldoende samenwerking plaats tussen de landen bij de implementatie, hetgeen niet efficiënt is;
- er is geen mogelijkheid om (technische) ondersteuning af te dwingen bij de implementatie van verdragen, terwijl het Koninkrijk internationaalrechtelijk aansprakelijk is;

Deze aspecten hebben ten aanzien van het IVRK alle een rol gespeeld. Dit roept de vraag op in hoeverre er sprake is van Koninkrijksverantwoordelijkheid dan wel -aansprakelijkheid bij de ratificatie en implementatie van verdragen.

148 CRC/C/15/Add. 227, dd. 30 januari 2004 (slotopmerkingen).

149 CRC/C/NLD/CO/3, 30 januari 2009.

150 Rapport van de Groep Deskundigen als bedoeld in onderdeel H2 van de Slotverklaring van het Bestuurlijk Overleg over de Toekomstige Staatkundige Positie van Curaçao en Sint Maarten, Februari 2008.

151 Aruba loopt volgens informatie van de Directie Buitenlandse Betrekkingen achter bij de implementatie van ongeveer honderd verdragen.

Het VN Comité heeft regelmatig aan de orde gesteld dat zowel bij de implementatie van het IVRK in alle delen van het Koninkrijk als bij rapportage ex artikel 44 van het IVRK sprake is van Koninkrijksverantwoordelijkheid. De eerste keer was in 1999 bij de behandeling van het initiële rapport van Nederland.¹⁵² In het *Tijdschrift voor de Rechten van het Kind*¹⁵³ wordt aangehaald dat de Nederlandse delegatie destijds geen duidelijkheid kon geven over haar verantwoordelijkheid ten opzichte van het jeugdbeleid in de niet-Europese delen van het Koninkrijk. Tijdens de behandeling van de rapportage kwam het VN Comité kennelijk verscheidene keren terug op de vraag wat de Nederlandse regering doet om rechten van kinderen in deze gebieden te bevorderen en om Aruba te motiveren het Verdrag te ratificeren: Uiteindelijk werd het duidelijk dat Nederland daar niets aan doet. Bij de behandeling van het initiële rapport over de Nederlandse Antillen¹⁵⁴ stelde het VN Comité in het Slotcommentaar¹⁵⁵: ‘The Committee, however, expresses its concern that the State party has submitted a separate report on behalf of the Netherlands Antilles.’ In het Slotcommentaar¹⁵⁶ op het tweede periodieke rapport van Nederland¹⁵⁷ en het initiële rapport van Aruba¹⁵⁸ herhaalde het VN Comité zijn punt van zorg, dat alhoewel het Koninkrijk der Nederlanden één Partij bij het Verdrag is, het drie afzonderlijke rapporten heeft ingediend voor elk van de autonome delen van de Verdragspartij.

In mei 2007 werd vervolgens voor het eerst een gezamenlijke rapportage van het Koninkrijk aangeboden.¹⁵⁹ Deze rapportage omvatte de derde periodieke rapportage van Nederland, de tweede periodieke rapportage van de Nederlandse Antillen en de eerste periodieke rapportage van Aruba. Uit het Slotcommentaar¹⁶⁰ valt op te maken dat het VN Comité op de hoogte is van de grote verschillen die er zijn tussen de verschillende landen van de Verdragspartij (het Koninkrijk) ten aanzien van de implementatie van het IVRK en de voorzieningen die er zijn voor en met betrekking tot kinderen. Het ziet ook daar een Koninkrijksverantwoordelijkheid. Zo stelt het VN Comité het bijvoorbeeld te betreuren dat er geen actieplan voor kinderen in Aruba is en wijst vervolgens de Verdragspartij (en niet alleen Aruba) op haar verantwoordelijkheid terzake:

Het Comité moedigt de Verdragspartij aan allesomvattende actieplannen aan te nemen voor de implementatie van het Verdrag in alle delen van de Verdragspartij, gebaseerd op een visie op de rechten en emancipatie van het kind, daarbij het slotdocument *A World Fit for Children* van de in 2002 gehouden Speciale Zitting van de Verenigde Naties en de tussentijdse toetsing ervan in 2007 in aanmerking nemend. Het Comité beveelt de Verdragspartij aan voldoende budget veilig te stellen alsmede een systeem voor de follow-up en evaluatie van de volledige implementatie van de actieplannen om de voortgang ervan regelmatig te toetsen en mogelijke lacunes te identificeren (par. 14 en 15).

Het VN Comité is bovendien van mening dat er ook ten aanzien van de ongelijkheid tussen de verschillende delen van het Koninkrijk een taak is voor de Verdragspartij:

152 Het rapport is in mei 1997 aan het VN Comité aangeboden (CRC/C/51/Add. 1) en op 4 en 5 oktober 1999 tijdens de 22e zitting van het Comité behandeld. Op 26 oktober 1999 bracht het Comité zijn slotcommentaar en aanbevelingen aan Nederland uit (doc. CRC/C/15/Add. 114).

153 Kinderrechten in Nederland. *Tijdschrift voor de Rechten van het Kind*, 1990: p. 26.

154 CRC/C/6/Add. 6.

155 CRC/C/15/Add. 186, 7 juni 2002, punt 2, p. 1.

156 CRC/C/15/Add. 227, 30 januari 2004, punt 3, p. 1.

157 CRC/C/117/Add. 1.

158 CRC/C/117/Add. 2.

159 CRC/C/NLD/3, 23 juli 2008.

160 CRC/C/NLD/CO/3, 30 januari 2009.

Het Comité beveelt de Verdragspartij aan in overeenstemming met artikel 4 van het Verdrag het maximum aan beschikbare middelen te reserveren voor de implementatie van kinderrechten, waarbij de nadruk moet liggen op armoedebestrijding en het terugdringen van de ongelijkheid tussen de verschillende delen van het Koninkrijk. Hierbij zou de Verdragspartij zich rekenschap moeten geven van de aanbevelingen die het Comité heeft gedaan na de algemene discussie op 21 september 2007 in het kader van *Resources for the rights of the child-responsibility of States* (par. 18 en 19).

Ingevolge het Statuut is er een onderscheid tussen de externe werking ten opzichte van verdragspartijen en de internationale rechtsorde en de interne verhoudingen in het Koninkrijk. Bij de externe werking treedt het Koninkrijk op als een eenheid: immers, alleen het Koninkrijk is soeverein en entiteit in de internationale rechtsorde. In het kader van de interne verhoudingen zijn de afzonderlijke landen verantwoordelijk.¹⁶¹ Ten aanzien van de kinderrechten volgt dit ook uit artikel 43 van het Statuut:

Artikel 43

1. Elk der landen draagt zorg voor de verwezenlijking van de fundamentele menselijke rechten en vrijheden, de rechtszekerheid en de deugdelijkheid van het bestuur.
2. Het waarborgen van deze rechten, vrijheden, rechtszekerheid en deugdelijkheid van bestuur is aangelegenheid van het Koninkrijk.

Indien een van de landen van het Koninkrijk tekortschiet, dient de Koninkrijksregering een instrument te hebben om te kunnen bewerkstelligen dat het Koninkrijk internationaal aan zijn verplichtingen voldoet, om te voorkomen dat er sprake zou kunnen zijn van een voortdurende schending van de verdragsrechtelijke verplichtingen. Vóór de wijziging van het Statuut in 2010 bestond dit instrument uitsluitend uit artikel 51:

Artikel 51

1. Wanneer een orgaan in de Nederlandse Antillen of Aruba niet of niet voldoende voorziet in hetgeen het ingevolge het Statuut, een internationale regeling, een rijkswet of een algemene maatregel van rijksbestuur moet verrichten, kan, onder aanwijzing van de rechtsgronden en de beweegredenen, waarop hij berust, een algemene maatregel van rijksbestuur bepalen op welke wijze hierin wordt voorzien (...).

Er is daarbij een groot verschil of er sprake is van onwil of onvermogen van een land. Bij onvermogen dient de Koninkrijksregering het land in staat te stellen om alsnog aan de verdragsverplichtingen te voldoen. In een dergelijk geval zal een inventarisatie dienen te worden gemaakt van de objectief te constateren middelen die daarvoor nodig zijn. In staat stellen is echter niet gelijk aan het overnemen van de verantwoordelijkheid.

Met de wijziging van artikel 27 van het Statuut in 2010 is er een nieuwe ontwikkeling in Koninkrijksverband ingezet. In de Slotverklaring van het bestuurlijk overleg over de toekomstige positie van Curaçao en Sint Maarten van 2 november 2006 waren reeds afspraken opgenomen met als doel een verbeterde aanpak van de totstandkoming en implementatie van verdragen binnen het Koninkrijk. Naar aanleiding daarvan is in artikel 27 van het Statuut voor het Koninkrijk een tweede lid genomen, dat Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten verplicht een onderlinge

¹⁶¹ Deze situatie is overigens niet uniek en is vergelijkbaar met die van de Bondsrepubliek Duitsland.

regeling te treffen over de samenwerking tussen de landen ten behoeve van de totstandkoming van regelgeving of andere maatregelen die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van verdragen.

Artikel 27

1. Aruba, Curaçao en Sint Maarten worden in een zo vroeg mogelijk stadium betrokken in de voorbereiding van overeenkomsten met andere mogendheden, welke hen overeenkomstig artikel 11 raken. Zij worden tevens betrokken in de uitvoering van overeenkomsten, die hen aldus raken en voor hen verbindend zijn.
2. Nederland, Aruba, Curaçao en Sint Maarten treffen een onderlinge regeling over de samenwerking tussen de landen ten behoeve van de totstandkoming van regelgeving of andere maatregelen die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van overeenkomsten met andere mogendheden.
3. Indien de belangen van het Koninkrijk geraakt worden door het uitblijven van regelgeving of andere maatregelen die noodzakelijk zijn voor de uitvoering van een overeenkomst met andere mogendheden in een van de landen, terwijl de overeenkomst pas voor dat land kan worden bekrachtigd als de regelgeving of andere maatregelen gereed zijn, kan een algemene maatregel van rijksbestuur, of indien nodig een rijkswet, bepalen op welke wijze uitvoering wordt gegeven aan die overeenkomst.
4. Indien de regelgeving of andere maatregelen ter uitvoering van de betreffende overeenkomst door het land zijn getroffen, wordt de algemene maatregel van rijksbestuur of de rijkswet ingetrokken.

Bestudering van dit artikel maakt duidelijk dat alleen het tweede lid van toepassing is op verdragen die al zijn bekrachtigd. En dat is – gezien de bekende bestaande achterstand in de implementatie van verdragen – een gemiste kans. Het IVRK is reeds bekrachtigd voor alle landen van het Koninkrijk en slipt derhalve door de mazen van het constitutioneel vangnet (zoals dit artikel in de wandelgangen wel wordt genoemd). Want ook de onderlinge regeling die de landen inmiddels ter uitvoering van artikel 27, tweede lid, zijn overeengekomen inzake de samenwerking tussen de landen bij de implementatie van verdragen¹⁶² heeft betrekking op verdragen die nog bekrachtigd dienen te worden.

Artikel 1

1. Indien is besloten dat een verdrag dient te gelden voor het gehele Koninkrijk en implementatie-maatregelen noodzakelijk zijn voordat het verdrag bekrachtigd kan worden, stelt elk van de landen zo spoedig mogelijk een implementatieplan op.
2. Indien een land wenst dat een ander verdrag waarvoor implementatiemaatregelen noodzakelijk zijn voor dat land gaat gelden, kan het een implementatieplan opstellen.

Artikel 2

In een implementatieplan wordt in ieder geval vermeld:

- a. welke maatregelen getroffen moeten worden voordat het verdrag voor het land bekrachtigd kan worden;
- b. binnen welke termijn deze maatregelen getroffen kunnen worden;
- c. of de uitvoering van het verdrag substantiële gevolgen kan hebben voor de begroting van het land; en
- d. of er rapportageverplichtingen voortvloeien uit het verdrag.

¹⁶² Onderlinge regeling in de zin van artikel 38, eerste lid, van het statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden, inzake de samenwerking tussen de landen bij de implementatie van verdragen Staatscourant 2010 nr. 19006, 10 december 2010.

Artikel 5

1. Elk land verstrekt desgevraagd gegevens over de wijze waarop het land voornemens is een verdrag te implementeren.
2. Indien een land bijstand noodzakelijk acht bij het uitvoeren van het implementatieplan wordt een gemotiveerd verzoek voor deze bijstand bij het implementatieplan gevoegd.
3. Het aangezochte land meldt het verzoekende land zo spoedig mogelijk of aan het verzoek al dan niet gevolg kan worden gegeven.
4. Een verzoek om bijstand kan niet worden geweigerd indien de belangen van het Koninkrijk worden geraakt door het uitblijven van tijdige en juiste implementatie door het verzoekende land, tenzij:
 - a. de gevraagde bijstand niet beschikbaar is;
 - b. de gevraagde bijstand niet binnen de gevraagde termijn geleverd kan worden; of,
 - c. in redelijkheid de bijstand niet kan worden verleend.
5. Het aangezochte land verstrekt in ieder geval zo spoedig mogelijk de ontwerp-regeling die is opgesteld ten behoeve van de implementatie van het desbetreffende verdrag in het aangezochte land.
6. In het geval alle aangezochte landen een beroep doen op de weigeringsgronden vermeld in het vierde lid en het verzoekende land niet in staat blijkt tijdig uitvoering te geven aan het implementatieplan, wordt deze omstandigheid door de landen in de raad van ministers van het Koninkrijk mede in de overwegingen betrokken inzake het al dan niet treffen van een algemene maatregel van bestuur of een rijkswet als bedoeld in artikel 27, derde lid, van het Statuut.

Artikel 6

1. De Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van Nederland treedt in overleg met de beleidsverantwoordelijke minister van Aruba, Curaçao of Sint Maarten, indien naar zijn oordeel onvoldoende voortgang wordt gemaakt met de uitvoering van een implementatieplan, en een algemene maatregel van rijksbestuur of een rijkswet als bedoeld in artikel 27, derde lid, van het Statuut, wordt overwogen. Het overleg is gericht op het alsnog uitvoeren van het implementatieplan binnen een redelijke termijn.
2. De uitvoering van een implementatieplan vordert in elk geval onvoldoende, indien de daarin gestelde termijnen voor uitvoering zijn overschreden en er geen gemotiveerde aanpassing van het implementatieplan is toegezonden conform artikel 4.
3. Alvorens een ontwerp van een algemene maatregel van rijksbestuur, of een rijkswet, als bedoeld in artikel 27, derde lid, van het Statuut aan de raad van ministers van het Koninkrijk wordt voorgelegd, wordt het betreffende land door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van Nederland in de gelegenheid gesteld om terstond zelf de noodzakelijke implementatiemaatregelen te treffen.

Vooralsnog lijkt het constitutioneel vangnet van artikel 27 slechts een instrument voor het Koninkrijk ten behoeve van schending van zijn belangen bij nog te bekrachtigen verdragen. Voor de reeds bekrachtigde verdragen blijft het reeds bestaande artikel 51 van het Statuut het laatste redmiddel.

Desalniettemin staat artikel 27, lid 2, van het Statuut niet in de weg dat de landen een tweede overeenkomst kunnen sluiten die specifiek is gericht op de reeds bekrachtigde verdragen. Ook daarvoor is thans sprake van een actualiteit, die de totstandkoming van een dergelijke tweede overeenkomst zou kunnen stimuleren. Per 10 oktober 2010 zijn immers Bonaire, Sint Eustatius en Saba (de zogenoemde BES-eilanden) onderdeel geworden van de Nederlandse rechtsorde en dient de Nederlandse regering de implementatie van het IVRK in deze openbare lichamen ter hand te nemen. Behalve dat de BES-eilanden als ijkpunt zouden kunnen dienen voor de drie Caribische

landen (Aruba, Curaçao en Sint Maarten), zou een samenwerkingsregeling tussen de vier landen van het Koninkrijk voor de implementatie van het IVRK (en andere verdragen) de effectieve aanwending van mankracht en middelen ten goede komen.

Het vierde periodieke rapport van het Koninkrijk (mede omvattende de tweede periodieke rapportage door Aruba) dient voor 6 maart 2012 te zijn ingediend (CRC/C/NLD/CO/3, par. 85). Het is in het belang van het Koninkrijk indien daarin gewag kan worden gemaakt van een implementatieplan voor de Caribische partners en voor Caribisch Nederland.

2.5 Samenvatting

In dit hoofdstuk is in de eerste plaats ingegaan op het gegeven dat jeugd en jeugddelinquentie sociaal geconstrueerde begrippen zijn, die afhankelijk van de tijd en de cultuur een andere betekenis kunnen hebben. Omdat de betekenis aan verandering onderhevig is, is ook voortdurend de maatschappelijke reactie op jongeren en hun gedrag in beweging. In paragraaf 2.2 is beschreven hoe het begrip jeugd in Aruba wordt ingevuld, wat de maatschappelijke opvattingen over de jeugd zijn en waar die opvattingen toe kunnen leiden. Beschreven is dat het met het aanmerken van de jeugd als aparte sociale categorie mogelijk is geworden deze groep als zondebok aan te merken, hetgeen tevens het gevolg is van het criminaliseren van kattenkwaad.

De sociale context van jongeren in Aruba is beschreven in paragraaf 2.3. Hieruit ontstaat een beeld van een maatschappij waarin de jongeren het niet gemakkelijk hebben: zeker niet in de onderwijs-situatie. Recentelijk is de kwaliteit van het onderwijs door de leden van de rechtshandavingsketen aangemerkt als een risicofactor voor de veiligheid van Aruba en zijn inwoners. Er is sprake van een onderwijssituatie die niet *in the best interests of the child* is en ten aanzien waarvan de vraag kan worden gesteld of de jeugd in Aruba zich door de geschetste uitdagingen wel kan ontwikkelen tot haar volste potentieel. Arubaanse kinderen blijven vaak zitten en volgen vergeleken met hun Nederlandse leeftijdgenoten structureel een lagere opleiding. Ook het onderwijsrendement wijst vooralsnog op het tegendeel. Aangegeven is dat gedegen onderzoek naar de oorzaken van het lage onderwijsrendement noodzakelijk is.

In paragraaf 2.4 is de strafrechtelijke context in Aruba geschetst. Het jeugdstrafrecht stamt grotendeels uit 1913 en komt daarmee overeen met het (jeugd)strafrecht zoals dat in 1881 in Nederland werd ingevoerd. Door in het nieuwe Wetboek van Strafvordering van Aruba een ondergrens op te nemen, zijn kinderen sinds 1996 niet strafrechtelijk aansprakelijk voor feiten die zij voor hun twaalfde jaar hebben gepleegd. Het strafrechtsregime voor jeugdigen verschilt op papier weliswaar van dat van volwassenen, maar in de toepassing nauwelijks. De Commissie Preventie Jeugdcriminaliteit constateerde in haar rapport van 1997 dat het Openbaar Ministerie en de rechterlijke macht over onvoldoende mogelijkheden beschikken om aan jeugdigen een sanctie op maat op te leggen. Een individuele benadering van de jongere, waarbij de op te leggen sanctie aansluit bij de redengevende oorzaak voor het delinquent gedrag en waarbij zo veel mogelijk aan de eigen verantwoordelijkheid en het verantwoordelijkheidsbewustzijn van de jongere wordt geappelleerd is noodzakelijk voor een speciaalpreventieve werking, maar is nog onvoldoende mogelijk. Met het oog daarop adviseerde de Commissie reeds in 1997 tot de verwezenlijking van een ruimere differentiatie aan sanctiemodaliteiten voor jeugdigen, waarbij met name aandacht zou moeten worden geschonken aan in pedagogisch opzicht betekenisvolle sancties.

Een voorstel voor een nieuw jeugdstrafrecht, gebaseerd op het Nederlandse jeugdstrafrecht sinds 1995, is in 2009 door de Raad van Advies getoetst aan het IVRK, hetgeen heeft geleid tot bezwaren van de Raad. Deze bezwaren hebben echter niet geleid tot substantiële wijzigingen van het ontwerp door de regering. Het ontwerp ligt anno 2011 ter behandeling bij de Staten van Aruba.

Uit de voorgaande paragrafen vormt zich een beeld van een maatschappij waarin het voor kinderen niet gemakkelijk is zich te ontwikkelen naar hun volste potentieel. Het ontbreken van kennis van het IVRK en van een integraal jeugdbeleidsplan en een leerplicht, de povere onderwijsresultaten, maar ook het ontbreken van een adequaat jeugdstrafrecht zijn duidelijke indicatoren dat het verschil tussen de dagelijkse realiteit van kinderen en de principes van het Internationale Verdrag voor de Rechten van het Kind ook na tien jaar medegelding voor Aruba nog bijzonder groot is. De beperkte omvang van het land en zijn middelen en voorzieningen lijken bij het achterblijven van de implementatie van het IVRK een rol te spelen. Daarnaast is geschetst hoe er kennelijk bewuste keuzes worden gemaakt om het IVRK niet als oplossingsrichting te kiezen en geen uitvoering te geven aan aanbevelingen van het VN Comité. Het is de vraag hoelang deze situatie van het niet voldoen aan een bindend verdrag nog ongestraft kan blijven voortbestaan, zeker in het licht van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden.

Doek, destijds nog voorzitter van de CRC, heeft ter gelegenheid van tien jaar kinderrechten in Nederland gesteld dat de Nederlandse regering een integraal en alomvattend nationaal actieplan voor de systematische implementatie van het IVRK zou moeten opstellen onder de directe verantwoordelijkheid van de premier, omdat het gaat om een plan dat in feite het hele kabinet aangaat. In Aruba is overname van deze aanbeveling om twee redenen te overwegen. De minister-president is in Aruba verantwoordelijk voor de implementatie en uitvoering van verdragen en kan zorgdragen dat Aruba internationaal, maar ook in Koninkrijksverband actief gaat participeren in de kinderrechtenbeweging. Het zou tevens inhouden dat op het hoogste niveau invulling wordt gegeven aan het concept van de kinder- en mensenrechten in Aruba.

Voorts is beschreven hoe zich in 2010 twee nieuwe ontwikkelingen hebben voorgedaan die voor de implementatie van kinderrechten in Aruba van belang kunnen zijn. In het nader rapport bij een voorstel voor een nieuw strafrecht stelde de regering dat met prioriteit zal worden gewerkt aan een jeugdbeleidsplan. Een tweede belangrijke ontwikkeling is de introductie van een constitutioneel vangnet in het Statuut voor het Koninkrijk ten behoeve van de effectieve en voortvarende implementatie van verdragen. Ter uitvoering van deze voorziening is tussen de landen inmiddels een samenwerkingsregeling getroffen. Beide ontwikkelingen tezamen maken dat er nieuwe kansen zijn voor de implementatie van het IVRK, waaronder de ontwikkeling van een integraal jeugdbeleidsplan.

3 Verklaren van jeugddelinquentie

3.1 Inleiding

Jongeren zijn relatief vaak bij delinquentie betrokken en lopen meer risico dan volwassenen om slachtoffer te worden van een delict. Door de disproportionele betrokkenheid van jongeren bij delinquentie is er een grote maatschappelijke, politieke en wetenschappelijke belangstelling voor dit fenomeen. Het wetenschappelijk onderzoek heeft enkele decennia geleden een nieuwe dimensie gekregen door longitudinale studies, waarbij de ontwikkeling van probleemgedrag bij dezelfde jongeren (en volwassenen) jarenlang werd onderzocht.¹⁶³ Zo is bekend geworden dat bij de meeste jongeren het probleemgedrag zich beperkt tot de adolescentie en de jongvolwassenheid. Slechts een klein deel van de jongeren persisteert op dit vlak.

Waarom maken sommige jongeren zich schuldig aan delinquent gedrag en andere niet? Deze vraag naar de etiologie van jeugddelinquentie vormt een van de klassieke themas in de criminologie. Theorieën die zich met deze vraag bezighouden gaan ervan uit dat delinquent gedrag norm- en wetsoverschrijdend gedrag is. Er bestaat een grote verscheidenheid aan theorieën waarmee wordt getracht het ontstaan, de specifieke aard en de omvang van jeugddelinquentie te verklaren, waarvan sommige rivaliserend zijn en andere elkaar overlappen. Van oudsher waren criminologische theorieën vooral gericht op verschillen in crimineel gedrag tussen personen. Men probeerde te achterhalen waarom de ene persoon wel crimineel is en de andere niet. Een aantal bekende theorieën is gericht op het verklaren van crimineel gedrag op individueel niveau (Akers, 1973; Hirschi, 1969; Gottfredson & Hirschi, 1990; Sutherland, 1947). Andere theorieën proberen crimineel gedrag op een meer geaggregeerd niveau te verklaren, zoals het crimineel gedrag in bepaalde buurten of in delen van de samenleving (Merton, 1938; Shaw & McKay, 1942). Eind jaren zestig van de vorige eeuw was het afzetten van de ene theorie tegen de andere een populaire vorm van criminologisch onderzoek. Tot in de jaren tachtig werden verschillende verklaringen in de jeugd-criminologie vooral als concurrerend gezien. Onderzoek bestond veelal uit de toetsing van één theorie of uit het onderzoeken van allerlei verklarende variabelen, zonder nadere theoretische uitwerking. Later werden wel twee of meer verklaringen in één empirisch onderzoek tegelijk op hun waarheidsgehalte beproefd (Bruinsma, 1985; Bruinsma & Weerman, 2007).

Eind jaren zeventig ontstond een andere benadering. In plaats van nieuwe theorieën te ontwikkelen, ging men (elementen van) bestaande theorieën die door empirisch onderzoek werden ondersteund integreren (Elliott, Ageton, & Canter, 1979). Het doel was om een meer accuraat en omvattend inzicht te verkrijgen in de oorzaken en achtergronden van delinquentie. Omdat geïn-

¹⁶³ Bekende longitudinale studies worden uitgevoerd in Engeland (Cambridge Study in Delinquent Development) en in het kader van het *Program of Research on Causes and Correlates of Delinquency van de Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention (OJJDP)* in de Verenigde Staten. Het Amerikaanse onderzoeksprogramma bouwt voort op de uitkomsten van drie longitudinale onderzoeken die in Denver, Pittsburg en Rochester (NY) worden uitgevoerd en heeft tot doel het inzicht te vergroten in ernstige delinquentie, geweld en drugsgebruik door te onderzoeken hoe jongeren zich ontwikkelen in de context van het gezin, de school, de vriendenkring en de buurt. Zie voor een overzicht van longitudinale studies: Farrington & Welsh (2007).

tegreerde theorieën meer variaties van delinquent gedrag kunnen verklaren, worden deze daarom krachtiger geacht dan de (afzonderlijke) theorieën waarop ze zijn gebaseerd (Elliott, Huizinga, & Ageton, 1985). Tegenwoordig tracht men delinquentie vooral te verklaren met geïntegreerde theorieën, die een integratie bieden van perspectieven die voorheen waren gescheiden. Ze combineren bovendien een veelheid aan individuele en omgevingskenmerken en sociologische variabelen, zoals een maatschappelijke achterstandspositie, de invloed van leeftijdsgenoten en de woonomgeving.

In het onderhavige onderzoek wordt uitgegaan van de ontwikkelings- en levensloopcriminologie (OLC). Er wordt verondersteld dat delinquent gedrag zich ontwikkelt via bepaalde trajecten, waarbij het zich onder bepaalde omstandigheden kan ontwikkelen van lichte naar ernstige vormen (Farrington, 2003). De OLC richt zich op factoren die van invloed zijn op delinquent gedrag van een individu, de ontwikkeling van delinquent gedrag in een individu en het effect van levensgebeurtenissen. De verklaring voor delinquentie wordt vooral gezocht door de ontwikkeling van dat gedrag binnen personen te onderzoeken.

De OLC wordt een van de belangrijkste vernieuwingen in de criminologie genoemd (Bruinsma & Weerman, 2007). Het is een betrekkelijk jonge stroming, maar wel één die sinds de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw grote vooruitgang heeft geboekt (Farrington, 2002; 2003) en die inmiddels een gedegen onderbouwing heeft in onderzoek en theorie. De OLC bouwt in de eerste plaats voort op het criminele carrièreparadigma (Blumstein, Cohen, & Farrington, 1988), dat in de jaren tachtig van de vorige eeuw tot ontwikkeling is gekomen en veel heeft bijgedragen aan de kennis over de aanvangsleeftijd, het persisteren in en het uitdoven van delinquent gedrag. Omdat in deze onderzoekslijn relatief weinig aandacht werd besteed aan het verklaren van het verloop van criminele carrières, kwamen een decennium later de navolgende onderzoekslijnen op¹⁶⁴:

- onderzoek dat zich richt op het identificeren van belangrijke risicofactoren in verschillende domeinen en de ontwikkeling van preventiemethoden (o.a. Farrington, 2000);
- ontwikkelingscriminologie, die zich bezighoudt met het beschrijven en verklaren van de ontwikkeling van delinquent gedrag van de kindertijd tot in de volwassenheid (o.a. LeBlanc & Loeber, 1998);
- levensloopcriminologie, die zich bezighoudt met de effecten van (belangrijke) levensgebeurtenissen op delinquent gedrag (o.a. Sampson & Laub, 1993).

Kenmerkend voor de ontwikkelings- en levensloopcriminologie is dat deze drie aspecten worden bestudeerd met behulp van longitudinaal cohortonderzoek, waarbij grote groepen personen langdurig worden gevolgd in hun ontwikkeling.¹⁶⁵ Dankzij verschillende grootschalige longitudinale onderzoeken sinds de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw, is er veel bekend geworden over risicofactoren en de voorspellende waarde van verschillende variabelen voor (later) delinquent gedrag (zie o.a. Hawkins, Laub, & Lauritsen, 1998; Thornberry & Krohn, 2003). Het is daardoor mogelijk risicofactoren tijdens verschillende levensfasen te koppelen aan later delinquent gedrag. De toename in empirische kennis en de in de volgende paragraaf (3.2) beschreven ontwikkelingspaden geven weliswaar weer hoe de ontwikkeling van delinquent gedrag verloopt, maar bevatten op zich geen onderliggend theoretisch model dat een ontwikkelingspsychologische verklaring biedt. Hoewel er veel kennis was verkregen over ontwikkeling en processen, was nog niet

¹⁶⁴ Tussen deze onderzoekslijnen kunnen verschillen worden onderscheiden, maar er is ook sprake van overlap. In de ontwikkelings- en levensloopcriminologie worden de verschillende inzichten en benaderingswijze gecombineerd en geïntegreerd (Farrington, 2002; 2003).

¹⁶⁵ Zie voor een overzicht Farrington & Welsh (2007).

duidelijk welke mechanismen daaraan ten grondslag lagen. Bij de aanvaarding van de *Sutherland Award* van de *American Society for Criminology* voor zijn gehele oeuvre heeft Farrington (2003) daarop gewezen. De praktische betekenis van de toepassing van de OLC is dat deze is gericht op het opsporen van doorslaggevende risicofactoren voor delinquentie en op het implementeren van preventiestrategieën voor het bestrijden van deze factoren (Farrington, 2000; Hawkins, Catalano, & Miller, 1992; Loeber & Farrington, 1998). Dit houdt in dat de resultaten van het onderhavige onderzoek aanwijzingen dienen op te leveren voor de benadering van jeugddelinquentie in Aruba.

3.2 De ontwikkeling van probleemgedrag

3.2.1 Antisociaal gedrag

De meeste jongeren maken zich wel eens schuldig aan antisociaal gedrag (Junger-Tas, Kruissink, & Van der Laan, 1992). Voor het merendeel van de jongeren is dergelijk gedrag incidenteel en van tijdelijke aard en voor deze jongeren geldt dat ze zich ontwikkelen tot verantwoordelijke volwassenen. Slechts een klein deel van de jongeren persiteert (Moffitt, 1993; Moffitt, Caspi, Harrington, & Milne, 2002). In navolging van andere studies (o.a. Rutter, Giller, & Hagell, 1998; Loeber & Farrington, 2001) wordt in dit onderzoek onder de term antisociaal gedrag verstaan: probleemgedrag waarbij de elementaire rechten van de ander of leeftijdsgebonden maatschappelijke normen worden geschonden (Verhulst, Donker, & Hofstra, 2001). Antisociaal gedrag wordt ook wel gedefinieerd als handelen dat afbreuk doet aan het welbevinden van anderen (Coie & Dodge, 1998). Antisociaal gedrag omvat in dit onderzoek derhalve:

- delinquent of crimineel gedrag;
- normoverschrijdend gedrag dat niet strafbaar is gesteld;
- alsmede normoverschrijdend, strafbaargesteld gedrag dat gepleegd wordt door kinderen die nog niet strafrechtelijk aansprakelijk kunnen worden gesteld.¹⁶⁶

Delinquent of crimineel gedrag impliceert dat iemand die dit soort gedrag vertoont veroordeeld is of zou kunnen worden. Van antisociaal gedrag kan worden gesproken los van het feit of iemand strafrechtelijk aansprakelijk is en deze term is dus ook toepasbaar op het gedrag van kinderen onder de twaalf jaar.

Gedragsstoornissen omvatten gedragingen die door de omgeving als lastig worden ervaren, zoals agressief of gewelddadig gedrag, stelen, brandstichten of vandalisme, alsmede gedrag dat te maken heeft met het overtreden van regels, zoals ongehoorzaamheid, ruziemaken, spijbelen en weglopen van huis. Matige tot ernstige gedragsproblemen komen zeker bij 5-15% van de kinderen in de peuter- en kleuterleeftijd voor (Campbell, 1995). In andere studies werd geconstateerd dat bij 7-20% van de kinderen die naar de basisschool gaan sprake is van gedragsstoornissen. De percentages voor kinderen afkomstig uit gezinnen met een laag inkomen of die bijstand ontvangen worden geschat op 35% (Webster-Stratton & Hammond, 1997). Naarmate kinderen ouder worden, neemt hun tolerantie voor het plegen van antisociale gedragingen toe. De tolerantie neemt op een zeker moment ook weer af, waardoor antisociaal gedrag voor het overgrote deel van de jongeren beperkt blijkt tot de kinderjaren en de adolescentie. Slechts een klein deel van de jongeren persisteert (Moffitt, 1993). Het aantal meest persistente delinquente jongeren wordt geschat op 6%. Deze groep is verantwoordelijk voor ongeveer 50% van de geregistreerde delinquentie (Moffitt, 1993; Loeber, Farrington, & Wassenbusch, 1998).

¹⁶⁶ In Aruba (en Nederland) zijn kinderen onder de twaalf jaar niet strafrechtelijk aansprakelijk. Zie hieromtrent hoofdstuk 2.

Jongeren met frequent antisociaal gedrag, met verschillende vormen van antisociaal gedrag of met ernstiger vormen van antisociaal gedrag lopen een groter risico in de toekomst meer gewelddadig gedrag te vertonen (Farrington, 1991a; Loeber & Farrington, 2001). Agressieve handelingen en gewelddadig gedrag worden door de meeste auteurs als identieke fenomenen beschouwd. Onder agressie van kinderen wordt gedrag verstaan waarmee een kind schade berokkent aan mensen, dieren en voorwerpen, terwijl het weet dat dit gedrag kwalijke gevolgen heeft voor anderen. Agressief gedrag is een goede voorspeller van antisociaal gedrag op latere leeftijd (Farrington, 1991b; Loeber, 1982). De uitingvormen van agressie veranderen met de leeftijd. Uit longitudinaal onderzoek (Tremblay, Japel, Perusse, McDuff, Boivin, Zoccolillo, & Montplaisir, 1999) is gebleken dat de meeste kinderen rond het tweede levensjaar een piek hebben van fysiek agressief gedrag (*terrible twos*). Verbale en sociale agressie (pesten en buitensluiten) ontwikkelt zich pas in de loop van de kinderjaren. Van der Ploeg (2009) stelt dat in Nederland ongeveer 5% zich fysiek erg agressief blijft gedragen en dat de kans op het ontstaan van chronisch fysiek agressief gedrag toeneemt wanneer kinderen onder ongunstige omstandigheden opgroeien. Niet alleen de opvoeding speelt hierbij een belangrijke rol (zie paragraaf 3.4), ook komt fysieke agressie evident meer voor bij kinderen die opgroeien in een eenoudergezin, in een lagere sociaaleconomische klasse, bij ouders met een lagere opleiding en bij moeders die al op jonge leeftijd een kind kregen (Van der Ploeg, 2009).

3.2.2 Het ontwikkelingsperspectief in de criminologie

Criminaliteit in de adolescentie heeft vaak een lange voorgeschiedenis die al in de jonge kindertijd begint (Moffitt, 1993). Delinquentie gaat bovendien vaak samen met meerdere vormen van antisociaal gedrag. Voor de bestudering van jeugddelinquentie met het oog op preventie is het daarom van belang om niet alleen naar het gepleegde strafbaargestelde gedrag te kijken, maar vooral om de geschiedenis en ontwikkeling van (een breder scala aan) probleemgedrag bij jongeren na te gaan.

Gedrag is het resultaat van voortdurende interacties tussen de aanleg van een mens en de omgeving waarin hij zich bevindt (Sameroff, 2009). Dit is het uitgangspunt van het bio-ecologisch ontwikkelingsmodel van Bronfenbrenner (1979), waarin wordt uitgegaan van de veronderstelling dat de omgeving waarin kinderen opgroeien van invloed is op hun ontwikkeling en gedrag. De ontwikkeling van kinderen is een dynamisch proces, dat voor ieder kind verschillend verloopt (Bronfenbrenner, 1979). De bio-ecologische omgeving van het kind – zoals Bronfenbrenner dit benoemt – bestaat uit verschillende in elkaar grijpende systemen die alle zijn ingebed in een bredere context:

- het *microsysteem*, het geheel van relaties tussen een kind en zijn omgeving in een bepaalde setting (gezin, familie, vrienden);
- het *mesosysteem*, het geheel van microsystemen waarvan het kind deel uitmaakt (school, vrijetijdsverenigingen);
- het *exosysteem*, formele en informele sociale structuren waarvan het kind zelf geen deel uitmaakt, maar die wel invloed op zijn leven hebben. Voorbeelden zijn de sociale omgevingen waarin de ouders participeren, zoals het werk, de sociaaleconomische status die het gezin dientengevolge heeft, het sociaal netwerk van ouders, de buurt waarin het gezin woont, de etnische of religieuze gemeenschap waar het gezin deel van uitmaakt;
- het *macrosysteem*, dat wordt gevormd door de wetgeving, normen, waarden en gewoonten die door de meerderheid van de maatschappij of subcultuur worden aanvaard. Het heeft betrekking op brede maatschappelijke ontwikkelingen, zoals economische crisis en cultureel en religieus bepaalde ideeën over kinderen en opvoeding, het rechtssysteem en het onderwijssysteem.

Tussen de vier systemen vindt een voortdurende wisselwerking plaats. Ieder kind bevindt zich in een dergelijk systeem, voor ieder kind anders is. Bronfenbrenner benadrukt in zijn bio-ecologisch ontwikkelingsmodel dat er bij omgevingsinvloeden nooit sprake is van eenrichtingsverkeer, maar van een voortdurende wederzijdse beïnvloeding, waaraan ook het kind als participant een actieve bijdrage levert. Dat verklaart mede de verschillen tussen broertjes en zusjes binnen hetzelfde gezin.

Probleemgedrag is het resultaat van verstoringen in de ontwikkelingsfasen, als het kind niet langer in harmonie verkeert met zijn omgeving (Van der Ploeg, 2009). Dat kan worden veroorzaakt door factoren in het kind zelf, maar ook in de hem omringende systemen. Probleemgedrag wordt volgens het bio-ecologisch ontwikkelingsmodel van Bronfenbrenner (1979) niet alleen veroorzaakt door de wisselwerking tussen het kind en het gezin, ook de andere systemen dragen daaraan bij. Van der Ploeg (2009) beschrijft bijvoorbeeld dat agressief gedrag het gevolg kan zijn van een inadequate opvoeding met veel agressie en afwijzing, maar dat het ook kan worden veroorzaakt door een autoritaire school, werkloosheid, slechte behuizing, agressieve vrienden en ongunstige maatschappelijke omstandigheden.

Het ontwikkelingsperspectief in de criminologie gaat ervan uit dat gedragspatronen gedurende de levensloop veranderen en houdt zich bezig met de volgende hoofdthema's: de meervoudigheid van de deviantie of het samengaan van verschillende vormen van probleemgedrag, de aanvangsleeftijd, ontwikkeling en progressie en het uitdoven van probleemgedrag. Loeber, Slot en Stouthamer-Loeber (2006) en Loeber, Farrington, Stouthamer-Loeber en Raskin-White (2008) passen inmiddels het bio-ecologisch ontwikkelingsmodel toe op de ontwikkeling van antisociaal gedrag, waaronder delinquentie. Deze benadering wordt in het onderhavige onderzoek gevolgd.

3.2.3 Samengaan van verschillende vormen van probleemgedrag

Ernstig probleemgedrag gaat vaak samen met andere problemen. Zo is er een relatie gevonden tussen jeugddelinquentie en misbruik van alcohol en drugs, psychische problemen, schoolproblemen en slachtofferschap. Echter, niet elke delinquente jongere heeft met deze problemen te maken en er zijn ook nietdelinquente jongeren die met genoemde problemen te maken hebben. Wel is vooral voor jongens aangetoond dat wanneer er problemen zijn op alle vier genoemde terreinen, er in 85% van de gevallen sprake is van ernstig delinquent gedrag. In totaal heeft 90% van de jeugdige delinquenten minstens één ander probleem en heeft 75% twee of meer andere problemen (Huizinga & Jakob-Chien, 1998).

Over de oorzakelijke samenhang tussen delinquentie en ander probleemgedrag bestaat nog veel onduidelijkheid. In enkele criminologische theorieën wordt verondersteld dat verschillende probleemgedragingen uitingen zijn van een onderliggend patroon met gemeenschappelijke oorzaken, in de persoon zelf of in diens gezin, school of buurt. Er zou dan sprake zijn van een deviantiesyndroom (Angenent, 1991; Jessor & Jessor, 1997). In de *generality of deviance*-theorie (Gottfredson & Hirschi, 1990; Hirschi & Gottfredson, 1994) worden delinquentie en risicogedrag gezien als gevolg van een gebrek aan zelfcontrole. In de ontwikkelings- en levensloopcriminologie daarentegen (o.a. Farrington, 2003) wordt verondersteld dat probleemgedrag zich ontwikkelt via bepaalde trajecten (ontwikkelingspaden), waarbij het gedrag onder bepaalde omstandigheden kan escaleren van lichtere vormen van probleemgedrag naar ernstiger vormen van delinquentie. Hierover gaat de volgende paragraaf.

3.2.4 Ontwikkelingstrajecten

Er bestaat een robuust verband tussen gedragsproblemen bij jonge kinderen en latere jeugddelinquentie (Tremblay, 2000; Tremblay et al., 1999). Probleemgedrag op jonge leeftijd is een van de belangrijkste voorspellers van toekomstig probleemgedrag en delinquentie (Moffitt, 1993). Hoe

vroeger wordt gestart, des te groter is de kans dat de jongere in het gedrag persisteert en dat de delinquentie ernstiger vormen gaat aannemen (Farrington, 2002; Moffitt, 1993, 2003). Toch worden de meeste antisociale kinderen geen antisociale volwassenen (Gove, 1985). De betekenis van probleemgedrag van kinderen is afhankelijk van hun ontwikkelingsfase en van de plaats die het gedrag binnen het gehele beeld van het kind inneemt. Van fysiek agressief gedrag bij kinderen in de leeftijd van drie jaar is bij herhaling aangetoond dat het een voorspeller is van gewelddadig delinquent gedrag en drugsgebruik in de adolescentie (White, Moffitt, Earls, Robbins, & Silva, 1990) en van depressie en voortijdig schoolverlaten (Kadzin, 1995). Hoewel kinderen op die jonge leeftijd grote veranderingen doormaken en er 'normale' perioden van verhoogd agressief en tegendraads gedrag bestaan¹⁶⁷, zijn de volgende gedragingen belangrijke waarschuwingssignalen voor problemen op latere leeftijd aan te merken (Loeber & Farrington, 2001):

- vechten;
- wreedheid tegen mensen of dieren;
- vaak liegen, diefstal, brandstichting (de zogenoemde *covert acts*: heimelijk gepleegd antisociaal gedrag);
- niet met anderen kunnen omgaan;
- lage schoolmotivatie gedurende de basisschooljaren.

Uit longitudinaal onderzoek is bekend geworden dat antisociaal gedrag stabiel is over de verschillende levensfasen (Coie & Dodge, 1998) en dat bepaald gedrag een aanzet kan zijn tot een volgende stap in de problematische gedragsontwikkeling. Bekende ontwikkelingspaden bij gedragsproblemen zijn die inzake de stadia in de ontwikkeling van antisociaal gedrag van Patterson, Reid en Dishion (1992), de ontwikkelingspaden beschreven door Moffitt (1993) en de ontwikkelingspaden beschreven door Loeber en Hay (2004).

Patterson et al. (1992) onderscheiden vier stadia in de ontwikkeling van antisociaal gedrag. Het eerste stadium is het *coercive family process*. In dit stadium dwingen gezinsleden onderling bij elkaar bepaald gedrag af. Tussen het eerste en vijfde levensjaar verloopt de interactie tussen het agressieve kind en de ouders moeizaam. Het kind probeert zijn zin door te drijven met uitdagend en oppositioneel gedrag, de ouders proberen met dreigen, of feitelijk strenge straffen, schreeuwen en vaak ook met inconsistent optreden het kind te laten gehoorzamen. Rond het vijfde jaar heeft het kind geleerd dat negatief gedrag veel oplevert, maar ook de ouders kunnen na verloop van tijd alleen nog maar op een negatieve manier bepaald gedrag afdwingen. In het tweede stadium, bij de overgang naar de basisschool gebruikt het kind vaak dezelfde dwingende en agressieve interactiestijl die het thuis ook gebruikt. Dergelijke kinderen zijn niet geliefd bij leeftijdgenootjes en worden buitengesloten. Met name de combinatie van vroegtijdig agressief gedrag en buitengesloten worden door leeftijdgenootjes voorspelt later externaliserend en delinquent gedrag (Miller-Johnson, Coie, Maumary-Gremaud, Bierman et al., 1997). De interactie tussen leerkrachten en agressieve kinderen wordt gekenmerkt door ongehoorzaamheid, dwingende interactiestijlen, straffen en weinig aandacht voor positief gedrag. Kinderen die vroegtijdig gedragsproblemen hebben, hebben vaak ook leerproblemen. Deze leiden op hun beurt weer tot frustratie en uitval ten opzichte van andere kinderen (Hawkins, Lischner, Jenson, & Catalano, 1987), hetgeen weer negatieve invloed heeft op de gedragsproblemen. In het derde stadium, tegen het einde van het basisonderwijs en aan het begin van de middelbare school, zijn deze kinderen moeilijk te corrigeren en vindt er dan ook weinig correctie plaats op hun handelen. De ouders hebben inmiddels veel van de controle

¹⁶⁷ In de leeftijd van twee en drie jaar zijn veel kinderen agressief – een periode die bekend staat als de terrible twos – maar de meesten groeien daar in de voorschoolse jaren overheen (Loeber & Hay, 1994; Tremblay, 2000; Tremblay et al., 1999).

over het kind verloren en het kind zoekt aansluiting bij deviante leeftijdgenoten. Vooral het actief leren van probleemgedrag van deviante jongeren en de bekrachtiging die uitgaat van de contacten met andere deviante jongeren maken dat agressieve jongeren in contact komen met justitie. In het laatste stadium groeien antisociale jongeren uit tot *career anti-social adults*: volwassenen die meestal werkloos zijn, een laag inkomen, slechte huisvesting en relatieproblemen hebben, slechte contacten onderhouden met vrienden, burens en familie, gezondheidsproblemen hebben en bij ongevallen zijn betrokken. Lang niet alle jongeren doorlopen deze stadia; voor een aanzienlijk deel van de jongeren is het probleemgedrag tijdelijk.

In het *Dual Taxonomy* model van Moffitt (1993) worden twee ontwikkelingstrajecten onderscheiden die op de aanvangsleeftijd zijn gebaseerd:

- het levensloop-persistent (*life-course persistent*) antisociaal gedrag: een kleine groep vertoont in de peuter- of kleutertijd al antisociaal gedrag en blijft hiermee doorgaan tot in de volwassenheid. Deze groep is vrij klein (5-6% van de jeugddelinquenten) maar is verantwoordelijk voor een disproportioneel aantal overtredingen (meer dan 50%). De oorzaken moeten vooral worden gezocht in de wisselwerking tussen persoonlijke kenmerken zoals impulsiviteit en een lage intelligentie en een gebrekkige opvoedingsondersteuning. Bij deze jongeren is vaak ook nog op andere gebieden sprake van problemen. Vroegtijdig probleemgedrag is volgens Moffitt niet alleen kenmerkend voor persistente delinquenten, het is ook een voorspeller van betrokkenheid bij ernstige en gewelddadige delinquentie op latere leeftijd. Naast het vroegtijdig beginnen met probleemgedrag heeft ook de betrokkenheid bij verschillende vormen van probleemgedrag (statusdelinquentie, openlijk en heimelijk probleemgedrag) tijdens de kindertijd een voorspellende waarde (Donker, 2004).
- adolescentie-gelimeerd (*adolescence-limited*) antisociaal gedrag: bij deze jongeren, die de grootste groep vormen, blijft het antisociaal gedrag beperkt tot de adolescentie. Het gedrag is weliswaar normovertredend, maar moet – omdat het zo vaak voorkomt – worden gezien als min of meer normatief voor deze levensfase. Het betreft relatief normale jongeren, die tijdens de adolescentie een discrepantie ervaren tussen hun biologische en hun sociale leeftijd (*maturity gap*). Antisociaal gedrag, dat zij imiteren van persistente ouders, lijkt hun tijdelijk toegang te verschaffen tot de volwassen status. Vooral jongens van 12-25 jaar maken zich schuldig aan adolescentiecriminaliteit, met een piek bij 17-18 jaar (Farrington, 1986; Junger-Tas, 1992). In de leeftijd 18-20 jaar houden de meesten er mee op. Ze krijgen meer verantwoordelijkheden, zowel maatschappelijk als in eigen kring en er wordt van hen een meer aangepaste levenswijze gevraagd. De belangrijkste levensgebeurtenissen die bevorderen dat jongeren na hun twintigste ophouden met crimineel gedrag zijn: trouwen, een goede baan krijgen, naar een betere buurt verhuizen en in militaire dienst gaan (Laub & Sampson, 2001). Jongeren die doorgaan met het plegen van delicten hebben een grotere kans om ook later opnieuw delicten te plegen. Uit onderzoek blijkt dat er ook voldoende keerpunten zijn in het volwassen leven waardoor mensen stoppen (Sampson & Laub, 2001).

Kritiek op deze theorie is in de eerste plaats dat er wellicht meerdere ontwikkeltrajecten zijn.¹⁶⁸ Thornberry en Krohn (2005) vonden meerdere ontwikkelingstrajecten, waarbij vooral het beginpunt van delinquent gedrag onderscheidend lijkt. In een uitwerking van de *interactional theory* (Thornberry, 1987) proberen zij te verklaren waarom sommige ouders al in de kindertijd beginnen met delinquent gedrag, anderen pas aan het begin van de adolescentie en weer anderen nog later in de adolescentie starten:

¹⁶⁸ Moffitt heeft haar typologie inmiddels verruimd. Zie over de bijstelling van de theorie van Moffitt bijvoorbeeld Loeber et al., 2008, p. 11 e.v.).

- antisociaal gedrag op zeer jonge leeftijd (vóór de basisschoolleeftijd) treedt alleen op bij een zeer problematische combinatie van moeilijke (temperament)eigenschappen van het kind, opvoedingstekorten en een structurele achterstandssituatie;
- delinquent en antisociaal gedrag dat op de basisschool begint, heeft vooral te maken met ineffectieve opvoedingsstijlen en zwakkere prosociale bindingen. Kinderen die daarnaast in een problematische buurt opgroeien, lopen ook risico om in contact te komen met *gangs*, drugs en illegale bestaansmiddelen;
- delinquent gedrag dat op de middelbare school aanvangt, heeft te maken met specifieke kenmerken van de adolescentieperiode, zoals de behoefte aan zelfstandigheid en afstand nemen van ouders en gezagsdragers. Ouders die eerder wellicht wel een effectieve opvoedingsstijl hanteerden, kunnen hierop verkeerd en disfunctioneel reageren;
- late starters zijn vaak personen met een laag IQ en weinig schoolvaardigheden die tot aan hun volwassenheid dankzij de steun van ouders en school niet in problemen waren gekomen. Als ze op zichzelf zijn aangewezen, lukt het niet meer om zich staande te houden en bijvoorbeeld een stabiele baan te vinden. Criminele manieren om geld te verdienen worden dan aantrekkelijker, net als de omgang met delinquente vrienden.

Uit onderzoek van Donker (2004) blijkt dat de door Moffitt (1993) onderscheiden adolescentie-gelimiteerde groep niet helemaal juist is getypeerd, aangezien delinquentie doorgaat tot in de jongvolwassenheid en niet beperkt blijft tot de adolescentie. Donker stelt voor de term adolescentie-gelimiteerd te vervangen door de term late starters. Dit komt overeen met de theorie van Patterson et al. (1992). In deze theorie wordt een onderscheid gemaakt tussen vroege en late starters: de eerste categorie bestaat uit de jongeren die een criminele carrière ontwikkelen, de tweede uit de jongeren bij wie het probleemgedrag zich beperkt tot de adolescentie/jongvolwassenheid.

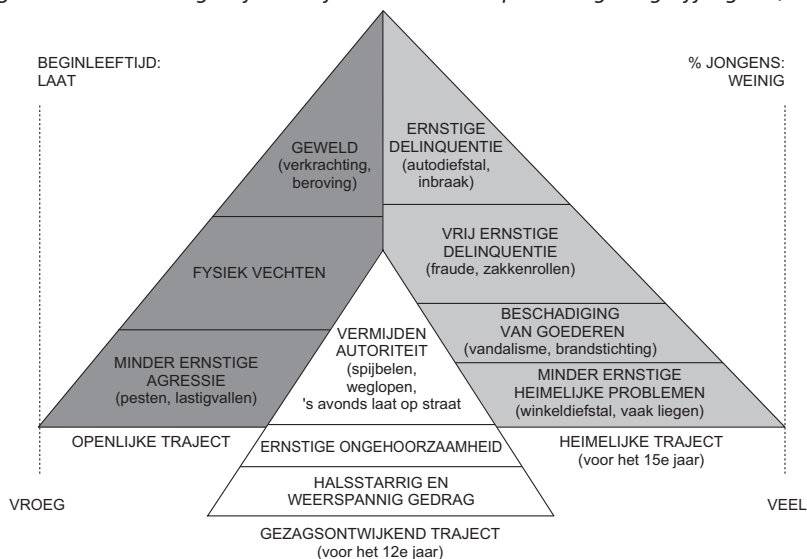
- vroege starters (*early-onset delinquents*) zijn vaak mannen die een gewelddadige geschiedenis hebben en al op de kleuterschool zijn gestart met agressief en gewelddadig gedrag. Ze zijn impulsief en agressief en kunnen zich niet goed concentreren. Deze combinatie maakt dat ze vaak conflicten hebben met familieleden en leeftijdgenoten en dat ze moeite hebben om zich aan de verschillende schoolsituaties aan te passen. Als jongeren voortdurend en in toenemende mate probleemgedrag vertonen, worden hun persoonlijke ontwikkeling, hun toekomst, hun schoolprestaties en hun sociale functioneren aangetast. Zij zijn gebaat bij interventie en preventie op jonge leeftijd;
- late starters (*late-onset delinquents*) zijn jongeren die pas tijdens de adolescentie delinquent gedrag gaan vertonen. *Peer pressure* is voor hen de belangrijkste reden om aan delinquente activiteiten mee te doen. Dergelijke jongeren komen vaak uit ongestructureerde gezinnen, waar ze veel vrijheid krijgen en er weinig ouderlijk toezicht is. Preventie en interventie zijn voor deze jongeren minder gecompliceerd dan voor de vroege starters.

De vroege starters vormen de problematische groep. Ze verschillen onderling in het patroon van gedragsproblemen dat ze vertonen. Loeber, Wung, Keenan, Giroux, Stouthamer-Loeber, van Kammen en Maughan (1993) hebben aangetoond dat deze verschillen het gevolg zijn van verschillende ontwikkelingspaden voor probleemgedrag. Loeber en Hay (1994) onderscheiden drie ontwikkelingspaden:

- een pad van openlijk probleemgedrag (*overt problem behavior*): dit traject ontwikkelt zich van antisociaal gedrag en minder ernstige agressie op jonge leeftijd naar ernstige geweldsdelicten op oudere leeftijd. Het begint met vormen van fysieke en verbale agressie pesten en anderen lastig vallen, gaat vervolgens over in vechten en eindigt in gewelddadig gedrag, zoals verkrachting of het plegen van een overval;

- een pad van heimelijk probleemgedrag (*covert problem behavior*), waarbij kinderen op jonge leeftijd al frequent liegen en kleine winkeldiefstallen plegen. Naarmate ze ouder worden gaan ze zich met meer serieuze delinquentie bezighouden en doen ze aan vandalisme of brandstichting. Dit traject eindigt in ernstig antisociaal gedrag zoals frauderen, stelen, of het plegen van inbraken;
- een pad van gezagsontwijkend gedrag (ook wel: pad van autoriteitsconflicten: dit traject manifesteert zich al op heel jonge leeftijd, bij kinderen met een moeilijk temperament. Zij zijn op jonge leeftijd tegendraads en worden steeds ongehoorzamer naarmate ze ouder worden. Ze verzetten zich tegen hun ouders, verzorgers en leerkrachten. Al voor hun dertiende levensjaar weigert een deel van deze kinderen naar personen met autoriteit te luisteren. Het traject eindigt in het vermijden van situaties waarin ze moeten luisteren en met gedrag als weglopen van huis, spijbelen of niet op tijd thuiskomen. Het traject heeft vooral betrekking op adolescenten en kan een aanzet zijn tot het verder vervolgen van het traject van *overt*- of *covert*- probleemgedrag.

Figuur 3.1 Ontwikkelingstrajecten bij het ontstaan van probleemgedrag bij jongens (Loeber et al., 1993)



In dit model worden de aanvangsleeftijd, de aard en de opeenvolgende fasen van antisociaal gedrag gecombineerd. Een voorbeeld: een kleuter zal geen gewelddadig seksueel delict kunnen begaan, maar kan wel aan het begin van het openlijke agressieve traject andere kinderen agressief bejegenen of dieren kwellen. Dezelfde kleuter kan als schoolkind regelmatig alleen of in een bende vechten en uiteindelijk als adolescent of jongvolwassene gewelddadige delicten begaan (Loeber & Farrington, 2001). Deze indelingen zijn van belang voor het ontwikkelen en kiezen van effectieve preventiemaatregelen. De verschillende kenmerken vragen om verschillende aanpak en behandeling. Niet alle kinderen doorlopen het hele traject. Slechts een klein deel komt in de fase met het meest ernstige probleemgedrag. De kinderen die zich langs meerdere van de paden uit het model tegelijk ontwikkelen, hebben meer kans om op latere leeftijd ernstige gedragsproblemen te vertonen. De persistente groep is vaker betrokken bij gewelddadige misdrijven en gevechten, heeft vaker problemen op het werk en gebruikt meer geweld tegen de eigen partner en kinderen. De ontwikkelingspaden van Loeber et al. (1993) zijn in verschillende onderzoeken gevalideerd (zie voor een overzicht: Loeber et al., 2010) en zijn voor het grootste deel ook toepasbaar op anti-

sociale meisjes (Gorman-Smith & Loeber, 2005). De toegevoegde waarde van deze ontwikkelingspaden is volgens Loeber et al. (2010) dat zij de progressie van lichte tot zwaardere en gewelddadige delinquentie van sommige jongeren kunnen verklaren.

Voor het merendeel van de jongeren geldt dat hun delinquent gedrag is gerelateerd aan de adolescentie. De jongeren plegen criminele feiten omdat dat stoer is, om erbij te horen, uit verveling of uit sensatiezucht. Deze jongeren houden er na enige tijd weer mee op. Ernstige, gewelddadige en persistente jeugddelinquenten vormen de harde kern van de criminaliteit. In 1993 is voor deze categorie door Beke en Kleiman (1993) de benaming harde kern jongeren geïntroduceerd. In Nederland omvat de harde kern slechts 2-5% van de mannelijke bevolking. De startleeftijd ligt vóór de middenperiode van de adolescentie. Dat is zowel in de VS als in Nederland vroeger dan bij de gemiddelde jeugddelinquent. De piek ligt in de late adolescentie of de vroege volwassenheid (Loeber & Farrington, 2001). De jongeren uit deze groep hebben vaak problematische persoonlijke, sociale en maatschappelijke achtergronden en kampen met problemen op verschillende gebieden: een afgebroken schoolopleiding, geen baan, verslaving of een verstoorde relatie met de ouders (Kleiman & Terlouw, 1997). Een alternatief voor hun criminele levensstijl kennen deze jongeren eigenlijk niet. Hardekernjongeren maken zich vooral schuldig aan ernstige vermogensdelicten en schuwen het gebruik van geweld – zo hun dat noodzakelijk voorkomt – niet. In zelfrapportageonderzoek geeft bijna driekwart van de hardekernjongeren in de leeftijd van 12-18 jaar aan een wapen te bezitten.

3.3 Factoren voor delinquentie

3.3.1 Risico-, beschermende en promotieve factoren¹⁶⁹

Een van de uitgangspunten van de ontwikkelings- en levensloopcriminologie is dat achter delinquent gedrag criminogene factoren schuil gaan, die de kans op probleemgedrag en delinquentie vergroten (DHHS, 2001; Farrington, 2002; Rutter, Giller, & Hagell, 1998). Dergelijke factoren komen voor in de domeinen individu, gezin, school, vrienden en vrijetijdsbesteding en de buurt (Hawkins et al., 1992, 1998; Howell, 2003; Loeber et al., 1998; Stouthamer-Loeber, Loeber, Wei, Farrington, & Wikström, 2002; Loeber, Slot, & Stouthamer-Loeber, 2010). Deze domeinen komen overeen met de domeinen die Bronfenbrenner (1979) heeft geïdentificeerd: het kind, het gezin waartoe het behoort en zijn omgeving: de school, vrienden en buurt en maatschappij (zie paragraaf 3.2.1). Tegenover risicofactoren staan promotieve factoren, die samenhangen met een lager risico op delinquent gedrag dan wel een promotieve uitkomst bevorderen (Loeber et al., 2010). Delinquent gedrag is in deze benadering het resultaat van een complexe interactie tussen risico- en promotieve factoren (Deković & Prinzie, 2008; Prinzie, Hoeve, & Stams, 2008).

Risicofactoren

Het is mogelijk individuele en sociale factoren te identificeren die maken dat kinderen en jongeren een grotere kans lopen om zich antisociaal en crimineel te gaan gedragen. Hermanns (1987) definieert een risicofactor als een gebeurtenis, omstandigheid of eigenschap, waarvan bekend is dat er een statistisch grotere kans op een (soms veel later optredend) probleem in de ontwikkeling

¹⁶⁹ In dit onderzoek is er vanwege de aansluiting met de internationale literatuur bewust voor gekozen de term *promotive factor*, die zich niet eenduidig in het Nederlands laat vertalen, te vertalen als promotieve factor. Op deze duiding bestaat kritiek: door Loeber et al. (2010, p. 110) wordt de voorkeur gegeven aan de term *gunstige factor*, in de betekenis van een gunstige uitkomst bevorderend. Het begrip promotieve factor wordt hier gehanteerd in dezelfde betekenis.

van het kind mee geassocieerd is.¹⁷⁰ Risicofactoren helpen verklaren waarom jongeren verschillen in hun criminele potentieel op de langere termijn (McCord, Widom, & Crowell, 2001). Dergelijke factoren zijn niet de oorzaak van delinquent gedrag, maar moeten worden gezien als gebeurtenissen, omstandigheden of eigenschappen die samenhangen met een grotere kans op een bepaalde uitkomst, in dit geval delinquent gedrag (Loeber et al., 2001, 2010). De factoren dienen derhalve te worden opgevat als signalen die op de mogelijke werkzaamheid van causale processen wijzen. Risicofactoren voorspellen een grote waarschijnlijkheid van delinquent gedrag, zowel voor de algemene populatie als voor delinquenten (Loeber et al., 2008; Loeber et al., 2001; Hawkins et al., 1998; Lipsey & Derzon, 1998). Er worden met het oog op interventie en preventie twee typen risicofactoren onderscheiden: statische (historische), die niet kunnen worden gewijzigd en dynamische, die wel kunnen worden gewijzigd (Bonta, 2002). Tot statische risicofactoren worden gerekend: delinquent gedrag van gezinsleden, lichamelijk misbruik, getuige zijn van huiselijk geweld, gedurende de kindertijd weinig beschikbaarheid van de ouders, zwakke opvoedingsvaardigheden en autoriteitsproblemen, slechte schoolprestaties, eerdere veroordelingen, leeftijd en geslacht. Tot dynamische risicofactoren worden gerekend: een gebrek aan empathie en positieve copingvaardigheden, gedragsproblemen, een gebrekkig sociaal netwerk, middelengebruik en omgang met delinquente vrienden. Uit longitudinaal onderzoek is al veel bekend geworden over risicofactoren voor jeugdcriminaliteit (DHHS, 2001; Farrington, 2003, 2005a; Farrington & Welsh, 2007; Lipsey & Derzon, 1998; Loeber & Farrington, 1998a, 2001; Loeber, Slot, Van der Laan, Hoeve, & Graas, 2010; Rutter et al., 1998; Van der Laan & Blom, 2007). Ondanks alle kennis is niet altijd duidelijk welke factoren oorzaak zijn (causaal verband hebben), wel duidelijk is dat zij de kans op delinquentie vergroten (Bogensneider, Small, & Riley, 1990). Risicofactoren komen voor in de verschillende domeinen van functioneren. In paragrafen 3.4 e.v. wordt hierop nader ingegaan.

Beschermende en promotieve factoren

Niet ieder kind dat met risicofactoren te maken krijgt ontwikkelt daadwerkelijk problemen (Garmezy, 1985; Rutter, 1987). Dit heeft te maken met de aanwezigheid en werking van factoren die de effecten van risicofactoren kunnen bufferen of verminderen. Garmezy, Masten en Rutter gebruikten de term *protective factors* om te verklaren waarom personen die aan een hoge mate van risicofactoren blootstaan toch niet deviant worden (Masten & Garmezy, 1985; Rutter, 1987). Anders gezegd: beschermende factoren bieden een verklaring waarom bij blootstelling aan eenzelfde aantal of dezelfde criminogene factoren de ene jongere wel tot delinquent gedrag overgaat en de andere niet (Masten & Garmezy, 1985; Rutter, Maughan, Mortimore, Ouston, & Smith, 1979).

In de literatuur is men het er niet helemaal over eens wat beschermende factoren precies zijn (Deković, 1999). Sommige auteurs zien (sommige) risico- en beschermende factoren als elkaars tegenpolen (Farrington & Welsh, 2007; Van der Laan & Blom, 2006; Loeber et al., 2008, 2010; Stouthamer-Loeber et al., 1993; Stouthamer-Loeber et al., 2002; Stouthamer-Loeber, Loeber, Stallings, & Lacourse, 2008), anderen zien beschermende factoren als unieke factoren die alleen maar een beschermende functie kunnen hebben (Arthur, Hawkins, Pollard, Catalano, & Baglioni jr., 2002; Rutter, 1987; Rutter, 2003). Ook is er geen eenduidigheid over de werking van beschermende factoren. Volgens het beschermende factormodel (Garmezy, Masten, & Tellegen, 1984; Luthar, Cicchetti, & Becker, 2000) kan de relatie tussen een risicofactor en delinquentie door de aanwezigheid van een beschermende factor worden gedempt of teniet gedaan. Volgens het compenserende of promotieve factor-model (Farrington, Loeber, Joliffe, & Pardini, 2008; Garmezy et al., 1984; Luthar et al., 2000; Samerhoff & Fiese, 2000) zijn er factoren die de ontwikkeling van delinquent

170 Die grotere kans is in verhouding nog steeds klein. Het betreft een statistisch significant verschil tussen kinderen die wel en kinderen die niet in aanraking komen met een risicofactor (Hermanns, 1998).

gedrag kunnen dempen, ongeacht of er risicofactoren aanwezig zijn (Fergusson, Vitaro, Wanner, & Brendgen, 2007). In navolging van Samerhoff, Bartko, Baldwin, Baldwin en Seifer (1998) worden in dit onderzoek de beschermende factoren nader onderscheiden in promotieve en beschermende factoren. Promotieve factoren zijn als het ware tegenpolen van risicofactoren en kunnen door hun aanwezigheid direct van invloed zijn op een afname van delinquentie (Farrington & Welsh, 2007; Loeber et al., 2008; Samerhoff & Fiese, 2000; Stouthamer-Loeber et al., 2002, 2008). Beschermende factoren zijn factoren die de kans op delinquentie dempen of tenietdoen door het effect van een risicofactor af te zwakken (Arthur et al., 2002; Garmezy et al., 1984; Rutter, 1987; Rutter, 2003). Het effect van beschermende factoren is derhalve indirect.

3.3.2 Cumulatie van factoren

Risicofactoren komen meestal niet geïsoleerd voor (Rutter, 2000). Uit het *National Program of Research on the Causes and Correlates of Delinquency*, waartoe de longitudinale onderzoeken uitgevoerd in Denver (Huizinga), Pittsburg (Loeber) en Rochester (Thornberry) behoren¹⁷¹, is gebleken dat chronische daders met meerdere risicofactoren te maken hebben verspreid over verschillende domeinen, waaronder risicofactoren in het gezins- en het schooldomein.¹⁷² De kans op probleemgedrag en zware delinquentie neemt relatief sterk toe naarmate in meer domeinen sprake is van overwegend risicofactoren (Farrington, 1997; Loeber & Farrington, 2004; Pollard, Hawkins, & Arthur, 1999; Rutter, Giller, & Hagell, 1998; Rutter, Tizard, & Whitmore, 1970; Stouthamer-Loeber, Loeber, Farrington, Zhang, Van Kammen, & Maguin, 1993; Stouthamer-Loeber, Loeber, Wei, Farrington & Wikström, 2002). Deze *dose response*-relatie is veelvuldig in onderzoek gerepliceerd en is aangetoond voor het hele scala aan indicatoren voor probleemgedrag, is robuust voor verschillende populaties en is ook geldig voor verstoring en crimineel gedrag (Loeber et al., 2010). Risicocumulatie verhoogt de kans op delinquentie aanzienlijk. Rutter (2008) vond dat bij vier risicofactoren de kans op problemen wordt vertienvoudigd. Herrenkohl et al. (2001) vonden in het Seattle Social Development Project dat een tienjarig kind dat aan zes of meer risicofactoren blootstaat een tien keer grotere kans heeft om gewelddadig te zijn op achttienjarige leeftijd dan een 10-jarig kind dat aan één risicofactor blootstaat. In de *Cambridge Study in Delinquent Development* (Farrington, 1997) had slechts 3% van de jongeren die waren veroordeeld wegens geweldsdelicten geen risicofactoren (in de omgeving), terwijl 31% (tien maal zoveel) van de voor geweldsdelicten veroordeelde jongeren aan vier risicofactoren blootstond (Hawkins et al., 2000). De *dose response*-relatie lijkt ook aanwezig te zijn bij beschermende factoren. Naarmate het aantal domeinen met beschermende factoren toeneemt, neemt de kans op ernstige delinquentie af en neemt de kans op niet-delinquent gedrag toe (Van der Laan & Blom, 2006).

Volgens het cumulatieeffectmodel van Tremblay en Craig (1995) is probleemgedrag bij jongeren het resultaat van een complexe wisselwerking tussen risicofactoren onderling, tussen stoornissen onderling en tussen risicofactoren en stoornissen. Factoren in verschillende domeinen spelen op elkaar in en kunnen elkaar versterken (Deković, 1999; Van der Laan & Blom, 2006; Pollard et al., 1999; Rutter et al., 1998). De combinatie van risico- en beschermende factoren bepaalt uiteindelijk de ernst van het delinquente gedrag (Deković, 1999; Stouthamer-Loeber et al., 2002, 2008). Jongeren met de hoogste risico'scores blijken minder beschermende factoren hebben (Luthar & Cicchetti, 2000; Luthar et al., 2000; Rutter, 2000). Jongeren die ernstig delinquent gedrag vertonen, hebben vaak te maken met een cumulatie van risicofactoren en het ontbreken van beschermende factoren over meerdere domeinen (Farrington, 2005a; Loeber et al., 2006; Samerhoff & Fiese, 2000). Ook de kans dat iemand een persistente delinquent wordt, neemt toe met het aantal aan-

171 Vindplaats: http://www.ojjdp.gov/jjbulletin/9810_2/program.html

172 Zie voor een beschrijving van risicofactoren in het gezinsdomein paragraaf 3.5 en van risicofactoren in het schooldomein paragraaf 3.6).

wezige risicofactoren en de afwezigheid van beschermende factoren (Farrington, Loeber, Jolliffe, & Pardini, 2008; Stouthamer-Loeber et al., 2002, 2008). Dit is vaak onafhankelijk van welke risicofactoren er precies aanwezig zijn (Farrington, 2002). Risicofactoren in het ene domein kunnen de kans op risico's in de andere domeinen vergroten. Zo kunnen gedragsproblemen van kinderen gerelateerd zijn aan een problematische opvoedingssituatie (Patterson, 1995; Patterson & Stouthamer-Loeber, 1984) en kunnen ontwikkelingsstoornissen als ADHD gepaard gaan met problemen in de interactie met ouders (afwijzing, een te harde aanpak, inconsistente opvoeding), conflicten met medegezinsleden, of met andere problemen in het gezin of met problemen op school (een te harde aanpak of afwijzing door leerkrachten) en met het functioneren op school (slechte schoolprestaties, drop-out) (Verhulst, 2006).

3.3.3 Risico- en beschermingsprocessen in de verschillende levensfasen

Het functioneren en het gedrag in de levensloop worden bepaald door factoren in verschillende domeinen waarmee een individu in het dagelijks leven te maken krijgt. Dit is het uitgangspunt van het bio-ecologische ontwikkelingsmodel van Bronfenbrenner (1979) en de toepassing daarvan door Loeber et al. (2006, 2010) op de ontwikkeling van antisociaal gedrag. Uit longitudinaal onderzoek is gebleken dat die factoren per leeftijdscategorie verschillen (Loeber et al., 2001) en dat de mate waarin jongeren aan risico- en beschermende factoren blootstaan afhankelijk is van de ontwikkelings- of levensloophase waarin zij zich bevinden (Loeber et al., 2006, 2010; Van der Laan & Blom, 2006; Samerhoff & Fiese, 2000; Sampson & Laub, 1992; Werner, 2000). Loeber en collega's (2010) tonen met hun cumulatiefontwikkelingsmodel van risico- en promotieve factoren aan dat de mate waarin kinderen worden blootgesteld aan risicofactoren toeneemt naarmate ze ouder worden, een piek bereikt tijdens de adolescentieperiode en in de vroege volwassenheid weer afneemt.

In de kindertijd zijn vooral individuele en gezinsfactoren van invloed op de ontwikkeling (Ososky & Thompson, 2000; Samerhoff & Fiese, 2000; Werner, 2000). De sterkste voorspellers zijn in de kindertijd het plegen van delicten (vroege starter) en het op jonge leeftijd al alcohol of drugs gebruiken, gevolgd door sekse (mannelijk), lage sociaaleconomische situatie van het gezin en antisociaal gedrag van ouders. In de vroege kindertijd zijn factoren in de domeinen vrienden en school nog niet van invloed (Loeber et al., 2010). In de vroege adolescentieperiode zijn gebrek aan sociale relaties, omgaan met antisociale vrienden de sterkste voorspellers, gevolgd door het zelf delicten plegen (Lipsey & Derzon, 1998). Naarmate jongeren ouder worden neemt de invloed van sommige factoren af en die van andere factoren juist toe. Het effect van ouderlijk toezicht op het gedrag van een jongere wordt in de tienertijd minder sterk, terwijl de invloed van leeftijdgenoten juist toeneemt (Van der Laan & Blom, 2006; Loeber et al., 2006, 2010; Stouthamer-Loeber et al., 1993). In de jongvolwassenheid zal de invloed van het gezin, school en vrienden geleidelijk afnemen (Loeber et al., 2010).

Naarmate jongeren ouder worden verandert ook de impact van de risicofactoren: het effect van sommige risicofactoren neemt af, terwijl de impact van andere factoren juist toeneemt. Zo neemt de invloed van leeftijdgenoten op het gedrag van jongeren toe en neemt het effect van ouderlijk toezicht af naarmate jongeren ouder worden (Holmbeck, Greenley, & Franks, 2003; Loeber et al., 2010; Sampson & Laub, 1992; Sampson & Laub, 1997; Stouthamer-Loeber et al., 1993; Van der Laan & Blom, 2006).

Beschermende factoren zijn vooral aanwezig in de kindertijd, terwijl in de adolescentieperiode het aantal potentiële risicofactoren toeneemt (Van der Laan & Blom, 2006; Loeber et al., 2010; Samerhoff & Fiese, 2000; Werner, 2000).

Het volgende overzicht is een samenvatting van de kennis van risicofactoren in de verschillende domeinen gedurende de verschillende levensfasen waarin het kind uitgroeit tot een volwassene, en is overgenomen uit Loeber et al., 2010.

Tabel 3.1 Het ontstaan van risicofactoren van geboorte tot jongvolwassenheid (Loeber et al., 2010)

Domein	1 Rond de geboorte	2 Voorschoolse periode	3 Basisschoolperiode	4 Adolescentie	5 Vroege volwassenheid
INDIVIDUEEL	Laag IQ	Voortzetting individuele factoren 1 plus	Voortzetting individuele factoren 1 plus	Voortzetting individuele factoren 1 plus	Voortzetting individuele factoren 1 plus
	Negatieve emotionaliteit	Nieuwe factoren	Voortzetting individuele factoren 2 plus	Voortzetting individuele factoren 2 plus	Voortzetting individuele factoren 2 plus
		Ontwikkelingsachterstanden			
	Blootstelling aan giftige stoffen voor de geboorte	Taalproblemen	Nieuwe factoren	Voortzetting individuele factoren 3 plus	Voortzetting individuele factoren 3 plus
	Complicaties zwangerschap en/of geboorte	Gebrek aan schuldgevoel	Sociaal isolement	Nieuwe factoren	Voortzetting individuele factoren 4 plus
	Problemen rond de geboorte	Ongevoelig gedrag	Zwakke sociale vaardigheden met agressie	Zwaar drugsgebruik	Werkloosheid
		Positieve houding t.o.v. probleergedrag	'Denkfouten' samenhangend met agressie	Drugshandel	
		Impulsief / gewaagd gedrag	Zwakke leerprestaties	Wapengebruik	
		Aandachtsproblemen	Lage schoolmotivatie	Maken van slachtoffers	
		Zwakke vaardigheden m.b.t. plannen, vooruitkijken en problemen oplossen	Positieve houding t.o.v. criminaliteit		
		Verzet tegen discipline	Positieve houding t.o.v. drugsgebruik		
			Negatieve levenservaringen		
			Zwak in plannen van toekomst		
			Vroege puberteit/rijpheid (m.n. bij meisjes)		
GEZIN	Lage sociaaleconomische status	Voortzetting gezinsfactoren 1 plus	Voortzetting gezinsfactoren 1 plus	Voortzetting gezinsfactoren 1 plus	Voortzetting gezinsfactoren 1 plus
	Groot gezin	Nieuwe factoren	Voortzetting gezinsfactoren 2	Voortzetting gezinsfactoren 2	Voortzetting gezinsfactoren 2
		Niet-consistente opvoeding / disciplineren			

Domein	1 Rond de geboorte	2 Voorschoolse periode	3 Basisschoolperiode	4 Adolescentie	5 Vroege volwassenheid
	Werkloosheid van ouders / afhankelijk van uitkering	Fysieke straf	Nieuwe factoren	Voortzetting gezinsfactoren 3 <i>plus</i>	Voortzetting gezinsfactoren 3 <i>plus</i>
	Gezinscriminaliteit	Kindermishandeling en/of verwaarlozing	Zwakke relatie en communicatie ouders-kind	Nieuwe factoren	Voortzetting gezinsfactoren 4
	Psychopathologie van ouders	Afwijkend gedrag van broertjes en zusjes	Lage ambities m.b.t. kind		
	Drugsgebruik van ouders	Opeenvolging van meerdere verzorgers			
	Laag onderwijsniveau ouders	Zware stress ouders			
	Tienermoederschap	Sociaal isolement			
	Eenoudergezin	Slechte relatie tot partner			
		Positieve houding ouders t.o.v. probleemgedrag			
LEEFTIJD-GENOTEN		Nieuwe factoren	Voortzetting factoren leeftijd-genoten 2 <i>plus</i>	Voortzetting factoren leeftijd-genoten 2 <i>plus</i>	Voortzetting factoren leeftijd-genoten 2 <i>plus</i>
		Afwijzing door leeftijdgenoten			
		Pesten en gepest worden	Nieuwe factoren	Voortzetting factoren leeftijd-genoten 3 <i>plus</i>	Voortzetting factoren leeftijd-genoten 3 <i>plus</i>
			Criminaliteit van leeftijdgenoten		
			Drugsgebruik door leeftijdgenoten	Nieuwe factoren	Voortzetting factoren leeftijd-genoten 4
SCHOOL			Nieuwe factoren	Voortzetting schoolfactoren 3	
			Hoge mate van afwijkend gedrag op school		
			Zwakke schoolorganisatie		
BUURT			Nieuwe factoren	Voortzetting buurtfactoren 3	Voortzetting buurtfactoren 3
			Achterstandswijk		
			Veel buurcriminaliteit		

Leeswijzer: de donkergrijze cellen geven de opeenstapeling van risicofactoren weer. De cijfers verwijzen naar de leeftijdsperiode. Bijvoorbeeld: 'voortzetting gezinsfactoren 3' betekent 'voortzetting gezinsfactoren uit de basisschoolperiode'.

3.4 Individuele factoren voor delinquentie

3.4.1 Inleiding

Individuele factoren zijn individuele gedragskenmerken en de risicofactoren waarmee een kind al op jonge leeftijd te maken heeft gehad (Farrington & Welsh, 2007; Loeber & Farrington, 2001). Ze worden wel onderscheiden in:

- genetische en biologische factoren: een lage intelligentie (Farrington & Welsh, 2007) en het behoren tot het mannelijke geslacht zijn risicofactoren. Daarentegen zijn een hoge intelligentie en het behoren tot het vrouwelijke geslacht beschermende factoren¹⁷³;
- persoonlijkheidsfactoren: weinig empathie en impulsiviteit zijn risicofactoren;
- vroege gedragsstoornissen en –afwijkingen;
- stressvolle levensgebeurtenissen, bijvoorbeeld slachtofferschap.

In het onderhavige onderzoek is nagegaan of in Aruba bepaalde aspecten van psychosociaal functioneren, leeftijd, sekse, middelengebruik en slachtofferschap factoren zijn voor jeugddelinquentie en op welke wijze zij aan delinquentie zijn gerelateerd. In deze paragraaf wordt kort ingegaan op wat hieromtrent bekend is.

Psychosociaal functioneren

De kwaliteit van de ontwikkeling van een kind wordt in hoge mate bepaald door hechting, temperament, welbevinden, veerkracht en psychosociale competentie van het kind in relatie met omgevingsfactoren. Belangrijke factoren die een invloed hebben op de psychische ontwikkeling zijn de emotionele, cognitieve, sociale, seksuele en motorische ontwikkeling en de groei en gezondheid. Een verstoorde psychosociale ontwikkeling in de eerste levensjaren kan een verklaring zijn voor afwijkend gedrag en kan verstrekken gevolgen hebben voor het kind, maar ook voor de maatschappij (zoals verslavingsgedrag, depressie, criminaliteit). De sociale ontwikkeling van kinderen kan ernstig worden verstoord als zij psychische problemen hebben. De twee meest voorkomende psychische problemen zijn gedragsproblemen en emotionele problemen. Tot de gedragsproblemen worden agressie en delinquent (normoverschrijdend) gedrag gerekend. Ze worden externaliserende problemen genoemd, omdat ze naar buiten zijn gericht en door de omgeving als storend worden ervaren. Emotionele problemen worden internaliserende problemen genoemd, omdat ze naar binnen zijn gericht en voornamelijk storend zijn voor de jongere zelf. Emotionele en gedragsproblemen sluiten elkaar niet uit: veel jeugdigen met emotionele problemen hebben ook gedragsproblemen en omgekeerd. Emotionele en gedragsproblemen in de jeugd vertonen gedurende de levensloop een zekere stabiliteit en duren in veel gevallen voort tot in de volwassenheid (Ferdinand & Verhulst, 1995; Ferdinand, Verhulst, & Wiznitzer 1995; Hofstra, Van der Ende, & Verhulst, 2002). Emotionele en gedragsproblemen kunnen dezelfde oorzaken hebben, maar de behandeling van beide is echter geheel verschillend (RIVM, 2008). De preventie daarentegen kan weer veel overeenkomsten hebben.

Individuele risicofactoren die samenhangen met het ontstaan van emotionele en gedragsproblemen zijn onder andere:

- *cognitieve gebreken*: deze gebreken zijn zowel gerelateerd aan antisociaal gedrag op jonge leeftijd en aan delinquentie op latere leeftijd. Agressieve kinderen in het bijzonder vertonen minder

173 Farrington en Welsh (2007) scharen slechte schoolprestaties en een zwakke relatie met school onder individuele risicofactoren omdat ze betrekking hebben op het individu. In deze studie worden die factoren gerekend tot het domein van de school omdat ze daar tot uiting komen.

- empathie, hebben moeite om conflicten op te lossen en zijn geneigd handelen van anderen als vijandig te beschouwen (Kazdin, 1987; Yoshikawa, 1994);
- *agressief gedrag op jonge leeftijd*: jongens die op de leeftijd van 5-7 agressief zijn, lopen een grotere kans om delinquent gedrag te vertonen in de vroege adolescentie en om in dit gedrag te persisteren (Hawkins, Lishner, Jenson, & Catalano, 1987; Loeber, 1987);
 - *genetische invloeden*: agressie en volwassenendelinquentie lijken vaker in de familie voor te komen dan jeugddelinquentie. Hoewel genen een neiging tot geweld kunnen meebrengen, kunnen ze het niet garanderen (Kazdin, 1987; Moffitt, 1993; Yoshikawa, 1994);
 - *hyperactiviteit*: hyperactiviteit en aandachtsproblemen verhogen de kans op jeugddelinquentie, maar vormen op zichzelf niet de oorzaak (Yoshikawa, 1994);
 - *medische risico's rond en bij de geboorte*: premature geboorte en een laag geboortegewicht zijn gerelateerd aan gedragsproblemen op de leeftijd 5-7 jaar, delinquentie rond het achttiende levensjaar en aan geweld (Yoshikawa, 1994). Alcohol- en drugsgebruik door de moeder, geboortecomplicaties, slechte voeding tijdens de zwangerschap en na de bevalling, blootstelling aan toxische stoffen (lood) en een gebrek aan stimulering kunnen het zenuwstelsel van de baby aantasten. Een beschadigd zenuwstelsel kan de reactie van het kind op latere interventies beïnvloeden (Moffitt & Harrington, 1994);
 - *temperament*: moeilijk handelbare kinderen kunnen moeilijker te zijn op te voeden en lopen een grotere kans op later antisociaal gedrag (Moffitt & Harrington, 1994; Patterson, 1986);
 - *seks*: jongens lopen een groter risico op delinquent gedrag dan meisjes ((Hindelang, 1979; 1981; Kruissink & Essers, 2001, 2004, Van der Laan & Blom, 2006; Yoshikawa, 1994) (zie hierna);
 - *Kindermisbruik*. Kinderen die misbruikt zijn, lopen een grotere kans op delinquent gedrag dan niet-misbruikte kinderen (Yoshikawa, 1994). Widom en Maxfield (2001) vonden naar aanleiding van een uitgebreide studie dat misbruik en verwaarlozing in de kindertijd de kans op een arrestatie voor een vorm van jeugddelinquentie met 59% vergroot, de kans op arrestatie voor delinquentie als volwassenen met 28% vergroot en de kans op gewelddadige delinquentie met 30% vergroot (zie hierna).
 - *mishandeling*: kindermishandeling verstoort de normale ontwikkeling van de meeste kinderen en kan leiden tot ontwikkelingsachterstanden, gedrags- en emotionele problemen, een post-traumatische stressstoornis, agressie en criminaliteit op jonge leeftijd. Chronische mishandeling van kinderen wordt in verband gebracht met een lager IQ, een vertraagde taalontwikkeling en lees- en leerachterstanden (Lamers-Winkel, 2010). Eigsti en Cicchetti (2004) vonden dat taalachterstanden kunnen leiden tot emotionele, sociale en cognitieve achterstand of bestaande problemen kunnen verergeren.

Een deel van deze factoren heeft een genetische component en is als zodanig niet of nauwelijks beïnvloedbaar. Maar ook persoonsgebonden factoren die het gevolg zijn van het opgroeien in een risicovolle omgeving zijn bij jongeren in veel gevallen niet (meer) beïnvloedbaar (Hermanns, Öry, & Schrijvers, 2005). Beïnvloedbare persoonsgebonden factoren zijn copings- en sociale vaardigheden. Wanneer een kind of jongere niet goed kan omgaan met stressvolle gebeurtenissen is het risico op problemen groter als er daarnaast andere risicofactoren aanwezig zijn. Adequate copingsvaardigheden en sociale competentie kunnen juist beschermend werken. Het aanleren van deze vaardigheden is een belangrijk aangrijpingspunt voor de preventie van emotionele en gedragsproblemen (Hermanns et al., 2005).

3.4.2 Leeftijd

De relatie tussen leeftijd en delinquentie is in de criminologie onbetwist. Zo plegen twaalfjarigen veel minder delicten dan vijftien- en zestienjarigen (Felson, 1998; Thornberry, Lizotte, Krohn, Smith, & Porter, 2003; Warr, 2002). Adolescenten zijn op zoek naar een eigen identiteit en de daarbij horende grenzen. Experimenteren en risicovolle situaties zoeken behoren tot hun normale gedrag. De betrokkenheid bij delinquentie neemt in de tienerjaren dan ook toe, bereikt een hoogtepunt gedurende de middenadolescentie en jongvolwassenenheid en neemt vervolgens snel af (Blumstein & Cohen, 1987; Elliott, 1994; Farrington, 1986). Dit curve-lineaire verband wordt de leeftijd-criminaliteitscurve (*age-crime curve*) genoemd (Farrington, 1986). Slechts een klein percentage van de jongeren blijft als volwassene volharden in een antisociaal gedragspatroon als ze volwassen zijn (Blumstein, Cohen, & Farrington, 1988; Moffitt, 1993). Het bestaan van een leeftijdcriminaliteitscurve wordt door criminologen niet betwist. Er is sinds de publicatie van Hirschi en Gottfredson (1983) wel een discussie op gang gekomen over de vraag of dit verschijnsel universeel is, in die zin dat de curve niet door sociale en culturele omstandigheden zou worden beïnvloed. Steffensmeier en Allan (2005) stellen dat door de industrialisatie de overgang van kind-zijn naar volwassenheid tegenwoordig met meer stress gepaard gaat, doordat er minder duidelijke *rites of passages* zouden zijn waarmee jongeren hun volwassen-verantwoordelijkheden zien bevestigd. Hierdoor zouden jongeren meer betrokken zijn bij delinquentie. In hun onderzoek naar delinquentie in de jaren veertig, zestig en tachtig van de vorige eeuw vonden zij substantiële verschillen in de leeftijdcriminaliteitscurve. Een recent Nederlands onderzoek (Jennissen, 2009) heeft de invloed van sociale en culturele omstandigheden bevestigd voor Antilliaanse jongens en mannen die in Nederland in de criminaliteit terecht zijn gekomen. Bij deze groep daalt de leeftijd-criminaliteitscurve pas na het vijftigste levensjaar.

Volgens Farrington (2005) zijn de wetenschappers het over de volgende bevindingen eens:

- de piekleeftijd van antisociaal gedrag ligt tussen vijftien en negentien jaar (Farrington, 1986; Wolfgang, Thornberry, & Figlio, 1987);
- de aanvangsleeftijd ligt tussen acht en veertien jaar. Tussen twintig en negenentwintig jaar houden de meeste (jong)volwassenen op met het vertonen van antisociaal gedrag (Farrington, 1992);
- een jonge aanvangsleeftijd is een indicatie voor een langere criminele carrière en het plegen van relatief veel delicten (Farrington, Lambert, & West, 1998; Le Blanc & Frechette, 1989);
- er is sprake van continuïteit en stabiliteit van delinquentie en antisociaal gedrag gedurende de kindertijd ende tienerjaren en in de volwassenheid (Farrington, 1989, 1992; Tracy & Kempf-Leonard, 1996);
- een klein aantal chronische daders is verantwoordelijk voor een onevenredig groot aantal delicten. Deze chronische daders beginnen in het algemeen op jonge leeftijd, kennen een hoge frequentie van delinquent gedrag en hebben een lange criminele carrière (Farrington & West, 1993; Wolfgang, Figlio, & Sellin, 1972).

De meeste delinquenten stoppen met delinquent gedrag vanwege sociale, psychologische en biologische factoren in hun leven. Dit verschijnsel valt op te maken uit verschillende bronnen voor cijfers over delinquentie: officiële cijfers, slachtofferenquêtes en zelfrapportageonderzoeken (Burfeind & Bartusch, 2006) en wordt wel *aging out of crime* genoemd.¹⁷⁴ Vroeg startend delinquent ge-

¹⁷⁴ De theorie van Moffitt is op dit verschijnsel gebaseerd. In deze theorie wordt een onderscheid gemaakt tussen vroege en late starters: de eerste categorie wordt gevormd door jongeren die een criminele carrière ontwikkelen; de tweede door jongeren bij wie het probleemgedrag zich beperkt tot de adolescentie/jongvolwassenheid.

drag (jonger dan 12 jaar) wordt gezien als een van de belangrijkste risicofactoren voor het ontwikkelen van een ernstige en gewelddadige, persistente criminele carrière (Loeber & Farrington, 2001; Krohn, Thornberry, Rivera, & Le Blanc, 2001; Moffitt, 1993). Hoe vroeger wordt gestart, des te groter is de kans dat de jongere in het gedrag persisteert en de delinquentie ernstiger vormen gaat aannemen (Farrington, 2002; Moffitt, 1993; Moffitt, Caspi, Harrington, & Milne, 2002; Piquero & Chung, 2001), hetgeen ook wordt geïllustreerd door de ontwikkelingspaden voor delinquentie van Loeber en Hay (1994; zie paragraaf 3.2.4). Hardnekkige gedragsproblemen en delinquentie bij kinderen zijn een springplank naar ernstige, gewelddadige en chronische criminaliteit op latere leeftijd. De meeste jongeren die in de adolescentie of volwassenheid ernstig crimineel en gewelddadig zijn, vertoonden op jonge leeftijd hardnekkige gedragsproblemen en delinquent gedrag.

Loeber, Slot en Sergeant (2001) onderscheiden drie zeer zorgwekkende categorieën jeugdigen:

- kinderen met hardnekkige gedragsproblemen (deze kinderen hebben een verhoogde kans om delinquente jongeren te worden);
- delinquente kinderen (deze kinderen hebben een verhoogde kans om ernstige, gewelddadige en chronische delinquenten te worden);
- ernstig gewelddadige en chronische delinquente kinderen.

Volgens Van der Laan, Slot, & Hoeve (2008) rechtvaardigt een dergelijke kijk op de ontwikkeling van probleemgedrag en criminaliteit dat jonge kinderen onderwerp van (beleidsmatige) aandacht zijn. Deze aandacht is er sinds enkele decennia in zowel de VS en in Nederland.¹⁷⁵

3.4.3 Sekse

Jeugdcriminaliteit is vooral een zaak van jongens (Hindelang, 1979; 1981; Kruissink & Essers, 2001, 2004, Van der Laan & Blom, 2006; Yoshikawa, 1994). Zij vertonen op jonge leeftijd meer probleemgedrag dan meisjes en begaan tijdens de adolescentie en jongvolwassenheid ernstiger vormen van criminaliteit (Moffitt et al., 2001). Bij meisjes ontwikkelt het probleemgedrag zich vaker tijdens de adolescentie. Voor zowel meisjes en jongens is een vroege start met probleemgedrag een voorspeller van chronisch delinquent gedrag op latere leeftijd (Loeber & Farrington, 2001). Volgens de *FBI Uniform Crime Reports* pleegden minderjarige meisjes 72% minder vermogensdelicten en 87% minder geweldsdelicten dan minderjarige jongens (Yoshikawa, 1994). In Nederland en in andere westerse landen is het aandeel van meisjes weliswaar toegenomen (Loeber et al., 2001), maar vooral in ernstig probleemgedrag is dit nog beperkt (Van der Ploeg, 2009). De meisjes die in aanraking komen met de politie of justitie, hebben vaak ernstige problemen en de effecten van risicofactoren op hun gedrag blijkt sterker dan bij jongens (Hipwell & Loeber, 2006; Loeber & Keenan, 1994; McCabe, Lansing, Garland, & Hough, 2002). Dit verschijnsel staat bekend als de *gender paradox* (Loeber & Keenan, 1994). Het overgrote deel van de bij de politie geregistreerde verdachten van jeugddelinquentie in Nederland en Aruba bestaat uit jongens (Eggen & Blom, 2005; Van der Wal, 2008). Meisjes rapporteren in zelfrapportageonderzoeken een hogere betrokkenheid bij delinquentie en het verschil in geregistreerde en zelfgerapporteerde delinquentie is voor jongens aanmerkelijk geringer dan voor meisjes (Hindelang, 1979; Jensen & Eve, 1976). Toch bevestigt ook zelfrapportageonderzoek dat delinquentie vooral een mannenaangelegenheid is. De verschillen zijn er tevens ten aanzien van de soorten delicten. De kloof tussen jongens en meisjes is het grootst bij ernstige en gewelddadige delicten, terwijl er bij lichte delinquentie en status delinquentie nauwelijks verschillen worden gerapporteerd (Canter, 1991; Van der Laan & Blom,

¹⁷⁵ In de Verenigde Staten heeft de *Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention (OJJDP)* de *Study Group on Very Young Offenders* ingesteld (Loeber & Farrington, 2001).

2006; Moffitt, Caspi, Rutter, & Silva, 2001; Zahn, 2009). Hindelang (1979; 1981) concludeert dat sekse een werkelijke correlatie heeft met criminaliteit en delinquentie: de relatie tussen sekse en delinquentie is het gevolg van het feit dat meisjes en vrouwen minder zijn betrokken bij delinquentie en niet van mogelijke gebreken in het justitiële apparaat waardoor meisjes en vrouwen minder gearresteerd worden. Delinquent gedrag is bij meisjes in het algemeen minder chronisch en minder ernstig van aard.

Ondanks de verschillen in mate en uitingen is gebleken dat veel dezelfde risicofactoren belangrijk zijn voor delinquentie van jongens en meisjes. Deze verschillen kunnen volgens het ontwikkelingsecologisch perspectief vooral worden verklaard uit de mate waarin jongens en meisjes aan deze risicofactoren worden blootgesteld. Meisjes staan in meerdere mate en aan andere cumulaties van risicofactoren bloot dan jongens (bijvoorbeeld: seksueel geweld is voor zowel jongens en meisjes een risicofactor, maar meisjes hebben hier meer mee te maken dan jongens). Jongens daarentegen worden aan meer risicofactoren blootgesteld dan meisjes (Fagan, Van Horn, Hawkins, & Arthur, 2007; Van der Laan & Blom, 2006; Moffitt et al., 2001; Zahn, Agnew, Fishbein, Miller, Winn, Dakoff, Kruttschnitt, Giordano, Gottfredson, Payne, Feld, & Chesney-Lind, 2010).

Onderzoek naar correlaten en antecedenten van delinquentie bij jongens is zeer uitgebreid. Over hoe deze factoren delinquentie bij meisjes kunnen verklaren en voorspellen bestaat minder duidelijkheid. De *Girls Study Group*¹⁷⁶ tracht in de onderzoeksleemte te voorzien. Uit een overzichtsstudie (Zahn et al., 2010) is bijvoorbeeld gebleken dat de volgende risicofactoren op meisjes en jongens dezelfde invloed hebben:

- het functioneren van het gezin (gebrekkige supervisie door de ouders, criminaliteit in het gezin, kindermishandeling);
- betrokkenheid bij de school;
- de buurt/woonomgeving (zoals de mate waarin armoede, delinquentie en werkloosheid voorkomen);
- de beschikbaarheid van *community based*-programma's.

Er zijn ook factoren die het risico van meisjes op delinquentie meer beïnvloeden dan jongens (Zahn et al., 2010):

- vroege puberteit verhoogt het risico van meisjes op delinquentie, vooral als zij afkomstig zijn uit achterstandsbuurtten en disfunctionele gezinnen;
- meisjes hebben vaker last van depressie en angststoornissen: deze zijn aan delinquentie gerelateerd;
- liefdesrelaties: wanneer vriend of vriendin van een jongere delinquent is, bestaat de kans dat hij of zij ook delinquent gedrag gaat vertonen. In het geval van lichte delinquentie worden meisjes meer beïnvloed door hun vriendjes dan jongens door hun vriendinnetjes. In het geval van ernstige delinquentie worden jongens en meisjes in dezelfde mate beïnvloed.

Het onderhavige onderzoek leende zich er echter niet voor om deze factoren mee te nemen.

Loeber et al. (2010) wijzen erop dat criminaliteit onder meisjes een risicofactor is voor suïcidepoelingen in de adolescentie (Wasserman, Keenan, Tremblay, Coie, Herrenkohl, Loeber, & Petechuk,

176 De *Girls Study Group* is een multidisciplinair onderzoeksteam dat in 2004 is ingesteld door de *US Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention* (OJJDP).

Website: <http://ojjdp.ncjrs.gov/programs/girlsdelinquency.html>

2003). Daarnaast hebben adolescente meisjes met een gedragsstoornis of een beoorlijke depressieve stoornis vaker te maken met tienermoederschap (Loeber et al., 2010): hun verzorgings- en opvoedingsvaardigheden zijn vaak gering, waardoor hun kinderen weer een verhoogd risico lopen op het ontwikkelen van externaliserende gedragsproblemen (waaronder delinquentie) en depressiviteit (Cassidy, Zoccolillo, & Hughes, 1996; Conseur, Rivara, Barnoski, & Emanuel, 1997).

3.4.4 Middelengebruik

Regelmatig gebruik van alcohol en drugs komt vaker voor bij delinquente jongeren dan bij niet-delinquente jongeren (Hawkins, Lishner, Jenson, & Catalano, 1987; Loeber, 1987). Toch zijn er ook jongeren die drugs gebruiken en niet delinquent zijn en jongeren die geen drugs gebruiken en wel delinquent zijn. Volgens het *common cause*-model hebben middelengebruik en delinquentie geen oorzakelijk verband, maar gemeenschappelijke oorzaken (bijvoorbeeld impulsiviteit, risicogedrag, misbruik en afwijzing in het gezin, gebrek aan ouderlijke verzorging, slechte schoolprestaties op jonge leeftijd, afwijzing door leeftijdgenoten (Hawkins, Catalano, & Miller, 1992; Reiss, & Roth, 1993). Leefstijl en psychische gezondheid van jongeren zijn het resultaat van persoonsgebonden en omgevingsgebonden risicofactoren (zoals de peer group en de fysieke omgeving). Zo gebruiken jongeren middelen vaak samen met vrienden (Junger-Tas, Steketee, & Moll, 2008). Dit betreft vaak dezelfde jongeren die alcohol drinken, roken, drugs gebruiken en (riskant) seksueel gedrag vertonen. Deze samenhang wordt mogelijk verklaard door een overkoepelende factor zoals jeugdcultuur of experimenteergedrag (RIVM, 2008). In het onderzoek van Junger-Tas et al. (2008) kwam naar voren dat jongeren die geen alcohol of drugs gebruiken meestal ook geen delicten plegen.

3.4.5 Slachtofferschap

Jongeren zijn niet alleen relatief vaak betrokken bij delinquentie, ze lopen ook een groter risico dan volwassenen om slachtoffer te worden van criminaliteit (Macmillan, 2001). De *Denver Survey* laat zien dat 42% van de gewelddadige daders zelf ook slachtoffer is van geweld (Huizinga & Jakob-Chien, 1998), waarbij het percentage voor mannelijke daders hoger ligt dan voor vrouwelijke daders. Weeks en Widom (1998) vonden in hun onderzoek dat 68% van de volwassen mannelijke gedetineerden in staatsgevangenissen in New York voor hun 12e slachtoffer was geweest van fysieke en seksuele mishandeling of verwaarlozing. Delinquent gedrag bij jongeren houdt dus verband met slachtofferschap (Van Dijk & Mayhew, 1992). Deze relatie heeft alles te maken met de leefstijl van jongeren. Vooral wanneer zij veel uitgaan of rondhangen in groepsverband zijn er allerlei gelegenheden om delicten te plegen. Jongeren die middelengebruik rapporteren, die met delinquente vrienden omgaan en die ongestructureerde vrijetijdsbesteding hebben (met weinig volwassenentoezicht) lopen een grotere kans om slachtoffer van geweld te worden (Gottfredson, 1984; Sampson & Lauritsen, 1990).

In recent Nederlands onderzoek (Junger-Tas et al., 2008) bleken de jongeren die ernstige delicten plegen zelf het vaakst slachtoffer te zijn geweest van een of twee verschillende delicten. Ook jongeren die lichte delicten plegen worden vaker slachtoffer dan jongeren die geen delict hebben gepleegd. Vooral de aard van de delicten speelt hierbij een rol. Jongeren die vermogensdelicten plegen hebben geen grotere kans om zelf slachtoffer te worden. Daarentegen lopen jongeren die gewelddadig zijn – en vooral jongeren die ernstige geweldsdelicten plegen – een grotere kans om slachtoffer te worden van diefstal, beroving of mishandeling. Junger-Tas et al. (2008) veronderstellen dat dit te maken heeft met het groepskarakter van jeugdig geweld als vandalisme en vechten. Daarnaast kunnen de omgeving en de omgang met vrienden die ernstige en gewelddadige criminaliteit plegen van invloed zijn. De beste voorspellers van de frequentie van slachtofferschap in

het onderzoek van Junger-Tas zijn: delinquent gedrag van de vrienden van het slachtoffer en van het slachtoffer zelf, vooral geweldsdelicten, mannelijke sekse en frequentie van middelengebruik. In het onderzoek gaf 20% van de jongeren aan slachtoffer te zijn geweest van diefstal en 4,5% van beroving, gaf 14,5% aan herhaaldelijk op school te worden gepest en 16,5% gaf aan gediscrimineerd te worden. Kinderen die getuige zijn van geweld tussen hun ouders en kinderen die door hun ouders worden mishandeld lopen het gevaar zelf agressief te worden naar andere kinderen en gewelddadige criminelen te worden (Widom, 1992). Onderzoek van Yoshikawa (1994) wees uit dat 20% van de misbruikte kinderen delinquent wordt terwijl dit percentage voor de totale onderzoeksgroep 5% was. Misbruikte kinderen lopen meer kans om in de vroege kindertijd agressief te zijn in de omgang met leeftijdgenootjes dan kinderen die niet misbruikt zijn. Stewart, Dennison en Hurren (2005) vonden in hun onderzoek dat emotioneel en seksueel misbruik jeugdcriminaliteit niet voorspellen, maar dat verwaarloosde en fysiek mishandelde kinderen eerder de wet zullen overtreden dan leeftijdgenootjes die deze vormen van mishandeling niet hebben ervaren. Lamers-Winkelmann, Willemen en Visser (in voorbereiding) vonden dat een fors aantal kinderen dat slachtoffer is geweest van seksueel misbruik, mishandeling of huiselijk geweld (als getuige en/of slachtoffer) scoort in het klinisch gebied van internaliserend of externaliserend probleemgedrag, met name agressief gedrag. Het in een vroeg stadium opsporen van kindermishandeling en huiselijk geweld verdient volgens Lamers-Winkelmann et al. de hoogste prioriteit.

3.5 Factoren in het gezinsdomein

3.5.1 Inleiding

Factoren in het gezinsdomein die zijn gerelateerd aan delinquentie hebben betrekking op structurele gezinskenmerken (zoals sociaal-economische status en gezinsgrootte), de opvoedingsstijl van ouders, de kwaliteit van de ouder-kindrelatie en andere aspecten van het gezin, zoals huwelijksproblemen, psychosociale problemen van de ouders en delinquente gezinsleden (Farrington & Welsh, 2007).

Tot risicofactoren in het gezinsdomein worden op basis van empirisch onderzoek gerekend:

- *harde en inconsistente opvoeding*: opvoedingsstijlen die worden gekenmerkt door grote toegeeflijkheid, striktheid, inconsistentie en het ontbreken van betrokkenheid behoren tot de meest sterke voorspellers van delinquentie (Hawkins et al., 1987) en agressie (Yoshikawa, 1994) in de adolescentie gebleken. Ouders van antisociale kinderen dreigen, zeuren en schelden, maar brengen hun dreigementen zelden in de praktijk (Patterson, 1986). Tussen 30 tot 40% van het antisociaal gedrag van kinderen is te wijten aan familie-interactie (Patterson, 1986; Yoshikawa, 1994). Onzekere binding met de moeder in het latere gedeelte van het eerste levensjaar is een belangrijke risicofactor voor antisociaal gedrag op de kleuterschool en in de eerste klassen van de lagere school (Yoshikawa, 1994);
- *weinig sociale binding*: wanneer de ouders zich in een sociaal isolement bevinden, lopen de kinderen meer kans om asociaal te worden (Yoshikawa, 1994);
- *huwelijksproblemen*: kinderen die opgroeien in een gezin met veel huwelijksproblemen tussen de ouders hebben een verhoogde kans op delinquentie en probleemgedrag (Hawkins et al., 1987; Loeber, 1987; Kazdin, 1987; Yoshikawa, 1994);
- *huiselijk geweld*: geweld tussen ouders is verbonden met matige opvoedingsvaardigheden en een verhoogd risico op intergenerationele overdracht van geweld, mishandeling en misbruik, problematische ouder-kindrelaties en drugsmisbruik (Center for Substance Abuse Treatment, 1997; Kaufman & Zigler, 1987; Lamers-Winkelmann, 2010);

- *delinquente of antisociale ouders of broers en zussen*: kinderen die ouders of broers/zussen hebben die delinquent (antisociaal) gedrag vertonen lopen een grotere kans om delinquent te worden dan kinderen uit niet-delinquente gezinnen (Farrington & Welsh, 2007; Hawkins et al. 1987; Kazdin, 1987; Loeber, 1987). Een meta-analyse van Lipsey en Derzon (1998) wees uit dat het hebben van antisociale ouders een van de sterkste voorspellers is van ernstige en gewelddadige delinquentie in de late adolescentie en jongvolwassenheid;
- *gebrekkige ouderlijke supervisie*: de kans op delinquentie is groter indien ouders hun kinderen niet adequaat superviseren. Niet weten waar kinderen zijn, met wie ze zijn en wat ze doen is een van de belangrijkste voorspellers van bijna elke vorm van probleemgedrag (Hawkins et al., 1987; Kazdin, 1987; Loeber, 1987; Patterson, & Stouthamer-Loeber, 1984). Ouderlijk toezicht is een voorwaarde voor ander opvoedingsgedrag; zo kan discipline alleen worden toegepast op situaties waar ouders zich bewust van waren (Patterson & Stouthamer-Loeber, 1984);
- *alleenstaande ouders/echtscheiding*: in enkele studies wordt gerapporteerd dat kinderen uit eenoudergezinnen een grotere neiging hebben tot delinquent gedrag (Dornbusch, Carlsmith, Bushwall, Ritter, Leiderman, Hastorf, & Gross, 1985). Enkele studies rapporteren verhoogd wangedrag, agressie of delinquentie onder kinderen uit gescheiden gezinnen (Amato & Keith, 1991; Benson & Roehlkepartain, 1993); bij andere studies werd dit niet aangetroffen (Zill, Morrison, & Coiro, 1993);
- *stress*: stress door oorzaken die buiten het gezin liggen heeft effect op de opvoedingspraktijken in het gezin. Vooral alleenstaande ouders kunnen door de dagelijkse zorgen, werkloosheid, gezondheidsproblemen en voortdurende negatieve levensgebeurtenissen minder effectief met discipline omgaan (Patterson, 1986).

Een inventarisatie van theoretisch en empirisch onderbouwde criteria, op basis waarvan men probleemgezinnen kan selecteren voor programma's ter preventie van delinquentie en druggebruik, resulteert in de volgende factoren (Kumpfer, Molgaard, & Spoth, 1996):

- gebrekkige socialisatiepraktijk, voorleven van antisociale waarden en gedrag, falen om positieve morele ontwikkeling op gang te brengen en een tekortschieten bij het aanleren van levens-, sociale en academische vaardigheden bij het kind;
- gebrekkige supervisie van het kind, inclusief gebrekkig toezicht op activiteiten van het kind, gewelddadig gedrag van broertjes of zusjes en te weinig verzorgende volwassenen in relatie tot het aantal kinderen;
- gebrekkige disciplinaire vaardigheden, inclusief trage, inconsistente en onverwachte discipline; ouderlijke conflicten betreffende de opvoedingspraktijk, falen in het stellen van regels en gevolgen bij misdragingen en de ontwikkeling van een onrealistisch verwachtingspatroon bij kinderen;
- ouder-kind relatie van slechte kwaliteit, inclusief afwijzing van kinderen door ouders of van ouders door kinderen, weinig ouderlijke gehechtheid, koud en niet ondersteunend moedergedrag, gebrek aan betrokkenheid en samen door te brengen tijd, en onaangepaste ouder-kindinteracties;
- excessieve gezinsconflicten, huwelijksproblemen, huiselijk geweld gepaard gaand met verbaal, fysiek of seksueel misbruik van het kind, slecht probleemoplossend vermogen en agressiebeheersing, antisociaal en agressief gedrag op jonge leeftijd;
- chaotische gezinssituatie en stress voortkomend uit matige huishoudmanagementkwaliteiten of gedragspatronen die leiden tot weinig gezinsgewoonten en onaangepaste *rolmodeling* en socialisatie;

- slechte gezondheid van de ouders, depressief gedrag dat leidt tot een negatief beeld van het kind en ouderlijke vijandigheid ten opzichte van het kind;
- isolatie van het gezin en weinig ondersteuning vanuit de gemeenschap;
- divers acculturatiepatroon binnen het gezin, rolomkering en gebrek aan ouderlijke controle over adolescenten als gevolg van cultuurbarrières;
- drugsgebruik door ouders, broertjes en zusjes, gebrek aan normen en regels binnen het gezin met betrekking tot alcohol- en druggebruik.

Hoeve et al. (2009) vonden dat een gebrek aan toezicht, te veel bescherming, zwakke gezinsbanden, afwijzing en inconsequent straffen en belonen de sterkste relatie hebben met criminaliteit en dat deze opvoedingskenmerken een sterker verband hebben met delinquent gedrag dan gezinskenmerken, zoals sociaaleconomische status, gezinstype (bijvoorbeeld eenoudergezinnen), gezinsgrootte en depressie en stress van ouders.

In het onderhavige onderzoek zijn met betrekking tot het gezinsdomein de achtergrondkenmerken van het gezin onderzocht alsmede de ervaren relatie met en opvoedingsstijl van de ouders. Hierna komt – niet uitputtend – aan de orde wat hieromtrent in ander onderzoek bekend is geworden.

3.5.2 Opvoeding

Dat ouders het delinquent gedrag van hun kinderen kunnen beïnvloeden, is algemeen erkend. In sommige westerse landen worden ouders zelfs bestraft als hun kinderen zich schuldig maken aan delinquent gedrag (Bessant & Hil, 1998; Drakeford, 1996). Families met antisociale kinderen worden gekenmerkt door strenge en inconsistente discipline, weinig positieve ouderlijke betrokkenheid bij de kinderen en slechte controle en supervisie over de activiteiten van de kinderen (Loeber & Dishion, 1983; McCord, McCord, & Howard, 1963, in: Patterson, DeBaryshe, & Ramsey, 1989).

Opvoedingsgedrag is specifiek, doelgericht gedrag waarmee de ouders hun opvoedingstaken vervullen (Darling & Steinberg, 1993). Dit gedrag doet zich voor in de context van een duurzame relatie met het kind, waarbij met name de emotionele betrokkenheid van de ouder in termen van warmte en afstandelijkheid en acceptatie of verwerping van het kind en de kwaliteit van de gehechtheidsrelatie van belang zijn (Deković, 1999a).

Opvoedingsgedrag wordt meestal getypeerd door de dimensies ondersteuning en controle (Baumrind, 1989; Maccoby & Martin, 1983). Deze dimensies sluiten aan bij de belangrijkste functies die ouders vervullen, namelijk het bieden van een verzorgende, beschermende omgeving waarin het kind zich kan ontwikkelen, de overdracht van kennis, waarden en normen en het bieden van structuur. Er worden op basis van een combinatie van de genoemde dimensies vier opvoedstijlen onderscheiden: de autoritatieve, de autoritaire, de permissieve en de onverschillige opvoedstijl (Baumrind, 1991; Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts, & Dornbusch, 1994).

Tabel 3.2 Opvoedingsstijlen en kenmerken

Opvoedingsstijlen	Kenmerken
Autoritatief of democratisch	Ouders uiten zich affectief en ondersteunend ten aanzien van het kind. Ze stellen echter ook grenzen aan diens gedrag, controleren en moedigen aan.
Autoritair	Ouders hebben een afstandelijke houding ten aanzien van het kind, zijn minder gevoelig voor diens behoeften, verwachten gehoorzaamheid en beperken hem in zijn doen en laten zonder daarover uitleg te geven.
Permissief-toegeeflijk	De ouders tonen warmte, veel steun, acceptatie en emotionele betrokkenheid bij het kind. Ze controleren weinig en stellen weinig eisen. Ze straffen niet en laten het aan het kind over om zijn gedrag en activiteiten te reguleren.
Permissief-onverschillig	De ouders tonen weinig betrokkenheid en interesse in hun kind en stellen geen regels of grenzen. Het kind wordt veelal aan zijn lot overgelaten. In deze gezinnen zijn de gezinsbanden zwak. Er is weinig gezinscohesie en er zijn weinig gezinsactiviteiten. De kinderen zoeken hun heil vaak buiten het gezin (Angenent, 1991).

De opvoedstijl van vaders en moeders kan verschillen. Omdat inconsistentie in opvoedstijl delinquent gedrag in de hand kan werken (Hoeve, 2008; Moffit, 2001), is het van belang de opvoedstijl van vader en moeder apart te bepalen. De opvoedstijl van de vader vertoont een verband met delinquent gedrag van zonen én dochters, terwijl de opvoedstijl van de moeder alleen samenhangt met delinquent gedrag van dochters (Hoeve, 2008). Hoeve concludeert dat jongens en meisjes vaker delinquent gedrag vertonen als ze een vader hebben met een permissief-onverschillige (verwaarlozende) opvoedstijl, terwijl meisjes daarentegen meer delinquent gedrag laten zien als ze een moeder hebben met een permissief-toegeeflijke opvoedstijl. Ook als beide ouders deze opvoedstijlen hanteren zorgt een verwaarlozende opvoedstijl bij jongens voor meer delinquent gedrag en leidt een permissief-toegeeflijke opvoedstijl van de ouders tot meer delinquent gedrag bij meisjes. Volgens Hoeve (2008) zou de opvoedstijl bij jongere kinderen, van 8-14 jaar (Loeber & Dishion, 1983), een grotere invloed hebben dan bij kinderen van vijftien jaar en ouder (Fergusson & Horwood, 2002; Samson & Laub, 1993). Ook blijkt dat kinderen en adolescenten met autoritatieve ouders over het algemeen het minste delinquent gedrag vertonen, en dat kinderen en adolescenten met autoritaire ouders een verhoogde kans hebben op delinquent gedrag (Simons & Conger, 2007).

Over hoe de relatie tussen opvoeding en delinquentie in elkaar zit, zijn de meningen verdeeld. Aanhangers van de controletheorieën zijn van mening dat de band tussen ouders en kinderen de belangrijke gezinsfactor is die delinquent gedrag kan verklaren (Hirschi, 1969). Volgens Hirschi (1969) zijn strenge discipline en een gebrek aan supervisie het bewijs voor een verstoorde hechting tussen ouder en kind. Een slechte hechting heeft tot gevolg dat een kind zich moeilijk kan identificeren met ouderlijke en sociale normen en waarden betreffende conformeren en werken. Het kind mist hierdoor interne controle. Volgens anderen is ouderlijke controle van cruciaal belang voor de preventie van delinquentie (Patterson, 1982). Patterson et al. (1989) zijn van mening dat familieleden het kind op een directe manier trainen om sociaal gedrag te vertonen. Inconsistentie van de ouders in het gebruik van positieve versterkers bij sociaal gedrag en het toepassen van effectieve straf bij vijandig gedrag zal tot gevolg hebben dat het antisociale gedrag versterkt zal worden. Hoeve (2008) vond in haar meta-analyse nog een derde zienswijze: als de combinatie van de dimensies warmte/ondersteuning en controle niet goed is (bijvoorbeeld een verwaarlozende opvoedingsstijl), lopen kinderen een groter risico lopen om delinquent gedrag te gaan vertonen (Maccoby & Martin, 1983; Steinberg et al., 1994).

Bij de opvoeding van kinderen is er geen sprake van eenrichtingverkeer (Bronfenbrenner, 1979). De ouder en het kind hebben invloed op elkaar. In tegenstelling tot de traditionele visie op opvoeding, waarbij kinderen gezien worden als de passieve ontvangers van de invloed van ouders, gaan tegenwoordige theorieën uit van het feit dat ouders en kinderen elkaar voortdurend beïnvloeden om zo veranderingen in de ontwikkeling van zowel de ouder als het kind teweeg te brengen. Zowel de ouders als de kinderen zijn actieve agents die in staat zijn betekenis te geven aan hun omgeving, verandering te initiëren en keuzes te maken. De theorie van de coërcieve cirkel van Patterson (1982) illustreert dit (zie paragraaf 3.2.4). Wanneer coërcieve processen niet op een jonge leeftijd worden aangepakt, komen dergelijke kinderen op een ontwikkelingspad terecht voor antisociaal gedrag in de kindertijd en in de adolescentie. Kinderen die blootstaan aan coërcieve processen lopen tevens het risico op problemen met aanpassing aan school en relaties met leeftijdgenoten (Loeber & Farrington, 1998a).

3.5.3 Sociaal-economische status

Opgroeien in een arm gezin kan een risicofactor zijn voor criminaliteit. Doordat de materiële behoeften nijpender zijn en moeilijk op een legale manier bevredigd kunnen worden, kan vermogenscriminaliteit worden gestimuleerd. Spanningen en frustraties kunnen op het individuele niveau eveneens een impuls vormen voor niet-economisch gemotiveerde delicten, zoals geweld (Bol, 1998). Daarnaast kunnen dergelijke spanningen en frustraties bij de ouders een ineffectieve opvoeding veroorzaken. Het effect van langdurige armoede wordt hierbij verondersteld sterker te zijn dan dat van kortdurende armoede. De werkloosheid van ouders kan een effectieve opvoeding moeilijker maken door de spanningen en frustraties die zij hierdoor ondervinden. Problemen rondom werkloosheid en het hebben van een gebrekkig inkomen worden vaak als een van de redenen genoemd van een (te) hoog oplopen van de stress binnen een gezin (Steketee & Goderie, 2003). Het gaat hier om een combinatie van sociale en economische problemen die elkaar beïnvloeden. Er zijn bijvoorbeeld problemen op het gebied van inkomen, werk, huisvesting en sociale contacten. Het ontberen van werk kan leiden tot een gebrek aan sociale contacten. Daarnaast geven werkloze ouders vaak ongewild het verkeerde voorbeeld waardoor het voor hun kinderen moeilijker wordt om zich een arbeidsethos en -ritme eigen te maken. Op de korte termijn kunnen de schoolprestaties van de betrokken kinderen hieronder lijden, terwijl het op de lange termijn hun risico op werkloosheid vergroot (Bol, 1998). Hermanns (1987) omschrijft SES als een algemene indicatie voor een aantal problemen waarmee een gezin te maken krijgt, onder meer met betrekking tot financiën, opleiding, scholing en huisvesting. Een lage SES, dat wil zeggen een lage inkomensklasse en weinig opleiding, zal in doorsnee met meer stressfactoren voor het gezin gepaard gaan dan een hoge SES. Junger-Tas et al. (2008) vonden in hun onderzoek geen effecten van werk of werkloosheid van ouders op delinquent gedrag.

Heimer (1997) heeft de relatie onderzocht tussen sociale klasse en opvoeding en vond een krachtige bevestiging voor de volgende hypothesen:

- ouders met een lagere sociaal-economische status zullen in de opvoedingsrelatie vaker dan ouders met een hogere SES dwangmatig zijn (bijvoorbeeld dreigen, schreeuwen, privileges inperken, lijfstraffen geven), waardoor de kans groter wordt dat hun kinderen een positieve houding ten opzichte van geweld ontwikkelen;
- ouders met een lagere sociaal-economische status zullen in de opvoedingsrelatie hun kinderen minder superviseren dan ouder met een hogere SES, waardoor de kans groter wordt dat hun kinderen met agressieve leeftijdgenoten omgaan en een positieve houding ten opzichte van geweld ontwikkelen;
- een positieve houding ten opzichte van geweld zal de kans op gewelddadige delinquentie vergroten.

3.5.4 Gezinssamenstelling

Gezinnen met één ouder, met een tienermoeder of met meer dan vier kinderen zijn risicofactoren voor delinquent gedrag (Farrington, 2003; Sampson & Laub, 1993). In eerdere onderzoeken is aangetoond dat jongeren uit een eenoudergezin of een gezin met een stiefouder zowel meer en ernstiger delicten plegen (Hirschi, 1969, West, & Farrington, 1973). Volgens Morash en Rucker (1989) is hier van sprake indien alleenstaande moeders in moeilijke sociale en economische situaties verkeren en in armere wijken wonen. Deze effecten verdwijnen als alleenstaande moeders in staat zijn voldoende toezicht te organiseren tijdens hun afwezigheid (wanneer ze aan het werk zijn) en als ze voldoende inkomen hebben (Riley & Shaw, 1985). Wells en Rankin (1991) in hun meta-analyse en Junger-Tas et al. (2008) vonden echter een zwak verband tussen gezinsstructuur en delinquentie. Dit duidt er volgens Junger-Tas et al. (2008) op dat er andere additionele oorzaken voor delinquentie zijn dan alleen gezinsstructuur en dat delinquentie meer te maken heeft met de kwaliteit van het gezinsleven.

3.6 Factoren in het schooldomein

Het verband tussen school, problemen op school en probleemgedrag is al in vele studies aangetoond (Herrenkohl, Hawkins, Chung, Hill, & Battin-Pearson, 2001; Gottfredson, 2001). De school is:

- een pleegplaats waar regelovertredingen en soms ook ernstige delicten plaatsvinden (Weerman, Smeek, & Harland, 2007),
- een vindplaats van signalen voor toekomstig probleemgedrag (Rutter, Maughan, Mortimore, Ouston, & Smith, 1979) en soms ook:
- een broedplaats voor probleemgedrag (Baerveldt, 1990).

Het is echter niet altijd duidelijk of het ene probleem wordt veroorzaakt door het andere (of omgekeerd), of ze allebei een andere oorzaak hebben en of ze elkaar al dan niet versterken. Over de relatie tussen wangedrag op school en delinquentie elders vonden Harland, van der Laan, Smeenk en Weerman (2006) dat:

- er een samenhang is tussen probleemgedrag op school en delinquentie elders;
- niet alle leerlingen die zich op school misdragen elders of later delinquent gedrag vertonen;
- ernstig wangedrag op school wel een relatief sterke voorspeller is voor crimineel gedrag buiten de school;
- niet alle leerlingen die buiten de school delicten plegen zich ook misdragen in de school.

De mate waarin probleemgedrag en delinquentie voorkomen kan per school enorm verschillen (Farrington & Welsh, 2007; Rutter et al., 1979). Die verschillen hebben veel te maken met het aannamebeleid van een school van probleemjongeren, vond Farrington (1972) in zijn onderzoek naar de effecten van de middelbare school op delinquent gedrag. Voorts constateerde Farrington dat jongeren met het meeste probleemgedrag vaak ook naar een school gaan met een hoog delinquentiegehalte, terwijl jongeren met het minste probleemgedrag naar scholen gaan met een laag delinquentiegehalte. Voor dit onderzoek werd de overgang gevolgd van jongens van de basis naar de middelbare school. De meest duidelijke voorspeller voor jeugddelinquentie is het door leerkrachten en leeftijdgenoten ervaren problematisch gedrag van jongens in de leeftijd van 8-10 jaar, gevolgd door voortdurend antisociaal gedrag. De middelbare school zelf had volgens dit onderzoek nauwelijks effect op het delinquente gedrag van de jongens. Daarentegen was het zitten

op een school met een hoge mate van delinquentie een belangrijke voorspeller voor een latere strafrechtelijke veroordeling (Farrington, 1995).

De kenmerken van een school waar veel delinquentie voorkomt zijn:

- een groot gevoel van wantrouwen tussen leerkrachten en leerlingen;
- een zwakke binding van de leerlingen met de school;
- onduidelijke regels;
- inconsequente toepassing van de regels;
- inconsistente bestraffing van overtreding van de regels (Farrington & Welsh, 2007).

Op dergelijke scholen wordt veel gespijeld, hebben de leerlingen beperkte capaciteiten en behoren de ouders van de leerlingen tot de lagere sociale klassen (Rutter et al., 1979). Uit onderzoeken in de Verenigde Staten is gebleken dat scholen met duidelijke en redelijke regels en voorschriften die consistent worden toegepast, weinig normovertreden gedrag van leerlingen kennen (Gottfredson, 2001; Herrenkohl et al., 2001; Farrington & Welsh, 2007). In een Nederlands onderzoek (Weerman et al., 2007) zijn deze bevindingen en de onderlinge samenhang van de verschillende kenmerken van een delinquente school bevestigd. Scholen kunnen aan de binding en betrokkenheid van hun leerlingen bijdragen, maar deze ook tegenwerken, bijvoorbeeld wanneer de balans tussen het controleren van leerlingen en het bieden van steun en warmte wordt verstoord. Uit het onderzoek van Weerman et al. (2007) blijkt dat de binding van leerlingen met de school nogal kwetsbaar is: dit wordt als een complicerende factor aangemerkt. Ook de manier waarop er met zich misdragende jongeren wordt omgegaan kan (wellicht ongewild) veel kwaad doen voor de binding en de betrokkenheid van leerlingen met hun school. Als onrechtvaardig ervaren interventies kunnen tot escalatie leiden in plaats van tot verbetering: De oorzaak daarvan ligt voor een deel bij de leerlingen zelf die door hun ontwikkeling niet de eigen verantwoordelijkheid zien en extra gevoelig reageren op sanctionering door docenten. Voor een ander deel heeft het te maken met de praktische situatie in de klas: door de noodzaak om de les ordelijk voort te laten gaan, kan uitleg of rechtvaardige toepassing in het gedrang komen. (Het) ontbreekt de docenten aan tijd om hun handelen uit te leggen (Weerman et al., 2007).

Uit de literatuur bekende risicofactoren zijn:

- *slechte schoolprestaties* (ongeacht sociale klasse of (etnische) afkomst): een laag IQ en een beperkte woordenschat zijn geassocieerd met zowel delinquentie en antisociaal gedrag (Hawkins et al., 1987; Kazdin, 1987; Yoshikawa, 1994). Werken aan verbetering van de schoolprestaties alleen heeft echter antisociaal gedrag niet verminderd (Patterson, DeBarhyshe, & Ramsey, 1989);
- *slechte binding met de school*: jongeren die niet van school houden, lopen een hoger risico op delinquent gedrag (Hawkins et al., 1987; Kazdin, 1987; Loeber, 1987);
- *overgang naar een andere school* (vervolgopleiding): wanneer leerlingen naar een andere school gaan (van de basis- naar de middelbare school of naar vervolgopleidingen) dan nemen antisociaalgedrag en middelengebruik toe, terwijl de academicsche prestaties, deelname aan extra-curriculaire activiteiten en psychisch welbevinden afnemen (Hawkins et al., 1987).

Spijbelen en voortijdig schoolverlaten

Onder voortijdig schoolverlaten (drop-out) wordt irregulier vertrek van school zonder dat de opleiding is afgerond met een diploma verstaan. Dit vertrek kan plaatsvinden door toedoen van de leerling zelf (niet meer verschijnen) of door toedoen van de school of andere instanties (schorsing, detentie, enzovoort). Voortijdig schoolverlaten zal in veel gevallen vooraf zijn gegaan door

hardnekkig spijbelen en het is denkbaar dat spijbelen en schoolverlaten met elkaar overeenkomen als het gaat om leerlingenkenmerken (persoonlijkheid, gedrag, gezin) en schoolkenmerken (klimaat, beleid en kwaliteit) (Weerman & Van der Laan, 2006). Enkele conclusies uit het onderzoek van Weerman en Van der Laan (2006) zijn:

- Er is een duidelijk verband tussen voortijdig schoolverlaten en delinquent gedrag en tussen spijbelen en delinquentie.
- De oorzakelijkheid van het verband tussen schoolverlaten of spijbelen met delinquent gedrag is vooralsnog onbepaald.
- Onpromotieve persoonskenmerken, problematische gezinsomstandigheden en slecht functioneren op school kunnen leiden tot zowel delinquent gedrag als tot spijbelen en voortijdig schoolverlaten.
- Voortijdig schoolverlaten leidt niet per definitie tot meer delinquent gedrag.
- Het wel of niet krijgen van een baan lijkt de invloed van schoolverlaten op delinquentie te temperen, evenals een huwelijk.
- De redenen voor schoolverlaten spelen een rol. Gebrek aan motivatie en een hekel hebben aan school lijken de kans op delinquentie te vergroten. Stoppen met een opleiding om economische redenen of een huwelijk leidt in sommige gevallen zelfs tot vermindering van delinquent gedrag.
- Onderzoek naar antispijbelprojecten hebben niet aangetoond dat het verminderen van spijbelen criminaliteit helpt verminderen.

3.7 Factoren in de domeinen vrienden en vrijetijd

In de adolescentie wordt de invloed van ouders, gezin en school minder en worden leeftijdsgenoten (peers) voor adolescenten de belangrijkste referentiegroep (Brown, Mounts, Lambon, & Steinberg, 1993; Meeus & Deković, 1995). In de tienerjaren is er tevens een piek in delinquent gedrag. Het is dus vanzelfsprekend dat men zich afvraagt of er een relatie tussen beide is (Warr, 2002). Die relatie is in vele onderzoeken inderdaad vastgesteld.

Vrijtijdsactiviteiten en de relaties met vrienden en leeftijdsgenoten kunnen zowel een risicofactor als een beschermende factor zijn. Naarmate adolescenten ouder worden, neemt de frequentie van hun contact met de vrienden toe. Adolescenten brengen veel tijd door met leeftijdsgenoten zonder supervisie van hun ouders (Mounts & Steinberg, 1995). De afwezigheid van toezicht (Van der Laan, Slot, & Hoeve, 2008) en ongestructureerde omgang met leeftijdsgenoten (Bruinsma & Weerman 2007; Osgood, Wilson, O'Malley, Bachman, & Johnston, 1996) gelden als risicofactor voor crimineel gedrag. Voor het hebben van delinquente vrienden en het buitenshuis veel tijd doorbrengen met vrienden geldt hetzelfde. Verder is ook rondhanggedrag van jongeren van invloed op het ontstaan van delinquent gedrag (Matsueda & Anderson, 1998).

Een van de sterkste voorspellers van delinquentie in de adolescentie is de omgang met delinquente vrienden (*Conduct Problems Prevention Research Group*, 1992; Hawkins et al., 1987). Het verband tussen het criminele gedrag van een jongere en dat van bevriende leeftijdsgenoten is een van de meest constante bevindingen in de criminologie (Agnew, 1991; Farrington & Welsh, 2007; Warr, 2002). Delinquente vrienden zijn dus gerelateerd aan delinquentie in de adolescentieperiode (Rutter et al., 1998; Warr, 2002).

Sommige auteurs zien de invloed van leeftijdsgenoten als belangrijkste bron voor de ontwikkeling van antisociaal gedrag (Farrington & Hawkins, 1991; Akers, 1973; Sutherland, 1947). Anderen

stellen dat adolescenten vaak vrienden kiezen die dezelfde kenmerken hebben (Glueck & Glueck, 1950; Hirschi, 1969; Berndt & Keefe, 1995) en dat het systeem van leeftijdgenoten gerelateerd is aan het gezinssysteem (Deković & Meeuws, 1997).

Uit onderzoek blijkt verder dat:

- er een relatie is tussen de eerste aanvang van ernstig delinquent gedrag en het omgaan met deviant leeftijdgenoten (Coie & Miller-Johnson, 2001);
- ernstig delinquent gedrag het meest voorkomt wanneer iemand veel tijd doorbrengt met delinquente vrienden (Agnew, 1991; Weerman, 1998);
- het verband tussen eigen gedrag en dat van vrienden sterker is bij recente vrienden dan voor vrienden die de jongere al langer kent (Brendgen, Vitaro, & Bukowski, 2000; Warr, 1993a);
- adolescenten delicten meestal in groepen plegen (Warr, 2002): *peer pressure* speelt voor veel jongeren een belangrijke rol, wat op zich een natuurlijk verschijnsel is in de puberteit;
- dadercombinaties vaak van samenstelling wisselen, waardoor het criminele gedrag van de vrienden van een jongere zelden gelijk is aan diens eigen gedrag (Warr, 1996; Weerman, 2001).

Warr (1993b; 2002) benadrukt dat leeftijdgenoten allerlei positieve functies hebben en elkaar veel steun bieden bij het proces van volwassenwording. Tegelijkertijd lijken leeftijdgenoten ook stimulerend te zijn voor delinquent gedrag en gaan jongeren (vooral jongens), sterker nog dan volwassenen, in groepen verder dan ze in hun eentje geneigd zijn te doen. Warr noemt in dit verband drie mechanismen:

- *angst voor ridiculisering*: het conformeren aan de groep om te voorkomen dat je belachelijk wordt gemaakt, verbaal of non-verbaal. Volgens Warr is afwijzing voorkomen en niet voor gek staan voor adolescenten nog belangrijker is dan aardig gevonden worden;
- *loyaliteit*: via delinquent gedrag loyaliteit tonen is een manier om ervoor te zorgen dat je de vriendschap van leeftijdgenoten waard bent en betrouwbaar blijft;
- *status*: het belang van leeftijdgenoten als referentiegroep in de adolescentie verklaart het belang van status en respect. Behoeftes aan status kan leiden tot een directe en heftige reactie na een statusbedreiging, bijvoorbeeld als een jongere wordt beledigd in aanwezigheid van leeftijdgenoten. Deze behoefte leidt echter ook tot onuitgelokte delinquentie, omdat het plegen van delicten een manier kan zijn om gezichtsverlies te voorkomen.

Haynie en Osgood (2005) en Osgood et al. (1996) rapporteren een sterke samenhang tussen verschillende ongestructureerde activiteiten (rondrijden met vrienden, uitgaan enzovoort) en delinquent gedrag en drugsgebruik van jongeren.

3.8 Buurtfactoren

Uit de literatuur bekende buurt- en maatschappelijke factoren zijn:

- *armoede*: kinderen uit gezinnen en buurten met extreme armoede, slechte huisvesting, grote gezinnen, werk met een laag aanzien of werkloosheid, hebben een verhoogd risico op delinquentie (Hawkins et al., 1987; Yoshikawa, 1994);
- *ongeorganiseerde buurt*: jeugddelinquentie treedt eerder op wanneer buurten overbevolkt zijn, er veel delinquentie voorkomt en er geen tot nauwelijks supervisie plaatsvindt in het publieke domein (Hawkins et al., 1987; Yoshikawa, 1994);
- *toegeeflijke en inconsistente wetten, regels, schoolbeleid en maatschappelijke normen*: delinquentie wordt niet verholpen door het te verbieden en strafbaar te stellen, maar wetgeving is wel van

belang om de normen en waarden van de maatschappij weer te geven (Hawkins, 1989). Verbieden en strafbaarstellen werken echter alleen voor mensen die een binding hebben met gezin, school en maatschappij (buurt). Ze hebben geen invloed op jongeren met een verhoogd risico, die vervreemd zijn van hun gezin en de school hebben verlaten en wie het niet kan schelen als ze worden gepakt, omdat ze toch weinig te verliezen hebben (Hawkins, 1989);

- *invloed van de media*: de samenhang tussen televisiekijken en agressie bij kinderen is in verschillende onderzoeken vastgesteld (Eron, 1982; Eron & Huesmann, 1986). Agressieve kinderen kijken meer naar gewelddadige programma's en hebben meer de neiging het geweld te imiteren dan hun niet-agressieve *peers*.

3.9 Samenvatting en discussie

In het voorgaande is aan de orde gekomen dat er niet één oorzaak is aan te wijzen voor het ontstaan van jeugddelinquentie, maar dat deze vorm van probleemgedrag wordt veroorzaakt door een complex samenspel van factoren die zowel te maken hebben met het kind zelf als met zijn omgeving. Dit is het uitgangspunt van het bio-ecologisch ontwikkelingsmodel van Bronfenbrenner (1979), zoals dat voor de ontwikkeling van antisociaal gedrag inmiddels wordt toegepast door Loeber et al. (2006; 2008).

Uit longitudinaal onderzoek is inmiddels veel bekend over factoren die de kans op toekomstig delinquent gedrag vergroten. Ook is bekend geworden dat de kans op delinquent gedrag groter wordt naarmate een kind aan meer risicofactoren voor delinquentie blootstaat. Tegelijk groeit de kennis over factoren die de werking van risicofactoren kunnen verminderen of zelfs elimineren. Dergelijke factoren komen voor in alle domeinen van functioneren (individu, gezin, school, vrienden en vrije tijd en maatschappij). In de voorgaande paragrafen zijn diverse van deze factoren (niet uitputtend) beschreven.

De kennis van risico- en beschermende factoren heeft belangrijke beleidsimplicaties en heeft geleid tot een toegenomen belangstelling voor *risk focused*-preventie van delinquentie. Deze vorm van preventie is afkomstig uit de gezondheidszorg en is in de criminologie geïntroduceerd door Hawkins en Catalano (1995). Het identificeren van factoren die de kans op delinquentie kunnen vergroten is hier een van de eerste stappen in de preventie van toekomstig delinquent gedrag. Deze factoren worden vervolgens geëlimineerd of gemitigeerd. De gedachte achter *risk focused*-preventie is in principe eenvoudig: identificeer de belangrijke risico factoren voor delinquent gedrag en implementeer preventiemaatregelen die erop gericht zijn die factoren te bestrijden:

Violence prevention and intervention efforts hinge on identifying risk and protective factors and determining when in the course of development they emerge. To be effective, such efforts must be appropriate to a youths stage of development. A program that is effective in childhood may be ineffective in adolescence and vice versa. Moreover, the risk and protective factors targeted by violence prevention may be different from those targeted by intervention programs which are designed to prevent the recurrence of violence.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Youth Violence: A Report of the Surgeon General (2001).

Risk focused-preventie uitvoeren is moeilijk, maar zeker niet onmogelijk. Het vergt een gedegen, beleidsmatige aanpak die meer terreinen bestrijkt dan politie, justitie en de sociale sector. Het vergt tevens de betrokkenheid van onder meer het onderwijs, sportverenigingen, gezondheidszorg, armoedebestrijding en de arbeidsmarkt. Toepassing van dit model heeft de wetenschap en de praktijk van criminaliteitspreventie grote vooruitgang gebracht. Het benadrukt expliciet het belang van empirisch onderzoek ten behoeve van preventiestrategieën, en derhalve van het verrichten van onderzoek ter ondersteuning van beleids- en programmaontwikkeling, en niet alleen ten behoeve van de sociale wetenschap zelf. De nadruk op onderzoek en het identificeren van risico- en promotieve factoren en de bestrijding van risicofactoren levert procedurele stappen voor de planning van preventie. Daarnaast biedt evaluatie van de implementatie van programma's en resultaten inzicht in de redenen waarom bepaalde programma's wel of niet effectief zijn.

Het model van Hawkins en Catalano is inmiddels uitgewerkt en heeft geresulteerd in een bio-ecologisch ontwikkelings- en levensloopmodel voor de bestrijding van geweld. Longitudinaal onderzoek naar de ontwikkeling van gewelddadig gedrag heeft aangetoond dat de aanvang, continuïteit en vormen van geweld per leeftijd kunnen verschillen en worden beïnvloed door de setting waarbinnen het geweld plaatsvindt (Williams, Guerra, & Elliott, 1997). Deze bevindingen hebben de onderzoekers de oorzaken voor geweld doen koppelen aan onbeantwoorde ontwikkelingsbehoeften van de adolescentie. Door het risico-preventiemodel te integreren in het ontwikkelingsbehoeftenmodel worden risicofactoren gezien als barrières voor een goede ontwikkeling en worden beschermende factoren gezien als ondersteuning van ontwikkeling. In deze opvatting dienen preventieprogramma's aan te sluiten op de ontwikkelingsbehoeften van de doelgroepopulatie. Dit houdt in dat de aard en de karakteristieken van het geweld en de delinquentie moeten worden nagegaan om eigen preventieprogramma's te kunnen ontwikkelen. Dezelfde preventieprogramma's zijn niet succesvol in elke setting (Williams, Guerra, & Elliott, 1997).

Om deze reden wordt in de komende hoofdstukken naar aanleiding van empirisch onderzoek nagegaan wat de aard en omvang van jeugddelinquentie in Aruba is, welke factoren er zijn voor jeugddelinquentie en op welke wijze deze factoren aan delinquentie zijn gerelateerd.

4 Methode van onderzoek

4.1 Inleiding

De empirische gegevens over jeugddelinquentie en de daarmee samenhangende factoren zijn afkomstig van de Youth Lifestyle Survey Aruba (YLS), een cross-sectioneel zelfrapportageonderzoek dat in 2007 eenmalig in Aruba is uitgevoerd door de Stichting Maatschappij & Criminaliteit. De vragenlijst is voor een groot deel gebaseerd op de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005 (Van der Laan & Blom, 2006), waardoor het mogelijk is de resultaten van het Arubaanse en het Nederlandse onderzoek te vergelijken en in perspectief te plaatsen, wat in een eerste publicatie over dit onderzoek ook is geschied (Van der Wal, 2008). Voor het zelfrapportageonderzoek zijn 1400 jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar benaderd, wat heeft geresulteerd in 1077 geslaagde gesprekken. Na weging van het bestand om voor verschillen in leeftijdsopbouw met de doelpopulatie te corrigeren, vormen de jongeren in de steekproef een goede afspiegeling van de jongeren in Aruba. De resultaten van het onderzoek kunnen daarom als representatief beschouwd worden.

In dit hoofdstuk wordt de methode van onderzoek beschreven bij de dataverzameling, de uitvoering van het zelfrapportageonderzoek naar delinquent gedrag, het onderzoek naar de aan delinquentie gerelateerde factoren alsmede het analyseplan en de betrouwbaarheden.

4.2 Steekproef en dataverzameling

4.2.1 De pilot

Omdat in Aruba niet eerder ervaring was opgedaan met zelfrapportageonderzoek naar jeugdcriminaliteit en met de afname van interviews met behulp van een computer is in april 2007 met medewerking van het Centraal Bureau voor de Statistiek een pilotstudie gedaan. De belangrijkste wijziging die dit heeft opgeleverd is de wijze van steekproeftrekking. Omdat door het CBS werd getwijfeld aan de haalbaarheid en acceptatie van een steekproef op naam werd gekozen voor een steekproeftrekking door middel van het Geographical Information System (GIS). In dit systeem van het CBS is de locatie opgenomen van adressen in Aruba. In totaal maakten 32160 huishoudens onderdeel uit van de onderzoekspopulatie. Deze huishoudens werden gesorteerd naar geografische ligging. Het aantal locaties werd verdeeld in 20 districten en uit ieder district werd 1/20e van de totale steekproef getrokken. De steekproefeenheid was een huishouden, waarna gekeken werd of in het betreffende huishouden een jongere woonde. Omdat er relatief weinig jongeren in Aruba wonen, moesten enquêteurs soms vier huizen af om een jongere in de doelgroep aan te treffen. Dit bleek een ingewikkelde en tijdrovende methode, die op de enquêteurs een zware wissel trok. Tijdens de pilot bleken evenwel de ouders en de jongeren heel positief tegen het jeugdonderzoek aan te kijken. De oorspronkelijke bezwaren tegen een steekproeftrekking op naam kwamen hiermee te vervallen. Belangrijkste gevolg hiervan was dat het vinden en benaderen van de respondenten gemakkelijker verliep en de dataverzameling in ruim vier weken kon worden afgerond (1400 be-

naderingen in september en een herhalingsronde in oktober). Ook is na de pilot de vragenlijst gewijzigd naar aanleiding van opmerkingen van de jongeren.

4.2.2 Doelgroepopulatie, steekproefkader en -omvang

De gegevens van de YLS Aruba 2007 hebben betrekking op jongeren van 10-17 jaar. De steekproef werd getrokken op 31 juli 2007. Volgens het CBS telde Aruba op die datum totaal 103.908 inwoners. De doelgroepopulatie omvatte op die datum zo'n 12.000 jongeren. Voor de steekproef is een selectie gemaakt uit het Bevolkingsregister van Aruba (BRA). Het BRA is een met het Nederlandse Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) vergelijkbaar geautomatiseerd systeem waarin de persoonsgegevens zijn opgenomen van in Aruba legaal verblijvende personen. Het BRA biedt de mogelijkheid alle personen in de leeftijdsgroep van 10 tot en met 17 jaar te selecteren en daar een willekeurige steekproef uit te trekken.

Niet alle personen die in Aruba wonen zijn opgenomen in het BRA. Illegaal verblijvende personen in Aruba zijn niet in de registratie vermeld (tenzij zij in Aruba zijn gebleven na het verlopen van een verblijfsvergunning) en van daklozen (meestal verslaafden) is niet duidelijk in welke mate zij zijn ingeschreven in het BRA. Van personen die net verhuisd zijn, zijn de juiste gegevens nog niet in het bestand opgenomen. Omdat de migratiegraad in Aruba vele malen hoger ligt dan in Nederland (zie hoofdstuk 2) zal het percentage adressen dat om deze reden nog niet opgenomen is in Aruba hoger liggen. Het is niet bekend hoe groot de groep niet geregistreerde mensen is. Uit de YLS Aruba 2007 is inmiddels gebleken dat de meeste non-respons te maken heeft met de onjuistheid en onvolledigheid van het BRA. Het CBS heeft ten behoeve van het zelfrapportageonderzoek een steekproef getrokken uit het bestand van het Bevolkingsregister van Aruba (BRA) van jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar die op 31 juli 2007 stonden ingeschreven. Met de steekproeftrekking is nagestreefd een onderzoeksgroep te selecteren die een goede afspiegeling vormt van de totale doelgroepopulatie. Bij de selectie is rekening gehouden met de geografische spreiding en bevolkingsdichtheid van de verschillende delen van het eiland.

Met de YLS 2007 werd een resultaat van 1000 geslaagde interviews beoogd. Vanwege mogelijke weigeringen tot medewerking en de kans dat de jongeren zouden zijn verhuisd is een steekproef van 1400 namen getrokken. De ophoging van 400 is willekeurig, omdat niet eerder ervaring is opgedaan met zelfrapportageonderzoeken in Aruba. Voor de grote steekproefomvang is gekozen ten behoeve van de generaliseerbaarheid en de adequate statistische power en omdat de prevalentie en incidentie van een aantal risico- en promotieve factoren en delinquente gedragingen in de doelpopulatie naar verwachting laag zullen zijn. In de maanden september en oktober 2007 zijn 1400 jongeren benaderd en zijn de interviews gehouden. Dit heeft geresulteerd in 1077 geslaagde gesprekken. Het reponspercentage voor de onderzoeksgroep is daarmee 77%. De responsgroep bestond voor 46% uit meisjes en 54% uit jongens. De jongeren in het onderzoek vormen een afspiegeling van de Arubaanse doelgroepopulatie op 31 juli 2007.

4.2.3 Het veldwerk

Werving, selectie, training en begeleiding van de enquêteurs

Aan de selectie, opleiding en begeleiding van de enquêteurs is bijzondere zorg besteed. Een belangrijke reden hiervoor was dat in Aruba nimmer een dergelijk omvangrijk onderzoek onder minderjarigen is verricht. De reacties hierop van ouders, jongeren en de (kleine) samenleving waren niet bekend. De enquêteurs moesten vanwege deze onbekendheid en het mogelijke wantrouwen bij ouders en jongeren in een korte tijd een vertrouwenssfeer kunnen opbouwen, een situatie die vergelijkbaar is met die van de Kindertelefoon. Ook moesten zij in staat zijn bij mogelijke pro-

blemen de situatie zoveel mogelijk te neutraliseren. Deze aanpak, inclusief het viertalige materiaal voor de benadering van de ouders en jongeren, heeft zijn vruchten afgeworpen. Het onderzoek is in alle rust en in een korte periode uitgevoerd en er hebben zich geen incidenten voorgedaan. De reacties van de ouders en de jongeren waren positief: in het algemeen vonden de ouders het van belang dat er – nu voor het eerst – goed onderzoek werd gedaan naar de situatie van jongeren. De jongeren vonden het belangrijk dat zij werden gehoord en konden participeren in het onderzoek. Omdat er geen onderzoeksbureau voorhanden is in Aruba heeft de Stichting Maatschappij & Criminaliteit (SMC)¹⁷⁸ een eigen wervings- en selectietraject ontwikkeld en ingezet. Hiermee was in het kader van de pilot met het CBS enige ervaring opgedaan. Er zijn 25 enquêteurs geworven, die konden aantonen dat zij viertalig waren, met computers konden werken en vooral ook ervaring hadden met het omgaan met kinderen en jongeren. Onder de enquêteurs bevonden zich personen die ervaring hadden met veldwerk voor het CBS, sociaalmaatschappelijk werkers, docenten en medewerkers van de kindertelefoon. De training is ontwikkeld door de SMC en eind augustus 2007, gedurende drie dagdelen gegeven aan de enquêteurs. Belangrijk aspect bij de training was het besef van de noodzaak van de vertrouwelijkheid van het onderzoek. In Aruba bestaat op dit gebied geen wetgeving. De SMC werkt met zelf opgestelde protocollen terzake en heeft geheimhoudingsclausules opgenomen in de contracten die met de enquêteurs zijn gesloten. In een kleine samenleving als Aruba is het nog meer dan in grote landen van groot belang dat een onderzoek als de YLS Aruba 2007 in alle rust en snel kan plaatsvinden en dat niet, vanwege publieke commotie en argwaan, geweigerd zou worden aan het onderzoek deel te nemen.

Ten behoeve van de enquêteurs is een handboek opgesteld, dat zij tezamen met de benodigde formulieren en laptop computer ter beschikking kregen. De SMC beschikte voor de duur van het onderzoek over een trainings- en begeleidingsruimte, waar de enquêteurs minimaal wekelijks werden verwacht voor het uitlezen van de computers, voortgangs- en ervaringsgesprekken en zo nodig persoonlijke begeleiding. De drie door de SMC aangestelde begeleiders waren door de week dagelijks aanwezig en zeven dagen per week telefonisch bereikbaar voor de enquêteurs. Ook de onderzoeksbegeleider was full time beschikbaar tijdens het onderzoek. Bij de wekelijkse afspraken kregen de enquêteurs 20 tot 25 voortgangsformulieren met de gegevens van de jongeren mee. De respondentnummers corresponderen met nummers op topografische kaarten van de te bezoeken regio's, die door het CBS ten behoeve van het onderzoek waren geproduceerd.

Benadering van de respondenten

Voor de benadering van de respondenten is de volgende werkwijze gehanteerd:

- bij het uitdelen van benaderingsformulieren werd nagegaan of zich onder de beoogde respondenten bekenden van de enquêteur bevonden. Indien dit het geval was, werd het formulier aan een andere enquêteur gegeven;
- de ouders (verzorgers) en respondenten zijn persoonlijk aan de deur benaderd;
- de ouders kregen een introductiebrief waarin het doel en de werkwijze van het onderzoek werden uiteengezet. In de brief stond het telefoonnummer waarop de ouders desgewenst de onderzoeksbegeleider konden bereiken voor aanvullende informatie over het onderzoek;
- vereist was dat de ouders voorafgaand aan het interview een consent tekenden waarmee toestemming werd gegeven voor het gesprek en het gebruik van de gegevens in het kader van aanvullend onderzoek;
- de enquêteurs moesten minimaal drie pogingen doen om de respondenten te bereiken;
- de respondenten moesten op verschillende tijdstippen worden benaderd;

¹⁷⁸ De Stichting Maatschappij & Criminaliteit is opgericht ten behoeve van de financiering en de uitvoering van het onderhavige onderzoek.

- de jongeren (en ook de ouders) werd van tevoren verteld dat het onderzoek vertrouwelijk is en dat alleen het onderzoeksteam de antwoorden onder ogen zou krijgen. Ook werd verteld dat de gegevens onder nummer en niet onder naam werden geregistreerd.

In september 2007 zijn door 20 enquêteurs 1400 jongeren in de leeftijdsgroep van 10-17 jaar benaderd, met als doel te komen tot 1000 gerealiseerde interviews. De jongeren zijn thuis individueel geïnterviewd. Na afloop van de eerste benaderingsronde zijn alle non-responsformulieren geanalyseerd en is een selectie gemaakt van formulieren die een kans boden op een succesvolle benadering en is een tweede ronde uitgevoerd. De ouders kregen bij de eerste benadering door de enquêteur een brief van de SMC met het telefoonnummer van de onderzoeksleider. In de meeste gevallen waren de ouders bereid om direct na het lezen van de brief en de toelichting door de enquêteur het interview te laten afnemen dan wel een afspraak voor het interview te maken. Gedurende de eerste twee weken van het onderzoek hebben in totaal 40 ouders van de uitnodiging voor een persoonlijke (telefonische) toelichting door de onderzoeksleider gebruikgemaakt. In alle gevallen stelden de ouders desgevraagd tevreden te zijn met het gesprek en waren zij bereid om mee te werken. De desbetreffende enquêteur nam vervolgens contact op om een afspraak voor het interview te maken. Voorwaarde voor het kunnen houden van een interview was in de eerste plaats de toestemming van een van de ouders of verzorgers: hiervan gaven zij blijk door een consent te tekenen. Slechts één ouder wilde het schriftelijke consent niet tekenen en heeft volstaan met mondelinge toestemming. Hiervan is een aantekening gemaakt op het voortgangsformulier. Het consent hield tevens toestemming in om de gegevens van de jongeren voor vervolgonderzoek te gebruiken. De ouders is verzekerd dat dit gebruik geen gevolgen voor de jongeren zou hebben en dat de gegevens anoniem zouden worden verwerkt. Van de gang van zaken van benadering, toestemmingen het gesprek zelf zijn voortgangsverslagen bijgehouden. Aan de hand van deze verslagen was het mogelijk een nauwkeurige non-responsanalyse te maken. De interviews werden thuis afgenomen, nadat ook de jongeren zelf hadden ingestemd met deelname aan het onderzoek. Gemiddeld nam de afname van het interview één tot twee uur in beslag.

4.2.4 De vragenlijst

Ten behoeve van het zelfrapportageonderzoek is voor een belangrijk deel gebruik gemaakt van de vragenlijst die is toegepast in de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit – Meting 2005 (WODC MZJ 2005; Van der Laan & Blom, 2006). De WODC-lijst bestaat uit onderwerpgerichte modules met vragen over de vijf domeinen van functioneren: individu, gezin, school, vrienden, vrijetijd en woonomgeving. Er is voor toepassing van deze lijst in het Arubaanse onderzoek gekozen omdat de domeinen en vragen aansluiten bij de levensloop en ontwikkelingscriminologie, die bij uitstek aanknopingspunten biedt voor het ontwikkelen van gerichte aanbevelingen voor preventie van en interventie bij jeugdcriminaliteit. Een tweede reden voor de keuze van de WODC-lijst is gelegen in het feit dat daarmee een (gedeeltelijke) vergelijking kon worden gemaakt tussen de Arubaanse en Nederlandse jeugdcriminaliteit. De WODC-lijst is op een aantal onderdelen uitgebreid, waardoor het Arubaanse onderzoek zich meer richt op de leefstijl van jongeren. De uitbreidingen hebben betrekking op de onderdelen afkomst en gezin, school, vrijetijdsbesteding en antisociaal gedrag. Bij deze uitbreiding is ondersteuning van het Centraal Bureau voor de Statistiek ontvangen. De vragenlijst is verdeeld in meerdere modules (Tabel 4.1).

Tabel 4.1 YLS Aruba 2007: Inhoud, volgorde en afname van de vragenlijst

Module	Onderwerp	Afname
1.	achtergrondkenmerken respondent en gezin	interviewer
2.	vrijtijdsactiviteiten van de respondent	interviewer
3.	type school en schoolprestaties	interviewer
4.	problemen op school	interviewer
5.	relatie met en opvoedingsstijl ouders	interviewer
6.	tijdsbesteding (met vrienden)	interviewer
7.	delinquent gedrag van vrienden	interviewer
8.	zelfrapportage delicten en antisociaal gedrag	respondent
9.	vervolgvragen over enkele gerapporteerde delicten	respondent
10.	psychosociaal functioneren	respondent
11.	alcohol- en drugsgebruik	respondent
12.	slachtofferschap	interviewer
13.	contacten met hulpverlenende instanties	interviewer
14.	contacten met politie of justitie	interviewer
15.	relatie met school/werk	interviewer
16.	reactie respondent op enquête	interviewer
17.	aanwezigheid van anderen en zelfstandig invullen	interviewer
18.	woonomgeving van de respondent	interviewer

Met uitzondering van de informatie afkomstig van modules 17 en 18, is de informatie in het onderzoek is verkregen van de jongere zelf. Daartoe is zoveel als mogelijk in een één-op-éénsituatie een enquête afgenomen door een interviewer met een laptop. Een deel van de vragen werd door de respondenten zelf ingevuld. Met het zelf invullen van de gevoelige vragen werd beoogd het waarheidsgehalte van de antwoorden te verhogen (Segers, 1999). Weisband en Kiesler (1996) vermelden dat CASI meer eerlijke antwoorden en minder sociaal-wenselijke antwoorden opleveren dan pen en papier methoden: hoe gevoeliger de gevraagde informatie, hoe groter het effect.

4.2.5 Participatie en (non) participatie

De 1400 benaderingen zijn in de maand september en gedurende twee weken in oktober 2007 uitgevoerd en hebben geresulteerd in 1077 geslaagde interviews. In totaal 77% van de getrokken steekproef heeft dus in het onderzoek geparticipeerd. De respons is echter aanzienlijk hoger dan deze 77% wanneer we ervan uitgaan dat aan 201 jongeren niet gevraagd is om te participeren in het onderzoek doordat bijvoorbeeld het adres niet klopte ($N=123$) of doordat het niet gelukt is om contact te leggen met de jongere ($N=64$) (zie Tabel 4.3). Het responspercentage is daarmee in feite 90% ($1199/1077$). Volgens de *response rate*-regel van Babbie is daarmee sprake van een goede respons (Babbie, 1992; Stoop, 2005), evenals volgens de strengere regels van Voogt (2004), die een respons van 70% pas adequaat acht. In Tabel 4.2 is aangegeven waarin de participerende groep verschilt van de niet participerende groep in sekse en leeftijd. De tabel laat zien dat het om marginale verschillen gaat.

Tabel 4.2 YLS Aruba 2007: Participatie en non-participatie (N=1400)¹⁷⁹

	Participatie (N=1077) %	Nonparticipatie (N=323) %	Totaal (N=1400) %
Totaal (N=1400)	76.9	23.1	100
Sekse			
Man	53.2	52.9	
Vrouw	46.8	47.1	
Leeftijd			
9 jaar	1.4	0.6	
10 jaar	11.2	12.7	
11 jaar	11.6	13.3	
twaaalf jaar	11.2	10.8	
13 jaar	13.6	12.7	
14 jaar	12.8	11.8	
15 jaar	14.0	13.0	
16 jaar	13.0	15.2	
17 jaar	11.1	9.9	
Gemiddelde leeftijd	13.5	13.4	

Tabel 4.3 YLS Aruba 2007: Oorzaken van non-participatie

		Abs.	%
Jongere woont niet op dit adres	vastgesteld incl. adres niet bekend	12.3	38.1
Jongere/ouders niet bereikt	geen contact kunnen leggen, niet bekend of jongere daar ook woont	64	19.8
Jongere uitlandig	wegens ziekte	5	1.5
	anders	4	1.2
Jongere niet in staat	zwaar gehandicapt	4	1.2
	verslaafd, agressief	1	0.3
Weigering jongere	geen zin	13	4.0
	geen tijd	7	2.2
	geen reden	10	3.1
	heeft al aan pilot meegedaan	2	0.6
	geen zin + match OM	2	0.6
	komt afspraken niet na (belt niet terug of is t.t.v. afspraak niet thuis)	10	3.1
Weigering ouders	volgens moeder wil jongere niet	11	3.4
	volgens vader wil jongere niet	5	1.5
	weigering moeder	14	4.3
	weigering vader	7	2.2
	weigering ouders	11	3.4
	bellen niet terug of zijn niet thuis t.t.v. afspraak	24	7.4
Reden onbekend		6	1.9
	Totaal	1123	100

¹⁷⁹ Gegevens in onderstaande tabellen komen uit de steekproef/nonrespons bestand. Er zijn jongeren die op het moment dat de steekproef getrokken is negen jaar oud waren, maar op het moment van het onderzoek tien jaar waren.

Van 317 van de totaal 323 niet-geslaagde benaderingen is via het voortgangsformulier de reden bekend. In 187 gevallen is de jongere niet bereikt omdat het adres niet klopte (123) of omdat de jongere/ouders niet op dat adres konden worden bereikt (64). Tot jongere/ouders niet bereikt zijn die gevallen gerekend waar (a) niet kon worden vastgesteld of de jongere op het adres woont of (b) geen persoonlijk/telefonisch contact kon worden gelegd, ondanks herhaaldelijke bezoeken van het huis en achterlating van benaderingsbrieven en afsprakenkaarten. Over het algemeen kan in deze gevallen aangenomen worden dat de jongere niet (meer) op het desbetreffende adres woont. Negen jongeren waren tijdelijk uitlandig en konden om die reden niet worden bereikt. Vijf jongeren waren niet in staat om mee te doen wegens een zware handicap (4) of verslaving (1).

Er zijn weinig echte weigeringen om aan het onderzoek mee te werken: 44 jongeren en 72 ouders hebben om diverse redenen geweigerd om te participeren. Wanneer niet van de jongere zelf is vernomen dat hij/zij niet mee wil doen en een van de ouders dat stelde, is dit aangemerkt als weigering door de ouders. Tot weigeringen zijn ook gerekend de gevallen waarin diverse malen telefonisch of persoonlijk contact is geweest en betrokkenen hebben toegezegd terug te bellen voor een afspraak, dan wel afspraken hebben gemaakt en op het betreffende moment niet thuis waren of niet open deden.

4.3 Uitvoering van het zelfrapportageonderzoek naar delinquent gedrag

4.3.1 Inleiding

In de Youth Lifestyle Survey 2007 is van 39 vormen van delinquent gedrag onderzocht of de onderzoeksgroep deze gedragingen heeft vertoond. Gevraagd is of de respondenten de desbetreffende gedraging ooit wel eens hebben vertoond (ooit, prevalentie) en zo ja, of zij hier in de voorafgaande twaalf maanden bij waren betrokken (incidentie) en hoe vaak zij de gedragingen in de afgelopen twaalf maanden hebben vertoond (frequentie). Bij zelfrapportageonderzoeken naar delinquentie wordt aan respondenten gevraagd wat hun betrokkenheid is (geweest) bij delinquent gedrag. Daarnaast kan worden gevraagd naar factoren die op delinquentie van invloed kunnen zijn (Hirschi, 1969; Thornberry & Krohn, 2000). Deze vorm van onderzoek wordt sinds het midden van de vorige eeuw toegepast en is in de jaren zestig en zeventig populair geworden op het moment dat onderzoekers oog kregen voor de tekortkomingen van officiële registratie van delinquentie en het potentieel inzagen van de zelfrapportage inzagen. De gangbare opvatting is dat zelfrapportage een valide en betrouwbare manier is om inzicht te krijgen in de aard en omvang van jeugddelinquentie en de factoren die daarop van invloed zijn (Elliott, 1994; Elliott, Huizinga, & Ageton, 1985; Farrington, 1973, 1989b; Farrington, Loeber, Stouthamer-Loeber, Van Kammen & Schmidt, 1996; Hindelang, Hirschi, & Weiss, 1981).

Zelfrapportageonderzoeken hebben een significante bijdrage geleverd aan de kennis over criminaliteit. De ontwikkeling en het brede gebruik van deze vorm van onderzoek worden wel beschouwd als de meest belangrijke innovaties in criminologisch onderzoek van de twintigste eeuw (Thornberry & Krohn, 2000):

- door middel van zelfrapportageonderzoek kon worden aangetoond dat delinquentie veel vaker voorkomt en onder grotere delen van de bevolking dan bekend was uit de officiële cijfers (in de politiestatistiek zijn daders uit lagere sociale milieus en minderheden vaak oververtegenwoordigd; zie hierover hoofdstuk 3);

- gebleken is dat zelfgerapporteerde criminaliteit onafhankelijk van andere factoren een voorspeller kan zijn van toekomstige veroordelingen voor strafbare feiten (Farrington, 1989; Jolliffe & Farrington, 2003);
- uit zelfrapportageonderzoeken blijkt voorts dat er minder klasseverschillen zijn bij het plegen van delicten dan uit officiële cijfers naar voren komt (Gold, 1970; Riley & Shaw, 1985; Thornberry & Krohn, 2000);
- tevens is gebleken dat de verschillen tussen mannen en vrouwen in relatie tussen het plegen van delicten minder groot zijn dan uit geregistreerde criminaliteitscijfers naar voren komt (Jensen & Eve, 1976; Hindelang, Hirschi & Weis, 1979; Thornberry & Krohn, 2000).

Voordelen van de zelfrapportagemethode zijn:

- de methode is redelijk valide en betrouwbaar voor het meten van minder ernstige en weinig controversiële criminele gedragingen en vormt een belangrijke aanvulling op politieonderzoeken (Junger-Tas & Haen-Marshall, 1999; Van der Laan, 2005);
- zelfrapportageonderzoeken leveren informatie over daders, ongeacht of de feiten bij de politie bekend zijn geworden en ongeacht of er slachtoffers zijn;
- de methode is geschikt voor het achterhalen van aan delinquentie gerelateerde gegevens, gegevens over de dader zelf en zijn opvattingen over en redenen voor zijn delinquente gedrag.

De zelfrapportagemethode kent ook beperkingen:

- Het is moeilijk respondenten te betrekken uit specifieke risicopopulaties met een hoger risico op delinquent gedrag, zoals daklozen en illegalen.
- Er bestaat discussie over de validiteit (de mate waarin delinquentie gemeten wordt zoals omschreven) en betrouwbaarheid (de mate waarin bij een nieuwe meting hetzelfde resultaat wordt verkregen) van zelfrapportagestudies (Elliott & Huizinga, 1989; Hindelang, et al., 1979; Huizinga & Elliott, 1986; Van Kerckvoorde, 1995; Thornberry & Krohn, 2000). Er kan overrapportage (teveel delicten rapporteren om op te scheppen of delicten rapporteren die buiten de gevraagde periode gepleegd zijn) of onderrapportage (bewust of onbewust verzwijgen van delicten) optreden. Over- en onderrapportage kunnen ook worden veroorzaakt door een verkeerde formulering van vragen.
- Na verloop van tijd kan het vergeten van zaken een rol gaan spelen, zeker wanneer het gaat om zaken die in de ogen van de ondervraagden triviaal en onbelangrijk zijn.

Elke situatie waarin een enquête wordt afgenomen vormt een bedreiging voor de validiteit en betrouwbaarheid van de antwoorden van de respondent (Segers, 1999). Er zijn uit de literatuur diverse manieren bekend om de bedreiging van de validiteit en betrouwbaarheid zo veel mogelijk te reduceren. Op verschillende punten is getracht in dit onderzoek deze problemen te reduceren:

- Dit is in de eerste plaats geschied door de respondent duidelijk te maken dat de antwoorden anoniem en vertrouwelijk worden behandeld.
- De vragen zijn zo duidelijk mogelijk geformuleerd.
- Daarnaast zijn inleidende (filter)vragen gebruikt om de neiging om sociaal wenselijke antwoorden te geven te reduceren (Elliott & Huizinga, 1989; Nijboer, 1995). De gedachte daarbij is dat de filtervragen de gevoeligheid voor de vervolgvragen verminderen.
- Verder zijn de interviews zoveel mogelijk in een één-op-éénsituatie afgenomen. Dit om de privacy van de jongere voldoende te waarborgen. Het in een één-op-éénsituatie aanbieden van een enquête is een belangrijke factor om sociaal wenselijkheid, zeker bij gevoelige delictvragen, zoveel mogelijk te reduceren (Nijboer, 1995; Reuband, 1989).

- De gevoelige vragen zijn niet door de interviewer gesteld, maar zijn door de jongere zelf op een computer ingevuld zonder dat de interviewer daarbij meekeek (Thornberry & Krohn, 2000).
- Sterke kanten van CASI zijn: bepaalde fouten worden onmogelijk gemaakt, vragen kunnen niet worden overgeslagen, controle op inconsistente antwoorden.
- Vragen kunnen binnen blokken gerandomiseerd worden, zodat volgorde-effecten worden vermeden (Segers, 1999).

Een ander punt van commentaar op zelfrapportageonderzoek naar delinquent gedrag is dat vaak alleen triviale feiten worden gemeten. In dit onderzoek is daarmee rekening gehouden door niet alleen veelvoorkomende en lichte feiten in de enquête op te nemen, maar ook meer ernstige en minder vaak voorkomende feiten (Nijboer, 1997). In dit onderzoek is gekozen voor voldoende spreiding, zodat zowel lichte en frequent gepleegde delicten als zwaardere vormen van crimineel gedrag zijn gemeten (zie ook Huizinga & Elliott, 1986; Van Kerckvoorde, 1995; Nijboer, 1997).

Om de verschillende onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden zijn in navolging van de WODC MZJ 2005 (Van der Laan & Blom, 2006) de zelfgerapporteerde delicten op twee manieren gebruikt:

- om voor de afzonderlijke delicten de prevalentie, incidentie- en frequentiescores vast te stellen en
- om de relatie van delinquentie met diverse risicofactoren te onderzoeken.

Voor de afzonderlijke delicten is nagegaan hoeveel jongeren in een representatieve steekproef van 10-17-jarigen zeggen te hebben gepleegd en hoe vaak ze dat hebben gedaan. Daartoe zijn de incidentie- en frequentiescores van de gewogen steekproef geanalyseerd. Voor een overzichtelijke weergave zijn de delicten onderverdeeld in hoofdcategorieën.

De mate van participatie aan delinquentie is bij zelfrapportageonderzoeken in de eerste plaats afhankelijk van het aantal delicten waarnaar wordt gevraagd. Naarmate er naar meer typen delicten wordt gevraagd, wordt het totaal aantal personen dat delinquent gedrag meldt hoger. Ook de duur van de periode waarover wordt bevraagd is van invloed: naarmate de referentieperiode langer is, neemt het aantal personen dat een delict heeft gepleegd toe. In het onderhavige onderzoek is voor het bevragen van de frequentie van delinquent gedrag in navolging van Van der Laan en Blom (2007) gekozen voor een referentieperiode van twaalf maanden: onderzoek van Elliott en Huizinga (1989) heeft namelijk uitgewezen dat dit een geschikte periode is. Bij een te lange referentieperiode treden geheugeneffecten op, zoals het vergeten van gebeurtenissen met het gevaar van onderrapportage. Een te korte periode zorgt weer voor andere geheugeneffecten, zoals *telescoping* met het gevaar van overrapportage (Huizinga & Elliott, 1986). Er moet dus een optimum voor de referentieperiode gekozen worden. Elliott en Huizinga (1989) zijn van mening dat een geschikte referentieperiode tussen de zes en twaalf maanden ligt, terwijl twaalf maanden standaard is om de incidentie van delinquentie vast te stellen. De ooit-vraag is bedoeld als filtervraag om het opgeven van delicten te vergemakkelijken (Nijboer, 1995), maar dient ook om de prevalentie vast te stellen. In dit onderzoek wordt zowel de incidentie en de prevalentie van belang geacht. Omdat incidentie meer valide en betrouwbaar is vast te stellen dan prevalentie, baseren ik mij in dit onderzoek met name op de incidentie van delinquent gedrag.

4.3.2 Zelfgerapporteerde delicten

Delinquentie in deze studie heeft betrekking op 39 delicten, verdeeld over zeven categorieën (Tabel 4.4). Voor elk delict is gevraagd of de jongere dit ooit heeft gepleegd (prevalentie). Bij een posi-

tief antwoord is vervolgens gevraagd of en zo ja hoe vaak de jongere het delict in de voorafgaande twaalf maanden heeft gepleegd (incidentie en frequentie).

Vernieling/openbareordedelicten¹⁸⁰

- vernieling;
- bekladden of graffiti;
- discriminatie.¹⁸¹

Vermogensdelicten¹⁸²

- winkeldiefstal;
- overige eenvoudige diefstal;
- heling;
- overige vermogensdelicten.

Agressie of geweldsdelicten¹⁸³

- bedreiging;
- slaan/schoppen zonder verwonding, slaan/schoppen met verwonding;
- bedreigen met bedoeling te stelen, geweld met bedoeling te stelen;
- wapengebruik met verwonding;
- onvrijwillige seks afdwingen;¹⁸⁴
- overige agressiedelicten.

Wapendelicten

Wapenbezit bij het uitgaan.¹⁸⁵

Internetdelicten¹⁸⁶

Illegaal muziek/software downloaden, virussen verspreiden via internet of e-mail, iemand bang maken via sms, e-mail of chatbox.

Drugsdelicten¹⁸⁷

Verhandelen van softdrug, partydrugs en harddrugs.

Overtredingen¹⁸⁸

Vuurwerk afsteken buiten toegestane tijd.

In hoofdstuk 5 worden voor de afzonderlijke delicten de prevalentie-, incidentie- en frequentie-scores gegeven. De prevalentiescores geven aan hoeveel jongeren een specifiek delict ooit hebben

180 Bronnen: oude WODC-vragenlijst (2001); *Crime and Justice Survey 2003* (Hamlyn et al., 2004); vertaling WODC.

181 Bron: Standaard Enquête Daders (Kleiman & Beke, 1992; Ferwerda, 2004); eigen aanvulling.

182 Bronnen: oude WODC-vragenlijst (2001); *Crime and Justice Survey 2003* (Hamlyn et al., 2004); vertaling WODC; eigen aanvulling.

183 Bronnen: oude WODC-vragenlijst (2001); *Crime and Justice Survey 2003* (Hamlyn et al., 2004); Denver Youth Study (Huizinga, 2004); vertaling WODC (2005).

184 Bron: Standaard Enquête Daders (Ferwerda, 2004).

185 Bron: WODC-vragenlijst 2005.

186 Bron: *Crime and Justice Survey 2003* (Hamlyn et al., 2004); WODC-vragenlijst 2005.

187 Bron: *Crime and Justice Survey 2003* (Hamlyn et al., 2004); vertaling WODC (2005).

188 Bron: WODC-vragenlijst 2005.

gepleegd. De incidentiescores geven aan hoeveel jongeren in de voorafgaande twaalf maanden een specifiek delict hebben gepleegd. De frequentiescores geven aan hoe vaak iemand een specifiek delict in de voorafgaande twaalf maanden heeft gepleegd. Omdat in het onderzoek hiervoor een open antwoordcategorie is gebruikt, zijn de scores achteraf ingedeeld in vijf categorieën: 0 keer; 1 keer; 2-4 keer; 5-10 keer; en 11 keer of vaker.

Tabel 4.4 YLS Aruba 2007: Items van zelfgerapporteerde delicten

Schalen	Items Heb je wel eens...
Internetdelicten (4 items)	<ul style="list-style-type: none"> • van het internet software of muziek gehaald terwijl je wist dat dit illegaal was? • met opzet via internet of per e-mail virussen rondgestuurd naar andere computers? • via een sms, e-mail of in een chatbox iemand een bericht gestuurd met de bedoeling hem bang te maken?
Drugsdelicten (3 items)	<ul style="list-style-type: none"> • softdrugs zoals pito (marihuana) verkocht? • party drugs zoals XTC, mushrooms of amfetamine verkocht? • andere harddrugs zoals cocaïne of heroïne verkocht?
Vernieling/ openbareordedelicten (8 items)	<ul style="list-style-type: none"> • expres een auto beschadigd of vernield? • expres de woning van iemand beschadigd of vernield, bijvoorbeeld door een ruit in te gooien? • expres iets anders beschadigd of vernield dat niet van jou was? • muren, rotsen, begraafplaatsen, autos, bussen e.d. beklad met pennen, stiften, een spuitbuis of iets anders? • iemand uitgescholden omdat hij een andere huidskleur had? • iemand uitgescholden omdat hij uit een andere buurt komt? • iemand uitgescholden omdat hij uit een ander land komt? • iemand uitgescholden omdat hij homofiel was?
Vermogensdelicten (twaalf items)	<ul style="list-style-type: none"> • in een winkel prijsjes verwisseld om iets voor minder geld mee te kunnen nemen? • iets uit een winkel meegenomen zonder te betalen dat goedkoper of gelijk was aan 10 florin? • iets uit een winkel meegenomen zonder te betalen dat duurder was dan 10 florin? • iets van school gepikt van (mede)leerlingen, van leerkrachten of van school? • een fiets, scooter, brommer of een quad racer gestolen? • een auto gestolen (bijvoorbeeld om te joyriden)? • iemands zakken gerold en bijvoorbeeld zijn of haar portemonnee, sleutels, iPod, mp3 speler of cellular gestolen? • iets (van iemand) geleend en het opzettelijk niet teruggegeven of opzettelijk verkocht? • iets gekocht waarvan je wist of dacht dat het gestolen was? • iets verkocht waarvan je wist of dacht dat het gestolen was? • iets uit een afgesloten auto gestolen? • ergens ingebroken, bijvoorbeeld in een huis, school, buurtgebouw of iets dergelijks omdat je iets wilde stelen?
Gewelddelicten (11 items)	<ul style="list-style-type: none"> • iemand bedreigd met de bedoeling hem bang te maken? • iemand expres geslagen of geschopt zonder dat die persoon gewond is geraakt? • iemand expres zo geslagen of geschopt dat die persoon daardoor gewond is geraakt? • iemand op straat bedreigd om iets van hem te stelen? • geweld gebruikt om iets van iemand te stelen? • expres iemand met een wapen verwond? • geprobeerd seks te hebben met iemand die niet wilde? • met iemand gevochten omdat hij een andere huidskleur had? • met iemand gevochten omdat hij uit een andere buurt komt? • met iemand gevochten omdat hij uit een ander land komt? • met iemand gevochten omdat hij homofiel was?
Wapendelicten (1 item)	<ul style="list-style-type: none"> • een wapen bij je, met de bedoeling jezelf te beschermen of voor het geval je bij een gevecht betrokken raakt?
Overtredingen (1 item)	<ul style="list-style-type: none"> • vuurwerk afgestoken terwijl dit op dat moment niet mocht?

4.3.3 Indeling van niet delinquenten en delictplegers

Met de resultaten van het zelfrapportageonderzoek is het mogelijk de participerende jongeren in categorieën in te delen. Deze indeling is van belang om na te gaan welke factoren zijn gerelateerd aan delinquent gedrag in de totale onderzoeksgroep.

Het eerste onderscheid is dat tussen jongeren die al dan niet delinquent gedrag hebben gerapporteerd. Voor het onderzoek naar de aan delinquentie gerelateerde factoren (zie hoofdstukken 6 en 7) en voor het kunnen ontwikkelen van een effectief criminaliteitspreventiebeleid (zie hoofdstuk 8) is het vervolgens van belang een onderscheid te maken tussen jongeren die zich weinig of vaak met delinquentie bezighouden dan wel die zich met ernstige vormen bezighouden. In het onderhavige onderzoek wordt een onderscheid gemaakt tussen lichte en zware delinquentie (Nijboer, 1997; Van der Laan & Blom, 2006). Bij lichte delinquentie gaat het om jongeren die een enkele keer een licht delict hebben gepleegd en bij zware delinquentie gaat het om jongeren die vaak lichte of die een of meerdere zware delicten hebben gepleegd.

De delictplegers zijn onderscheiden met behulp van een delinquentieschaal (Van der Laan & Blom, 2006). Bij deze schaal wordt naast verschillende typen delicten ook rekening gehouden met de frequentie en de ernst van gepleegde delicten. De jongeren die aangaven dat ze in het afgelopen jaar een delict hebben gepleegd, zijn onderscheiden van degenen die in de voorafgaande twaalf maanden geen delicten hebben gepleegd. Vervolgens zijn de jongeren die in de voorafgaande twaalf maanden wel een delict hebben gepleegd onderverdeeld naar ernst. Het onderscheid tussen licht en zwaar delinquente jongeren is gemaakt op basis van de ernst en de frequentie van de gepleegde delicten. De score op de delinquentieschaal bepaalt het onderscheid tussen licht en zwaar delinquente jongeren.

Constructie van de delinquentieschaal

Voor de constructie van de delinquentieschaal zijn de antwoorden op 37 delicten gebruikt.¹⁸⁹ Daarbij is uitgegaan van delicten gepleegd in de voorafgaande twaalf maanden. Er zijn drie groepen geconstrueerd: niet, licht en zwaar delinquente jongeren. De jongeren die aangeven in de voorafgaande twaalf maanden geen delicten te hebben gepleegd, zijn geclassificeerd als niet delinquenten. Hiertoe zijn ook de jongeren gerekend die wel eens, maar niet in de voorafgaande twaalf maanden een delict hebben gepleegd. De groep delinquenten die resteerde zegt in de voorafgaande twaalf maanden minstens één delict te hebben gepleegd. Binnen deze groep is een onderscheid gemaakt tussen licht en zwaar delinquente jongeren. Er is rekening gehouden met de ernst en de frequentie van de gepleegde delicten door in de eerste plaats voor iedere jongere per delict een ernstscore en een frequentiescore te berekenen. Vervolgens zijn ernst en frequentie vermenigvuldigd. Dit leverde per delict een ernst*frequentiescore op. De som van deze scores leverde voor elke jongere een score op de delictschaal op. Een lage score op deze schaal betekent dat de jongere geen of weinig lichte delicten heeft gepleegd, een hoge score duidt op veel lichte en/of ernstige delicten. Door te kijken naar de score op de delinquentieschaal kan een onderscheid worden gemaakt tussen licht en zwaar delinquente jongeren.

Ernstscore

Voor de berekening van de ernstscore is uitgegaan van twee criteria: de strafdreiging en de mate van zeldzaamheid van voorkomen van het delict. De ernst van een misdrijf kan worden vastgesteld aan de hand van de strafdreiging die aan de delictomschrijving is gegeven door de wetgever. Binnen dezelfde delictomschrijving kan echter hetgeen gebeurd is meer of minder ernstig zijn

¹⁸⁹ De volgende delicten zijn buiten beschouwing gelaten: illegaal downloaden en vuurwerk afsteken.

(Nijboer, 1997). In een zelfrapportagestudie zonder nadere omschrijving van wat is gebeurd is een ernstscore alleen op basis van de strafdreiging derhalve niet zinvol. Een andere optie is dat ernstige delicten in ieder geval zeldzame delicten moeten zijn (Nijboer, 1997) in de zin dat ze weinig voorkomen in de onderzoeksgroep. Indien deze zeldzame delicten ook een hoge strafdreiging (bijvoorbeeld 48 maanden of meer) hebben, kunnen deze benoemd worden als ernstige delicten. In dit onderzoek is er in navolging van Van der Laan en Blom (2006) ervan uitgegaan dat wanneer delicten door minder dan 3% van de jongeren werd gerapporteerd (in het afgelopen jaar), het om zeldzame delicten gaat.

In totaal zijn er negentien delicten die door minder dan 3% van de jongeren worden gerapporteerd. Drie daarvan hebben een strafdreiging van minder dan 48 maanden, deze worden niet als een ernstig delict gecategoriseerd. Het betreft de delicten vechten vanwege andere huidskleur, vechten vanwege afkomst uit een ander land en vechten vanwege seksuele geaardheid.

Voor elk delict is een ernstscore berekend. Lichte delicten krijgen de score 1 en zware delicten krijgen de score 3.

In Tabel 4.5 wordt een overzicht gegeven van de toegekende ernstscore van de delicten.

Tabel 4.5 YLS Aruba 2007 (N=1077): Ernstscore van lichte en zware delicten

Lichte delicten (weging = 1)	Zware delicten ^a
bericht sturen om bang te maken	virussen rondsturen
uitschelden: huidskleur	softdrugs
vechten: huidskleur	partydrugs
uitschelden: andere buurt	harddrugs
vechten: andere buurt	woning beschadigd
uitschelden: seksuele geaardheid	winkeldiefstal meer dan 10 florin
vechten: seksuele geaardheid	fiets, brommer, scooter, quadracr gestolen
voertuig beschadigd	auto gestolen
iets anders beschadigd	iets uit een afgesloten auto gestolen
muren e.d. beklad	ingebroken
prijsjes verwisseld	zakkenrollen
winkeldiefstal minder dan 10 florin	bedreigd om te stelen
iets op school/werk gestolen	geweld gebruikt om te stelen
verduistering	geslagen, persoon gewond
heling kopen	iemand met een wapen verwond
heling verkopen	onvrijwillige seks
bedreigd om bang te maken	
geslagen, persoon niet verwond	
wapen bij het uitgaan	
uitschelden: ander land	
vechten: ander land	

^a Het betreft delicten met een prevalentie <3% en een strafdreiging van minimaal 48 maanden, met uitzondering van verwonden met wapen (wel prevalentie van <3%), maar geen strafdreiging van 48 maanden) en slaan wel verwonding (prevalentie >3% en geen strafdreiging van 48 maanden), deze delicten zijn op inhoudelijke gronden als zware delicten geclassificeerd.

Frequentiescore

De frequentie van plegen heeft betrekking op het aantal keren dat iemand een specifiek delict in de voorafgaande twaalf maanden heeft gepleegd. Daarvoor is een open antwoordcategorie gebruikt (Elliott & Huizinga, 1989). De antwoorden zijn achteraf gecategoriseerd in vijf categorieën: 0 keer; 1 keer; 2-4 keer; 5-10 keer; 11 keer of vaker. Aan elk delict is vervolgens een frequentiescore toegekend. Daarbij wordt het frequent plegen van lichte delicten minder zwaar gewogen dan het frequent plegen van zware delicten. Op die manier kregen jongeren die meerdere typen lichte delicten vaker hebben gepleegd dezelfde score als jongeren die maar één zwaar delict hebben gepleegd.

In Tabel 4.6 staat weergegeven welke frequentiescores er zijn toegekend. Lichte delicten die in de voorafgaande twaalf maanden 1-4 keer gepleegd werden krijgen de score 1 en lichte delicten die in de voorafgaande twaalf maanden vijf keer of vaker werden gepleegd krijgen de score 2. Zware delicten worden op een iets andere manier gecategoriseerd. Zware delicten die in de voorafgaande twaalf maanden één keer werden gepleegd krijgen de score 1. Zware delicten die in de voorafgaande twaalf maanden 2-4 keer werden gepleegd krijgen de score 2, enzovoort.

Tabel 4.6 YLS Aruba 2007: Frequentiescore van lichte en zware delicten

	1 keer	2-4	5-10	≥11
Lichte delicten	1	1	2	2
Zware delicten	1	2	3	4

Delict- en delinquentiescore

Nadat voor elk delict (misdrijf) een ernst- en een frequentiescore is berekend, zijn deze per delict met elkaar vermenigvuldigd. Dit levert voor ieder delict een ernst*frequentiescore op. Deze score varieert van 1 (lichte delicten die hoogstens vier keer werden gepleegd) tot en met 12 (zware delicten die minstens tien keer werden gepleegd). Per jongere is vervolgens een delinquentiescore gemaakt door de ernst*frequentiescores van de verschillende delicten bij elkaar op te tellen (de delinquentieschaal heeft een betrouwbaarheid van $\alpha=.87$). Een lage score betekent dat de jongere geen of alleen lichte delicten heeft gepleegd, terwijl een hoge score duidt op het plegen van veel lichte en/of een of meerdere zware delicten. De delinquentiescore heeft een range van 0 tot 12 (gemiddelde=2.81; standaarddeviatie=7.99).

Lichte en zware delinquenten: definitieve delinquentieschaal

Op de delinquentieschaal is vervolgens een onderscheid gemaakt tussen licht en zwaar delinquenten jongeren. Bij het vaststellen van de grens tussen beide groepen kunnen twee fouten ontstaan (Nijboer, 1997): jongeren die als licht delinquent worden betiteld blijken enkele zware delicten te hebben gepleegd of jongeren die enkele lichte delicten hebben gepleegd, worden als zwaar delinquent betiteld. De kans op deze fouten is zo klein mogelijk gehouden door de grens tussen beide groepen zodanig te kiezen dat minimaal 80% van de jongeren die als licht delinquent zijn benoemd ook alleen maar lichte delicten heeft gepleegd en dat 80% van de jongeren die tot de categorie zwaar delinquent worden gerekend ook zware delicten hebben gepleegd. Dit wordt het beste benaderd door de grens te trekken tussen de delinquentiescores 9 en 10. Op de delinquentieschaal hebben de licht delinquente jongeren een score tussen de 1 en 8 en zwaar delinquente jongeren een score van 9 of hoger. In de praktijk betekent dit dat 85% van de licht delinquente jongeren geen zware misdrijven heeft gepleegd en dat 83% van de zwaar delinquente jongeren een zwaar

misdrijf heeft gepleegd. Door de grens op een andere plek op de schaal te plaatsen neemt het percentage jongeren dat fout wordt ingedeeld toe.

De indeling heeft uiteindelijk opgeleverd dat 61.5% (662) van de jongeren niet delinquent is, 29.1% (313) van de jongeren licht delinquent en 9.5% (102) van de jongeren zwaar delinquent.

4.4 Uitvoering van het onderzoek naar factoren die aan delinquentie zijn gerelateerd

4.4.1 Inleiding

In dit onderzoek zijn factoren gemeten in de domeinen individu, gezin, school, vrienden en vrije tijd en woonomgeving. Het betreft factoren die volgens de literatuur zijn gerelateerd aan delinquentie en die in hoofdstuk 3 zijn beschreven. Voor de meting van de factoren is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van bestaande schalen, die zo mogelijk uit minimaal vier items bestaan. De betrouwbaarheid van deze schalen is vastgesteld door de interne consistentie, uitgedrukt in Cronbachs alpha (α), te berekenen voor de totale onderzoeksgroep. Voor de beoordeling van de α 's zijn de volgende grenzen gehanteerd: $\alpha < .6$ is onvoldoende; $\alpha \geq .6$ is voldoende en α 's tussen .5 en .6 zijn marginaal betrouwbaar. In het onderhavige onderzoek worden schalen waarbij de betrouwbaarheid marginaal is wel gebruikt in de analyses, maar bij de interpretatie van de resultaten is dan wel voorzichtigheid geboden.

De meeste vragen zijn voorgelegd aan alle jongeren in de onderzoeksgroep, behalve enkele vragen op het niveau van het gezin en op het niveau van de school. Op het niveau van het gezin zijn de vragen afzonderlijk gesteld voor vader en moeder. Bij jongeren die geen vader hebben, zijn alleen de vragen met betrekking tot de moeder gesteld en bij jongeren zonder moeder alleen de vragen met betrekking tot de vader. Daarnaast zijn de vragen over school alleen gesteld aan de schoolgaande jongeren.

4.4.2 Individuele factoren

In de YLS Aruba 2007 zijn de volgende factoren gemeten:

- achtergrondkenmerken van jongeren;
- het psychosociaal functioneren, inclusief hinderlijk gedrag;
- alcohol/drugsgebruik;
- slachtofferschap.

Achtergrondkenmerken van de jongeren¹⁹⁰

De achtergrondkenmerken van jongeren waarover bij de prevalentie van zelfgerapporteerde delicten wordt gerapporteerd zijn: sekse, leeftijd en opleidingsniveau.

Er zijn verschillende methoden gebruikt om de achtergrondkenmerken van de jongeren te meten:

- de sekse van de jongere is vastgesteld door de enquêteur;
- de leeftijd is vastgesteld door te vragen naar de geboortedatum;
- de opleidingsgraad is vastgesteld door aan de jongere te vragen welke school of opleiding hij op het moment volgt.

¹⁹⁰ Bronnen: WODC MZJ 2005; eigen aanvulling.

Hinderlijk gedrag

De incidentie van hinderlijk gedrag is in dit onderzoek gemeten met vier items die afkomstig zijn uit de vragenlijst van Moffitt en Silva (1988). De items hebben betrekking op het opzettelijk vernielen van eigen bezittingen, hinderlijk bellen, sms-en of e-mailen en op het uit de klas zijn gestuurd. De oorspronkelijke antwoordopties zijn omgezet in dichotome scores (wel of geen hinderlijk gedrag). De vier items vormen met elkaar de schaal hinderlijk gedrag, waarvan de betrouwbaarheid voldoende bleek te zijn ($\alpha=.60$). Een hoge score op de schaal hinderlijk gedrag betekent dat dit kenmerk in relatief sterke mate voorkomt bij jongeren.

Psychosociale problemen en prosociaal gedrag

Psychosociale problemen en prosociaal gedrag zijn gemeten met de Nederlandse versie van de *Strengths and Difficulties Questionnaire* (SDQ) (Goodman, 1997, 1999; Van Widenfelt, Goedhart, Treffers, & Goodman, 2003). Deze vragenlijst heeft vier schalen van psychosociale problemen (emotionele problemen; hyperactief gedrag; gedragsproblemen en problemen met leeftijdgenoten) en prosociaal gedrag, waarmee een indeling kan worden gemaakt in normaal, preklinisch en klinische scores. Iedere schaal is een somscore van vijf items met drie antwoordcategorieën (niet waar; een beetje waar; zeker waar) en heeft een mogelijke range van 0 tot 10. Alle schalen zijn gepoold in de richting van het construct, wat bijvoorbeeld betekent dat een hoge score op prosociaal gedrag inhoudt dat jongeren relatief veel prosociaal gedrag rapporteren. Tabel 4.7 biedt een overzicht van de zes schalen die betrekking hebben op het hinderlijk gedrag en het psychosociale functioneren van de jongeren.

Uit Nederlandse validatiestudies van de SDQ bij een normale populatie van Nederlandse kinderen en adolescenten in de leeftijd 8-16 jaar blijkt dat de betrouwbaarheid van de zelfrapportage voor drie van de vijf schalen voldoende is (Muris, Meesters, Schouten, & Hoge, 2004; Van Widenfelt et al., 2003; Van der Laan & Blom, 2006). Voor de schalen gedragsproblemen en problemen met leeftijdgenoten blijken de betrouwbaarheden marginaal. In het huidige onderzoek zijn de betrouwbaarheden als volgt: prosociaal gedrag ($\alpha=.64$), emotionele problemen ($\alpha=.64$), gedragsproblemen ($\alpha=.50$), hyperactiviteit ($\alpha=.58$) en problemen met leeftijdsgenoten ($\alpha=.29$). De betrouwbaarheid van alle schalen is acceptabel, met uitzondering van de schaal problemen met leeftijdsgenoten. Deze zal dan ook niet worden gebruikt in dit onderzoek.

Tabel 4.7 YLS Aruba 2007: Items van hinderlijk gedrag en psychosociaal functioneren

Schalen	Items
Hinderlijk gedrag (4 items)	Heb je wel eens met opzet dingen van jezelf beschadigd of vernield? Heb je wel eens iemand lastig gevallen door op te bellen (gekke dingen te zeggen door de telefoon of iemand bellen en snel opleggen)? Heb je wel eens iemand lastig gevallen door hinderlijk te sms-en (messaging) of e-mails te sturen? Ben je ooit uit de klas gestuurd?
Prosociaal gedrag (5 items)	Ik probeer aardig te zijn tegen anderen. Ik houd rekening met hun gevoelens. Ik deel makkelijk met anderen (snoep, speelgoed, potloden enzovoort). Ik help iemand die zich heeft bezeerd, van streek is of zich ziek voelt. Ik ben aardig tegen jongere kinderen. Ik bied vaak anderen aan hun te helpen (ouders, leerkrachten, kinderen).
Emotionele problemen (5 items)	Ik ben rusteloos, ik kan niet lang stilzitten. Ik zit constant te wiebelen of te friemelen. Ik ben snel afgeleid, ik vind het moeilijk me te concentreren. Ik denk na voor ik iets doe. Ik maak af waar ik mee bezig ben. Ik kan mijn aandacht er goed bij houden.
Hyperactief gedrag of aandachtsproblemen (5 items)	Ik heb vaak hoofdpijn, buikpijn, of ik ben misselijk. Ik pieker veel. Ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen. Ik ben zenuwachtig in nieuwe situaties. Ik verlies makkelijk mijn zelfvertrouwen. Ik ben voor heel veel dingen bang, ik ben snel angstig.
Gedragsproblemen (5 items)	Ik word erg boos en ben vaak driftig. Ik doe meestal wat me wordt opgedragen. Ik vecht vaak. Het lukt mij anderen mensen te laten doen wat ik wil. Ik word er vaak van beschuldigd dat ik lieg of bedrieg. Ik neem dingen weg die niet van mij zijn thuis, op school of op andere plaatsen
Problemen met leeftijds- genoten (5 items)	Ik ben nogal op mijzelf. Ik speel meestal alleen of bemoei mij niet met anderen. Ik heb minstens één goede vriend of vriendin. Andere jongeren van mijn leeftijd vinden mij over het algemeen aardig. Andere kinderen of jongeren pesten of treiteren mij. Ik kan beter met volwassenen opschieten dan met jongeren van mijn leeftijd.

Alcohol- en drugsgebruik

Alcohol- en drugsgebruik zijn gemeten met vragen afkomstig uit het Peilstationonderzoek (Monshouwer, Van Dorsselaer, Gorter, Verdurmen, & Volleberg, 2004). Bij alcoholgebruik is afzonderlijk voor week- en weekeindedagen nagegaan op hoeveel dagen iemand alcohol drinkt. Het aantal dagen dat iemand doordeweeks (maandag tot en met donderdag) en in het weekeinde (vrijdag tot en met zondag) alcohol drinkt is achteraf gehercodeerd tot twee categorieën, namelijk: geen enkele dag; en één of meerdere dagen door de week, resp. in het weekeinde. Drugsgebruik is gemeten door te vragen hoe vaak een jongere softdrugs heeft gebruikt in de voorafgaande twaalf maanden. Deze variabele softdrugsgebruik is gehercodeerd in drie categorieën: nog nooit gebruikt; wel eens gebruikt maar niet in de voorafgaande twaalf maanden; en in de voorafgaande twaalf maanden minstens één keer gebruikt. Verder is aan de jongeren gevraagd of ze op één dag of avond wel eens drugs en alcohol tegelijk gebruiken (alcohol en drugs). De gebruikte antwoordcategorie is dichotoom (nee/ja).

Slachtofferschap

In het onderzoek is ten aanzien van vier delicten (poging tot) diefstal, bedreiging, bedreiging met wapen en mishandeling gevraagd of de jongeren daar de afgelopen twaalf maanden slachtoffer van zijn geweest. Bij een bevestigend antwoord zijn enkele vervolgvragen gesteld die betrekking

hebben op de omstandigheden. De vragen zijn afkomstig uit de Crime and Justice Survey 2003 (Hamlyn et al., 2004) en zijn vertaald door het WODC.

Tabel 4.8 YLS Aruba 2007: Items van slachtofferschap

Schalen	Items
Slachtofferschap: type (4 items)	<p>Heeft iemand in de afgelopen twaalf maanden wel eens iets van je proberen te stelen?</p> <p>Heeft iemand je in de afgelopen twaalf maanden wel eens bedreigd met slaan of schoppen zonder dat je echt werd aangevallen of mishandeld?</p> <p>Heeft iemand je in de afgelopen twaalf maanden wel eens bedreigd met een wapen, bijvoorbeeld met een schaar, een stuk hout, een mes, een pistool of iets anders?</p> <p>Heeft iemand je in de afgelopen twaalf maanden wel eens zo geslagen of geschopt dat je daardoor gewond bent geraakt (bijvoorbeeld blauwe plekken, bloedneus, blauw oog of ernstiger verwondingen)?</p>
Slachtofferschap: vervolgvragen (5 items)	<p>Bij stelen: de laatste keer dat je dit meemaakte, wat heeft die persoon toen van je gestolen?</p> <p>Bij bedreigen: de laatste keer dat je dit meemaakte, waar gebeurde dat?</p> <p>Bij bedreigen: de laatste keer dat je dit meemaakte, was die persoon?</p> <p>Bij slaan met verwonding: de laatste keer dat je dit meemaakte, waar gebeurde dat?</p> <p>Bij slaan met verwonding: de laatste keer dat je dit meemaakte, was die persoon?</p>

4.4.3 Gezinsfactoren

De in dit onderzoek gemeten factoren die betrekking hebben op het domein gezin zijn:

- gezinskenmerken: gezinssituatie, grootte van het gezin, de sociaal-economische status (SES) en de gezinsmobiliteit;
- de relatie tussen de jongere en zijn ouders en van de opvoedingsstijl van ouders.

Gezinskenmerken

Bij gezinssituatie¹⁹¹ gaat het om een- en tweeloudergezinnen. In de vragenlijst is gevraagd of de (biologische) ouders van de jongere getrouwd zijn of samenwonen, gescheiden zijn, één ervan overleden is of dat er sprake is van een andere situatie. De scores zijn achteraf gehercodeerd in twee categorieën: tweeloudergezin en eenoudergezin. Kinderen uit een eenoudergezin waarbij de ouders zijn gescheiden en kinderen van wie een van de ouders is overleden, zijn vanwege het kleine aantal kinderen waarvan een van beide ouders is overleden samengevoegd.

De grootte van het gezin is gemeten met de vraag: Hoeveel personen wonen er bij jou in huis (jezelf meegerekend)? Achteraf zijn de antwoorden van de jongeren ingedeeld in twee categorieën: gezinnen met vier of meer kinderen en gezinnen met één tot en met drie kinderen.

Voor de sociaal-economische situatie is de kinderen gevraagd of vader en moeder betaald werk hebben. Om de sociaal-economische status van het gezin te kunnen bepalen zijn de antwoorden van vader en moeder gecombineerd. De variabele heeft betrekking op de werksituatie van vader en moeder. Aan de jongeren is gevraagd of de ouders betaald werk hadden. De oorspronkelijke vier antwoordopties (ja, nee: huisman/huisvrouw, nee: werkloos, nee: arbeidsongeschikt) zijn gehercodeerd tot dichotome scores (wel of geen werk). Daarna zijn de afzonderlijke scores voor vader en moeder gecombineerd. De uiteindelijke factor werk/huishouden heeft drie categorieën: beide ouders geen werk; een van beide ouders werk; beide ouders werk.

De verhuisgeneigdheid is in dit onderzoek gemeten met de vraag: Hoe vaak ben je in je leven verhuisd?¹⁹² De oorspronkelijke vier antwoordcategorieën zijn gehercodeerd tot drie opties (0 keer, 1-2 keer, 3 keer of vaker).

191 Bron: WODC MZJ 2005 (Van der Laan & Blom, 2006).

192 Bron: *Peterborough Youth Study* (Wickström, 2002); vertaling WODC.

Opvoedingsstijl van ouders

Aan de jongeren die niet bij hun biologische vader of moeder wonen, maar bij wie wel een vader- of moederfiguur in huis woont, hebben de vragen betrekking op deze vader- of moederfiguur.

Verskillende onderzoeken hebben aangetoond dat er verschillen zijn in opvoedingsstijlen en -gedrag tussen vaders en moeders en dat de stijlen van vaders en moeders niet per definitie gelijk zijn. In verschillende studies waarin de effecten van moeders en vaders apart zijn gemeten, zijn ook verschillende effecten voor delinquentie gevonden. Deze bevindingen onderstrepen het belang om de kenmerken voor moeders en vaders apart te meten (Van Widenfelt et al., 2008). In het onderhavige onderzoek is dit dan ook gedaan. Opvoedingsstijl is gemeten met de kindversie van de Egena Minnen Beträffande Uppfostran (EMBU), van oorsprong een Zweedse vragenlijst, ontwikkeld door Perris, Jacobsson, Lindström, Von Knorring, & Perris (1980). De in dit onderzoek gebruikte kindversie (EMBU-C) is ontwikkeld om de perceptie van kinderen en adolescenten van de opvoedingsstijlen van hun ouders te meten (Markus, Lindhout, Boer, Hoogendijk, & Arrindell, 2003). De EMBU-C bevat de factoren emotionele warmte, verwerping en overbescherming. De respondenten antwoorden op een 5-punts Likertschaal, met de volgende antwoordopties: nooit, zelden, soms, vaak en (bijna) altijd.

Emotionele warmte wordt gekenmerkt door het geven van speciale aandacht, het belonen van goed gedrag en het bieden van steun, affectie en onvoorwaardelijke liefde. Deze schaal bevat achttien items, met een betrouwbaarheid van $\alpha=.91$ voor vaders en $\alpha=.88$ voor moeders. Hogere scores voor emotionele warmte corresponderen met ouders die hun kinderen emotionele warmte en aandacht geven door affectie en interesse te tonen en door steun, begrip en beloning te geven. De schaal is een somscore van de 18 items.

Afwijzing heeft betrekking op vijandigheid, het geven van straf, kleineren en het uitten van beschuldigingen. De schaal voor afwijzing bevat zeventien items, met een betrouwbaarheid van $\alpha=.83$ voor vaders en $\alpha=.82$ voor moeders. Hogere scores van afwijzing corresponderen met een hard en onvriendelijk gedrag van de ouders, zoals onnodig straffen van hun kinderen. De schaal is een somscore van de zeventien items.

Overbescherming wordt gekarakteriseerd door angst en bezorgdheid voor de veiligheid van het kind, het inspelen op schuldgevoelens en intrusief gedrag. De schaal bevat twaalf items, met een betrouwbaarheid van $\alpha=.69$ voor vaders en $\alpha=.61$ voor moeders. De schaal is een somscore van de twaalf items. Hogere scores corresponderen met overbescherming.

Tabel 4.9 YLS Aruba 2007: Items van opvoedingstijl van ouders

Schalen	Items
Emotionele warmte (18 items)	<p>Heb je het gevoel dat je vader/moeder van je houdt?</p> <p>Geeft je vader/moeder op een eerlijke manier straf?</p> <p>Als je iets stoms hebt gedaan, kun je het dan weer goedmaken met je vader/moeder?</p> <p>Knuffelt je vader moeder je wel eens?</p> <p>Als het slecht met je gaat, probeert je vader/moeder je dan te troosten of te helpen?</p> <p>Wil je vader/moeder weten hoe je cijfers op school zijn?</p> <p>Heb je het gevoel dat je vader/moeder je wel wil helpen als je iets moeilijks moet doen?</p> <p>Laat je vader/ moeder duidelijk merken dat hij/zij van je houdt?</p> <p>Denk je dat je vader/moeder rekening houdt met wat jij ergens van vindt?</p> <p>Heb je het gevoel dat je vader/moeder graag bij je is?</p> <p>Vind je dat je vader/moeder probeert om jou een fijne jeugd te bezorgen waarin je van alles leert?</p> <p>Zegt je vader/moeder wel eens dat je iets heel goed gedaan hebt?</p> <p>Probeert je vader/moeder je te helpen en begrijpen als je verdrietig bent?</p> <p>Vindt je vader/moeder je goed zoals je bent?</p> <p>Heeft je vader/moeder belangstelling voor je hobbys en wat jij leuk vindt?</p> <p>Heb je het gevoel dat je vader/moeder en jij elkaar mogen?</p> <p>Als je iets heel erg goed doet, merk je dan dat je vader/moeder het knap van je vinden?</p> <p>Laat je vader/moeder merken dat hij/zij van je houdt, door je bijv. te omhelzen of te knuffelen?</p>
Afwijzing (17 items)	<p>Geeft je vader/moeder je ook om kleine dingen straf?</p> <p>Ben je wel eens teleurgesteld in je vader/moeder omdat je niet krijgt wat je wilt hebben?</p> <p>Denk je dat je vader/moeder te streng voor je is?</p> <p>Wanneer er anderen bij zijn, geeft je vader/moeder je dan wel eens op je kop of slaat je vader/moeder je wel eens?</p> <p>Slaat je vader/moeder je vaker dan je verdient?</p> <p>Wanneer je vader/moeder vraagt mee te helpen in de huishouding en je doet dit niet, wordt je vader/moeder dan boos?</p> <p>Krijg je van je vader/moeder overal de schuld van?</p> <p>Zegt je vader/moeder wel eens: iemand die zo groot is als jij doet zoiets niet meer?</p> <p>Krijg je wel eens straf van je vader/moeder terwijl je niets verkeerd hebt gedaan?</p> <p>Als er iets gebeurd is thuis, geeft je vader/moeder dan vooral jou de schuld?</p> <p>Doet je vader/moeder wel eens hard en onvriendelijk tegen je?</p> <p>Geeft je vader/moeder je wel eens om kleine dingen straf?</p> <p>Geeft je vader/moeder je wel een zomaar een klap?</p> <p>Word je wel eens door je vader/moeder geslagen?</p> <p>Doet je vader/moeder wel eens zo tegen je dat je je klein voelt?</p> <p>Geeft je vader/moeder dingen aan je broer(s) en zus(sen) die jij niet krijgt?</p> <p>Is je vader/moeder wel eens boos of verdrietig op je zonder te zeggen waarom?</p>
Overbescherming (twaalf items)	<p>Mag je dingen niet van je vader/moeder die je klasgenoten wel mogen omdat je vader/moeder bang is dat er iets met je gebeurt?</p> <p>Maakt je vader/moeder zich druk om wat je na schooltijd doet?</p> <p>Maakt je vader/moeder zich heel erg zorgen of je gezond bent?</p> <p>Als je iets gedaan hebt wat niet mag, doet je vader moeder daar dan zo verdrietig over dat je je rot of schuldig gaat voelen?</p> <p>Als je vader/ moeder verdrietig is, heb je dan het gevoel dat het je schuld is?</p> <p>Als je een geheimje hebt, wil je vader/moeder dan dat je het vertelt?</p> <p>Zegt je vader/moeder wel eens dingen als: Als je dat doet maak je me verdrietig?</p> <p>Voel jij je wel eens een slecht kind als je dingen doet die van je vader/moeder niet mogen?</p> <p>Vind je dat je vader/moeder veel van je verwacht als het gaat om rapportcijfers en sportprestaties en zo?</p> <p>Doet je vader/moeder wel eens moeilijk als je slordig bent of te gemakkelijk bent in je doen en laten?</p> <p>Vindt je vader/moeder het belangrijk met wat voor soort vriendjes/ vriendinnetjes jij omgaat?</p> <p>Vind je dat je vader/moeder overdreven bang is dat jou iets zal overkomen?</p>

De opvoedingsstijl van ouders heeft in de YLS Aruba 2007 naast warmte, afwijzing en overbescherming ook betrekking op ouderlijke supervisie. Supervisie heeft betrekking op het structureren van de leefomgeving van de jongere (thuis, op school en in de buurt) en het nagaan van wat de jongere in deze leefomgeving doet (Dishion & McMahon, 1998). Volgens Stattin en Kerr (2000) superviseren ouders hun kinderen op drie manieren:

- doordat hun kinderen hen spontaan op de hoogte brengen van wat ze doen (openheid van de jongere naar de ouders toe);
- doordat ouders hun kinderen of de vrienden van hun kinderen vragen naar hun gedrag (informereren door ouders);
- doordat ze regels en beperkingen aan het gedrag van hun kinderen stellen (ouderlijke controle).

Een vierde manier van supervisie die kan worden onderscheiden heeft betrekking op de kennis die ouders hebben van wat hun kinderen doen zonder dat ze daar expliciet naar vragen (zie bijvoorbeeld Fletcher, Steinberg, & Williams-Wheeler, 2004), hier passieve supervisie genoemd.

In de YLS Aruba 2007 zijn deze vier manieren van supervisie gemeten. De items hebben overwegend betrekking op het domein van de vrije tijd. De eerste drie supervisieschalen zijn afkomstig uit studies van Stattin en Kerr (2000), in het Nederlands vertaald door Pietersma en Veenstra (2004). De laatste supervisieschaal is van Fletcher, et al. (2004). De eerste drie schalen hebben de volgende vijf antwoordopties: nooit, zelden, soms, vaak en (bijna) altijd. De laatste schaal, passieve supervisie, heeft drie antwoordopties: niets, weinig en veel.

De schaal *openheid jongere* meet de mate waarin de jongere spontaan zijn of haar ouders op de hoogte brengt van vrijetijdsactiviteiten. De schaal is de somscore van vijf items. Een hoge score op de schaal betekent dat de jongere open ten opzichte van zijn of haar ouders over vrijetijdsactiviteiten. De betrouwbaarheid van deze schaal is $\alpha=.60$ voor vaders en $\alpha=.61$ voor moeders.

De schaal *informereren door ouders* meet de mate waarin vader of moeder uit zich- of haarzelf informeert naar de vrijetijdsbezigheden van de jongere door hiernaar te vragen bij de jongere of bij zijn of haar vrienden. De schaal is de somscore van vijf items. Een hoge score op deze schaal betekent dat ouders veel informeren naar activiteiten van hun kind. De betrouwbaarheid van deze schaal is $\alpha=.73$ voor vaders en $\alpha=.68$ voor moeders.

De schaal *ouderlijke controle* meet de mate waarin ouders het gedrag van hun kind proberen te reguleren door hem of haar toestemming te laten vragen voor de vrijetijdsactiviteiten. De schaal is de somscore van vijf items. Een hoge score op deze schaal wil zeggen dat de jongere meent dat hij of zij veel controle van zijn of haar ouders over zijn of haar vrijetijdsactiviteiten ervaart. De betrouwbaarheid van deze schaal is $\alpha=.83$ voor vaders en $\alpha=.76$ voor moeders.

De schaal *passieve supervisie* meet de kennis die vader of moeder heeft van de activiteiten van zijn of haar kind. De schaal is de somscore van vijf items. De vragen gaan over wat vader of moeder weten van wie de vrienden zijn, waar de jongere is na schooltijd, wat hij doet in de vrije tijd, waar hij naartoe gaat als hij uitgaat of waar hij geld aan uitgeeft. Een hoge score op deze schaal betekent dat ouders goed op de hoogte zijn van de activiteiten van hun kind. De betrouwbaarheid van deze schaal is $\alpha=.77$ voor vaders en $\alpha=.71$ voor moeders.

Tabel 4.10 YLS Aruba 2007: Items van relatie met ouders

Schalen	Items
Openheid jongere (5 items)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Praat je uit jezelf met je vader/moeder over hoe jij het doet bij de verschillende vakken op school? 2. Vertel je je vader/moeder hoe het ging op school als je thuiskomt (hoe je verschillende proefwerken hebt gemaakt, je relatie met leraren enzovoort)? 3. Heb je geheimen voor je vader/moeder over wat je doet in je vrije tijd? 4. Verberg je voor je vader/moeder wat je 's avonds laat en in de weekenden doet? 5. Als je 's avonds tot laat bent weg geweest, vertel je dan uit jezelf aan je vader/moeder wat je hebt gedaan als je die avond thuiskomt?
Informerend door ouders (5 items)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Heeft je vader/moeder in de laatste maand gepraat met de ouders van je vrienden? 2. Begint je vader/moeder een gesprek met jou over dingen die jij hebt meegemaakt? 3. Begint je vader/moeder een gesprek met je over de dingen die zijn gebeurd tijdens een gewone schooldag? 4. Is je vader/moeder de afgelopen maand een gesprek met jou begonnen over jou vrije tijd? 5. Praat je vader/moeder met je vrienden als ze bij jou thuis komen?
Ouderlijke controle (5 items)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Heb je de toestemming van je vader/moeder nodig om op een doordeweekse avond tot laat weg te blijven? 2. Moet je het eerst aan je vader/moeder vragen voordat je samen met je vrienden kan beslissen wat jullie gaan doen op een zaterdagavond? 3. Als je 's avonds tot laat bent weg geweest wil je vader/moeder dan dat je uitlegt wat je hebt gedaan en met wie je samen was? 4. Wil je vader/moeder altijd dat je vertelt waar je 's avonds bent, met wie je bent en wat jullie samen doen? 5. Voordat je op een zaterdagavond weg gaat, wil je vader/moeder dan dat je vertelt waar je naar toe gaat en met wie?
Passieve supervisie (5 items)	<p>Hoeveel weten je vader/moeder van de volgende dingen?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wie je vrienden zijn. 2. Waar je bent na schooltijd. 3. Wat je doet in je vrije tijd. 4. Waar je naar toe gaat als je uitgaat. 5. Waar je je geld aan uit geeft.

4.4.4 Factoren in het schooldomein

De in dit onderzoek gemeten factoren die betrekking hebben op het schooldomein zijn:

- de perceptie van de schoolprestaties;
- de ervaren relatie met school;
- probleemgedrag op school (schorsing, spijbelen, zitten blijven).

Schoolprestaties en de ervaren relatie met school

In het onderhavige onderzoek zijn de schoolprestaties gemeten door te vragen hoe de cijfers op het laatste rapport over het algemeen waren (vijf antwoordopties: zeer goed tot zeer onvoldoende). Deze variabele is afkomstig uit het NSCR-schoolproject (Bijleveldt et al., 2003; Weerman, Smeenk, Slotboom, Harland, Den Dijker, Bijleveldt, & Van der Laan, 2003) en is uiteindelijk gehercodeerd tot drie antwoordopties: zeer goed; goed/voldoende; (zeer) onvoldoende.

De ervaren relatie met school is gemeten met de schaal relatie met school. De schaal is afkomstig uit het NSCR-schoolproject (Weerman et al., 2003) en bestaat uit vijf items. Uit het NSCR-schoolproject blijkt dat in een onderzoeksgroep van vmbo-scholieren uit het eerste en derde leerjaar de schaal die uit deze vijf items kan worden gevormd voldoende betrouwbaar is.

De schaal relatie met school is de somscore van de vijf items die elk vijfpunts antwoordopties (helemaal eens tot en met helemaal oneens) hebben. Een hoge score op de schaal betekent dat

iemand een positieve relatie met school ervaart. In dit onderzoek vonden we een betrouwbaarheid van $\alpha = .66$.

Probleemgedrag op school

Delinquent gedrag buiten de school is gerelateerd aan probleemgedrag op school, zoals spijbelen of geschorst zijn vanwege wangedrag (zie bijvoorbeeld Van der Laan, Essers, Huijbregts, & Spaans, 1998).

Voor spijbelen¹⁹³ is gevraagd hoeveel uren de jongere in de afgelopen zes maanden gemiddeld heeft gespijbeld. De jongeren hebben geantwoord op een vijf-puntsschaal (variërend van niet gespijbeld tot meer dan vijf uur per week). Deze is gehercodeerd tot drie categorieën: niet spijbelen; minder dan één uur per week gespijbeld en één uur of meer per week gespijbeld.

Tevens is gevraagd of de jongere in de afgelopen zes maanden is geschorst (schorsing). De antwoordmogelijkheden varieerden van niet tot meer dan vijf dagen (zespuntsschaal). Omdat het aantal jongeren dat wel eens is geschorst in de afgelopen zes maanden klein is, is bij deze variabele achteraf het aantal antwoordopties ingeperkt. Jongeren die aangaven niet te zijn geschorst kregen de score 0 en jongeren die wel zijn geschorst de score 1.

Tabel 4.11 YLS Aruba 2007: Items van factoren in het schooldomein

Schalen	Items
Schoolprestaties (4 items)	Als je denkt aan je laatste rapport, hoe waren dan je schoolprestaties over het algemeen? Ben je op school weleens blijven zitten? Hoe vaak ben je blijven zitten? Doe je de klas waar je nu in zit voor de eerste of de tweede keer?
Probleemgedrag op school (2 items)	Ben je de laatste 6 maanden wel eens van school geschorst? Hoeveel lesuren heb je in de laatste zes maanden gemiddeld per week gespijbeld?
Relatie met school (5 items)	Ik ga met plezier naar school. Ik verveel me op school. Ik heb een leuke school. Ik zou liever op een andere school willen zitten. Op school voel ik mij thuis.

4.4.5 Factoren in de domeinen vrienden en vrijetijd

De in dit onderzoek gemeten factoren die betrekking hebben op de domeinen vrienden en vrijetijd zijn het hebben van delinquente vrienden en het hebben van gestructureerde en ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten.

Delinquente vrienden

Delinquent gedrag van vrienden is gemeten met zes items, die zijn overgenomen van de WODC MZJ 2005 (Van der Laan & Blom 2006). De vragen zijn een bewerking van de schaal delinquente vrienden uit het NSCR-schoolproject (Weerman et al., 2003) en zijn voor het onderhavige onderzoek aangepast aan de Arubaanse context. De antwoorden zijn gegeven op een vierpuntsschaal (geen één, sommigen, de meesten, allemaal). Uit een factoranalyse kwam een éénfactorstructuur naar voren met een eigenwaarde van 3.14 en een verklaarde variantie van 52%: factorladingen varieerden van .64 tot .77. De schaal delinquentie vrienden is een somscore van deze zes items

193 Bron: Trimbos Peilstation onderzoek (Monshouwer, Van Dorsselaer, Gorter, Verdurmen, & Vollebergh, 2003).

en heeft een betrouwbaarheid van $\alpha=.81$). Naarmate iemand een hogere score heeft op de schaal heeft hij of zij meer delinquente vrienden.

Tabel 4.12 YLS Aruba 2007: Items van de factor delinquente vrienden

Schaal	Items
Delinquente vrienden (6 items)	<p>Heb je vrienden/vriendinnen die in de afgelopen twaalf maanden wel eens:</p> <ul style="list-style-type: none"> • iets op straat hebben vernield (bijvoorbeeld een ruit ingegooid, een verkeersbord, lantaarnpaal of iets anders beschadigd)? • iets wat goedkoper was dan 10 florin uit een winkel meegenomen hebben zonder te betalen (bijvoorbeeld een tijdschrift, snoep, snacks, drinken, make-up, geld of iets anders)? • iets wat duurder was dan 10 florin uit een winkel meegenomen hebben zonder te betalen (bijvoorbeeld een horloge, cd's/dvd's, een zonnebril, parfum, een fles alcohol, geld of iets anders)? • ergens hebben ingebroken, bijvoorbeeld in een huis, school of centro di bario (buurtcentrum)? • iemand zo hard geslagen dat daar iemand bij gewond is geraakt (bijvoorbeeld een bloedneus, blauw oog of ergere verwondingen)? • met de politie in aanraking zijn geweest omdat zij werden verdacht van een strafbaar feit?

Vrijetijdsactiviteiten¹⁹⁴

In dit onderzoek zijn meerdere typen vrijetijdsactiviteiten gemeten. De vragen zijn deels afkomstig uit de WODC MZJ 2005 en aangepast aan de Arubaanse situatie. Het betreft:

- vrijetijdsactiviteiten doordeweeks (gestructureerd/ongestructureerd);
- vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde (gestructureerd/ongestructureerd);
- geen vrijetijdsactiviteiten.

Tabel 4.13 YLS Aruba 2007: Items van de factor vrijetijd

Schaal	Items
Vrijetijdsactiviteiten (5 items)	<ul style="list-style-type: none"> • Als je overdag (of na schooltijd) thuis bent, met wie ben je daar dan meestal? • Als je doordeweeks (dat is van maandag tot en met donderdag) buiten schooltijd buitenshuis bent, waar ben je dan meestal? • Als je doordeweeks (dat is van maandag tot en met donderdag) buitenshuis bent, waar ben je dan meestal? • Als je doordeweeks weggaat, hoe lang ben je dan meestal weg van huis? • Als je tijdens het weekeinde (dat is vrijdag tot en met zondag) thuis bent, met wie ben je daar dan meestal?

De antwoorden zijn achteraf in vijf typen vrijetijdsactiviteiten ingedeeld:

- ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten (doordeweeks en in het weekeinde): deze kenmerken zich door het samen zijn met vrienden zonder een (duidelijke) afspraak over de tijd die men met elkaar doorbrengt en waarbij toezicht niet of slechts in zeer beperkte mate aanwezig is. Het betreft hier activiteiten als bij vrienden thuis zijn, op straat, de kroeg of het café, nachtclub of (house)party;
- gestructureerde vrijetijdsactiviteiten (doordeweeks en in het weekeinde): deze kenmerken zich door een (impliciete) afspraak over de duur van de tijdsbesteding en de aanwezigheid van toezicht. Het gaat om activiteiten in het kader van sportclub, jeugdvereniging of bioscoopbezoek.
- geen vrijetijdsactiviteiten.

194 Bron: NSCR scholierenenquête (2003).

4.5 Analyseplan

In dit onderzoek zijn verschillende analysemethoden toegepast. De gegevens zijn gewogen naar sekse en leeftijd ten behoeve van de representativiteit. Hier volgt een korte beschrijving van de analyses die voor de beantwoording van de onderzoeksvragen zijn gebruikt.

In hoofdstuk 5 worden de volgende vragen beantwoord:

1. Wat is de prevalentie, incidentie en frequentie van delinquent gedrag van jongeren van 10-17 jaar in Aruba?
2. Zijn er verschillen tussen de verschillende subgroepen (geslacht, leeftijd en opleidingsniveau) en zo ja, welke?
Naast de beschrijvende statistieken voor de prevalentie, incidentie en frequentie van delinquentie zijn de verschillen tussen de subgroepen getoetst met χ^2 -toetsen.

In hoofdstuk 6 wordt de derde deelvraag beantwoord:

3. Wat is de incidentie van en in welke mate komen factoren voor die mogelijk gerelateerd zijn aan jeugddelinquentie en welke verschillen zijn er naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau in scores op de diverse (risico)factoren tussen de subgroepen in een representatieve onderzoeksgroep van 10-17-jarige Arubaanse jongeren?
Naast de beschrijvende statistieken voor de incidentie van en de mate waarin factoren voorkomen die geacht worden gerelateerd te zijn aan delinquentie, zijn verschillen tussen subgroepen getoetst met χ^2 -toetsen en t-toetsen voor onafhankelijke waarnemingen. Om een indruk te krijgen van de grootte van verschillen, is Cohen's d berekend.

In hoofdstuk 7 worden de vierde en de vijfde deelvraag beantwoord:

4. Welke werking hebben de factoren waarvan in hoofdstuk 6 is gebleken dat zij gerelateerd zijn aan jeugddelinquentie in Aruba: hebben ze een risico- of een promotieve werking of juist beide?
5. In hoeverre gaat aan cumulatie van risicofactoren over verschillende domeinen gepaard met een toename in het aantal (zwaar) delinquente jongeren en andersom: in hoeverre is een cumulatie van promotieve factoren gerelateerd aan niet delinquente jongeren? Ook wordt onderzocht welke verschillen er zijn tussen jongens en meisjes en tussen 10-13-jarigen en 14-17-jarigen.

Om te bepalen welke factoren een risico- of een promotieve factor zijn, of wellicht beide, zijn in navolging van Van der Laan en Blom (2006) met behulp van multinominale logistische regressieanalyse per factor voor de lichte en zware delinquenten de odds ratios¹⁹⁵ berekend. De niet-delinquenten zijn voor deze berekening als referentiecategorie gebruikt. Afhankelijk van de score op de schaal kan er sprake zijn van een risico of promotieve werking. De significante odds ratios worden besproken, waarbij ook de sterkte van de samenhang wordt aangegeven. De mate van samenhang met delinquentie wordt als volgt gedeut: zwak ($1 \leq OR < 3$), gemiddeld ($3 \leq OR < 5$) en sterk ($OR \geq 5$) (Chen, Cohen, & Chen, 2010).

¹⁹⁵ Een *odds ratio* geeft de relatieve kans op delinquentie aan die jongeren met een bepaald kenmerk (bijvoorbeeld een risicofactor) hebben ten opzichte van jongeren bij wie dit kenmerk afwezig is. Een odds ratio van 1 betekent dat er geen verschil is, een odds ratio groter dan 1 wil zeggen dat de jongere met het kenmerk een grotere kans heeft om delinquent te zijn dan jongeren zonder dat kenmerk. Een odds ratio tussen 0 en 1 wil zeggen dat de jongere een relatief kleinere kans heeft om delinquent te zijn. Wanneer in de tabellen een minteken is aangegeven voor de odds ratio betekent dit dat het de kans op delinquentie verkleint, dus een promotieve werking heeft.

Een factor is promotief wanneer bij aanwezigheid van deze factor de kans dat iemand tot de groep licht of zwaar delinquenten behoort kleiner is dan dat hij tot de groep niet-delinquenten behoort. Daarentegen is er sprake van een risicowerking wanneer bij aanwezigheid van de factor de kans dat iemand bij de groep licht of zwaar delinquenten behoort groter is dan de kans dat hij tot de groep niet-delinquenten behoort.

Voor zover mogelijk zijn de factoren die op een continue schaal gemeten werden in drie categorieën ingedeeld (getrichotomiseerd), waarbij een deel een risicowerking veronderstelt (laagste of hoogste 25% van de verdeling), een deel neutraal is (de middelste 50% van de verdeling) en een deel een promotieve werking veronderstelt (laagste of hoogste 25% van de verdeling) (Van der Laan & Blom, 2006; Stouthamer-Loeber et al., 1993, 2002). Sommige factoren zijn bij de operationalisering al in drie categorieën ingedeeld, andere factoren zijn getrichotomiseerd aan de hand van een cut-offscore op basis van de hoogste en laagste 25% en de interkwartielrange (middelste 50% van de verdeling). Voor enkele factoren bleek een driedeling niet mogelijk door aanzienlijke scheefheid van de distributie van scores.

Voor die factoren waarbij al een driedeling aanwezig is, is de originele driedeling gehanteerd. Het gaat hierbij om de variabelen die betrekking hebben op middelengebruik (alcoholgebruik in het weekeinde en drugsgebruik) en school (schoolprestaties en spijbelen). De factoren die zijn getrichotomiseerd aan de hand van een cut-offscore hebben betrekking op psychosociaal functioneren, relatie met en opvoedingsstijlen van ouders, relatie met school en delinquent gedrag van vrienden. De cut-offscores voor deze factoren zijn die scores die in de totale onderzoeksgroep in de buurt van de percentielscores P25 en P75 liggen (Stouthamer-Loeber et al., 1993, 2002).

Voor die variabelen waarbij een lage score duidt op de aanwezigheid van veel problemen op het psychosociaal vlak, de afwezigheid van supervisie of het ervaren van weinig relatie (zoals het geval is bij prosociaal gedrag, controle over de vrijetijdsactiviteiten door vader of moeder, openheid over de vrijetijdsactiviteiten naar vader en moeder en emotionele warmte van vader of moeder) zijn scores in het eerste 25%-segment gecategoriseerd als risicowerking, in het middelste segment als neutrale werking en scores boven het 25%-segment als promotieve werking. Bij die factoren waarbij een lage score juist duidt op de afwezigheid van problemen of een gebrekkige opvoedingsstijl (bijvoorbeeld hyperactief gedrag en aandachtsproblemen, gedragsproblemen of afwijzing door vader en moeder) is juist het omgekeerde gedaan: het eerste 25%-segment is gecategoriseerd als promotieve werking en het bovenste 25%-segment als risicowerking. Bij een aantal factoren bleek alleen een tweedeling mogelijk. Daardoor is niet meer langs empirische weg te onderzoeken of een factor een risico inhoudt of promotief is. Op theoretische gronden kan hier in sommige gevallen echter wel een uitspraak over gedaan worden. Ten slotte is voor alle risico- en promotieve factoren bepaald of de uitkomsten afhankelijk zijn van sekse en leeftijd.

Het grote aantal significante (tweezijdige) toetsen dat wordt uitgevoerd vergroot het risico op kans-kapitalisatie, wat wil zeggen dat er een verband wordt gevonden terwijl sprake is van een schijnverband. Om dit risico te verkleinen, zijn alleen die relaties meegenomen waarbij een statistisch significante relatie van $p < .001$ is gevonden.

Om de relatie te onderzoeken tussen het aantal promotieve en risicofactoren in meerdere domeinen en de mate van delinquentie is dezelfde werkwijze gevolgd als door Van der Laan en Blom (2006) is toegepast, die grotendeels is gebaseerd op die van Stouthamer-Loeber et al. (1993, 2002). Voor ieder individu is een totaalscore gemaakt van de promotieve en risicofactoren waarvan in de voorafgaande hoofdstukken is gebleken dat deze gerelateerd zijn aan delinquentie bij jongeren in

de leeftijd van 10-17 jaar in Aruba. In het totaal gaat het om 24 factoren, verdeeld over vier domeinen (individu, gezin, school, en vrienden en vrije tijd). Per domein is een somscore berekend van de promotieve en de risicofactoren in het betreffende domein. De somscores zijn vervolgens in drie delen gesplitst op P25 en P75. In de onderste 25% van de verdeling is sprake van overwegend promotieve factoren. Jongeren die hierin vallen krijgen op dat domein een domeinscore van -1. In de bovenste 25% van de verdeling is overwegend sprake van risicofactoren. Jongeren die hierin vallen krijgen een domeinscore van +1. De middelste 50% wordt benoemd als neutraal. De jongeren die hierbinnen vallen krijgen de score 0. Vervolgens zijn de scores van de vier domeinen bij elkaar opgeteld. Dat leverde de totaalscore op van domeinen met promotieve of risicofactoren. De range van de cumulatieve score gaat van -4 tot +4.

De totaalscore geeft voor iedere jongere de balans weer tussen het aantal domeinen waarop overwegend risicofactoren zijn en het aantal domeinen waarop overwegend promotieve factoren zijn:

- een lage score betekent dat er meer domeinen zijn met overwegend promotieve factoren. Het minimum is -4 wat betekent dat op vier domeinen overwegend promotieve factoren zijn;
- een hoge score betekent dat er meer domeinen aanwezig zijn met overwegend risicofactoren. De score +4 betekent dat op vier domeinen sprake is van overwegend risicofactoren;
- bij de score 0 is sprake van een neutrale score: dit betekent dat de risico- en promotieve in evenwicht zijn.

Vanwege ontbrekende waarden is het voor 141 jongeren niet mogelijk om de totaalscore te berekenen. Deze jongeren zijn uit de analyse gelaten. De analyse heeft dus betrekking op 936 jongeren.

5 Zelfgerapporteerde jeugddelinquentie in Aruba

5.1 Inleiding

Een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie vereist in de eerste plaats dat wordt uitgegaan van een beeld van jeugdcriminaliteit dat is gebaseerd op empirische evidentie. Ook de toepassing van het risicofactorenmodel benadrukt expliciet het belang van empirisch onderzoek ter ondersteuning van beleids- en programmaontwikkeling, en niet alleen ten behoeve van de sociale wetenschap zelf (zie hoofdstukken 1 en 3). Ten behoeve van dit onderzoek is jeugddelinquentie gemeten met de *Youth Lifestyle Survey Aruba 2007*, een representatief zelfrapportageonderzoek waaraan 1077 jongeren hebben deelgenomen.¹⁹⁶ Met de resultaten, die in dit hoofdstuk worden beschreven, wordt een antwoord verkregen op de onderzoeksvragen:

- Wat is de prevalentie, incidentie en frequentie van delinquent gedrag van jongeren van 10-17 jaar in Aruba?
- Zijn er verschillen tussen de verschillende subgroepen (geslacht, leeftijd en opleidingsniveau) en zo ja, welke?

In de volgende paragraaf wordt eerst ingegaan op de aard en indeling van delicten en delinquentie. Vervolgens worden de resultaten beschreven van het onderhavige zelfrapportageonderzoek voor de totale onderzoeksgroep en worden achtereenvolgens verschillen in sekse, leeftijd en opleidingsniveau beschreven.

Een van de kenmerken van jeugddelinquentie is dat slechts een kleine groep regelmatig delinquent gedrag vertoont en dat delinquentie, zowel in omvang en ernst, bij de meeste jongeren beperkt blijft. In dit hoofdstuk wordt nagegaan of dit ook voor Arubaanse jongeren geldt.

Op basis van de verkregen resultaten was het mogelijk de jongeren in te delen in groepen niet-delinquenten, licht en zwaar delinquenten. Deze resultaten worden beschreven in paragraaf 5.6. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting en discussie.

5.2 Delicten en delinquentie

5.2.1 Indeling delicten en delinquentie

Delinquentie of criminaliteit is het plegen van door de overheid strafbaar gesteld gedrag dat kan leiden tot een geldboete of een gevangenisstraf (al dan niet aangevuld met strafrechtelijke maatregelen). Een strafbaar feit (delict) kan zowel een handeling of juist het nalaten daarvan omvatten. De meeste strafbaarstellingen staan in het Wetboek van Strafrecht van Aruba (AB 1991 no. GT 50). Daarnaast zijn strafbaarstellingen opgenomen in bijzondere wetten, zoals de Wapenverordening, de Wegenverkeersverordening en de Landsverordening verdovende middelen. Strafbare feiten of delicten zijn te verdelen in geweldsdelicten, vermogensdelicten en overige delicten. Ze worden voorts onderscheiden in:

- overtredingen: schendingen van regels die de maatschappij ordenen, zoals veel van de verkeers-overtredingen, zwartrijden en vuurwerk afsteken buiten de daarvoor bestemde periode. Het zijn

¹⁹⁶ Zie hoofdstuk 4 voor de beschrijving van de *Youth Lifestyle Survey Aruba 2007*.

relatief licht strafbare feiten, ten aanzien waarvan de maximum straf kan oplopen tot één jaar hechtenis. In tegenstelling tot bij misdrijven zijn bij overtredingen voorbereidende handelingen of poging tot onderneming van een overtreding niet strafbaar gesteld;

- misdrijven: zijn zwaardere feiten die moreel onaanvaardbaar worden gevonden, zoals moord, diefstal, inbraak, mishandeling, beroving en verkrachting, waarbij de maximale straf kan oplopen tot dertig jaar. Misdrijven worden naar ernst onderscheiden in:
 - lichte misdrijven: strafbare feiten met een wettelijke strafdreiging van minder dan vier jaar;
 - middelzware misdrijven: strafbare feiten met een wettelijke strafdreiging van vier jaar tot acht jaar;
 - zware misdrijven: strafbare feiten met een wettelijke strafdreiging van meer dan acht jaar.

Delicten en delinquentie worden, afhankelijk van de doelstelling, op verschillende manieren geclassificeerd. In de WODC Recidive Monitor (Wartna, Blom, & Tollenaar, 2008) worden delicten naar aard en ernst ingedeeld naar aanleiding van de strafdreiging:

- *relatief lichte criminaliteit*: feiten met een strafdreiging van minder dan vier jaar;
- *middelzware criminaliteit*: alle feiten met een strafdreiging van vier tot acht jaar;
- *zware criminaliteit*: feiten met een strafdreiging van meer dan acht jaar.

Deze indeling zegt vanwege de strafdreigingen weliswaar iets over de door de samenleving gepercipieerde ernst van de delicten, maar is voor wetenschappelijk onderzoek naar oorzaken en ontwikkeling van (jeugd)delinquentie minder relevant. Het Wetboek van Strafrecht is immers geen catalogus waar het maatschappelijk kwaad volledig staat vermeld, aldus Van de Bunt (2003), die in zijn rede aangeeft hoe vroeger de opvattingen van de strafwetgever over goed en kwaad volledig leken te sporen met de morele opvattingen binnen de samenleving, maar dat juist criminologisch onderzoek naar de totstandkoming van strafbaarstellingen heeft geleerd hoe selectief de keuze van de wetgever soms kan zijn. Ook de wetenschap dat veel delinquenten een voorgeschiedenis hebben van probleemgedrag en lichtere normoverschrijdingen is volgens Van de Bunt (2003) een argument om het belang te relativeren van de door de strafwetgever getrokken grenzen: 'Als antisociaal gedrag op vroege leeftijd een voorspeller is voor het plegen van misdrijven op latere leeftijd dan is het beter om – uit oogpunt van criminaliteitsbestrijding – te reageren op deze eerste signalen.' In het wetenschappelijk onderzoek naar jeugddelinquentie is daarom het accent verlegd naar de ontwikkeling van antisociaal gedrag (zie hoofdstuk 3).

5.2.2 Welke delicten worden door jongeren gepleegd?

Jongeren maken zich in het algemeen vooral schuldig aan kleine vergrijpen; ernstige en geweldadige delicten komen weinig voor. Dit beeld ontstaat zowel uit zelfrapportageonderzoeken als uit de geregistreerde criminaliteit. De meeste delicten zijn vermogensdelicten, zoals vernieling van eigendommen en diefstal. Wanneer jongeren zich al schuldig maken aan geweldsdelicten, dan betreft het meestal de minder ernstige vormen, zoals vechten. Uit zelfrapportageonderzoeken is gebleken dat jongeren veel meer en een veel grotere variëteit aan delicten plegen dan blijkt uit de geregistreerde criminaliteit. Om die redenen zijn officiële cijfers – zoals de registraties bij politie en justitie wel worden aangeduid – niet representatief (Gibbons & Krohn, 1991).

Uit de ontwikkelings- en levensloopcriminologie is bekend geworden dat:

- de meeste jongeren een variëteit aan delicten plegen en geen specialisten zijn die zich beperken tot een bepaald type delict (Capaldi & Patterson, 1996; Farrington, 1991b; Lacourse, Dupéré, & Loeber, 2008; Piquero, 2000; Piquero, Farrington, & Blumstein, 2003);

- in het algemeen tot het twintigste levensjaar een toename in diversificatie van delicten plaatsvindt: als er een nieuwe vorm bij komt, blijven de andere vormen in het assortiment. Vanaf het twintigste levensjaar neemt het aantal vormen af en vindt er specialisatie plaats (Piquero, Pateroster, Mazerolle, Brame, & Dean, 1999);
- bij bepaalde typen ernstige delinquenten in de levensloop wel degelijk sprake is van specialisatie (Farrington, Loeber, Joliffe, & Pardini, 2008; Lacourse, 2008) en dat specialisatie vooral samengaat met de ernst van het gepleegde feit. Dit komt vooral voor bij plegers van ernstige geweldsdelicten en minder bij plegers van vermogensdelicten;
- crimineel handelen een onderdeel is van een breder spectrum (groter syndroom) van antisociaal gedrag, waartoe ook zwaar alcoholgebruik, roekeloos rijden, risicovol seksueel gedrag, pesten en spijbelen behoren. Daders vertonen niet alleen verschillend delinquent gedrag, maar ook verschillend problematisch en antisociaal gedrag (Farrington, 1991a);
- bij verschillende leeftijden verschillende soorten delinquentie horen. Zo wordt inbraak meestal voorafgegaan door winkeldiefstal en volgt het plegen van een overval op inbraak (LeBlanc & Frechette, 1989).

Delicten en overtredingen hangen sterk samen met leeftijdgebonden omstandigheden. Twaalfminners maken zich vooral schuldig aan brandstichting (35%), zedenmisdrijven en vandalisme (18-19%), diefstal, eenvoudige mishandeling, inbraak en verkrachting (12-14%) (Loeber & Farrington, 2001). Adolescenten houden zich vooral bezig met diefstal, eenvoudige mishandeling, beroving, inbraak, brandstichten, vermogensdelicten en statusdelicten (Espiritu, Huizinga, Crawford, & Loeber, 2001), die gekoppeld zijn aan de status van kind-zijn. Dit betreft gedragingen die op zich geen delicten zijn, maar die wel reden tot gerechtelijke interventie kunnen worden indien ze worden gepleegd door een minderjarige. Voorbeelden zijn spijbelen, weglopen en het drinken van alcohol. Hoewel in het kader van het IVRK statusdelinquentie is aangemerkt als discrimina-toir en ongewenste criminalisering van het gedrag van jongeren, is vanuit preventieoverwegingen van belang dat er een duidelijk verband is aangetoond tussen statusschendingen en later delinquent gedrag. Statusdelinquentie kan een opstap vormen naar ernstige vormen van delinquentie, vooral als ze zich al op jonge leeftijd voordoet (Lipsey & Derzon, 1998; Loeber, & Dishion, 1983; Loeber, Farrington, & Wassenbusch, 1998). Zo is spijbelen geïdentificeerd als een van de belangrijkste vroege signalen voor latere delinquentie en slechte schoolprestaties. Van spijbelende jongeren is bekend geworden dat zij acht keer zo veel risico hebben om delinquent te worden dan niet-spijbelende jongeren (Henry & Huizinga, 2005).

5.3 Prevalentie en incidentie voor de totale groep

Voor het onderhavige zelfrapportageonderzoek is gekozen voor een individuele benadering en is een steekproef getrokken uit het de Bevolkingadministratie van Aruba. Het is uiteindelijk uitgevoerd onder 1077 jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar en heeft representatieve gegevens voor deze leeftijdsgroep opgeleverd.

De meting van de zelfgerapporteerde jeugddelinquentie heeft in het onderhavige onderzoek betrekking op 38 delicten. In de eerste plaats is nagegaan of de onderzoeksgroep ooit wel eens een van deze delicten heeft gepleegd. Deze vraag betreft de prevalentie van jeugddelinquentie. Uit Tabel 5.1 blijkt dat 62.5% van de Arubaanse jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar aangeeft ooit wel eens een van de 38 delicten te hebben gepleegd. De meeste meldingen betreffen illegaal muziek en software downloaden (34%) en vuurwerk afsteken buiten de toegestane periode (31%). Wanneer

illegaal downloaden en vuurwerk afsteken buiten beschouwing worden gelaten, geeft 51% van de jongeren aan ooit een van de resterende 36 delicten te hebben gepleegd.

Tabel 5.1 YLS Aruba 2007 (N=1077): Prevalentie van zelfgerapporteerde delicten

		Abs.	%
Internetdelicten	Illegaal software of muziek gedownload	366	34.0
	Virussen rondgestuurd	37	3.4
	Bericht gestuurd om bang te maken	159	14.8
Vernieling/openbare orde delicten	Voertuig beschadigd of vernield	73	6.8
	Woning beschadigd of vernield	45	4.2
	Iets anders beschadigd	77	7.2
	Muren, rotsen, begraafplaatsen, bussen beklad	198	18.4
	Uitschelden huidskleur	79	7.3
	Uitschelden afkomst: andere buurt	77	7.2
	Uitschelden seksuele geaardheid	136	12.6
Vermogensdelicten	Prijsjes verwisseld	119	11.1
	Iets ≤10 florin uit winkel gestolen	156	14.5
	Iets ≥10 florin uit winkel gestolen	41	3.8
	Iets gestolen van school of werk	149	13.8
	Fiets, brommer, scooter, quadracar gestolen	20	1.9
	Auto gestolen (joy riding)	8	0.7
	Verduistering	78	7.2
	Zakken gerold	42	3.9
	Heling kopen	61	5.7
	Heling verkopen	41	3.9
	Iets uit auto gestolen	17	1.6
	Ingebroken	19	1.8
Gewelddelicten	Vechten huidskleur	14	1.3
	Vechten afkomst: andere buurt	47	4.4
	Vechten afkomst: ander land	25	2.3
	Vechten seksuele geaardheid	32	2.9
	Iemand bedreigd, om bang te maken	11	1.1
	Geslagen, persoon niet gewond	144	13.4
	Geslagen, persoon gewond	81	7.5
	Iemand bedreigd op straat om te stelen	150	13.9
	Geweld gebruikt om te stelen	12	1.1
	Iemand met wapen verwond	28	2.6
Wapenbezit	Onvrijwillige seks	14	1.3
	Wapenbezit bij het uitgaan	63	5.9
Drogsdelicten	Softdrugs verhandeld	12	1.2
	Partydrugs verhandeld	3	0.3
	Harddrugs verhandeld	5	0.5
Overtredingen	Vuurwerk afsteken	332	30.8
Totaal delicten			
Eén of meer van de bovenstaande feiten		673	62.5
Eén of meer van de bovenstaande feiten (exclusief illegaal downloaden en vuurwerkdelicten)		548	50.9

Met weglaten van illegaal downloaden en vuurwerk afsteken, zijn de vijf meest voorkomende delicten:

- muren, rotsen, bussen beklad (graffiti – openbareordedelict): ruim 18%;
- bericht gestuurd om bang te maken (internet delict): bijna 15%;
- iets van minder dan 10 florin uit een winkel gestolen (vermogensdelict): 14.5%;
- iets gestolen van school of werk (vermogensdelict): bijna 14%;
- iemand uitschelden wegens seksuele geaardheid (openbareordedelict): bijna 13%.

Hierbij valt op dat er voornamelijk lichtere vergrijpen worden gerapporteerd en dat gewelddelicten in de top vijf ontbreken.

De volgende delicten worden het minst vaak gerapporteerd (rond 1% of minder) :

- auto stelen (vermogensdelict)
- iemand bedreigen om bang te maken (gewelddelict)
- geweld gebruikt om te stelen (gewelddelict)
- vechten wegens een andere huidskleur (gewelddelict)
- onvrijwillige seks (gewelddelict/zedendelict).

Drugsdelicten worden eveneens nauwelijks gerapporteerd (minder dan 1procent).

Cijfers die betrekking hebben op delicten die ooit (prevalentie) zijn gepleegd, zeggen weinig over de huidige situatie. Niet bekend is immers wanneer de jongeren de gemelde feiten hebben gepleegd. De vervolgvragen zijn daarom gericht op delicten die zijn gepleegd in de voorafgaande twaalf maanden.¹⁹⁷ We spreken in dit geval van de incidentie van jeugddelinquentie.

Tabel 5.2 geeft de resultaten weer van de delicten die de jongeren hebben gemeld in de laatste twaalf maanden. Uit de tabel blijkt onder meer het volgende:

- iets meer dan de helft (53%) van de jongeren geeft aan in de afgelopen twaalf maanden één of meer van de 38 delicten te hebben gepleegd;
- 27.5% van de jongeren was betrokken bij illegaal downloaden van software en muziek;
- ruim 22% van de jongeren was betrokken bij vuurwerk afsteken in een periode dat dit verboden is;
- wanneer deze delicten buiten beschouwing worden gelaten, meldt 39% van de jongeren (4 op de 10) de afgelopen twaalf maanden één of meer van de overgebleven 36 delicten te hebben gepleegd.

¹⁹⁷ Omdat de Youth Lifestyle Survey in september 2007 is afgenomen, heeft de incidentie betrekking op september 2006 tot augustus/september 2007.

Tabel 5.2 YLS Aruba 2007 (N=1077): Incidentie van zelfgerapporteerde delicten

		Abs.	%
Internetdelicten	Illegaal software of muziek gedownload	296	27.5
	Virussen rondgestuurd	26	2.4
	Bericht gestuurd om bang te maken	110	10.2
Vernieling/openbare orde delicten	Voertuig beschadigd of vernield	45	4.2
	Woning beschadigd of vernield	25	2.3
	Iets anders beschadigd	48	4.5
	Muren, rotsen, begraafplaatsen, bussen beklad	138	12.8
	Uitschelden huidskleur	50	4.6
	Uitschelden afkomst: andere buurt	51	4.8
	Uitschelden afkomst: ander land	68	6.3
	Uitschelden seksuele geaardheid	92	8.5
Vermogensdelicten	Prijsjes verwisseld	80	7.4
	Iets ≤10 florin uit winkel gestolen	81	7.5
	Iets ≥10 florin uit winkel gestolen	26	2.4
	Iets gestolen van school of werk	100	9.3
	Fiets, brommer, scooter, quad racer gestolen	14	1.3
	Auto gestolen (joy riding)	6	0.6
	Verduistering	59	5.4
	Zakken gerold	26	2.4
	Heling kopen	42	3.9
	Heling verkopen	31	2.9
	Iets uit auto gestolen	12	1.1
	Ingebroken	13	1.2
	Vechten huidskleur	9	0.9
	Vechten afkomst: andere buurt	34	3.1
Gewelddelicten	Vechten afkomst: ander land	13	1.2
	Vechten seksuele geaardheid	20	1.8
	Iemand bedreigd, om bang te maken	109	10.1
	Geslagen, persoon niet gewond	108	10.1
	Geslagen, persoon gewond	54	5.0
	Iemand bedreigd op straat om te stelen	8	0.8
	Geweld gebruikt om te stelen	8	0.7
	Iemand met wapen verwond	14	1.3
	Onvrijwillige seks	9	0.8
	Wapenbezit	49	4.6
Drogsdelicten	Softdrogs verhandeld	8	0.8
	Partydrogs verhandeld	1	0.1
	Harddrogs verhandeld	3	0.3
Overtredingen	Vuurwerk afsteken	239	22.2
Totaal delicten			
Eén of meer van de bovenstaande feiten		568	52.8
Eén of meer van de bovenstaande feiten (exclusief illegaal downloaden en vuurwerkdelen)		416	38.6

Delicten die gedurende de twaalf maanden voorafgaande aan het onderzoek het meest zijn gepleegd:

- bijna 13% van de jongeren heeft muren, rotsen, bussen, begraafplaatsen beklad (openbareordedelict);
- ruim 10% van de jongeren heeft een bericht gestuurd via internet met de bedoeling om iemand anders bang te maken (internetdelict);
- ruim 10% van de jongeren heeft iemand bedreigd met de bedoeling hem of haar bang te maken (gewelddelict);
- ruim 10% van de jongeren heeft iemand geslagen zonder dat die persoon verwond is geraakt (gewelddelict);
- ruim 9% van de jongeren heeft iets gestolen op school of op het werk (vermogensdelict);
- 8.5% heeft iemand uitgescholden vanwege seksuele geaardheid (openbareordedelict).

Drugsdelicten worden over de afgelopen twaalf maanden nauwelijks gerapporteerd (minder dan 1%). Ook de volgende delicten worden nauwelijks gerapporteerd (rond 1% of minder):

- een auto stelen, bijvoorbeeld om er mee te joyriden (vermogensdelict);
- geweld gebruikt om te stelen (gewelddelict);
- iemand bedreigd op straat om te stelen (vermogensdelict);
- onvrijwillige seks (gewelddelict/zedendelict);
- vechten vanwege huidskleur (gewelddelict);
- uit een auto gestolen (vermogensdelict);
- ergens ingebroken (vermogensdelict).

5.4 Prevalentie en incidentie, onderscheid naar subgroepen

5.4.1 Prevalentie en incidentie, onderscheid naar sekse

In het onderzoek is nagegaan of er verschillen zijn in incidentie en soorten delicten tussen jongens en meisjes.¹⁹⁸ In Tabel 5.3 valt in de eerste plaats op dat meer jongens delicten plegen dan meisjes: 56.5% van de jongens en 48.5% van de meisjes in de leeftijd van 10-17 jaar in Aruba geeft aan dat zij in de voorafgaande twaalf maanden bij delicten betrokken zijn geweest. Wanneer het illegaal downloaden en vuurwerk afsteken buiten beschouwing worden gelaten, dan meldt ruim 41% van de jongens en 35.5% van de meisjes bij delicten betrokken te zijn geweest.

Delicten die jongens en meisjes ongeveer even vaak plegen zijn: prijsjes verwisselen, winkeldiefstal van meer dan 10 florin en zakkenrollen.

Voorts valt op dat er maar drie delicten zijn aangetroffen die door meisjes vaker worden gepleegd dan door jongens. Het betreft: bericht sturen om bang te maken (internetdelict), muren, rotsen e.d. bekladden (graffiti: openbareordedelict) en bedreigen om bang te maken (gewelddelict).

Er zijn geen delicten aangetroffen die uitsluitend door meisjes worden gepleegd. Fiets, brommer, scooter of quad racer gestolen en op straat bedreigen om te stelen blijken daarentegen delicten die exclusief door jongens worden gepleegd.

Grote verschillen tussen jongens en meisjes zijn aangetroffen ten aanzien van de volgende delicten:

- woning beschadigd of vernield;
- uitschelden vanwege seksuele geaardheid;

¹⁹⁸ Van der Laan en Blom (2006) hebben bij het onderscheid tussen verschillende groepen alleen gekeken naar significante verschillen bij delicten die in de gehele onderzoeksgroep meer dan 2% voorkomen (afgaande op delicten gepleegd in het afgelopen jaar). Deze benadering is hier gevolgd.

- heling (verkopen);
- iets uit (afgesloten) auto stelen;
- vechten vanwege een andere huidskleur.

Deze delicten worden minimaal drie keer vaker door jongens gerapporteerd dan door meisjes.

Tabel 5.3 YLS Aruba 2007 (N=1077): Incidentie van zelfgerapporteerde delicten, onderscheid naar sekse (%)

		Jongens (579)		Meisjes (498)		x ²	p	d
		Abs.	%	Abs.	%			
Internetdelicten	Illegaal software of muziek gedownload*	176	30.6	121	24.1	5.594	.018	.15
	Virussen rondgestuurd	16	2.8	9	1.8	1.15	.284	.07
	Bericht gestuurd om bang te maken	53	9.2	56	11.2	1.130	.288	.07
Vernieling/ open- bareorde delicten	Voertuig beschadigd of vernield**	33	5.7	12	2.4	7.439	.006	.17
	Woning beschadigd of vernield**	22	3.8	3	0.6	12.258	.000	.22
	Iets anders beschadigd**	39	6.8	9	1.8	15.571	.000	.24
	Muren, rotsen, begraafplaatsen, bussen beklad	67	11.6	71	14.2	1.547	.214	.08
	Uitschelden huidskleur	27	4.7	22	4.4	0.057	.811	.15
	Uitschelden afkomst: andere buurt	30	5.2	21	4.2	0.614	.433	.05
	Uitschelden afkomst: ander land	39	6.8	30	6.0	0.283	.595	.03
	Uitschelden seksuele geaardheid**	72	12.5	20	4.0	24.920	.000	.31
	Prijsjes verwisseld	44	7.6	36	7.2	0.080	.777	.02
Vermogensdelicten	Iets ≤10 florin uit winkel gestolen**	56	9.7	25	5.0	8.727	.003	.18
	Iets ≥10 florin uit winkel gestolen	13	2.3	13	2.3	0.126	.722	.02
	Iets gestolen van school of werk*	64	11.1	37	7.4	4.420	.036	.13
	Fiets, brommer, scooter, quad racer gestolen**	14	2.4	0	0.0	12.359	.000	.22
	Auto gestolen (joy riding)	4	0.7	2	0.4	0.422	.516	.04
	Verduistering	36	6.3	23	4.6	1.443	.230	.07
	Zakken rollen	16	2.8	10	2.0	0.703	.402	.05
	Heling kopen*	30	5.2	12	2.4	5.685	.017	.15
	Heling verkopen**	26	4.5	5	1.0	11.881	.001	.21
	Iets uit auto gestolen**	11	1.9	1	0.2	7.112	.008	.16
Gewelddelicten	Ingebroken	10	1.7	3	0.6	2.917	.088	.10
	Vechten huidskleur**	8	1.4	1	0.2	4.584	.032	.13
	Vechten afkomst: andere buurt**	26	4.5	8	1.6	7.458	.006	.17
	Vechten afkomst: ander land	9	1.6	4	0.8	1.319	.251	.07
	Vechten seksuele geaardheid	15	2.6	5	1.0	3.825	.051	.12
	Iemand bedreigd, om bang te maken	51	8.9	58	11.6	2.184	.139	.09
	Geslagen, persoon niet gewond*	68	11.8	40	8.0	4.377	.036	.13
	Geslagen, persoon gewond*	38	6.6	16	3.2	6.518	.011	.16
	Iemand bedreigd op straat om te stelen**	8	1.4	0	0.0	7.023	.008	.16
	Geweld gebruikt om te stelen	6	1.0	2	0.4	1.507	.220	.08
	Iemand met wapen verwond	11	1.9	3	0.6	3.589	.058	.12
	Onvrijwillige seks	5	0.9	4	0.8	0.016	.900	.01

		Jongens (579)		Meisjes (498)		x ²	p	d
		Abs.	%	Abs.	%			
Wapenbezit	Wapenbezit bij het uitgaan**	36	6.3	13	2.6	8.318	.004	.18
Drugsdelicten	Softdrugs verhandeld	4	0.7	4	0.7	0.038	.845	.01
	Partydrugs verhandeld	1	0.2	0	0.0	0.872	.350	.06
	Harddrugs verhandeld	2	0.3	1	0.2	0.212	.646	.03
Overtredingen	Vuurwerk afsteken**	176	30.6	63	12.6	50.170	.000	.04
Totaal delicten								
Eén of meer van de bovenstaande feiten		325	56.5	243	48.5			
Eén of meer van de bovenstaande feiten (excl. illegaal downloaden en vuurwerkdelen)		238	41.3	178	35.5			

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$

De top zeven van meest voorkomende delicten (Tabel 5.4) betreft lichte vergrijpen: wapen- en drugsdelicten en andere zwaardere delicten komen bij zowel jongens en meisjes niet in de top zeven voor.

Tabel 5.4 YLS Aruba (N=1077): Meest gerapporteerde delicten, onderscheid naar sekse

Jongens	Meisjes
1. illegaal downloaden: 30.6%	1. illegaal downloaden: 24.1%
2. vuurwerk afsteken: 30.6%	2. bekladden/graffiti: 14.2%
3. uitschelden seksuele geaardheid: 12.5%	3. vuurwerk afsteken: 12.6%
4. geslagen, persoon niet gewond: 11.8%	4. bedreigen/bang maken: 11.6%
5. bekladden/graffiti: 11.6%	5. bericht sturen/bang maken: 11.2%
6. gestolen school/werk: 11.1%	6. geslagen, persoon niet gewond: 8%
7. bericht sturen/bang maken: 9.2%	7. gestolen school/werk: 7.4%

5.4.2 Prevalentie en incidentie, onderscheid naar leeftijd

In Tabel 5.5 staan de resultaten van de incidentie van jeugddelinquentie in Aruba, waarbij een onderscheid is gemaakt naar twee leeftijdsgroepen: de 10-13-jarigen en de 14-17-jarigen.¹⁹⁹ Uit de tabel valt op te maken dat jongeren in de oudere leeftijdsgroep veel vaker bij het plegen van een delict zijn betrokken dan jongeren van 10-13 jaar.²⁰⁰ In totaal 71% van de oudere leeftijdsgroep heeft aangegeven in de voorafgaande twaalf maanden betrokken te zijn geweest bij een delict. Dat is ruim twee keer zo veel als de jongere leeftijdsgroep, waarvan 32% een delict rapporteert. Ook als illegaal downloaden en vuurwerk afsteken buiten beschouwing worden gelaten is de oudere leeftijdsgroep (veel) vaker bij delinquentie betrokken: 23% van de leeftijdsgroep 10-13 jaar heeft dan een van de resterende 36 delicten gepleegd en 53% van de jongeren in de leeftijdsgroep 14-17. Er is geen enkel delict gevonden ten aanzien waarvan de incidentie bij jongeren in de leeftijd van 10-13 jaar hoger is dan bij de oudere groep.

De jongere kinderen zijn in de afgelopen twaalf maanden niet betrokken geweest bij het stelen van een auto, diefstal met geweld, onvrijwillige seks en drugsdelicten.

¹⁹⁹ Net als bij onderscheid tussen jongens en meisjes (Tabel 5.5) is in navolging van Van der Laan en Blom (2006) voor het onderscheid naar leeftijd alleen gekeken naar delicten die in de totale groep meer dan 2% voorkomen.

²⁰⁰ Voor het gemak wordt hier ook ten aanzien van tien- en elfjarigen gesproken van delicten, hoewel kinderen van deze leeftijd strafrechtelijk niet aansprakelijk zijn (zie paragraaf 2.3.2).

Tabel 5.5 YLS Aruba 2007 (N=1077): Incidentie van zelfgerapporteerde delicten, onderscheid naar leeftijd (%)

		10-13 jaar (N=510)		14-17 (N=567)		x ²	p	d
		Abs.	%	Abs.	%			
Internetdelicten	Illegaal software of muziek gedownload**	58	11.4	239	42.2	127.748	.000	.73
	Virussen rondgestuurd**	5	1.0	21	3.7	8.481	.004	.18
	Bericht gestuurd om bang te maken**	27	5.3	83	14.7	25.769	.000	.31
Vernieling/ openbare orde	Voertuig beschadigd of vernield**	7	1.4	38	6.7	19.155	.000	.27
	Woning beschadigd of vernield**	2	0.4	23	4.1	15.972	.000	.25
	Iets anders beschadigd**	8	1.6	40	7.1	19.088	.000	.27
	Muren, rotsen, e.d. beklad**	30	5.9	107	18.9	41.091	.000	.40
	Uitschelden huidskleur	17	3.3	32	5.7	0.033	.856	.01
	Uitschelden afkomst: andere buurt**	10	2.0	41	7.2	16.639	.000	.25
	Uitschelden afkomst: ander land**	20	3.9	48	8.5	9.468	.002	.19
	Uitschelden seksuele geaardheid**	27	5.3	64	11.3	12.530	.000	.22
	Prijsjes verwisseld**	17	3.3	63	11.1	23.785	.000	.30
Vermogensdelicten	Iets ≤10 florin uit winkel gestolen**	19	3.7	62	11.0	20.216	.000	.28
	Iets ≥10 florin uit winkel gestolen**	1	0.2	25	4.4	20.312	.000	.28
	Iets gestolen van school of werk	25	4.9	75	13.3	22.182	.000	.29
	Fiets, brommer, e.d. gestolen*	2	0.4	12	2.1	6.255	.012	.15
	Auto gestolen (joy riding)*	0	0.0	6	1.1	5.447	.020	.14
	Verduistering**	12	2.3	47	8.3	18.395	.000	.26
	Zakken rollen	6	1.2	20	3.5	6.346	.012	.15
	Heling kopen**	3	0.6	39	6.9	28.406	.000	.33
	Heling verkopen**	1	0.2	30	5.3	25.032	.000	.31
	Iets uit auto gestolen	3	0.6	9	1.6	2.452	.117	.10
	Ingebroken	2	0.4	11	1.9	5.425	.020	.14
	Vechten huidskleur	4	0.8	5	0.9	0.033	.856	.01
	Vechten afkomst: andere buurt**	4	0.8	30	5.3	17.927	.000	.26
Gewelddelicten	Vechten afkomst: ander land	5	1.0	8	1.4	0.426	.514	.04
	Vechten seksuele geaardheid*	4	0.8	16	2.8	6.157	.013	.15
	Iemand bedreigd, om bang te maken**	27	5.3	82	14.5	25.009	.000	.31
	Geslagen, persoon niet gewond**	27	5.3	82	14.5	25.009	.000	.31
	Geslagen, persoon gewond**	12	2.3	42	7.4	14.507	.000	.24
	Iemand bedreigd op straat om te stelen*	1	0.2	7	1.2	3.948	.047	.12
	Geweld gebruikt om te stelen*	0	0.0	8	1.4	7.277	.007	.17
	Iemand met wapen verwond**	1	0.2	13	2.3	9.241	.002	.19
	Onvrijwillige seks**	0	0.0	9	1.6	8.194	.004	.18
	Wapenbezit	8	1.6	41	7.2	19.939	.000	.28
Dugsdelicten	Softdugs verhandeld**	0	0	8	1.4	7.277	.007	.17
	Partydugs verhandeld	0	0	1	0.2	0.904	.342	.06
	Harddugs verhandeld	0	0	3	0.5	2.717	.099	.10
Overtredingen	Vuurwerk afsteken**	67	13.1	171	30.2	45.617	.000	.42
Totaal delicten								
Eén of meer van de bovenstaande feiten		165	32.4	403	71.2			
Eén of meer van de bovenstaande feiten (excl. ill. downloaden en vuurwerkdcl.)		117	22.9	299	52.9			

*p<0.05; ** p<0.01

In Tabel 5.6 staat voor beide leeftijdsgroepen de top zeven van zelfgerapporteerde delicten. In de eerste plaats blijkt dat er een opvallende overeenkomst is tussen de twee leeftijdsgroepen wat betreft de soort gepleegde delicten. Daarnaast valt op dat het aantal meldingen van de desbetreffende delicten door de oudere leeftijdsgroep aanzienlijk hoger is.

Tabel 5.6 YLS Aruba (N=1077): meest gerapporteerde delicten, onderscheid naar leeftijd

10-13 jarigen	14-17 jarigen
1. vuurwerk afsteken: 13.1%	1. illegaal downloaden: 42.2%
2. illegaal downloaden: 11.4%	2. vuurwerk afsteken: 30.2%
3. bekladden/graffiti: 5.9%	3. bekladden/graffiti: 18.9%
4. bericht sturen/bang maken: 5.3%	4. bericht sturen/bang maken: 14.7%
5. uitschelden seksuele geaardheid: 5.3%	5. bedreigen/bang maken: 14.5%
6. bedreigen/bang maken: 5.3%	6. geslagen, persoon niet gewond: 14.5%
7. geslagen/persoon niet gewond: 5.3%	7. uitschelden seksuele geaardheid: 11.3%

5.4.3 Prevalentie en incidentie, onderscheid naar opleidingsniveau

In Tabel 5.7 staan de resultaten van de incidentie van jeugddelinquentie in Aruba, waarbij een onderscheid is gemaakt naar opleidingsniveau. Uit de tabel blijkt dat hoger opgeleide jongeren nauwelijks of geen betrokkenheid melden bij:

- fiets, brommer, scooter of quad racer stelen en auto stelen (joyriding);
- geweld gebruiken om te stelen en iemand op straat bedreigen om te stelen;
- iets uit een (afgesloten) auto stelen of inbreken;
- vechten vanwege huidskleur en vanwege afkomstig zijn uit een ander land;
- drugsdelicten.

Delicten die door jongeren uit het hoger voortgezet onderwijs vaker gepleegd worden dan jongeren uit de andere onderwijsniveaus zijn illegaal downloaden (65%), bekladden (graffiti; 24%) en zakkenrollen (3.5%).

Jongeren uit het basisonderwijs melden over de voorafgaande twaalf maanden geen enkele betrokkenheid bij:

- voertuig beschadigd of vernielen;
- fiets, brommer, scooter of quad racer stelen en auto stelen (joyriding);
- inbraak en heling verkopen;
- vechten vanwege afkomst (ander land)
- iemand op straat bedreigen om te stelen of geweld gebruiken om te stelen;
- iemand met wapen verwonden;
- onvrijwillige seks;
- drugsdelicten.

Delicten die het meest door niet-schoolgaande jongeren worden gemeld in de voorafgaande twaalf maanden (vuurwerk afsteken en downloaden buiten beschouwing gelaten):

- uitschelden vanwege seksuele geaardheid (27.5%);
- wapen dragen bij het uitgaan (26.5%);
- bedreigen om bang te maken (25%);
- slaan, persoon niet verwond (25%);
- vechten vanwege afkomst uit een andere buurt (22.5%).

Uit Tabel 5.7 blijkt dat zowel computervirussen rondsturen als een bericht sturen om bang te maken vooral aangelegenheden zijn van leerlingen uit het lager voortgezet onderwijs en van de niet-schoolgaande jongeren. Vernieling blijkt vooral een aangelegenheid van niet-schoolgaande jongeren. Bekladden (graffiti) daarentegen is vooral een zaak van leerlingen uit het lager en hoger voortgezet onderwijs. Discriminatie (uitschelden en vechten) is vooral een aangelegenheid van jongeren in het lager voortgezet onderwijs en van niet-schoolgaande jongeren, met uitzondering van discriminatie wegens huidskleur: dit lijkt vooral een probleem van leerlingen van de basisschool. Jongeren in het hoger voortgezet onderwijs houden zich niet tot nauwelijks met discriminatie bezig.

Niet-schoolgaande jongeren scoren op bijna alle vermogensdelicten (aanzienlijk) hoger dan schoolgaande jongeren. Leerlingen uit het lager voortgezet onderwijs plegen meer vermogensdelicten dan leerlingen van de basisschool en uit het hoger voortgezet onderwijs, met uitzondering van diefstal op school: die wordt het meeste door leerlingen uit het hoger voortgezet onderwijs gemeld. Niet-schoolgaande jongeren plegen aanmerkelijk meer geweldsdelicten dan schoolgaande jongeren. Jongeren in het lager voortgezet onderwijs plegen meer geweldsdelicten dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs. Jongeren in het basisonderwijs zijn het minst betrokken bij geweldsdelicten. Zij scoren alleen 10% of hoger bij bedreiging en slaan zonder te verwonden.

Jongeren in het basisonderwijs melden geen enkele betrokkenheid bij een van de drugsdelicten. Jongeren in het lager en in het hoger voortgezet onderwijs melden alleen betrokkenheid bij softdrugs verhandelen, maar het gaat hier om slechts kleine absolute aantallen. Niet-schoolgaande jongeren melden betrokkenheid bij alle drugsdelicten: 9.4% meldt betrokkenheid bij de verkoop van softdrugs en harddrugs in de voorafgaande twaalf maanden en 3.1% meldt betrokkenheid bij de verkoop van partydrugs. Ook hier gaat het om kleine aantallen.

Wapenbezit bij het uitgaan lijkt vooral een zaak van niet-schoolgaande jongeren: ruim 31% maakt hiervan melding. Ook geeft bijna 16% van de niet-schoolgaande jongeren aan wel eens iemand met een wapen te hebben verwond.

Onvrijwillige seks komt het meest voor bij niet-schoolgaande jongeren: 6.3% meldt zich hier in de afgelopen twaalf maanden schuldig aan te hebben gemaakt. Bij de schoolgaande jongeren ligt het percentage tussen de 1 en 1.5%.

Tabel 5.7 YLS Aruba 2007 (N=1069): Incidentie van zelfgerapporteerde delicten, onderscheid naar opleidingsniveau (%)²⁰¹

	basiss. (N=339)		Lager VO (N=453)		Hoger VO (N=237)		werk (N=40)				
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	x ²	p	d
Internetdelicten											
Illegaal software/muziek gedownload**	25	22.9	128	38.4	129	65.2	13	39.4	47.462	.000	.43
Virussen rondgestuurd	3	2.8	15	4.5	4	2.0	3	9.4	1.459	.227	.07
Bericht gestuurd om bang te maken	8	7.4	68	20.4	27	13.3	6	18.8	1.525	.217	.08
Vernieling/openbare orde delicten											
Voertuig beschadigd of vernield*	1	0.9	30	0.9	8	4.0	7	21.9	3.002	.083	.11
Woning beschadigd of vernield	2	1.8	15	4.5	3	1.5	5	15.6	2.474	.116	.10
Iets anders beschadigd*	3	2.8	31	9.3	9	4.6	4	12.5	2.500	.114	.10
Muren, rotsen, e.d. beklad	7	6.5	77	23.1	48	24.2	5	15.6	1.313	.252	.07
Uitschelden huidskleur	9	8.3	28	8.4	10	5.1	3	9.4	1.057	.304	.07
Uitschelden afkomst: andere buurt	4	3.7	29	8.7	9	4.6	8	25.0	1.905	.167	.08
Uitschelden afkomst: ander land	7	6.5	38	11.4	16	8.1	6	18.2	0.477	.490	.04
Uitschelden seksuele geaardheid	8	7.4	51	15.3	21	10.6	11	33.3	0.835	.361	.06
Vermogensdelicten											
Prijsjes verwisseld	8	7.3	45	13.5	20	10.2	7	21.2	0.333	.564	.04
Iets ≤10 florin uit winkel gestolen*	9	8.3	49	14.7	17	8.6	7	21.2	2.206	.137	.09
Iets ≥10 florin uit winkel gestolen	2	1.9	14	4.2	8	4.0	2	6.3	0.057	.812	.02
Iets gestolen van school of werk	11	10.2	49	14.7	33	16.8	6	18.8	1.614	.204	.08
Fiets, brommer, e.d. gestolen*	1	0.9	8	2.4	0	0	4	12.5	4.169	.041	.13
Auto gestolen (joy riding)	0	0	2	0.6	1	0.5	3	9.4	0.001	.981	.00
Verduistering	5	4.6	32	9.6	14	7.1	7	21.9	0.279	.597	.03
Zakken gerold	3	2.8	15	4.5	7	3.5	1	3.1	0.048	.826	.01
Heling kopen*	3	2.8	27	8.1	7	3.5	5	15.6	2.865	.091	.10
Heling verkopen	1	0.9	19	5.7	7	3.5	5	15.6	0.603	.438	.05
Iets uit auto gestolen	2	1.8	5	1.5	1	0.5	4	12.5	0.810	.368	.06
Ingebroken	1	0.9	8	2.4	1	0.5	3	9.4	2.129	.145	.09
Gewelddelicten											
Vechten huidskleur	4	3.7	5	1.5	0	0	1	3.1	2.594	.107	.10
Vechten afkomst: andere buurt**	2	1.8	23	6.9	0	0	9	28.1	12.251	.000	.22
Vechten afkomst: ander land	1	0.9	9	2.7	1	0.5	2	6.3	2.604	.107	.10
Vechten seksuele geaardheid*	3	2.8	11	3.3	0	0	6	20	5.757	.016	.15
Iemand bedreigd, om bang te maken*	11	10.2	64	19.2	23	11.6	10	30.3	2.532	.112	.10

²⁰¹ Wegens de zeer lage incidentie was het niet mogelijk enkele waarden met betrekking tot de drugsdelicten te berekenen. Dit staat in de tabel met - aangegeven.

	basiss. (N=339)		Lager VO (N=453)		Hoger VO (N=237)		werk (N=40)				
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	χ^2	<i>p</i>	<i>d</i>
Geslagen, persoon niet gewond**	12	11.0	43	12.9	43	21.7	10	31.3	11.185	.001	.21
Geslagen, persoon gewond	5	4.6	31	9.3	13	6.6	5	15.6	0.415	.519	.04
Iemand bedreigd op straat om te stelen	1	0.9	5	1.5	0	0	2	6.3	2.594	.107	.10
Geweld gebruikt om te stelen	1	0.9	4	1.2	0	0	3	9.4	2.072	.150	.09
Iemand met wapen verwond	0	0	7	2.1	2	1.0	5	15.6	0.564	.453	.05
Onvrijwillige seks	1	0.9	3	0.9	3	1.5	2	6.3	0.690	.406	.05
Wapenbezit											
Wapenbezit bij het uitgaan*	3	2.8	29	8.7	6	3.0	10	31.3	4.665	.031	.13
Drugsdelicten											
Softdrugs verhandeld	0	0	4	1.2	1	0.5	3	9.4	0.440	.507	.04
Partydrugs verhandeld	0	0	0	0	0	0	1	3.1	-	-	-
Harddrugs verhandeld	0	0	0	0	0	0	3	9.4	-	-	-
Overtredingen											
Vuurwerk afsteken*	29	26.9	134	40.2	59	29.8	15	45.5	1.397	.237	.07
Totaal delicten											
Eén of meer van de bovenstaande feiten	78	23.0	277	61.1	176	74.3	30	75.0			
Eén of meer van de bovenstaande feiten (excl. ill. downloaden en vuurwerkdeld.)	55	16.2	212	46.8	118	49.8	27	67.5			

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$

5.5 Frequentie van zelfgerapporteerde jeugddelinquentie

Jongeren die rapporteerden dat zij in de laatste twaalf maanden een delict hebben gepleegd, is gevraagd hoe vaak ze dat gedurende die periode hebben gedaan (de frequentie). Om te voorkomen dat de frequentie betrekking heeft op kleine aantallen, zijn bij dit onderzoek delicten betrokken die door honderd of meer jongeren zijn gepleegd. Er zijn totaal zeven delicten aangetroffen ten aanzien waarvan dit het geval is. De frequentie van het plegen van delicten is in Tabel 5.8 uitgesplitst naar 1 keer, 2-4 keer, 5-10 keer en 11 keer of vaker. Uit de tabel blijkt dat zo'n 30 tot 40% van de jongeren het gerapporteerde delict eenmalig hebben gepleegd en dat de meerderheid zich vaker aan hetzelfde delict schuldig heeft gemaakt:

- ruim 60% van de jongeren die een bericht hebben gestuurd om bang te maken en van de jongeren die bedreigd hebben om bang te maken, heeft dit in de afgelopen twaalf maanden vaker gedaan. Ruim 26% van deze jongeren heeft dit 5 keer of vaker gedaan;
- rond 65% van de jongeren die wel eens iets hebben gestolen op school/werk heeft dit in het afgelopen jaar vaker gedaan. Ruim 25% van deze jongeren heeft dit 5 keer of vaker gedaan;
- rond 35% van de jongeren die iemand anders heeft geslagen zonder diegene te verwonden, heeft dit slechts één keer gedaan.

De vijf delicten die in de voorafgaande twaalf maanden het vaakst (11 keer of meer) door de delictplegers zijn gepleegd zijn:

- illegaal downloaden: 52%;
- persoon geslagen, niet verwond: 16%;

- vuurwerk afsteken: 13%;
- muren, rotsen e.d. beklad: 11%;
- bericht sturen om bang te maken: 11%.

Uit Tabel 5.8 blijkt dat de (soms ruime) meerderheid van de jongeren zich vaker aan hetzelfde delict schuldig heeft gemaakt. De percentages waarbij het plegen tot éénmaal bleef beperkt, zijn als volgt:

- illegaal downloaden: 11%
- vuurwerk afsteken: 29%
- muren, rotsen bekladden: 29%
- iets gestolen van school/werk: 35%
- geslagen, persoon niet gewond: 35%
- bericht sturen/bang maken: 41%
- bedreigd om bang te maken: 42%.

Uit deze cijfers blijkt in het algemeen dat de meest veelvoorkomende delicten vaker door dezelfde daders worden gepleegd. Ook blijkt dat de delicten die door Arubaanse adolescenten vaker worden gepleegd overwegend licht van aard zijn.

Tabel 5.8 YLS Aruba 2007 (N=1077): Frequentie van plegen, onderscheid naar delict (%)^a

	Minimaal 1 x in afgelopen 12 maand		Waarvan			
	Abs.	%	1 keer (%)	2-4 keer (%)	5-10 keer (%)	11 keer of vaker (%)
Illegaal downloaden	296	27.5	10.7	15.6	21.4	52.3
Bericht gestuurd, bang maken	110	10.2	40.9	32.9	15.7	10.6
Muren, rotsen beklad	138	12.8	29.2	42.7	16.8	11.3
Vuurwerk afsteken	239	22.2	28.9	32.7	25.2	13.2
Iets gestolen van school/werk	100	9.3	34.6	40.4	17.8	7.2
Bedreigd om bang te maken	109	10.1	42.1	37.1	11.8	9.0
Geslagen, persoon niet gewond	108	10.1	35.4	36.7	12.4	15.6

^a Alleen voor delicten die in de voorafgaande 12 maanden door minstens 100 jongeren zijn gemeld.

5.6 Indeling delictplegers

Met de resultaten van het zelfrapportageonderzoek is het mogelijk de jongeren in categorieën in te delen. Het eerste onderscheid is tussen jongeren die al dan niet delinquent gedrag hebben gerapporteerd. Voor het onderzoek naar de aan delinquentie gerelateerde factoren (zie hoofdstukken 6 en 7) is het vervolgens van belang een onderscheid te maken tussen jongeren die zich weinig of vaak met delinquentie bezighouden dan wel zich met ernstige vormen hiervan bezighouden. In het onderhavige onderzoek wordt een onderscheid gemaakt tussen lichte en zware delinquentie (Nijboer, 1997; Van der Laan & Blom, 2006). Bij lichte delinquentie gaat het om jongeren die een enkele keer een licht delict hebben gepleegd en bij zware delinquentie gaat het om jongeren die vaak lichte of zware delicten hebben gepleegd. De delictplegers zijn onderscheiden met behulp van een delinquentieschaal (Van der Laan & Blom, 2006). In deze schaal wordt behalve met verschillende typen delicten ook rekening gehouden met de frequentie en de ernst van gepleegde delicten. De jongeren die aangaven dat ze in het afgelopen jaar een delict hebben gepleegd zijn

onderscheiden van degenen die in het afgelopen jaar geen delicten hebben gepleegd. Vervolgens zijn de jongeren die in de voorafgaande twaalf maanden wel een delict hebben gepleegd onderverdeeld naar ernst van het gepleegde feit. Het onderscheid tussen licht en zwaar delinquente jongeren is gemaakt op basis van de ernst en de frequentie van de gepleegde delicten (zie hoofdstuk 4, paragraaf 4.3.3).

De toepassing van de delinquentieschaal heeft de volgende drie groepen opgeleverd (zie Tabellen 5.9 t/m 5.12):

- 61.5% van de jongeren is niet-delinquent: het betreft jongeren die aangeven in de voorafgaande twaalf maanden geen delicten te hebben gepleegd. Hiertoe zijn ook de jongeren gerekend die hebben aangegeven dat zij ooit, maar niet in de voorafgaande twaalf maanden, een delict hebben gepleegd. Uitgesplitst naar sekse geeft aan dat 64.5% van de meisjes en 61.5% van de jongens niet-delinquent is. Uitgesplitst naar leeftijd geeft grotere verschillen: 77.5% van de jongere leeftijdsgroep en 47.1% van de oudere leeftijdsgroep is niet-delinquent.
- 29.1% van de jongeren is licht delinquent. Hier is er tussen jongens en meisjes nauwelijks verschil: resp. 29.2 en 28.9%. De verschillen naar leeftijd zijn wederom groot: 19.6% van de jongere leeftijdsgroep en 37.7% van de oudere leeftijdsgroep is licht delinquent.
- 9.5% van de jongeren is zwaar delinquent. Nu is er wel een groot verschil tussen de seksen: het gaat bij jongens om ongeveer 12% en bij meisjes om ruim de helft: 6.6%. De verschillen bij onderscheid naar leeftijd zijn nog groter: ongeveer 3% van de jongere leeftijdsgroep en ruim 15% van de oudere leeftijdsgroep is zwaar delinquent.

Tabel 5.9 YLS Aruba 2007 (N=1077): Overzicht van (niet)delinquenten

	Abs.	%
Niet delinquent	662	61.5
Licht delinquent ^a	313	29.1
Zwaar delinquent ^b	102	9.5

a) 85% van de lichte delinquenten heeft alleen een licht delict gepleegd.

b) 83% van de zware delinquenten heeft een zwaar delict gepleegd.

Tabel 5.10 YLS Aruba 2007 (N=1077): Overzicht van (niet)delinquenten, onderscheid naar sekse

	Jongens (N=579)		Meisjes (N=498)	
	Abs.	%	Abs.	%
Niet delinquent	341	58.9	321	64.5
Licht delinquent ^a	169	29.2	144	28.9
Zwaar delinquent ^b	69	11.9	33	6.6

a) 85% van de lichte delinquenten heeft alleen een licht delict gepleegd.

b) 83% van de zware delinquenten heeft een zwaar delict gepleegd.

Tabel 5.11 YLS Aruba 2007 (N=1077): Overzicht van (niet)delinquenten, onderscheid naar leeftijd

	10-13 jaar (N=510)		14-17 jaar (N=567)	
	Abs.	%	Abs.	%
Niet delinquent	395	77.5	267	47.1
Licht delinquent ^a	100	19.6	213	37.7
Zwaar delinquent ^b	14	2.9	87	15.3

a) 85% van de lichte delinquenten heeft alleen een licht delict gepleegd.

b) 83% van de zware delinquenten heeft een zwaar delict gepleegd.

Tabel 5.12 YLS Aruba 2007 (N=1069): Overzicht van (niet)delinquenten, onderscheid naar opleidingsniveau

	Basisschool (N=339)		Lager VO (N=453)		Hoger VO (N=237)		Niet schoolgaand (N=40)	
	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%	Abs.	%
Niet delinquent	284	83.8	241	53.2	119	50.2	13	32.5
Licht delinquent ^a	49	14.5	151	33.3	100	42.2	11	27.5
Zwaar delinquent ^b	6	1.8	61	13.5	18	7.6	16	40.0

a) 85% van de lichte delinquenten heeft alleen een licht delict gepleegd.

b) 83% van de zware delinquenten heeft een zwaar delict gepleegd.

5.7 Samenvatting

In dit hoofdstuk zijn de resultaten weergegeven van het onderzoek naar de prevalentie, incidentie en frequentie van zelfgerapporteerd delinquent gedrag bij een representatieve groep van Arubaanse jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar, waarbij een onderscheid is gemaakt naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau.

Prevalentie en incidentie

Tweederde (62.5%) van de Arubaanse jongeren in de leeftijd van 10-17 meldt ooit wel eens een delict te hebben gepleegd. Als illegaal downloaden en vuurwerk afsteken buiten beschouwing worden gelaten, betreft de prevalentie van jeugddelinquentie iets meer dan de helft van de jongeren (50.9%).

Ruim de helft van de jongeren (52.8) rapporteert in de voorafgaande twaalf maanden een van de 38 delicten te hebben gepleegd. Exclusief illegaal downloaden en vuurwerk afsteken betreft de incidentie van jeugddelinquentie vier op de tien jongeren. De drie meest voorkomende delicten in de voorafgaande twaalf maanden zijn (exclusief illegaal downloaden en vuurwerk afsteken): muren, rotsen e.d. bekladden (bijna 13%), internetbericht sturen om bang te maken (ruim 10%) en iemand bedreigen om bang te maken, alsmede iemand slaan zonder te verwonden (beide ongeveer 10%). Het betreft lichte vormen van delinquentie. Deze bevindingen komen overeen met ander onderzoek (bijv. Van der Laan & Blom, 2006)

Sekse

Het beeld dat in Aruba meer jongens dan meisjes bij delinquentie zijn betrokken komt overeen met wat er in de literatuur en uit ander onderzoek bekend is over jeugddelinquentie. De verschil-

len zijn minder groot dan in de WODC MZJ zijn aangetroffen: daar gaf zo'n 47% van de jongens en krap 33% van de meisjes aan in de voorafgaande twaalf maanden een delict te hebben gepleegd en is er sprake van een verschil van zo'n 12% (Van der Laan & Blom, 2006). In Aruba rapporteert 1 op de 4 jongens en 1 op de 3,5 meisjes delinquent gedrag.

Er zijn drie delicten aangetroffen die meisjes vaker plegen dan jongens, namelijk een bericht sturen om bang te maken, bekladden van muren, rotsen e.d. en iemand bedreigen om bang te maken. Delicten die jongens vaker plegen dan meisjes zijn: uitschelden wegens seksuele geaardheid, iets aan een woning beschadigen of vernielen, heling (verkopen), iets uit een afgesloten auto stelen en vechten vanwege een andere huidskleur.

Meisjes maken zich niet schuldig aan het stelen van een fiets, brommer, scooter en quadracar en evenmin aan het iemand op straat bedreigen om te kunnen stelen.

Bij de overige delicten zijn grote en middelgrote verschillen gevonden tussen de seksen.

De verschillen in delinquent gedrag zijn voornamelijk dat meisjes minder delicten en minder ernstige delicten plegen en minder delicten gericht tegen personen (gewelddelicten en discriminatie). Bij de kleine vermogensdelicten zijn er nauwelijks verschillen tussen jongens en meisjes.

Leeftijd

Het uit de literatuur en longitudinaal bekende verschijnsel dat gedurende de adolescentie de betrokkenheid bij delinquentie toeneemt is ook in dit onderzoek aangetroffen. Jongeren van 10-13 jaar in Aruba zijn minder bij delinquentie betrokken dan jongeren van 14-17 jaar: 22.9% van de leeftijdsgroep 10-13 jaar heeft deelname aan delinquentie gerapporteerd tegen 52.8% van de jongeren in de leeftijdsgroep 14-17. Er is geen enkel delict gevonden ten aanzien waarvan de incidentie bij jongeren in de leeftijd van 10-13 jaar hoger is dan bij de oudere leeftijdsgroep. De jongere leeftijdsgroep maakt zich daarnaast aan een kleinere variëteit aan delicten schuldig en aan minder zware vormen van delinquentie.

De top zeven van soorten delicten is voor de jongere en de oudere groep identiek, met slechts enkele verschillen in volgorde. Ook uit deze tabel blijkt duidelijk de grote toename in het aantal meldingen bij de oudere leeftijdsgroep: gemiddeld plegen de oudere jongeren de delicten drie keer zoveel.

Opleidingsniveau

Het percentage delictplegers in het voortgezet lager onderwijs is hoger dan in het voortgezet hoger onderwijs. Niet-schoolgaande jongeren hebben in het algemeen vaker betrokkenheid bij delinquentie gemeld en vaker gemeld bij zwaardere vormen van delinquentie betrokken te zijn geweest. Dit komt overeen met wat in de WODC MZJ 2005 (Van der Laan & Blom, 2006) is aangetroffen. De groep niet-schoolgaande jongeren in dit onderzoek is weliswaar klein (N=39), maar extrapolierend naar de totale doelpopulatie gaat het toch om 390 jongeren in Aruba. Het is van belang na te gaan wat de achtergronden zijn van deze jongeren, om tot een genuanceerd beleid voor het bestrijden van schooluitval en van delinquentie te kunnen komen. Leerlingen uit het basisonderwijs houden zich nog het minst bezig met delinquentie en bijna uitsluitend met bagatelzaken. Hier zal wellicht voornamelijk de leeftijd een rol spelen. Dit verschijnsel is ook in Nederland aangetroffen (Van der Laan & Blom).

Frequentie

De meest frequent voorkomende delicten (11 keer of vaker) zijn: illegaal downloaden (52.3%), persoon geslagen, niet verwond (15.6%), vuurwerk afsteken buiten de toegestane periode (13.2%), muren, rotsen e.d. beklad (11.3%) en bericht sturen om bang te maken (10.6%). Uit het onder-

zoek blijkt dat de meeste veelvoorkomende delicten vaker door dezelfde daders worden gepleegd. Ook blijkt dat de delicten die bij adolescenten vaker voorkomen overwegend licht van aard zijn. Deze bevindingen komen overeen met wat er in de WODC MZJ 2005 is aangetroffen (Van der Laan & Blom, 2006).

Indeling delinquenten

Een vergelijking van de indeling van delinquenten met de resultaten van de WODC MZJ 2005 levert het volgende beeld op.²⁰² In Aruba zijn er meer niet-delinquenten dan in Nederland en zijn er nauwelijks overtredders (deze categorie is in absolute zin zo klein (N=17) dat ze niet is meegenomen in het onderzoek). In de categorie licht delinquenten is er geen verschil te constateren. Voorts kent Nederland iets meer zwaar delinquenten: dit komt overeen met hetgeen eerder in de vergelijking is aangetroffen, namelijk dat Nederlandse jongeren zich iets meer schuldig maken aan geweldsdelicten, die ook zwaarder worden gewaardeerd dan vermogensdelicten, waaraan de Arubaanse jongeren zich meer schuldig maken (Van der Wal, 2008).

Tabel 5.13 Indeling delinquenten, vergelijking Aruba-Nederland

	Aruba	Nederland
	%	%
Niet delinquent	61.5	44.3
Overtreders	--	15.8
Licht delinquent	29.1	29.1
Zwaar delinquent	9.5	10.9

Tot slot

De meting van jeugddelinquentie in Aruba heeft geen alarmerend beeld opgeleverd en geeft een in vergelijking met bijvoorbeeld Nederland gunstig beeld. De uit de literatuur en uit de WODC MZJ 2005 bekende verschijnselen inzake prevalentie, incidentie en frequentie en verschillen tussen subgroepen zijn ook in Aruba bij jongeren tussen de 10-17 jaar aangetroffen: de meeste jongeren maken zich wel eens schuldig aan jeugddelinquentie, bij de meesten blijft dit beperkt tot een enkele keer en tot lichte vormen van delinquentie. De meeste veelvoorkomende criminaliteit wordt door een beperkte groep veelplegers gepleegd.

Bij de subgroepen is geconstateerd dat meer jongens dan meisjes en meer 14-17-jarigen dan jongere kinderen bij delinquentie zijn betrokken. Ook is geconstateerd dat niet-schoolgaande jongeren en jongeren uit het lager voortgezet onderwijs een (soms veel) grotere betrokkenheid bij delinquentie melden dan leerlingen uit het basis- en uit het hoger voortgezet onderwijs. Er is dus sprake van een jeugdcriminaliteitsbeeld dat geen afwijkende kenmerken vertoont, waarbij Arubaanse jongeren iets minder gewelddadig gedrag rapporteren dan hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Het aantal licht en zwaar delinquente jongeren verschilt niet tussen de beide landen. Wel is het aantal niet delinquente jongeren in Aruba veel groter. Voor uitspraken over mogelijke trends leent het onderhavige onderzoek zich niet. Hiervoor is het nodig dat de YLS Aruba 2007 (bij voorkeur in 2012) wordt herhaald, zo mogelijk met dezelfde doelgroep.

²⁰² De twee onderzoeken zijn goed vergelijkbaar doordat dezelfde vragenlijst werd gebruikt en in beide onderzoeken op eenzelfde manier tot een groepsindeling werd gekomen op basis van ernst en frequentie van delicten in de laatste twaalf maanden.

6 Aan jeugddelinquentie gerelateerde factoren

6.1 Inleiding

Een van de uitgangspunten van de ontwikkelings- en levensloopcriminologie is dat achter delinquent gedrag criminogene factoren schuilgaan die de kans op probleemgedrag en delinquentie vergroten (Farrington, 2002; Rutter, Giller, & Hagell, 1998). Dergelijke factoren komen voor in de domeinen individu, gezin, school, vrienden en vrijetijdsbesteding en de buurt (Hawkins et al., 1992, 1998; Howell, 2003; Loeber et al., 1998; Stouthamer-Loeber, Loeber, Wei, Farrington, & Wikström, 2002; Loeber, Slot, & Stouthamer-Loeber, 2010). Deze domeinen komen overeen met de domeinen die Bronfenbrenner (1979) heeft geïdentificeerd: het kind, het gezin waartoe het behoort en zijn omgeving: de school, vrienden en buurt en maatschappij. Tegenover risicofactoren staan promotieve (gunstige) factoren, die samenhangen met een lager risico op delinquent gedrag dan wel een promotieve uitkomst bevorderen (Loeber et al., 2010). Delinquent gedrag is in deze benadering het resultaat van een complexe interactie tussen risico- en promotieve factoren (Deković & Prinzie, 2008; Prinzie, Hoeve, & Stams, 2008).

In het onderhavige onderzoek is in een representatieve onderzoeksgroep van jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar voor 39 factoren waarvan uit de literatuur bekend is dat zij zijn gerelateerd aan jeugddelinquentie nagegaan of en in welke mate deze in Aruba voorkomen. De voor dit zelfrapportageonderzoek gehanteerde vragenlijst bevat daartoe een groot aantal vragen die op de domeinen individu, gezin, school en vrienden en vrije tijd betrekking hebben. Behalve dat is onderzocht of en in welke mate deze factoren ook in Aruba voorkomen, is onderzocht welke verschillen er zijn naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau in scores op de diverse (risico)factoren. Uit onderzoek is immers bekend geworden dat sommige subgroepen meer betrokken zijn bij delinquent gedrag doordat ze aan meer risicofactoren blootstaan (Loeber & Farrington, 2004; Moffitt, Caspi, Rutter, & Silva, 2001; Van der Laan & Blom, 2006). Nagegaan wordt of dit ook in Aruba het geval is.

Omdat in hoofdstuk 3 reeds is ingegaan op hetgeen bekend is uit diverse studies over verschillen tussen de subgroepen en in hoofdstuk 4 is ingegaan op de methode van onderzoek, worden hier uitsluitend de empirische resultaten beschreven.²⁰³

6.2 Individuele factoren

6.2.1 Hinderlijk gedrag

De incidentie van hinderlijk gedrag wordt uitgedrukt in percentages jongeren die in de afgelopen twaalf maanden opzettelijk eigen bezittingen hebben vernield (11%), hinderlijk hebben gebeld (16%), hinderlijk sms of e-mails hebben verstuurd (10%) of uit de klas zijn gestuurd (31%). In

²⁰³ In de tabellen in deze paragrafen staat tevens een *d*-waarde aangegeven. Bij significante samenhang (hiervan is sprake bij een waarde van $p < .05$) geeft de *d*-waarde de mate van verschil aan. Bij $d = .20$ is er sprake van een klein effect; $d = .50$ is een middelgroot (matig) effect; $d > .80$ is een groot effect (Chen, Cohen, & Chen, 2010).

totaal 42% van de jongeren heeft in de afgelopen twaalf maanden hinderlijk gedrag vertoond, hetgeen gezien kan worden als een substantieel percentage. De gemiddelde score op de schaal hinderlijk gedrag is 0.69 (Tabel 6.1).

Tabel 6.1 YLS Aruba 2007: *Hinderlijk gedrag, voor de totale onderzoeksgroep (gemiddelde scores)*

	(N=1077)	
	Gem.	St. deviatie
Hinderlijk gedrag	0.69	0.99

Uit de Tabellen 6.2 en 6.4 blijkt dat er geen significante verschillen zijn aangetroffen tussen jongens en meisjes en tussen lager en hoger opgeleide jongeren in de mate waarin zij hinderlijk gedrag vertonen. Tussen jongere en oudere kinderen zijn wel significante verschillen geconstateerd (Tabel 6.3). Oudere kinderen scoren gemiddeld hoger en vertonen dus meer hinderlijk gedrag dan jongere kinderen (de gemiddelde scores zijn respectievelijk 0.93 en 0.41). Er is sprake van een middelgroot verschil ($d=.54$).

Tabel 6.2 YLS Aruba 2007: *Hinderlijk gedrag, onderscheid naar sekse (gemiddelde scores)*

	Jongens (N=576)		Meisjes (N=501)		t	p	d
	Gem.	St. deviatie	Gem.	St. deviatie			
Hinderlijk gedrag	0.68	0.96	0.69	1.02	-0.288	.774	.01

Tabel 6.3 YLS Aruba 2007: *Hinderlijk gedrag, onderscheid naar leeftijd (gemiddelde scores)*

	10-13 jaar (N=511)		14-17 jaar (N=566)		t	p	d
	Gem.	St. deviatie	Gem.	St. deviatie			
Hinderlijk gedrag	0.41	0.82	0.93	1.07	-9.148	.000	.54

Tabel 6.4 YLS Aruba 2007: *Hinderlijk gedrag, onderscheid naar opleidingsniveau (gemiddelde scores)*

	Lager VO (N=462)		Hoger VO (N=238)		t	p	d
	Gem.	St. deviatie	Gem.	St. deviatie			
Hinderlijk gedrag	0.91	1.10	0.83	0.97	0.957	.339	.08

In Box 1 worden de resultaten met betrekking tot hinderlijk gedrag samengevat.

Box 1: *Hinderlijk gedrag, onderscheid naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau*

Resultaten totaal	Een substantieel deel van de Arubaanse jongeren (4 op de 10) vertoont hinderlijk gedrag (Tabel 6.1).
Leeftijd	Oudere adolescenten vertonen gemiddeld meer hinderlijk gedrag dan jongere adolescenten (Tabel 6.3). Dit is een middelgroot verschil.

6.2.2 Psychosociale problemen en prosociaal gedrag

De incidentie van psychosociale problemen en prosociaal gedrag wordt uitgedrukt in percentages jongeren die over de afgelopen twaalf maanden prosociaal gedrag, emotionele problemen, gedragsproblemen en hyperactiviteit hebben gemeld. De resultaten voor de totale groep zijn weergegeven in Tabel 6.5. Ten aanzien van hyperactief gedrag geldt dat 4.2% van de jongeren in het subklinische gebied scoort en 3.7% in het klinische gebied.²⁰⁴ Bij emotionele problemen zijn de percentages jongeren die in de subklinische en klinische range scoren respectievelijk 7.5% en 8.2%. Bij gedragsproblemen zijn de percentages respectievelijk 4.5% en 14.3%. Ten slotte scoort 5.3% van de jongeren in de subklinische range van prosociaal gedrag en 5.4% in de klinische range. De vraag doet zich voor of deze percentages als relatief hoog of laag kunnen worden beschouwd. Eenzelfde vraag doet zich voor wanneer wordt gekeken naar de gemiddelde scores op de verschillende schalen. Deze vragen laten zich echter moeilijk beantwoorden. Duidelijk is in ieder geval dat de emotionele problemen en gedragsproblemen het grootste zijn en substantieel genoemd kunnen worden, aangezien ongeveer één op de zeven Arubaanse jongeren problemen op emotioneel vlak ervaart en één op de vijf Arubaanse jongeren gedragsproblemen heeft. In vergelijking met Nederlandse jongeren is dat relatief veel (zie Tabel 6.6). Er is ook een significant verschil met de percentages die in Nederland worden gevonden ($p < .001$). Problemen in verband met hyperactief gedrag worden door 7.9% van de Arubaanse jongeren gerapporteerd, wat aanzienlijk lager is dan de 20.6% onder Nederlandse jongeren. Ook op het niveau van gemiddelden scoren Arubaanse jongeren significant lager op hyperactiviteit dan Nederlandse jongeren ($d = -.45$, $p < .001$). Daarentegen zijn de gemiddelde scores op emotionele problemen en gedragsproblemen weer significant hoger bij Arubaanse dan bij Nederlandse jongeren, met weliswaar bescheiden effectgroottes van respectievelijk $d = .31$ en $d = .29$ ($p < .001$). Deze bescheiden verschillen in gemiddelden weerspiegelen niet de grote verschillen in percentages. Een verklaring hiervoor is dat de verhoogde gemiddelde scores op emotionele en gedragsproblemen onder Arubaanse jongeren toe te schrijven zijn aan een relatief kleine groep jongeren die zeer ernstige emotionele en gedragsproblemen rapporteren.

Tabel 6.5 YLS Aruba 2007 (N=1077): Psychosociale problemen en prosociaal gedrag voor de totale onderzoeksgroep

	<i>M</i>	<i>SD</i>	subklinisch	klinisch
Prosociaal gedrag	8.03	1.92	5.3%	5.4%
Hyperactief gedrag	2.63	1.98	4.2	3.7
Emotionele problemen	3.17	2.20	7.5	8.2
Gedragsproblemen	1.85	1.87	4.5	14.3

204 De duiding subklinisch houdt in dat de problemen ernstig genoeg zijn om er aandacht aan te besteden. Klinisch houdt in dat de problemen om behandeling vragen. Vermelding van de subklinische problematiek in het onderhavige onderzoek is relevant met het oog op preventie.

Tabel 6.6 WODC-onderzoek 2005 (N=1460): Psychosociale problemen en prosociaal gedrag voor de totale onderzoeksgroep Nederland

	<i>M</i>	<i>SD</i>	subklinisch	klinisch
Prosociaal gedrag	8.10	1.70	4.5%	3.3%
Hyperactief gedrag	3.60	2.30	8.0%	12.6%
Emotionele problemen	2.50	2.10	4.3%	4.9%
Gedragsproblemen	1.40	1.30	5.6%	3.6%

Uit Tabel 6.7 blijkt dat er tussen jongens en meisjes een significant verschil is aangetroffen in de mate van prosociaal gedrag, emotionele problemen en gedragsproblemen. Meisjes vertonen gemiddeld meer prosociaal gedrag en minder gedragsproblemen dan jongens. In beide gevallen is er sprake van een klein verschil (respectievelijk $d=-.30$; $d=.21$) Jongens ervaren gemiddeld minder emotionele problemen dan meisjes. Het verschil tussen jongens en meisjes is hier iets groter ($d=-.44$). Er zijn geen significante verschillen aangetroffen tussen jongens en meisjes in de mate van hyperactief gedrag.

Uit Tabel 6.8 blijkt dat tussen de leeftijdsgroepen geen significante verschillen zijn aangetroffen voor de mate waarin prosociaal gedrag en emotionele problemen voorkomen. Oudere kinderen vertonen wel meer hyperactief gedrag (de gemiddelde score is 2.85) en gedragproblemen (de gemiddelde score is 1.96) dan jongere kinderen (de gemiddelde scores zijn respectievelijk 2.39 en 1.71). Het verschil ten aanzien van hyperactief gedrag is zeer groot ($d=0.23$) en het verschil bij gedragsproblemen is groot.

Er is tussen de opleidingsniveaus alleen een significant verschil aangetroffen voor de mate waarin gedragsproblemen voorkomen (Tabel 6.9). Jongeren in het lager voortgezet onderwijs vertonen meer gedragsproblemen (de gemiddelde score is 1.97) dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs (de gemiddelde score is 1.62). Er is sprake van een groot verschil ($d=.19$).

Tabel 6.7 YLS Aruba 2007: Psychosociaal functioneren, onderscheid naar sekse (gemiddelde scores)

	Jongens (N=570)		Meisjes (N=501)		t	p	d
	Gem.	St. deviatie	Gem.	St. deviatie			
Prosociaal gedrag	7.77	2.09	8.33	1.65	-4.905	.000	-.30
Hyperactief gedrag	2.77	1.96	2.47	1.98	2.452	.014	.16
Emotionele problemen	2.73	2.07	3.68	2.24	-7.219	.000	-.44
Gedragsproblemen	2.03	1.94	1.63	1.77	3.596	.000	.21

Tabel 6.8 YLS Aruba 2007: Psychosociaal functioneren, onderscheid naar leeftijd (gemiddelde scores)

	10-13 jaar (N=511)		14-17 jaar (N=566)		t	p	d
	Gem.	St. deviatie	Gem.	St. deviatie			
Prosociaal gedrag	8.09	1.93	7.98	1.91	.929	.353	.06
Hyperactief gedrag	2.39	1.97	2.85	1.96	-3.772	.000	.23
Emotionele problemen	3.12	2.24	3.22	2.17	-.738	.461	.05
Gedragsproblemen	1.71	1.91	1.96	1.83	-2.185	.029	.13

Tabel 6.9 YLS Aruba 2007: Psychosociaal functioneren, naar opleidingsniveau (gemiddelde scores)

	Lager VO (N=462)		Hoger VO (N=238)		t	p	d
	Gem.	St. deviatie	Gem.	St. deviatie			
Prosociaal gedrag	7.98	1.89	8.10	1.77	-.876	.381	.07
Hyperactief gedrag	2.69	1.94	2.77	1.94	-.482	.630	.04
Emotionele problemen	3.30	2.14	2.99	2.06	1.817	.070	.15
Gedragsproblemen	1.97	1.79	1.62	1.85	2.389	.017	.19

In Box 2 worden de resultaten met betrekking tot het psychosociaal functioneren samengevat.

Box 2: Psychosociaal functioneren, onderscheid naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau

Resultaten totaal	Een substantieel aantal Arubaanse jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar vertoont emotionele en gedragsproblemen. Ongeveer één op de zeven Arubaanse jongeren ervaart problemen op emotioneel vlak en één op de vijf Arubaanse jongeren heeft gedragsproblemen (Tabel 6.5)
Sekse	Meisjes vertonen gemiddeld meer sociaal gedrag en minder gedragsproblemen dan jongens. Jongens ervaren gemiddeld minder emotionele problemen dan meisjes (Tabel 6.7).
Leeftijd	Oudere adolescenten vertonen aanmerkelijk meer hyperactief gedrag en gedragsproblemen dan jongere adolescenten. Er is sprake van grote en zeer grote verschillen (Tabel 6.8).
Opleidingsniveau	Jongeren in het voortgezet lager onderwijs vertonen veel meer gedragsproblemen dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs (Tabel 6.9).

6.2.3 Middelengebruik

De resultaten van de meting van alcohol- en drugsgebruik voor de totale groep zijn weergegeven in Tabel 6.10. De percentages voor alcoholgebruik (doordeweeks en in het weekeinde) en drugsgebruik komen overeen. Van de jongeren geeft afgerond 93% aan dat zij nooit alcohol drinken. Zo'n 7% van de jongeren geeft aan alcohol te drinken en drugs te gebruiken: 1% van de jongeren geeft aan wel eens alcohol en drugs tegelijk te gebruiken.

Tabel 6.10 YLS Aruba 2007: Middelengebruik, voor de totale onderzoeksgroep (%)

(N=1077)		
Alcohol doordeweeks: in dagen	Geen enkele dag	92.7
	Minimaal 1 dag	7.3
Alcohol weekeinde: in dagen	Geen enkele dag	92.5
	Minimaal 1 dag	7.5
Drugsgebruik	Nooit gebruikt	92.7
	Wel eens gebruikt	7.3
Combinatie alcohol en drugs	Nee	98.9
	Ja	1.1

Opgemerkt moet worden dat – omdat 93% van de jongeren heeft aangegeven dat zij geen alcohol- of drugs gebruiken – de navolgende analyses betrekking hebben op kleine absolute aantallen. Uit Tabel 6.11 blijkt dat er geen significante verschillen zijn aangetroffen tussen jongens en meisjes in de mate waarin zij alcohol gebruiken. Er is wel een klein verschil aangetroffen in de mate waarin jongens en meisjes drugs of een combinatie van drugs en alcohol gebruiken.

Uit Tabel 6.12 blijkt dat op alle variabelen die betrekking hebben op middelengebruik zich leeftijdsverschillen voordoen. Het verschil in de mate van alcoholgebruik in dagen bij adolescenten uit de jongere en de oudere leeftijdsgroep is zowel doordeweeks ($d=.41$) en in het weekeinde ($d=.48$) zeer verschillend (middelgroot effect). Ook bij drugsgebruik zijn middelgrote verschillen aangetroffen tussen jongere en oudere adolescenten ($d=.43$). Het verschil tussen jongere en oudere adolescenten bij de combinatie van alcohol- en drugsgebruik is klein ($d=.20$). Het betreft echter zeer kleine absolute aantallen jongeren die gecombineerd gebruik hebben gerapporteerd. Uit Tabel 6.13 blijkt dat er geen significante verschillen zijn aangetroffen tussen jongeren in het lager voortgezet onderwijs en jongeren in het hoger voortgezet onderwijs in de mate waarin zij alcohol en drugs gebruiken.

Tabel 6.11 YLS Aruba 2007: Middelengebruik, onderscheid naar sekse (%)^a

		Jongens (N=525)	Meisjes (N=471)	χ^2	p	d
Alcohol doordeweeks: in dagen	Geen enkele dag	92.0	93.4	.802	.370	.05
	Minimaal 1 dag	8.0	6.6			
Alcohol weekeinde: in dagen	Geen enkele dag	91.3	93.8	2.448	.118	.10
	Minimaal 1 dag	8.7	6.2			
Drugsgebruik	Nooit gebruikt	91.3	94.4	3.879	.049	.12
	Wel eens gebruikt	8.7	5.6			
Combinatie alcohol en drugs	Nee	98.3	99.6	4.347	.037	.13
	Ja	1.7	0.4			

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

Tabel 6.12 YLS Aruba 2007: Middelengebruik, onderscheid naar leeftijd (%)^a

		10-13 jaar (N=502)	14-17 jaar (N=496)	χ^2	p	d
Alcohol doordeweeks: in dagen	Geen enkele dag	98.2	87.6	44.445	.000	.41
	Minimaal 1 dag	1.8	12.4			
Alcohol weekeinde: in dagen	Geen enkele dag	99.0	86.7	58.691	.000	.48
	1 dag	1.0	13.3			
Drugsgebruik	Nooit gebruikt	98.4	87.6	46.530	.000	.43
	Ooit gebruikt	1.6	12.4			
Combinatie alcohol en drugs	Nee	100.0	97.9	10.956	.001	.20
	Ja	0.0	2.1			

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

Tabel 6.13 YLS Aruba 2007: Middelengebruik, onderscheid naar opleidingsniveau (%)^a

		Lager VO (N=425)	Hoger VO (N=218)	χ^2	<i>p</i>	<i>d</i>
Alcohol doordeweeks: in dagen	Geen enkele dag	89.6	92.4	1.470	.225	.07
	Minimaal 1 dag	10.4	7.6			
Alcohol weekeinde: in dagen	Geen enkele dag	90.5	90.3	0.004	.952	.00
	1 dag	9.5	9.7			
Drugsgebruik	Nooit gebruikt	92.0	91.6	0.033	.856	.00
	Ooit gebruikt	8.0	8.4			
Combinatie alcohol en drugs	Nee	98.7	98.7	0.002	.966	.00
	Ja	1.3	1.3			

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

In Box 3 worden de resultaten met betrekking tot het middelengebruik samengevat.

Box 3: Gebruik van alcohol en drugs, onderscheid naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau

Resultaten totaal	In totaal 93% van de Arubaanse jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar gebruikt geen alcohol of drugs. Van de 7% die wel (eens) alcohol en/of drugs gebruikt, meldt 1% wel eens gelijktijdig gebruik van alcohol en drugs (Tabel 6.10).
Sekse	Er is een klein verschil t.a.v. het gebruik van drugs en de combinatie van alcohol en drugs (Tabel 6.11).
Leeftijd	Het alcoholgebruik door jongere en oudere adolescenten is zeer verschillend. Hoe ouder, hoe meer alcoholgebruik (Tabel 6.12).

6.2.4 Slachtofferschap

De incidentie van slachtofferschap wordt uitgedrukt in percentages jongeren die hebben aangegeven dat zij in de afgelopen twaalf maanden slachtoffer waren van (poging tot) diefstal, bedreiging, bedreiging met wapen en mishandeling. Uit Tabel 6.14 blijkt dat tweederde van de jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar in Aruba aangeeft nog nooit slachtoffer te zijn geweest van een van de vier delicten. Ruim 20% geeft aan wel eens slachtoffer te zijn geweest en voor 10% van de jongeren geldt dat zij meerdere keren slachtoffer zijn geweest.

Tabel 6.14 YLS Aruba 2007: Slachtofferschap, voor de totale onderzoeksgroep (%)

(N=1077)	
Slachtofferschap	
Nooit	67.5
1 keer	22.4
Meer dan 1 keer	10.1

Tussen jongens en meisjes is een significant verschil aangetroffen in de mate waarin zij slachtofferschap rapporteren (Tabel 6.15). Jongens zijn vaker slachtoffer van een delict dan meisjes (gemiddeld respectievelijk 35.5% en 29%). Er is sprake van een klein verschil ($d=.21$). Bij het onderscheid naar leeftijd is dit verschil groter: 78% van de jongere adolescenten meldt nooit slachtoffer te zijn geweest ten opzichte van 58% van de oudere adolescenten (Tabel 6.16). Er is sprake van een middelgroot verschil ($d=.44$). In Tabel 6.17 staan de resultaten weergegeven voor de verschil-

lende opleidingsniveaus. Er zijn geen significante verschillen aangetroffen tussen jongeren in het lager voortgezet onderwijs en jongeren in het hoger voortgezet onderwijs in de mate waarin zij slachtofferschap rapporteren.

Tabel 6.15 YLS Aruba 2007: Slachtofferschap, onderscheid naar sekse (%)^a

	Jongens (N=576)	Meisjes (N=501)	χ^2	<i>p</i>	<i>d</i>
Slachtofferschap			12.065	.002	.21
Nooit	64.4	71.1			
1 keer	22.6	22.2			
Meer dan 1 keer	6.8	6.8			

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

Tabel 6.16 YLS Aruba 2007: Slachtofferschap, onderscheid naar leeftijd (%)^a

	10-13 jaar (N=511)	14-17 jaar (N=566)	χ^2	<i>p</i>	<i>d</i>
slachtofferschap			50.649	.000	.44
Nooit	78.1	57.8			
1 keer	15.5	28.6			
Meer dan 1 keer	6.5	13.6			

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

Tabel 6.17 YLS Aruba 2007: Slachtofferschap, onderscheid naar opleidingsniveau (%)^a

	Lager VO (N=462)	Hoger VO (N=238)	χ^2	<i>p</i>	<i>d</i>
slachtofferschap			0.919	.632	.04
Nooit	60.2	63.0			
1 keer	27.5	26.9			
Meer dan 1 keer	12.3	10.1			

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

In Box 4 worden de resultaten met betrekking tot slachtofferschap samengevat.

Box 4: Slachtofferschap, naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau

Resultaten totaal	Een substantieel deel van de Arubaanse jongeren van 12-17 jaar (32.5%) is in de voorgaande twaalf maanden slachtoffer geweest van (poging tot) diefstal, bedreiging, bedreiging met wapen en mishandeling: 10% van de jongeren is vaker slachtoffer geweest van een delict (Tabel 6.14).
Sekse	Jongens zijn vaker slachtoffer van een delict dan meisjes (Tabel 6.15).
Leeftijd	Oudere adolescenten zijn vaker slachtoffer van een delict dan jongere adolescenten (Tabel 6.16).

6.3 Factoren in het gezin

6.3.1 Achtergrondkenmerken van het gezin

In dit onderzoek zijn vier achtergrondkenmerken van het gezin van de jongeren onderzocht: type gezin, gezinsgrootte en –mobiliteit en de sociaaleconomische status van het gezin. Uit Tabel 6.18 blijkt dat ongeveer tweederde van de jongeren in een tweeouder gezin en 33% van de jongeren in een éenoudergezin woont. In totaal 5.5% van de jongeren woont in een groot gezin (drie of meer kinderen). Eén op de vier jongeren is drie keer of vaker verhuisd en ruim 33% van de jongeren is één tot twee keer verhuisd. De sociaaleconomische status van het gezin is vastgesteld door te kijken of de ouders wel of geen werk hebben. Tweederde van de jongeren geeft aan dat beide ouders betaald werk hebben, van 18% van de jongeren heeft een van beide ouders betaald werk en van 15% zijn beide ouders werkloos (of hebben geen betaald werk).

Tabel 6.18 YLS Aruba 2007: Achtergrondkenmerken van het gezin, voor de totale onderzoeksgroep (%)

	(N=)
Type gezin	993
Twee-oudergezin	64.2
Eenoudergezin	32.9
Aantal kinderen in huis	1077
1-3 kinderen	91.5
Meer dan 3 kinderen	8.5
Aantal keren verhuisd in Aruba	1063
Nooit verhuisd	35.2
1-2 keer	40.5
3 keer of vaker	24.3
SES gezin: werk huishouden	1077
Beide ouders werk	67.2
Een van beide ouders werk	17.9
Beide ouders geen werk	14.9

Er is tussen jongens en meisjes met betrekking tot de achtergrondkenmerken van het gezin geen enkel significant verschil aangetroffen (Tabel 6.19). Uit Tabel 6.20 blijkt dat er alleen significante verschillen zijn aangetroffen voor de gezinsgrootte voor leeftijd. Meer jongere dan oudere adolescenten wonen in een groot gezin (meer dan drie kinderen) (respectievelijk 10.5% en 6.5%). Er is sprake van een klein verschil ($d=.14$). Er zijn voor deze factor tevens significante verschillen aangetroffen voor de verschillende opleidingsniveaus (Tabel 6.21). Jongeren in het lager voortgezet onderwijs wonen vaker in grote gezinnen dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs (respectievelijk 8% en 3.5%). Er is sprake van een klein verschil ($d=.18$). Daarnaast blijkt dat jongeren in het lager voortgezet onderwijs vaker in een éenoudergezin wonen. Er is sprake van een klein verschil met jongeren uit het hoger voortgezet onderwijs ($d=.28$).

Tabel 6.19 YLS Aruba 2007: Achtergrondkenmerken van het gezin, onderscheid naar sekse (%)^a

	Jongens	N	Meisjes	N	χ^2	<i>p</i>	<i>d</i>
Type gezin		535		456	0.382	.537	.04
Twee-oudergezin	65.0		63.2				
Eenoudergezin	35.0		36.8				
Aantal kinderen in huis		576		501	0.086	.770	.02
1-3 kinderen	91.3		91.8				
Meer dan 3 kinderen	8.7		8.2				
Aantal keren verhuisd in Aruba		567		496	0.264	.876	.03
Nooit verhuisd	34.7		35.7				
1-2 keer	41.3		39.7				
3 keer of vaker	24.0		24.6				
SES gezin: werk huishouden		575		501	0.185	.912	.03
Beide ouders werk	14.4		66.9				
Een van beide ouders werk	67.7		17.8				
Beide ouders geen werk	17.9		15.4				

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

Tabel 6.20 YLS Aruba 2007: Achtergrondkenmerken van het gezin, onderscheid naar leeftijd (%)^a

	10-13 jaar	N	14-17 jaar	N	χ^2	<i>p</i>	<i>d</i>
Type gezin		468		521	0.112	.738	.02
Twee-oudergezin	64.7		63.7				
Eenoudergezin	35.3		36.3				
Aantal kinderen in huis		458		528	4.645	.031	.14
1-3 kinderen	89.6		93.3				
Meer dan 3 kinderen	10.4		6.7				
Aantal keren verhuisd in Aruba		503		560	5.162	.076	.14
Nooit verhuisd	36.0		34.5				
1-2 keer	42.7		38.4				
3 keer of vaker	21.3		27.1				
SES gezin: werk huishouden		510		567	1.506	.471	.08
Beide ouders werk	69.0		65.6				
Een van beide ouders werk	16.7		19.0				
Beide ouders geen werk	14.3		15.3				

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

Tabel 6.21 YLS Aruba 2007: Achtergrondkenmerken van het gezin, onderscheid naar opleidingsniveau (%)^a

	Lager VO	N	Hoger VO	N	χ^2	p	d
Type gezin		426		230	12.528	.000	.28
Twee-oudergezin	60.1		73.9				
Eenoudergezin	39.9		26.1				
Aantal kinderen in huis		462		230	5.235	.022	.18
1-3 kinderen	92.2		96.6				
Meer dan 3 kinderen	7.8		3.4				
Aantal keren verhuisd in Aruba		458		235	0.927	.629	.07
Nooit verhuisd	35.4		38.3				
1-2 keer	38.6		38.7				
3 keer of vaker	26.0		23.0				
SES gezin: werk huishouden		462		238	5.729	.057	.18
Beide ouders werk	66.0		73.9				
Een van beide ouders werk	16.9		15.1				
Beide ouders geen werk	17.1		10.9				

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

In Box 5 worden de resultaten met betrekking tot de gezinskenmerken samengevat.

Box 5: Achtergrondkenmerken van het gezin, onderscheid naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau

<i>Gezinssituatie</i>	
Resultaten totaal	In totaal 64% van de jongeren woont met beide ouders in een huis; 33% woont in een éénoudergezin (Tabel 6.18).
Opleidingsniveau	Jongeren in het lager voortgezet onderwijs wonen vaker in een eenoudergezin (Tabel 6.21).
<i>Gezinsgrootte</i>	
Resultaten totaal	8.5% van de jongeren woont in een groot gezin (drie of meer kinderen) (Tabel 6.18).
Leeftijd	Jongere adolescenten wonen vaker in een groot gezin (Tabel 6.20).
<i>Gezinsmobiliteit</i>	
Resultaten totaal	Ruim 24% van de jongeren is drie of meer keer verhuisd (Tabel 6.18).
<i>SES gezin</i>	
Resultaten totaal	15% heeft ouders die beiden werkloos zijn (of die geen betaald werk hebben) (Tabel 6.18).

6.3.2 Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders

De resultaten van de ervaren relatie met en de opvoedingsstijl voor de totale groep zijn weergegeven in Tabel 6.22. In de Tabellen 6.23 t/m 6.25 is een onderscheid gemaakt naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau. Wanneer de gemiddelden worden geïnterpreteerd in termen van de betekenis die de schaalpunten hebben, dan is duidelijk dat Arubaanse jongeren ervaren dat hun ouders vaak warmte tonen en hen zelden afwijzen. Arubaanse jongeren vinden dat hun ouders vaak hun gedrag controleren, terwijl overbescherming maar soms voorkomt. Arubaanse kinderen vinden dat ze vaak open zijn naar hun ouders. De kinderen ervaren dat hun ouders soms naar hun vrije tijdsbesteding informeren en dat ze relatief veel weten over hun bezigheden buitenshuis (passieve supervisie). Samenvattend wijzen deze resultaten op een autoritatieve opvoedingsstijl.

Tabel 6.22 YLS Aruba 2007: Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders, voor de totale onderzoeksgroep (gemiddelde scores)

	N	Gem.	St. Deviatie
Emotionele warmte moeder	1021	4.39	0.57
Emotionele warmte vader	787	4.10	0.81
Openheid naar moeder	1019	4.05	0.77
Openheid naar vader	782	3.81	0.82
Informereren door moeder	1018	3.24	0.89
Informereren door vader	782	2.73	0.98
Controle door moeder	776	4.20	0.85
Controle door vader	600	3.77	1.15
Passieve supervisie moeder	1018	2.69	0.39
Passieve supervisie vader	779	2.49	0.49
Afwijzing door moeder	1023	1.91	0.56
Afwijzing door vader	787	1.80	0.57
Overbescherming moeder	1022	3.50	0.56
Overbescherming vader	786	3.21	0.75

Verschillen tussen jongens en meisjes

Uit Tabel 6.23 blijkt dat er geen significante verschillen zijn aangetroffen tussen jongens en meisjes voor de wijze waarop zij de factoren emotionele warmte (zowel van de vader als van de moeder), openheid naar vader, informeren door moeder, controle door vader, afwijzing (zowel door de vader als door de moeder) en overbescherming door vader ervaren.

De volgende kleine maar significante verschillen zijn gevonden. Meisjes rapporteren meer openheid naar hun moeder dan jongens ($d=.28$). Jongens ervaren dat hun vader meer naar hun vrijetijdsactiviteiten informeert dan meisjes ($d=.14$). Meisjes ervaren dat hun moeder hen meer controleert dan jongens ($d=.25$). Meisjes ervaren meer passieve supervisie door beide ouders dan jongens (moeder: $d=.18$; vader: $d=.16$). Meisjes ervaren meer overbescherming door de moeder dan jongens ($d=.21$).

Verschillen tussen jongere en oudere adolescenten

Uit Tabel 6.24 blijkt dat er geen significante verschillen zijn aangetroffen tussen de leeftijdsgroepen in de mate waarin zij passieve supervisie en afwijzing ervaren door hun ouders.

Er zijn echter ook significante verschillen gevonden. Zo ervaren jongere adolescenten meer emotionele warmte van beide ouders dan oudere adolescenten. De verschillen zijn klein tot middelgroot wanneer het de moeder betreft ($d=.36$) en middelgroot tot groot wanneer het de vader betreft ($d=.71$). Jongere adolescenten zijn meer open naar beide ouders dan oudere adolescenten. De verschillen zijn middelgroot tot groot ($d=.62$ en $d=.71$). Jongere adolescenten ervaren meer dat beide ouders naar hun vrijetijdsactiviteiten informeren dan oudere adolescenten, maar de verschillen zijn in dit geval klein ($d=.14$ en $d=.19$). Jongere adolescenten ervaren meer controle over hun vrijetijdsactiviteiten door beide ouders dan oudere adolescenten. De verschillen zijn klein tot middelgroot ($d=.40$ en $d=.41$). Jongere adolescenten ervaren meer overbescherming door beide ouders dan oudere adolescenten, maar de verschillen zijn klein ($d=.18$ en $d=.26$).

Verschillen tussen lager en midden/hoger voortgezet onderwijs

Uit Tabel 6.25 blijkt dat er geen significante verschillen zijn aangetroffen tussen opleidingsniveaus in de mate waarin jongeren emotionele warmte ervaren van de vader, open zijn in hun relatie met hun moeder, de mate waarin ouders controle en passieve supervisie uitoefenen over vrijetijdsactiviteiten en waarin jongeren worden afgewezen door hun vader.

De significante verschillen die gevonden worden zijn doorgaans klein, behalve wanneer het overbescherming betreft. In dat geval zijn de verschillen klein tot middelgroot. Jongeren in het lager voortgezet onderwijs ervaren minder emotionele warmte van hun moeder dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs ($d=.19$). Jongeren in het lager voortgezet onderwijs zijn minder open naar hun vader dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs ($d=.20$). Jongeren in het lager voortgezet onderwijs ervaren dat hun ouders minder naar hun vrijetijdsactiviteiten informeren dan oudere adolescenten ($d=.24$ en $d=.31$). Jongeren in het lager voortgezet onderwijs ervaren meer afwijzing door hun moeder dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs ($d=.16$). Jongeren in het lager voortgezet onderwijs ervaren minder overbescherming van hun ouders dan oudere adolescenten ($d=.38$ en $d=.41$).

Tabel 6.23 YLS Aruba 2007: Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders, onderscheid naar sekse (gemiddelde scores)

	Jongens			Meisjes			t	p	d
	Gem.	St. Deviatie	N	Gem.	St. Deviatie	N			
Emotionele warmte moeder	4.38	0.55	542	4.40	0.60	479	-.578	.563	.04
Emotionele warmte vader	4.08	0.82	419	4.12	0.79	366	-.814	.416	.05
Openheid naar moeder	3.95	0.76	540	4.16	0.76	479	-4.409	.000	.28
Openheid naar vader	3.80	0.81	418	3.8	0.84	364	-.843	.399	.00
Informeren door moeder	3.19	0.86	540	3.29	0.93	478	-1.698	.090	.11
Informeren door vader	2.80	0.97	419	2.66	0.99	363	2.027	.043	.14
Controle door moeder	4.10	0.88	411	4.31	0.78	364	-3.510	.000	.25
Controle door vader	3.70	1.20	318	3.86	1.09	282	-1.801	.072	.14
Passieve supervisie moeder	3.45	0.55	543	3.55	0.57	479	-2.886	.004	.18
Passieve supervisie vader	3.16	0.73	421	3.28	0.76	366	-2.218	.027	.16
Afwijzing door moeder	1.90	0.54	543	1.92	0.58	480	-.498	.618	.04
Afwijzing door vader	1.80	0.54	421	1.81	0.61	367	-.276	.783	.02
Overbescherming moeder	2.65	0.41	541	2.73	0.35	477	-3.507	.000	.21
Overbescherming vader	2.49	0.51	419	2.50	0.46	361	-.126	.900	.02

Tabel 6.24 YLS Aruba 2007: Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders, onderscheid naar leeftijd (gemiddelde scores)

	10-13 jaar			14-17 jaar			t	p	d
	Gem.	St. Deviatie	N	Gem.	St. Deviatie	N			
Emotionele warmte moeder	4.50	0.48	489	4.30	0.62	532	5.917	.000	.36
Emotionele warmte vader	4.25	0.70	369	3.96	0.87	416	5.137	.000	.71
Openheid naar moeder	4.31	0.64	489	3.80	0.79	530	11.323	.000	.71
Openheid naar vader	4.07	0.71	369	3.58	0.85	412	8.801	.000	.62
Informereren door moeder	3.33	0.90	486	3.16	0.88	532	3.066	.002	.19
Informereren door vader	2.81	1.01	369	2.67	0.95	413	1.986	.047	.14
Controle door moeder	4.42	0.74	270	4.08	0.88	506	5.631	.000	.41
Controle door vader	4.07	1.03	211	3.62	1.18	389	4.815	.000	.40
Passieve supervisie moeder	3.52	0.58	490	3.47	0.54	532	1.318	.188	.09
Passieve supervisie vader	3.27	0.74	370	3.16	0.75	416	1.961	.050	.15
Afwijzing door moeder	1.90	0.58	491	1.92	0.55	532	-0.653	.514	.04
Afwijzing door vader	1.81	0.60	371	1.79	0.55	416	-0.490	.624	.03
Overbescherming moeder	2.74	0.34	488	2.64	0.42	530	4.226	.000	.26
Overbescherming vader	2.54	0.48	368	2.45	0.50	411	2.449	.015	.18

Tabel 6.25 YLS Aruba 2007: Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders, onderscheid naar opleidingsniveau (gemiddelde scores)

	Lager VO			Hoger VO			t	p	d
	Gem.	St. Deviatie	N	Gem.	St. Deviatie	N			
Emotionele warmte moeder	4.33	0.59	443	4.44	0.53	232	-2.506	.013	.19
Emotionele warmte vader	3.99	0.89	331	4.13	0.74	202	-1.833	.067	.17
Openheid naar moeder	3.92	0.77	433	4.00	0.80	232	-1.252	.211	.10
Openheid naar vader	3.64	0.81	332	3.81	0.87	199	-2.331	.020	.20
Informereren door moeder	3.17	0.93	432	3.39	0.86	231	-2.938	.003	.24
Informereren door vader	2.60	0.97	332	2.90	0.93	198	-3.480	.001	.31
Controle door moeder	4.17	0.86	385	4.29	0.71	212	-1.699	.090	.15
Controle door vader	3.69	1.18	295	3.80	1.11	182	-1.065	.288	.10
Passieve supervisie moeder	3.53	0.55	432	3.49	0.56	232	0.915	.360	.07
Passieve supervisie vader	3.21	0.77	330	3.20	0.73	202	0.201	.840	.01
Afwijzing door moeder	1.94	0.58	433	1.85	0.54	232	2.082	.038	.16
Afwijzing door vader	1.79	0.56	331	1.78	0.56	202	0.157	.876	.02
Overbescherming moeder	2.63	0.41	433	2.78	0.27	230	-5.424	.000	.41
Overbescherming vader	2.41	0.50	329	2.59	0.41	198	-4.505	.000	.38

In box 6 worden de resultaten met betrekking tot de ervaren relatie met en opvoedingsstijl van de ouders samengevat.

Box 6: Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders

<i>Ervaren emotionele warmte</i>	
Resultaten totaal	Arubaanse jongeren ervaren relatief veel warmte van hun ouders (Tabel 6.22)
Leeftijd	Jongere adolescenten ervaren meer emotionele warmte van moeder en vader dan oudere adolescenten (Tabel 6.24).
Opleidingsniveau	Jongeren in het lager voortgezet onderwijs ervaren minder emotionele warmte van hun moeder dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs (Tabel 6.25).
<i>Openheid jongere naar ouders over vrijetijdsactiviteiten</i>	
Resultaten totaal	Arubaanse jongeren vinden dat zij vaak open zijn naar hun ouders (Tabel 6.22)
Sekse	Meisjes zijn iets meer open over hun vrijetijdsactiviteiten naar hun moeder dan jongens (Tabel 6.23).
Leeftijd	Jongere adolescenten zijn meer open naar zowel hun moeder en hun vader dan oudere adolescenten (Tabel 6.24).
Opleidingsniveau	Jongeren in het lager voortgezet onderwijs zijn minder open naar hun vader dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs (Tabel 6.25)
<i>Informerende door ouders naar vrijetijdsactiviteiten</i>	
Resultaten totaal	Arubaanse kinderen geven aan dat hun ouders soms naar hun vrijetijdsactiviteiten informeren (Tabel 6.22)
Sekse	Jongens ervaren dat vader iets meer naar hun vrijetijdsactiviteiten informeert dan bij meisjes het geval is (Tabel 6.23).
Leeftijd	Jongere adolescenten ervaren meer dat zowel hun moeder en de vader naar hun vrijetijdsactiviteiten informeren dan oudere adolescenten (Tabel 6.24).
Opleidingsniveau	Jongeren in het lager voortgezet onderwijs ervaren dat zowel hun moeder als vader minder naar hun vrijetijdsactiviteiten informeren dan oudere adolescenten (Tabel 6.25).
<i>Controle door ouders over vrijetijdsactiviteiten</i>	
Resultaten totaal	Arubaanse jongeren ervaren vaak controle over hun vrijetijdsactiviteiten door hun ouders (Tabel 6.22)
Sekse	Meisjes ervaren gemiddeld meer controle van hun moeder dan jongens (Tabel 6.23).
Leeftijd	Jongere adolescenten ervaren meer controle over hun vrijetijdsactiviteiten door zowel de moeder als de vader dan oudere adolescenten (Tabel 6.24).
<i>Passieve supervisie van ouders over vrijetijdsactiviteiten</i>	
Resultaten totaal	Arubaanse jongeren vinden dat hun ouders relatief veel weten over hun vrijetijdsactiviteiten (Tabel 6.22)
Sekse	Meisjes ervaren meer passieve supervisie door zowel de moeder als de vader dan jongens (Tabel 6.23).
<i>Afwijzing door ouders</i>	
Resultaten totaal	Arubaanse jongeren ervaren zelden afwijzing door hun ouders (Tabel 6.22).
Opleidingsniveau	Jongeren in het lager voortgezet onderwijs ervaren meer afwijzing door hun moeder dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs (Tabel 6.25).
<i>Overbescherming door ouders</i>	
Resultaten totaal	Arubaanse jongere ervaren zelden overbescherming door hun ouders (Tabel 6.22)
Sekse	Meisjes ervaren meer overbescherming door de moeder dan jongens (Tabel 6.23).
Leeftijd	Jongere adolescenten ervaren meer overbescherming door zowel hun moeder als vader dan oudere adolescenten (Tabel 6.24).
Opleidingsniveau	Jongeren in het lager voortgezet onderwijs ervaren minder overbescherming door zowel hun moeder als vader dan oudere adolescenten (Tabel 6.25).

6.4 Factoren in het schooldomein

De factoren in dit onderzoek die betrekking hebben op het schooldomein betreffen de ervaren relatie met de school, de ervaren schoolprestaties, het aantal keren dat de jongeren de afgelopen zes maanden is geschorst of heeft gespijbelde en het aantal keren dat de jongere is blijven zitten. Uit Tabel 6.26 blijkt dat de gemiddelde score op de factor relatie met school 4.0 is. Aangezien de relatie met school op een 5-punts schaal gemeten is, zou met enige voorzichtigheid kunnen worden geconcludeerd dat de ervaren relatie met school over het algemeen goed is. Tweederde van de jongeren geeft aan dat hun schoolprestaties goed/voldoende zijn; 24% van de jongeren beoordelen hun schoolprestaties als zeer goed. Ongeveer 10% stelt dat de schoolprestaties (zeer) onvoldoende zijn. In totaal 5% van de jongeren is de afgelopen 6 maanden minstens 1 keer geschorst. De meeste jongeren spijbelen niet (89%); 6.5% heeft minder dan een uur per week gespijbelde en 4.5% een uur of meer. De helft van de jongeren is nooit blijven zitten. Eenderde is één keer en 16% is twee of meer keer blijven zitten op school.

Tabel 6.26 YLS Aruba 2007: Factoren in het schooldomein, voor de totale onderzoeksgroep (% en gemiddelde scores)

		N	
Relatie met school	Gemiddelde	1037	4.0
	(standaarddeviatie)		0.7
Schoolprestaties: %	Zeet goed	1037	24.0
	Goed/voldoende		66.3
	(Zeet) onvoldoende		9.7
Schorsing afgelopen 6 maanden: %	Nee	1037	94.4
	Minstens 1 keer		5.1
Spijbelen afgelopen 12 maanden: %	Nee	1037	88.9
	< 1 uur per week		6.4
	≥ 1 uur per week		4.8
Blijven zitten: %	Nooit	1073	50.3
	1 keer		33.4
	≥2 keer		16.2

Verschillen tussen jongens en meisjes

Er zijn geen significante verschillen aangetroffen tussen jongens en meisjes met betrekking tot de sterkte waarin zij de relatie met de school ervaren en de mate waarin zij spijbelen (Tabel 6.26). Meer jongens dan meisjes beoordelen hun schoolprestaties als goed/voldoende of (zeer) onvoldoende. Bijna 30% van de meisjes beoordeelt de eigen schoolprestaties als zeer goed in tegenstelling tot 20% bij de jongens. Jongens worden vaker geschorst dan meisjes gedurende een periode van zes maanden (7% versus 3%). Meisjes blijven minder vaak zitten dan jongens. 57% van de meisjes is nog nooit blijven zitten, voor de jongens geldt dit voor 44.5%. De percentages lopen bij 1 keer blijven zitten niet veel uiteen (respectievelijk 31.5% en 35%), maar het verschil bij 2 of meerdere keren blijven zitten is aanmerkelijk (meisjes: 11.5% en jongens: 20.5%).

Verschillen tussen jongere en oudere adolescenten

De volgende significante verschillen zijn gevonden wanneer het gaat om leeftijd van de jongeren (Tabel 6.27). Jongere adolescenten hebben een sterkere relatie met school dan de oudere adoles-

centen en dit verschil is middelgroot ($d=.49$). Meer oudere dan jongere adolescenten beoordelen hun schoolprestaties als zeer goed. De kwalificatie goed/voldoende of (zeer) onvoldoende wordt door meer jongere adolescenten aan hun schoolprestaties gegeven. Jongere adolescenten worden minder vaak geschorst dan oudere adolescenten (3% versus 7.5%). Oudere adolescenten spijbelen vaker dan jongere adolescenten (18% versus 4%). Oudere adolescenten blijven aanmerkelijk vaker zitten. Ruim 58% van de jongere adolescenten is nog nooit blijven zitten; bij de oudere adolescenten is dat 43%. Van de jongere adolescenten geeft 12% aan 2 of meer keer te zijn blijven zitten; bij de oudere adolescenten ligt dit percentage op 20%.

Verschillen tussen lager en midden/hoger voortgezet onderwijs

Er zijn geen significante verschillen aangetroffen tussen jongeren in het hoger voortgezet onderwijs en jongeren in het lager voortgezet onderwijs in de mate waarin zij spijbelen (Tabel 6.28). Wel zijn er significante verschillen gevonden op een aantal andere factoren. Jongeren in het hoger voortgezet onderwijs hebben een betere relatie met school dan jongeren in het lager voortgezet onderwijs, maar het verschil is klein ($d=.21$). In totaal 34% van de jongeren in het hoger voortgezet onderwijs beoordeelt zijn schoolprestaties als zeer goed ten opzichte van 21% in het lager voortgezet onderwijs. Meer jongeren in het lager voortgezet onderwijs beoordelen hun schoolprestaties als goed/voldoende (65.5% versus 60%) en als (zeer) onvoldoende (13.5% versus 7%). Jongeren in het hoger voortgezet onderwijs worden minder vaak geschorst dan jongeren in het lager voortgezet onderwijs (3% versus 7.5%). Een groot verschil wordt gevonden bij doubleren: 41% van de leerlingen in het lager voortgezet onderwijs en 78% van de leerlingen in het hoger voortgezet onderwijs is nog nooit blijven zitten. Van de leerlingen in het lager voortgezet onderwijs is 20% en van de leerlingen in het hoger voortgezet onderwijs is 3.5 % twee of meerdere keren blijven zitten.

Tabel 6.27 YLS Aruba 2007: School, relatie, prestaties, spijbelen en schorsing, onderscheid naar sekse (% en gemiddelde scores)

		Jongen (N=576)	Meisje (N=501)	χ^2	t	p	d
Relatie met school	Gemiddelde	3.9	4.0		-0.283	.777	.13
	(standaarddeviatie)	0.7	0.8				
Schoolprestaties: %	Zeer goed	20.3	28.2	11.831		.003	.21
	Goed/voldoende	68.1	64.3				
	(Zeer) onvoldoende	11.7	7.6				
Schorsing afgelopen 6 maanden: %	Nee	93.1	96.9	8.047		.005	.17
	Minstens 1 keer	6.9	3.1				
Spijbelen afgelopen 12 maanden: %	Nee	98.0	88.8	0.863		.650	.03
	< 1 uur per week	5.9	6.9				
	≥ 1 uur per week	5.1	4.3				
Blijven zitten: %	Nooit	44.5	56.9	21.789		.000	.29
	1 keer	35.2	31.5				
	≥2 keer	20.3	11.6				

Tabel 6.28 YLS Aruba 2007: School, relatie, prestaties, spijbelen en schorsing, onderscheid naar leeftijd (% en gemiddelde scores)

		10-13 jaar	14-17 jaar	χ^2	t	p	d
Relatie met school	Gemiddelde	4.20	3.87		7.769	.000	.49
	(standaarddeviatie)	0.62	0.72				
Schoolprestaties: %	Zeer goed	24.3	28.2	9.471		.009	.19
	Goed/voldoende	68.8	63.7				
	(Zeer) onvoldoende	6.9	12.5				
Schorsing afgelopen 6 maanden: %	Nee	97.2	92.6	11.485		.001	.21
	Minstens 1 keer	2.8	7.4				
Spijbelen afgelopen 12 maanden: %	Nee	95.9	82.2	50.407		.000	.45
	< 1 uur per week	2.9	9.7				
	≥ 1 uur per week	1.2	8.1				
Blijven zitten: %	Nooit	58.2	43.2	27.045		.000	.32
	1 keer	29.8	36.6				
	≥ 2 keer	12.0	20.2				

Tabel 6.29 YLS Aruba 2007: School, relatie, prestaties, spijbelen en schorsing, onderscheid naar opleidingsniveau (% en gemiddelde scores)

		Lager VO	Hoger VO	χ^2	t	p	d
Relatie met school	Gemiddelde	3.91	4.05		-2.583	.010	.21
	(st. Deviatie)	0.03	0.04				
Schoolprestaties: %	Zeer goed	21.2	34.0	16.648		.000	.31
	Goed/voldoende	65.4	58.8				
	(Zeer)onvoldoende	13.4	7.1				
Schorsing afgelopen 6 maanden: %	Nee	92.4	97.1	5.982		.014	.19
	Minstens 1 keer	7.6	2.9				
Spijbelen afgelopen 12 maanden: %	Nee	87.0	84.4	0.908		.635	.07
	< 1 uur per week	6.9	8.4				
	≥ 1 uur per week	6.1	7.2				
Blijven zitten: %	Nooit	41.3	78.1	88.598		.000	.76
	1 keer	39.8	18.6				
	≥ 2 keer	18.9	3.4				

In box 7 worden de resultaten met betrekking tot het schooldomein voor de subgroepen samengevat.

Box 7: Factoren in het schooldomein, onderscheid naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau

<i>Relatie met school</i>	
Resultaten totaal	Arubaanse jongeren ervaren in het algemeen een goede relatie met hun school (Tabel 6.26).
Leeftijd	Jongere adolescenten ervaren een sterkere relatie met school dan de oudere adolescenten (Tabel 6.28).
Opleidingsniveau	Jongeren in het hoger voortgezet onderwijs ervaren een sterkere relatie met school dan jongeren in het lager voortgezet onderwijs (Tabel 6.29).
<i>Schoolprestaties</i>	
Resultaten totaal	In totaal 10% van de jongeren geeft aan dat hun prestaties (zeer) onvoldoende zijn (Tabel 6.26).
Sekse	Meisjes beoordelen hun schoolprestaties vaker dan jongens als zeer goed (Tabel 6.27).
Leeftijd	Meer oudere dan jongere adolescenten beoordelen hun schoolprestaties als zeer goed (Tabel 6.28).
Opleidingsniveau	Meer jongeren in het lager voortgezet onderwijs beoordelen hun schoolprestaties als (zeer) onvoldoende (Tabel 6.29).
<i>Schorsing</i>	
Resultaten totaal	In totaal 5% van de jongeren is minimaal 1 keer geschorst in de afgelopen maanden (Tabel 6.26).
Sekse	Jongens worden vaker geschorst dan meisjes (Tabel 6.27).
Leeftijd	Meer oudere adolescenten dan jongere adolescenten geven aan dat zij in de afgelopen zes maanden wel eens zijn geschorst (Tabel 6.28).
Opleidingsniveau	Jongeren in het lager voortgezet onderwijs worden vaker geschorst dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs (Tabel 6.29).
<i>Spijbelen</i>	
Resultaten totaal	In totaal 89% van de jongeren spijbelt niet (Tabel 6.26).
Leeftijd	Oudere adolescenten spijbelen veel vaker dan jongere adolescenten (Tabel 6.28).
<i>Blijven zitten</i>	
Resultaten totaal	Bijna 50% van de Arubaanse jongeren is minstens 1 keer blijven zitten (Tabel 6.26).
Sekse	Meisjes blijven minder (vaak) zitten dan jongens (Tabel 6.27).
Leeftijd	Eenvijfde van de oudere adolescenten is 2 of meerdere keren blijven zitten (Tabel 6.28).
Opleidingsniveau	In het lager voortgezet onderwijs blijven jongeren aanmerkelijk vaker zitten vergeleken met de jongeren in het hoger voortgezet onderwijs (Tabel 6.29).

6.5 Factoren in de domeinen vrienden en vrije tijd

Uit Tabel 6.30 blijkt dat de meeste jongeren in Aruba melden geen delinquente vrienden te hebben gehad in de voorafgaande twaalf maanden. Afhankelijk van het delict heeft 7 tot 18% van de jongeren vrienden die wel eens een van de gemeten vormen van delinquent gedrag hebben vertoond. Van slechts 1% van de jongeren vertoonden de meeste of alle vrienden in het afgelopen jaar delinquent gedrag. Tabel 6.31 laat zien dat vier op de tien Arubaanse jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar ongestructureerde vrijetijdsbesteding doordeweeks en zes op de tien jongeren ongestructureerde vrijetijdsbesteding in het weekeinde heeft. Vier op de tien jongeren heeft doordeweeks gestructureerde vrijetijdsactiviteiten. Hetzelfde aantal meldt in het weekeinde gestructureerde vrijetijdsactiviteiten te hebben. Eén op de vijf jongeren meldt in het afgelopen jaar helemaal geen vrijetijdsactiviteiten te hebben gehad.

Verschillen tussen jongens en meisjes

Er is een significant verschil tussen jongens en meisjes met betrekking tot het hebben van delinquente vrienden. Jongens hebben meer delinquente vrienden dan meisjes, maar het verschil is klein ($d=0.25$). Er zijn geen significante verschillen gevonden tussen jongens en meisjes met betrekking tot vrijetijdsbesteding (Tabel 6.32).

Verschillen tussen jongere en oudere adolescenten

Uit Tabel 6.33 blijkt dat op alle factoren significante verschillen zijn aangetroffen tussen de leeftijdsgroepen. Oudere adolescenten hebben meer delinquente vrienden dan jongere adolescenten. Er is sprake van een middelgroot verschil ($d=0.46$). Oudere adolescenten hebben meer ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten doordeweeks (52.7%) en in het weekeinde (75.7%) dan jongere adolescenten (respectievelijk 28.2% en 51.3%). Er is ten aanzien van beide factoren sprake van een middelgroot verschil (respectievelijk $d=0.51$ en $d=0.52$). Jongere adolescenten hebben minder gestructureerde vrijetijdsactiviteiten doordeweeks (31.9%) en in het weekeinde (29.5%) dan oudere adolescenten (respectievelijk 43.8% en 44.9%). Er sprake van een klein verschil (respectievelijk $d=0.25$ en $d=0.32$). Er zijn meer jongere dan oudere adolescenten (respectievelijk 19.8% en 14%) die geen vrijetijdsactiviteiten hebben, maar dit verschil dient als klein te worden beschouwd ($d=.16$).

Verschillen tussen lager en midden/hoger voortgezet onderwijs

Jongeren in het lager voortgezet onderwijs hebben meer delinquente vrienden dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs, maar dit verschil is klein ($d=0.21$) (Tabel 6.34). Uit de tabel blijkt voorts dat er geen significante verschillen zijn aangetroffen tussen de jongeren in de verschillende opleidingsniveaus ten aanzien van de factoren vrijetijdsbesteding doordeweeks (gestructureerd en ongestructureerd), gestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde en het hebben van wel of geen activiteiten. Jongeren in het lager voortgezet onderwijs hebben minder ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs (respectievelijk 66.7% en 76.9%). Er is sprake van een klein verschil ($d=0.21$).

In Box 8 worden de resultaten met betrekking tot delinquente vrienden en vrijetijd samengevat.

Box 8: Vrienden en vrijetijdsactiviteiten, totaal en onderscheid naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau

<i>Delinquente vrienden</i>	
Resultaten totaal	De meeste jongeren hebben geen delinquente vrienden. Van slechts 1% van de jongeren vertoonden de meeste of alle vrienden in het afgelopen jaar delinquent gedrag (Tabel 6.30).
Sekse	Jongens hebben meer delinquente vrienden dan meisjes (Tabel 6.32).
Leeftijd	Oudere adolescenten hebben meer delinquente vrienden dan jongere adolescenten (Tabel 6.33).
Opleidingsniveau	Jongeren in het lager voortgezet onderwijs hebben meer delinquente vrienden dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs (Tabel 6.34).
<i>Vrijetijd doordeweeks ongestructureerd</i>	
Resultaten totaal	Vier op de tien jongeren heeft ongestructureerde vrijetijdsbesteding doordeweeks (Tabel 6.31).
Leeftijd	Ruim de helft van de oudere adolescenten heeft doordeweeks ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten tegen krap 30% van de jongere adolescenten (Tabel 6.33).
<i>Vrijetijd doordeweeks gestructureerd</i>	
Resultaten totaal	Vier op de tien jongeren heeft doordeweeks gestructureerde vrijetijdsactiviteiten (Tabel 6.31).
Leeftijd	Oudere adolescenten hebben meer gestructureerde vrijetijdsactiviteiten doordeweeks dan jongere adolescenten (Tabel 6.33).
<i>Vrijetijd weekeinde ongestructureerd</i>	
Resultaten totaal	Zes op de tien jongeren heeft ongestructureerde vrijetijdsbesteding in het weekeinde (Tabel 6.31).
Leeftijd	Oudere adolescenten hebben meer ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde dan jongere adolescenten (Tabel 6.33).
Opleidingsniveau	Jongeren in het lager voortgezet onderwijs hebben minder ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs (Tabel 6.34).
<i>Vrijetijd weekeinde gestructureerd</i>	
Resultaten totaal	Vier op de tien jongeren heeft in het weekeinde gestructureerde vrijetijdsactiviteiten (Tabel 6.31).
Leeftijd	Oudere adolescenten hebben meer gestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde dan jongere adolescenten (Tabel 6.33).
<i>Geen vrijetijdsactiviteiten</i>	
Resultaten totaal	Een op de vijf jongeren meldt dat zij in het afgelopen jaar helemaal geen vrijetijdsactiviteiten hadden (Tabel 6.31).
Leeftijd	Meer jongadolescenten dan oudere adolescenten hebben geen vrijetijdsactiviteiten (Tabel 6.33).

Tabel 6.30 YLS Aruba 2007 (N=1077): Delinquent gedrag vrienden (%)

Heb je vrienden die in de afgelopen 12 maanden wel eens	Niemand	Sommigen	De meesten	Allemaal
Iets op straat hebben vernield	82%	15%	2%	1%
Iets goedkoper dan 10 florin hebben gestolen	86%	13%	1%	0%
Iets duurder dan 10 florin hebben gestolen	92%	7%	1%	0%
Ergens hebben ingebroken	93%	7%	0%	0%
Iemand hebben verwond	79%	18%	2%	1%
Met de politie in aanraking zijn geweest	85%	14%	1%	0%

Tabel 6.31 YLS Aruba 2007: Vrienden en vrijetijdsactiviteiten, voor de totale onderzoeksgroep (%)

(N=1077)		
Delinquente vrienden		
	M=0.94	
	SD=1.78	
Vrijetijdsbesteding doordeweeks		
Ongestructureerd		
Ja	%	41
Nee	%	59
Gestructureerd		
Ja	%	38
Nee	%	62
Vrijetijdsbesteding weekeinde		
Ongestructureerd		
Ja	%	64
Nee	%	36
Gestructureerd		
Ja	%	38
Nee	%	62
Geen vrijetijdsactiviteiten	%	17

Tabel 6.32 YLS Aruba 2007: Vrienden en vrijetijdsactiviteiten, onderscheid naar sekse (%)^a

	Jongens	N	Meisjes	N	x ²	t	p	d
Delinquente vrienden		576		501	4.135	.000	0.25	
	M=1.15		M=0.71					
	SD=1.99		SD=1.47					
Vrijetijdsbesteding doordeweeks								
Ongestructureerd		575		501	0.356		.551	0.04
Ja	41.9		40.1					
Nee	58.1		59.9					
Gestructureerd		576		501	0.278		.598	0.03
Ja	38.9		37.3					
Nee	61.1		62.7					
Vrijetijdsbesteding weekeinde								
Ongestructureerd		575		501	2.660		.103	0.10
Ja	66.3		61.5					
Nee	33.7		38.5					
Gestructureerd		575		501	2.505		.138	0.10
Ja	39.7		35.3					
Nee	60.3		64.7					
Vrijetijdsactiviteiten								
Geen	16.0		17.5		0.451		.502	0.04
Wel	84.0		82.5					

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

Tabel 6.33 YLS Aruba 2007: Vrienden en vrijetijdsactiviteiten, onderscheid naar leeftijd (%)^a

	10-13 jaar	N	14-17 jaar	N	χ^2	t	p	d
Delinquente vrienden		511		566		-7.695	.000	0.46
	M=0.53		M=1.33					
	SD=1.30		SD=2.05					
Vrijetijdsbesteding doordeweeks								
Ongestructureerd		511		566	66.455		.000	0.51
Ja	28.2		52.7					
Nee	71.8		47.3					
Gestructureerd		511		566	16.164		.000	0.25
Ja	31.9		43.8					
Nee	68.1		56.2					
Vrijetijdsbesteding weekeinde								
Ongestructureerd		511		566	69.145		.000	0.52
Ja	51.3		75.6					
Nee	48.7		24.4					
Gestructureerd		511		566	26.885		.000	0.32
Ja	29.5		44.9					
Nee	70.5		55.1					
Vrijetijdsactiviteiten		511		566	6.507		.011	0.16
Geen	19.8		14.0					
Wel	80.2		86.0					

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

Tabel 6.34 YLS Aruba 2007: Vrienden en vrijetijdsactiviteiten, onderscheid naar opleidingsniveau (%)^a

	Lager VO	N	Hoger VO	N	χ^2	t	p	d
Delinquente vrienden		462		238		2.96	.009	0.21
	M=1.21		M=0.83					
	SD=1.96		SD=1.33					
Vrijetijdsbesteding doordeweeks								
Ongestructureerd		462		236	0.006		.939	0.01
Ja	46.8		47.1					
Nee	53.2		52.9					
Gestructureerd		462		236	3.327		.068	0.14
Ja	42.4		35.3					
Nee	57.6		64.7					
Vrijetijdsbesteding weekeinde								
Ongestructureerd		462		236	7.840		.005	0.21
Ja	66.7		76.9					
Nee	33.3		23.1					
Gestructureerd		462		236	0.001		.971	0.00
Ja	40.5		40.3					
Nee	59.5		59.7					
Vrijetijdsactiviteiten		462		238	2.812		.094	0.10
Geen	18.0		13.0					
Wel	82.0		87.0					

^a Door afronding van de gewogen scores tellen de aantallen in de subgroepen niet altijd op tot het totaal.

6.6 Samenvatting

In dit hoofdstuk is voor 39 factoren verdeeld over vier domeinen van functioneren onderzocht in hoeverre en in welke mate deze voorkomen bij jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar in Aruba. De domeinen hebben betrekking op het individu, het gezin, de school en op de vrienden en de vrijetijdsbesteding. Ook is nagegaan welke verschillen er zijn tussen de subgroepen waarbij een onderscheid is gemaakt naar sekse, leeftijd en opleidingsniveau. In Tabel 6.35 zijn de resultaten voor de totale onderzoeksgroep en de verschillen voor de subgroepen samengevat.

Tabel 6.35 YLS Aruba 2007: Overzicht van verschillen tussen sekse, leeftijd en opleidingsniveau op de verschillende factoren

		Resultaten totaal	Sekse	Leeftijd	Opleidings- niveau
Individu	Hinderlijk gedrag	42%	=	o>j	=
	Prosociaal gedrag	10.7%	m>j	=	=
	Hyperactief gedrag & aandachtsproblemen	7.9%	=	o>j	=
	Emotionele problemen	15.7%	j<m	=	=
	Gedragsproblemen	18.7%	m<j	o>j	l>h
	Alcohol doordeweeks	7%	=	o>j	=
	Alcohol weekeinde	7%	=	o>j	=
	Drugsgebruik	7%	j>m	o>j	=
	Combinatie alcohol & drugs	1%	j>m	o>j	=
	Slachtofferschap	32.5%	j>m	o>j	=
Gezin	Eénoudergezin	33%	=	=	l>h
	Groot gezin	8.5%	=	j>o	=
	Hoge gezinsmobiliteit	24%	=	=	=
	SES gezin: werk ouders	15%	=	=	=
	Emotionele steun vader	vaak	=	j>o	=
	Openheid naar vader	vaak	=	j>o	l<h
	Informereren door vader	soms	j>m	j>o	l<h
	Controle door vader	vaak	=	j>o	=
	Passieve supervisie vader	vaak	m>j	=	=
	Afwijzing door vader	zelden	=	=	=
	Overbescherming door vader	zelden	=	j>o	l<h
	Emotionele steun moeder	vaak	=	j>o	l<h
	Openheid naar moeder	vaak	m>j	j>o	=
	Informereren door moeder	soms	=	j>o	l<h
	Controle door moeder	vaak	m>j	j>o	=
	Passieve supervisie moeder	vaak	m>j	=	=
	Afwijzing door moeder	zelden	=	=	l>h
	Overbescherming moeder	zelden	m>j	j>o	l<h
School	Relatie met school	goed	=	j>o	h>l
	(Zeer) onvoldoende prestaties	10%	m>j	o>j	l>h
	Minstens 1 x geschorst	5%	j>m	o>j	l>h
	≥1 uur spijbelen per week	5%	=	o>j	=
	Blijven zitten	50%	m<j	o>j	l>h

		Resultaten totaal	Sekse	Leeftijd	Opleidings- niveau
Vrienden & Vrijetijd	Delinquente vrienden	7-18% \geq 1 delict	j>m	o>j	l>h
	Ongestructureerd doordeweeks	4 op de 10 jongeren	=	o>j	=
	Gestructureerd doordeweeks	4 op de 10 jongeren	=	o>j	=
	Ongestructureerd weekeinde	6 op de 10 jongeren	=	o>j	l<h
	Gestructureerd weekeinde	4 op de 10 jongeren	=	o>j	=
	Geen vrijetijdsactiviteiten	1 op de 5 jongeren	=	j>o	=

Betekenis van de afkortingen:

m=meisje; j=jongen; o=oudere leeftijdsgroep/oudere adolescenten (14-17 jaar); jongere leeftijdsgroep/jongere adolescenten (10-13 jaar); l=jongeren in het lager voortgezet onderwijs; h=jongeren in het hoger voortgezet onderwijs.

Wanneer er geen significante verschillen tussen de subgroepen zijn, wordt dit aangegeven met een =teken. Verschillen worden aangegeven met < (minder dan) of > (meer dan).

Individuele factoren voor delinquentie

Bij de individuele factoren valt vooral op dat een substantieel aantal jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar in Aruba hinderlijk gedrag vertoont, waarbij is gebleken dat dit meer voorkomt bij oudere dan bij jongere adolescenten. Daarnaast vertoont een substantieel aantal jongeren emotionele en gedragsproblemen. Over het algemeen komen gedragsproblemen vaker voor bij jongens, bij oudere adolescenten en bij jongeren in het lager voortgezet onderwijs.

Opvallend is dat maar een klein deel van de jongeren aangeeft alcohol te drinken of drugs te gebruiken. Ook hier is gebleken dat dit vooral door oudere adolescenten wordt gemeld: hoe ouder, hoe meer alcoholgebruik.

Tweederde van de jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar in Aruba geeft aan nog nooit slachtoffer te zijn geweest van (poging tot) diefstal, bedreiging, bedreiging met wapen en mishandeling. Slachtofferschap is vooral gemeld door jongens in de oudere leeftijdsgroep (14-17 jaar).

Gezinsfactoren

Tweederde van de jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar in Aruba woont samen met beide ouders in een huis. Geconstateerd is dat jongeren in het lager voortgezet onderwijs vaker in een wonen dan jongeren in het hoger voortgezet onderwijs.

Een klein deel van de jongeren (5.5%) woont in een groot gezin (drie of meer kinderen). Eén op de vier jongeren heeft te maken met en hoge gezinsmobiliteit. Van tweederde van de jongeren hebben beide ouders betaald werk.

Met betrekking tot de ervaren relatie met en opvoedingsstijl ouders zijn de volgende resultaten gevonden. Arubaanse jongeren ervaren vaak warmte van hun ouders en vinden dat zij vaak open zijn naar hun ouders. Arubaanse jongeren ervaren dat hun ouders soms naar hun vrijetijdsactiviteiten informeren en deze vaak controleren. Meisjes en jongere adolescenten ervaren gemiddeld meer controle. Arubaanse ouders weten relatief veel over de vrijetijdsactiviteiten van hun kinderen. Arubaanse jongeren vinden dat hun ouders hen zelden afwijzen en ze ervaren zelden overbescherming.

Schoolfactoren

De meeste jongeren in Aruba ervaren hun schoolprestaties als goed. Meer jongeren in het lager voortgezet onderwijs dan in het hoger voortgezet onderwijs beoordelen hun schoolprestaties als (zeer) onvoldoende. Een klein deel van de jongeren is minimaal een keer geschorst in de afgelopen maanden. Jongens, oudere adolescenten en jongeren in het lager voortgezet onderwijs worden vaker geschorst.

Ongeveer 10% van de jongeren spijbelt wel eens. Oudere adolescenten spijbelen veel vaker dan jongere adolescenten.

Bijna de helft van de Arubaanse jongeren is minstens een keer blijven zitten. Eenvijfde van de oudere adolescenten is twee of meerdere keren blijven zitten. In het lager voortgezet onderwijs blijven jongeren aanmerkelijk vaker zitten dan in het hoger voortgezet onderwijs.

Factoren in de domeinen vrienden en vrije tijd

De meeste jongeren hebben geen delinquente vrienden. Jongens, oudere adolescenten en jongeren in het lager voortgezet onderwijs hebben meer delinquente vrienden dan meisjes, jongere adolescenten en jongeren in het hoger voortgezet onderwijs. Vier op de tien jongeren hebben ongestructureerde vrijetijdsbesteding doordeweeks en in het weekeinde. Oudere adolescenten hebben meer gestructureerde vrijetijdsactiviteiten dan jongere adolescenten. Een op de vijf jongeren meldt in het afgelopen jaar helemaal geen vrijetijdsactiviteiten te hebben gehad. Meer jongere adolescenten hebben helemaal geen vrijetijdsactiviteiten.

Tot besluit

Geconcludeerd kan worden dat een substantieel aantal kinderen en jongeren in Aruba externaliserende (hinderlijk gedrag) en internaliserende (overig psychosociaal functioneren) problemen vertoont. Dit is zorgelijk te noemen.

Met de opvoedingsproblemen lijkt het over algemeen mee te vallen. De resultaten wijzen erop dat de meeste Arubaanse ouders een autoritatieve opvoedingsstijl hanteren. Een dergelijke stijl houdt in dat ouders hun kinderen veel ondersteuning bieden. Ze stellen echter ook grenzen aan het gedrag van hun kinderen, zorgen voor adequate controle en moedigen hen aan. Zo wordt het althans door de Arubaanse kinderen zelf ervaren.

Jongeren in Aruba, ongeacht sekse, hebben in het algemeen vrij veel ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten: zes op de tien jongeren hebben in het weekeinde vrijetijdsactiviteiten zonder supervisie. Oudere adolescenten hebben vaker ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten dan jongere adolescenten. Ook deze situatie is zorgelijk te noemen.

Er zijn voorts opmerkelijke verschillen tussen de subgroepen. Meisjes vertonen meer prosociaal gedrag en hebben minder gedragsproblemen. Ze hebben meer emotionele problemen dan jongens. Meisjes zijn meer open naar hun moeder, worden meer door hun moeder gecontroleerd en ervaren meer overbescherming. Meisjes vinden vaker dat zij het goed doen op school en hebben minder problemen op school. Jongens hebben meer gedragsproblemen en zijn vaker slachtoffer van een delict. Vaders informeren vaker naar de vrijetijdsactiviteiten van jongere adolescenten dan van oudere adolescenten. Ook de controle door vader en moeder is bij oudere adolescenten minder dan bij jongere adolescenten. Jongens ervaren minder passieve supervisie door hun ouders. Het toezicht op oudere adolescenten is minder, terwijl het middelengebruik en probleemgedrag aanmerkelijk hoger zijn. Jongens hebben vaker problemen op school: hun prestaties zijn minder, ze worden vaker geschorst en ze blijven vaker zitten. Bij oudere adolescenten komt dit vaker voor.

Jongens hebben ook vaker delinquentie vrienden. Bij oudere adolescenten en bij jongeren met een lager opleidingsniveau is hiervan vaker sprake.

Jongere adolescenten vertonen aanmerkelijk minder hinderlijk gedrag, hyperactief gedrag en gedragsproblemen. Ze gebruiken ook aanmerkelijk minder middelen (alcohol en drugs) en zijn minder vaak slachtoffer van een delict. Jongere adolescenten wonen vaker in een groot gezin. Ze ervaren meer emotionele warmte van hun ouders, zijn meer open naar hun ouders en ervaren meer overbescherming, en hun ouders informeren en controleren vaker. Jongere adolescenten hebben een sterkere relatie met hun school, maar beoordelen hun prestaties minder goed dan oudere adolescenten. Ze spijbelen echter minder, worden minder geschorst en blijven minder zitten dan de oudere adolescenten. Jongere adolescenten hebben minder delinquente vrienden en minder vrijetijdsactiviteiten, of die nu gestructureerd of ongestructureerd zijn. Ze melden ook vaker dat ze helemaal geen vrijetijdsactiviteiten hebben.

Jongens in het lager voortgezet onderwijs zijn minder open naar hun vader en ervaren minder emotionele warmte en meer afwijzing van hun moeder. Beide ouders informeren minder naar hun vrijetijdsactiviteiten en deze jongeren ervaren minder overbescherming. Ze wonen vaker in een eenoudergezin en vertonen veel meer gedragsproblemen. Ze hebben een minder sterke relatie met school en beoordelen hun schoolprestaties vaker als (zeer) onvoldoende. Ze worden vaker geschorst en blijven aanmerkelijk vaker zitten. Ze hebben meer delinquente vrienden en hebben minder ongestructueerde vrijetijdsactiviteiten.

7 Risico- en promotieve factoren voor delinquentie

7.1 Inleiding

In hoofdstuk 6 is onderzocht in hoeverre en in welke mate factoren waarvan uit de literatuur bekend is dat zij gerelateerd zijn aan jeugddelinquentie voorkomen bij jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar in Aruba. Daarbij is ook gekeken naar verschillen in sekse, leeftijd en opleidingsniveau. In het onderhavige hoofdstuk wordt nagegaan of deze factoren ook in Aruba zijn gerelateerd aan jeugddelinquentie en op welke wijze: hebben ze een risico- of promotieve werking of wellicht beide? Eerst wordt onderzocht of individuele kenmerken, gezinskenmerken, schoolkenmerken en kenmerken met betrekking tot vrienden en vrije tijd als risico- en/of promotieve factoren gerelateerd zijn aan delinquentie. Vervolgens wordt aangegeven bij welke risico- en promotieve factoren de relatie met delinquentie inconsistent is, dat wil zeggen, bij welke factoren de relatie met delinquentie anders is voor jongens en meisjes en voor jongere en oudere adolescenten.²⁰⁵ Met 'anders' wordt bedoeld dat er een verschil is in de sterkte van de relatie met delinquentie, waarbij een onderscheid wordt gemaakt in: geen samenhang, een zwakke samenhang, een gemiddelde samenhang en een sterke samenhang.²⁰⁶ De resultaten worden afzonderlijk beschreven voor de domeinen individu, gezin, school en vrienden en vrije tijd.

In dit hoofdstuk wordt vervolgens nagegaan of het meervoudig risicomodel opgaat voor Aruba. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een samenvatting.

7.2 Factoren voor het domein individu

7.2.1 Hinderlijk gedrag

Uit Tabel 7.1 blijkt dat hinderlijk gedrag in Aruba een sterke risicofactor is voor delinquentie. Een relatief hoge mate van hinderlijk gedrag hangt samen met een negen keer zo grote kans op licht delinquent gedrag ($OR=9.27$) en een vijftien keer zo grote kans op zwaar delinquent gedrag ($OR=15.26$). Er zijn geen sekse- en leeftijdsverschillen gevonden.

²⁰⁵ De cijfermatige onderbouwing voor de verschillen tussen jongens en meisjes en tussen de verschillende leeftijden zijn opgenomen in de bijlagen (pagina 245 e.v.).

²⁰⁶ De mate van samenhang met delinquentie wordt als volgt gedefinieerd: zwak ($1 \leq OR < 3$), gemiddeld ($3 \leq OR < 5$) en sterk ($OR \geq 5$) (Chen, Cohen, & Chen, 2010). De *odds ratios* worden in de tabellen aangegeven onder de kopjes 'licht delinquent' en 'zwaar delinquent'.

Tabel 7.1 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein individu, totaal: hinderlijk gedrag (odds ratios)

	N	χ^2	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Hinderlijk gedrag	1077	262.64	2	.000					
hoog					9.27***	6.72 - 12.78	15.26***	8.55 - 27.25	risico

7.2.2 Psychosociale problemen en prosociaal gedrag

Prosociaal gedrag

Tabel 7.2 laat zien dat prosociaal gedrag een zwakke risicofactor is voor lichte delinquentie (OR=2.66) en een gemiddelde risicofactor voor zware delinquentie (OR=3.03). Prosociaal gedrag is daarnaast een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie (OR=1.30).

Voor jongens is prosociaal gedrag een zwakke risico- en promotieve factor voor beide vormen delinquentie. Voor meisjes geldt dat prosociaal gedrag net als bij jongens een zwakke risico- en promotieve factor is voor lichte delinquentie, maar dat het vertonen van weinig prosociaal gedrag een middelgroot risico inhoudt voor het vertonen van zwaar delinquent gedrag, terwijl prosociaal gedrag geen promotieve factor is voor zwaar delinquent gedrag. Bij jongere en oudere adolescenten is prosociaal gedrag alleen een zwakke promotieve factor voor licht delinquent gedrag. Het is bij jongere adolescenten een zwakke risicofactor voor licht delinquent gedrag. Bij oudere adolescenten is het een respectievelijk gemiddelde en zwakke risicofactor voor lichte en zware delinquentie.

Hyperactief gedrag en aandachtsproblemen

De factor hyperactief gedrag en aandachtsproblemen heeft risico- en promotieve effecten voor delinquentie (Tabel 7.2). Het is een zwakke risicofactor voor lichte (OR=1.72) en een gemiddelde risicofactor voor zware delinquentie (OR=4.52). Het is voorts een gemiddelde promotieve factor voor lichte delinquentie (OR=3.24) en een zwakke promotieve factor voor zware delinquentie (OR=2.29).

Hyperactief gedrag is bij jongens een zwakke risicofactor voor beide vormen van delinquentie een respectievelijk gemiddelde en zwakke promotieve factor voor lichte en zware delinquentie. Bij meisjes is hyperactief gedrag een gemiddelde promotieve factor voor lichte delinquentie. Hyperactief gedrag is bij meisjes een respectievelijk zwakke en sterke risicofactor voor beide vormen van delinquentie.

Hyperactief gedrag is bij jongere adolescenten een respectievelijk zwakke en sterke risicofactor voor lichte en zware delinquentie. Bij oudere adolescenten is hyperactief gedrag eveneens een zwakke risicofactor voor lichte delinquentie, maar de effecten op zware delinquentie zijn gemiddeld. Het is bij jongere adolescenten een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie. Bij oudere adolescenten is hyperactief gedrag een respectievelijk gemiddelde en zwakke promotieve factor.

Gedragsproblemen

Uit Tabel 7.2 blijkt dat gedragsproblemen een zwakke risicofactor vormen voor lichte delinquentie (OR=2.40) en een sterke risicofactor voor zware delinquentie (OR=8.16). Een relatief lage mate van gedragsproblemen is een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie (OR=2.76) en een sterke promotieve factor voor zware delinquentie (OR=7.19).

Bij jongens is het een respectievelijk zwakke en sterke promotieve factor voor lichte en zware delinquentie, terwijl bij meisjes gedragsproblemen voor beide een gemiddelde promotieve factor zijn.

Bij jongere adolescenten zijn gedragsproblemen een respectievelijk gemiddelde en sterke promotieve factor voor lichte en zware delinquentie. Bij oudere adolescenten zijn gedragsproblemen een respectievelijk zwakke en sterke promotieve factor lichte en zware delinquentie.

Tabel 7.2 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein individu, totaal: psychosociaal functioneren (odds ratios)

	N	χ^2	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Prosociaal gedrag	1077	63.277	4	.000					
laag					2.66***	1.85 - 3.84	3.03***	1.78 - 3.14	risico
hoog					-1.30**	-2.45 - -1.22	-1.77	-3.16 - -0.99	promotief
Hyperactief gedrag	1077	74.964	4	.000					
laag					-3.24***	-3.13 - -2.02	-2.29*	-5.03 - -1.04	promotief
hoog					1.72**	1.19 - 2.49	4.52***	2.58 - 7.01	risico
Emotionele problemen	1077	10.278	4	0.036					
laag					-1.46*	-2.08 - -1.02	-1.95*	-3.51 - -1.09	promotief
hoog					1.07	0.76 - 1.50	1.18	0.69 - 2.01	risico
Gedragsproblemen	1077	179.728	4	.000					
laag					-2.76***	-3.91 - -1.95	-7.19***	-18.87 - -2.75	promotief
hoog					2.40***	1.64 - 3.50	8.16***	4.82 - 13.80	risico

7.2.3 Middelengebruik

Uit Tabel 7.3 blijkt dat zowel alcoholgebruik doordeweeks en alcohol in het weekeinde sterke risicofactoren zijn voor zware delinquentie (respectievelijk OR=6.35 en OR=5.7). Bij jongens is alcoholgebruik, zowel doordeweeks als in het weekeinde, een sterke risicofactor voor zware delinquentie, terwijl alcoholgebruik doordeweeks een zwakke risicofactor is voor lichte delinquentie. Alcoholgebruik doordeweeks is voor jongere adolescenten een sterke risicofactor. Voor oudere adolescenten is alcoholgebruik doordeweeks een respectievelijk zwakke en gemiddelde risicofactor voor lichte en zware delinquentie. Alcoholgebruik in het weekeinde is alleen een (sterke) risicofactor voor zware delinquentie.

Drugsgebruik is een gemiddelde risicofactor voor lichte delinquentie (OR=4.54) en een sterke risicofactor voor zware delinquentie (OR=21.32). Voor jongens en voor jongere adolescenten is drugsgebruik voor beide vormen van delinquentie een sterke risicofactor; bij meisjes is dit effect alleen aangetroffen voor zware delinquentie. Drugsgebruik is voor oudere adolescenten een respectievelijk gemiddelde en sterke risicofactor voor lichte en zware delinquentie.

Tabel 7.3 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein individu, totaal: middelengebruik (odds ratios)

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Alcohol doordeweeks	1077	33.024	2	.000					
hoog					1.80	1.00 - 3.05	6.35***	3.39 - 11.91	risico
Alcohol weekeinde	1077	31.143	2	.000					
hoog					1.60	.90 - 2.87	5.7***	3.12 - 10.64	risico
Drugsgebruik	1077	80.446	2	.000					
hoog					4.54***	2.21 - 9.31	21.32***	10.13 - 44.89	risico
Combinatie alcohol & drugs	1077	10.414	2	.005					
hoog					6.15	.71 - 53.17	16.47*	1.94 - 139.83	risico

7.2.4 Slachtofferschap

Uit Tabel 7.4 blijkt dat slachtofferschap een gemiddelde risicofactor is voor lichte delinquentie (OR=2.98). Het effect voor zware delinquentie is sterk; slachtofferschap vergroot de kans op zware delinquentie 7.5 keer (OR=7.50).

Bij jongens is slachtofferschap een gemiddelde risicofactor voor lichte en een sterke risicofactor voor zware delinquentie. Voor meisjes is het, net als voor jongens, een sterke risicofactor voor zware delinquentie; het is echter een zwakke risicofactor voor lichte delinquentie. Bij jongere adolescenten is slachtofferschap een gemiddelde risicofactor voor lichte en een sterke risicofactor voor zware delinquentie. Voor oudere adolescenten is het, net als voor de jongere leeftijdsgroep, een sterke risicofactor voor zware delinquentie; het is echter een zwakke risicofactor voor lichte delinquentie.

Tabel 7.4 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein individu, totaal: slachtofferschap (odds ratios)

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Slachtofferschap	1077	97.935	2	.000					
hoog					2.98***	2.21 - 4.03	7.50***	4.64 - 12.14	risico

7.3 Risico- en promotieve factoren in het gezinsdomein

7.3.1 Achtergrondkenmerken van het gezin

Uit Tabel 7.5 blijkt dat geen enkele van de gemeten variabelen die betrekking hebben op de achtergrondkenmerken van het gezin effect hebben op jeugddelinquentie in Aruba.

Tabel 7.5 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het gezinsdomein (totaal): gezinskenmerken (odds ratios)

Type gezin	N	x ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Gezinssamenstelling	989	6.42	2	.040					
eenoudergezin					-1.04	-1.42 - -.77	1.74*	1.10 - 2.76	risico
Gezinsomvang	1077	0.690	2	.708					
4 kinderen of meer					1.23	0.75 - 2.00	1.19	0.53 - 2.67	risico
Gezinsmobiliteit	1077	1.690	2	.430					
3 verhuizingen of meer					-1.16	-1.22 - -.064	1.21	0.76 - 1.95	risico
SES GEZIN									
Opleidingsniveau huishouden	680	5.431	4	.254					
laag					-1.36	-2.92 - -.063	-1.06	-1.67 - -.068	risico
hoog					2.34+	1.00 - 5.50	1.16	0.60 - 2.24	promotief
Werk	1031	7.626	2	.022					
Geen werk van beide ouders					-2.02	-5.56 - -.073	2.47+	0.98 - 6.22	risico

7.3.2 Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders²⁰⁷

Emotionele warmte

Uit Tabel 7.6 blijkt dat een relatief lage mate van emotionele warmte van de vader een zwakke risicofactor voor lichte delinquentie (OR=1.81). Het is daarnaast een zwakke promotieve factor voor beide vormen van delinquentie (OR=1.62 resp. OR=2.51). De factor ervaren emotionele warmte van vaders naar dochters is een zwakke risicofactor en een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie.

Openheid van de jongere naar de ouders

Uit Tabel 7.6 blijkt dat een relatief lage mate van openheid van de jongere naar beide ouders een zwakke risicofactor is voor lichte delinquentie (OR=2.21 resp. OR=1.79) en een gemiddelde risicofactor voor zware delinquentie (OR=3.06 resp. 3.87). Een relatief hoge mate van openheid naar de vader is een respectievelijk zwakke en een gemiddelde promotieve factor voor lichte en zware delinquentie (OR=2.82 resp. OR=3.46). Ten aanzien van de moeder is het een zwakke promotieve factor voor beide vormen van delinquentie (OR=1.47 resp. OR=2.72).

De factor openheid naar vader is voor jongens een respectievelijk zwakke en gemiddelde risicofactor en een respectievelijk zwakke en gemiddelde promotieve factor voor lichte en zware delinquentie. Deze relaties zijn er ook ten aanzien van de moeder, met uitzondering van zware delinquentie, ten aanzien waarvan geen promotieve effecten voor jongens zijn aangetroffen. Voor meisjes is er bij een lage mate van openheid naar de vader sprake van een zwakke risicofactor voor

²⁰⁷ Gemeten is hoe de jongeren de relatie met en de opvoedingsstijl van de ouders ervaren. Omwille van de leesbaarheid is het woord 'ervaren' niet iedere keer aan het item toegevoegd.

beide vormen van delinquentie. Deze factor is voorts bij meisjes ten aanzien van de vader een gemiddelde promotieve factor voor lichte delinquentie.

De factor openheid van jongere adolescenten naar de vader is een gemiddelde risicofactor voor zware delinquentie. Ten aanzien van de moeder is het een zwakke risicofactor voor lichte en een sterke risicofactor voor zware delinquentie. Bij oudere adolescenten is de factor openheid naar de vader een respectievelijk zwakke en gemiddelde risicofactor voor lichte en zware delinquentie, terwijl het ten aanzien van de moeder een gemiddelde risicofactor is voor zware delinquentie.

Openheid van jongere adolescenten naar de vader heeft een zwakke promotieve werking ten opzichte van lichte delinquentie en een sterke samenhang met zware delinquentie, terwijl het ten aanzien van de moeder een gemiddelde promotieve factor is voor zware delinquentie. Bij oudere adolescenten heeft deze factor een zwakke promotieve werking voor lichte delinquentie in de relatie met zowel de vader als de moeder.

Informeren door de ouders

Tabel 7.6 laat zien dat er alleen effecten voor de gehele onderzoeksgroep zijn gevonden voor vaders: een relatief hoge mate van informeren door de vader is een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie ($OR=2.06$). De factor informeren door de moeder is voor jongens een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie en een zwakke risicofactor voor zware delinquentie.

Controle door de ouders

Tabel 7.6 laat zien dat er alleen effecten zijn gevonden voor moeders voor de totale onderzoeksgroep. Een relatief lage mate van controle door de moeder is een gemiddelde risicofactor voor zware delinquentie ($OR=3.11$). De factor controle door de moeder is zowel voor jongens als voor oudere adolescenten een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie en een gemiddelde risicofactor voor zware delinquentie.

Passieve supervisie

Uit Tabel 7.6 blijkt dat de factor passieve supervisie door de vader een respectievelijk zwakke en gemiddelde risicofactor voor lichte en zware delinquentie ($OR=2.01$ resp. $OR=3.87$). Een lage mate van supervisie door de moeder is een zwakke risicofactor voor beide vormen van delinquentie ($OR=1.63$ resp. $OR=2.69$). Een hoge mate van passieve supervisie door zowel de vader ($OR=1.71$ resp. $OR=3.02$) als de moeder vormt een respectievelijk zwakke promotieve factor voor lichte en gemiddelde voor zware delinquentie ($OR=1.94$ resp. $OR=3.76$).

Passieve supervisie door de vader bij jongens is een respectievelijk zwakke en gemiddelde promotieve factor voor lichte en zware delinquentie. Het is een gemiddelde risicofactor voor zware delinquentie voor jongens, terwijl een relatief lage mate passieve supervisie door de vader voor meisjes een gemiddelde risicofactor is voor beide vormen van delinquentie.

De factor passieve supervisie door de moeder is bij jongens een respectievelijk zwakke en gemiddelde risicofactor voor lichte en zware delinquentie. De factor supervisie door de vader en de moeder is voor oudere adolescenten een zwakke risicofactor voor lichte delinquentie, terwijl een lage mate van supervisie door de vader tevens een gemiddelde risicofactor is voor zware delinquentie. Passieve supervisie door de moeder is bij de jongere en oudere adolescenten een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie, terwijl het voor oudere adolescenten tevens een gemiddelde promotieve factor is voor zware delinquentie.

Bij oudere adolescenten is de factor passieve supervisie door de moeder een zwakke risicofactor voor beide vormen van delinquentie. Ook ten aanzien van de vader is er sprake van een zwakke risicofactor met lichte delinquentie, de samenhang met zware delinquentie is echter gemiddeld.

Nb. Hoewel op een significantieniveau van $p=.000$ geen significant verband gevonden is tussen passieve supervisie door de vader en delinquentie bij jongere adolescenten, is er een trend die erop wijst dat deze factor de kans op zware delinquentie vergroot ($p=.001$).

Afwijzing door de ouders

Uit Tabel 7.6 blijkt dat er alleen effecten zijn gevonden voor de moeder voor de totale onderzoeksgroep. Een relatief lage mate van afwijzing door de moeder is een respectievelijk zwakke ($OR=1.84$) en gemiddelde ($OR=3.34$) promotieve factor voor lichte en zware delinquentie. Afwijzing door de moeder is daarnaast een zwakke risicofactor voor zware delinquentie ($OR=1.81$). De factor afwijzing door de moeder is voor jongens een zwakke promotieve factor voor beide vormen van delinquentie. Voor meisjes is het eveneens een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie, maar een sterke promotieve factor voor zware delinquentie. Een hoge mate van afwijzing door de moeder is voor jongens een zwakke risicofactor voor zwaar delinquent gedrag. De factor afwijzing door de moeder is voor jongere adolescenten een gemiddelde promotieve factor voor zware delinquentie. Voor oudere adolescenten is het een respectievelijk zwakke en sterke promotieve factor voor lichte en voor zware delinquentie.

De factor afwijzing door de moeder is voor jongere adolescenten daarnaast een zwakke risicofactor voor lichte delinquentie.

Tabel 7.6 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het gezinsdomein, totaal: relatie met en opvoedingsstijl ouders (odds ratios)

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
VADER									
Warmte	787	25.688	4	.000					
laag					1.81**	1.23 - 2.65	1.62	0.90 - 2.92	risico
hoog					-1.62*	-2.48 - -1.05	-2.51*	-5.85 - -1.07	promotief
Openheid jongere	783	69.941	4	.000					
laag					2.21***	1.49 - 3.26	3.06***	1.72 - 5.44	risico
hoog					-2.82***	-4.48 - -1.78	-3.46*	-9.26 - -1.30	promotief
Informereren	784	20.263	4	.000					
laag					1.28	0.88 - 1.86	1.22	0.66 - 2.25	risico
hoog					-2.06**	-3.13 - -1.35	-1.61	-3.14 - -0.83	promotief
Controle	598	15.908	4	.003					
laag					1.35	0.87 - 2.09	2.47**	1.35 - 4.51	risico
hoog					-1.33	-2.07 - -0.86	-1.56	-3.39 - -0.72	promotief
Supervisie	781	56.272	4	.000					
laag					2.01***	1.38 - 2.93	3.87***	2.16 - 6.93	risico
hoog					-1.71*	-2.62 - -1.11	-3.02*	-8.20 - -1.04	promotief
Afwijzing	789	11.083	4	.026					
laag					-1.15	-1.69 - -0.77	-1.07	-2.14 - -0.53	promotief
hoog					1.18	0.79 - 1.74	2.52**	1.37 - 4.61	risico
Overbescherming	788	7.721	4	.102					
laag					1.63*	1.10 - 2.39	1.53	0.84 - 2.80	promotief
hoog					1.09	0.73 - 1.62	-1.23	-2.51 - -0.60	risico

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
MOEDER									
Warmte	1022	10.535	4	.032					
laag					1.26	0.89 - 1.79	1.40	0.84 - 2.31	risico
hoog					-1.24	-1.77 - -0.87	-1.88	-3.56 - -0.99	promotief
Openheid jongere	1020	51.305	4	.000					
laag					1.79**	1.25 - 2.55	3.87***	2.35 - 6.36	risico
hoog					-1.47*	-2.15 - -1.35	-2.72*	-7.19 - -1.04	promotief
Informereren	1019	12.776	4	.012					
laag					1.01	0.71 - 1.45	1.62	0.97 - 2.71	risico
hoog					-1.55*	-2.24 - -1.08	-1.71	-3.30 - -0.88	promotief
Controle	773	23.520	4	.000					
laag					1.16	0.77 - 1.73	3.11***	1.81 - 5.35	risico
hoog					-1.46	-2.13 - -1.00	1.10	0.60 - 2.05	promotief
Supervisie	1018	76.692	4	.000					
laag					1.63**	1.13 - 2.36	2.69***	1.59 - 4.55	risico
hoog					-1.94***	-2.72 - -1.38	-3.76***	-7.41 - -1.90	promotief
Afwijzing	1024	36.313	4	.000					
laag					-1.84**	-2.66 - -1.27	-3.34**	-6.85 - -1.63	promotief
hoog					1.35	0.95 - 1.90	1.81*	1.09 - 3.02	risico
Overbescherming	1023	5.557	4	.235					
laag					-1.08	-1.53 - -0.76	1.32	0.76 - 2.28	promotief
hoog					1.07	0.75 - 1.52	1.87*	1.09 - 3.20	risico

7.4 Risico- en promotieve factoren in het schooldomein

Een relatief slechte relatie met de school is een zwakke risicofactor voor zware delinquentie (OR=2.22) en een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie (OR=2.00). Voor jongens is dit een zwakke risicofactor voor zware delinquentie, terwijl een relatief goede relatie een zwakke promotieve werking heeft voor lichte delinquentie.

Nb. Hoewel er voor oudere adolescenten op een significantieniveau van $p=.000$ geen significant verband is gevonden, is er een trend die erop wijst dat deze factor de kans op zware delinquentie vergroot en dat een goede relatie met de school de kans op lichte delinquentie verkleint ($p=.001$).

De factor *zittenblijven* is een zwakke risicofactor voor zware delinquentie (OR=2.90). Voor oudere adolescenten vormt twee of meer keer zitten blijven een gemiddelde risicofactor voor zware delinquentie.

Nb. Hoewel op een significantieniveau van $p=.000$ geen significant verband is gevonden, is er een trend die erop wijst dat deze factor voor jongens de kans op zware delinquentie vergroot ($p=.001$).

De factor *schorsing* is een zwakke risicofactor voor lichte delinquentie (OR=2.43) en sterke risicofactor zware delinquentie (OR=5.89). Voor meisjes is de factor schorsing een respectievelijk gemiddelde en sterke risicofactor voor lichte en zware delinquentie.

Spijbelen is een gemiddelde risicofactor voor zowel lichte als zware delinquentie (OR=3.21 resp. OR=4.22). Voor jongens is het voor beide vormen van delinquentie een gemiddelde risicofactor. Voor meisjes is de relatie met lichte delinquentie zwak en de relatie met zware delinquentie gemiddeld. Voor jongere adolescenten is spijbelen een gemiddelde risicofactor voor lichte en zware delinquentie. Voor oudere adolescenten is het eveneens een gemiddelde risicofactor voor lichte delinquentie, maar een sterke risicofactor voor zware delinquentie.

Tabel 7.7 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het schooldomein (totaal) (odds ratios)

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Relatie met school	1037	30.24	4	.000					
slecht					1.29	0.29 - 1.81	2.22**	1.30 - 3.79	risico
goed					-2.00***	-2.90 - -1.39	-1.21	-2.31 - -0.64	promotief
Schoolprestaties	1037	15.416	4	.004					
slecht					1.75*	1.09 - 2.83	3.12***	1.64 - 5.92	risico
goed					-1.18	-1.66 - -0.84	-1.26	-1.61 - -0.62	promotief
Zitten blijven	1073	17.804	2	.000					
2 of meer keer blijven zitten					1.10	0.74 - 1.63	2.90***	1.77 - 4.74	risico
Schorsing	1037	19.379	2	.000					
Minimaal 1 keer					2.43***	1.22 - 4.82	5.89***	2.69 - 12.91	risico
Spijbelen	1037	34.230	2	.000					
ja					3.21***	2.03 - 5.07	4.22***	2.30 - 7.77	risico

7.5 Factoren in de domeinen vrienden en vrijetijd

Het hebben van delinquente vrienden is een gemiddelde risicofactor voor lichte delinquentie (OR=4.24) en een sterke risicofactor voor zware delinquentie (OR=24.71).

De factor ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten doordeweeks is een zwakke risicofactor voor zware delinquentie (OR=2.24). De factor gestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde is een zwakke promotieve factor voor zware delinquentie (OR=2.72). Voor jongens is het een gemiddelde promotieve factor voor zware delinquentie. Ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde vormen een zwakke risicofactor voor lichte delinquentie (OR=2.08) en een gemiddelde risicofactor voor zware delinquentie (OR=3.24). Voor jongens is dit een respectievelijk zwakke en sterke risicofactor voor lichte en zware delinquentie.

Nb. Hoewel op een significantieniveau van $p < .001$ geen significant verband gevonden is tussen de factoren ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten doordeweeks en gestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde, is er een trend die erop wijst dat deze factor de kans op lichte en zware delinquentie voor jongens vergroot ($p = .001$).

Tabel 7.8 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor de domeinen vrienden en vrijetijd (totaal) (odds ratios)

	N	χ^2	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Delinquent gedrag vrienden	1077	176.378	2	.000					
hoog					4.24***	2.94 - 6.12	24.71***	14.34 - 42.59	risico
Vrijtijdsactiviteiten									
Doordeweeks: gestructureerd	1077	9.125	2	.010	-1.17	-1.56 - -0.88	-1.96**	-3.05 - -1.26	promotief
Doordeweeks: ongestructureerd	1077	15.281	2	.000	1.45	1.09 - 1.93	2.24***	1.42 - 3.51	risico
Geen	1077	0.877	2	.645	1.19	0.83 - 1.70	1.01	0.56 - 1.84	risico
Weekeinde: gestructureerd	1077	19.667	2	.000	-1.17	-1.56 - -0.87	-2.72***	-4.27 - -1.74	promotief
Weekeinde: ongestructureerd	1077	33.377	2	.000	2.08***	1.53 - 0.85	3.24***	1.80 - 5.83	risico

7.6 Cumulatie van risico- en promotieve factoren

7.6.1 Inleiding

In de voorgaande paragrafen is onderzocht welke factoren in Aruba zijn gerelateerd aan jeugd-delinquentie en is vervolgens nagegaan of zij een risico- of een promotieve werking hebben, of wellicht beide. Uit dit onderzoek is gebleken dat 24 van de 40 gemeten factoren in Aruba gerelateerd zijn aan jeugddelinquentie. Er zijn in dit onderzoek voorts twaalf unieke risicofactoren aangetroffen (factoren die alleen risicowerking hebben). Er zijn slechts twee factoren gevonden die alleen promotieve werking hebben. Tien van de onderzochte factoren kunnen, afhankelijk van de individuele score, zowel een risico- als een promotieve factor zijn (in Tabel 7.14 zijn deze resultaten samengevat).

Zoals in hoofdstuk 3 is beschreven komen risicofactoren meestal niet geïsoleerd voor en neemt de kans op probleemgedrag en zware delinquentie relatief sterk toe naarmate in meer domeinen sprake is van overwegend risicofactoren. Deze *dose response*-relatie lijkt ook aanwezig te zijn bij promotieve (gunstige) factoren. De combinatie van risico- en promotieve factoren bepaalt uiteindelijk de ernst van het delinquente gedrag. In deze paragraaf wordt nagegaan in hoeverre een cumulatie van risicofactoren over verschillende domeinen bij jongeren in de leeftijd 10-17 jaar in Aruba gepaard gaat met een toename in het aantal (zwaar) delinquente jongeren, waarbij ook wordt nagegaan in hoeverre een cumulatie van promotieve factoren gerelateerd is aan niet-delinquentie. Daarnaast worden de verschillen onderzocht tussen de subgroepen (seks en leeftijd).

7.6.2 Werkwijze

Om de relatie te onderzoeken tussen het aantal risico- en promotieve factoren in meerdere domeinen en de mate van delinquentie, is de werkwijze toegepast die ook is gehanteerd door Stouthamer-Loeber et al. (2002) en Van der Laan en Blom (2006). Voor iedere jongere is een totaalscore gemaakt, gebaseerd op de risico- en promotieve factoren waarvan in de voorgaande paragrafen is gebleken dat deze zijn gerelateerd aan jeugddelinquentie in Aruba. In totaal gaat het

om 24 factoren, verdeeld over vier domeinen (individu, gezin, school, en vrienden en vrije tijd). Per domein is een somscore berekend, zijnde de optelsom van de risico- en promotieve factoren in het betreffende domein. De somscores zijn vervolgens in drie delen gesplitst op P25 en P75. In de onderste 25% van de verdeling is sprake van overwegend promotieve factoren. De jongeren die hierin vallen krijgen op dat domein een domeinscore van -1. In de bovenste 25% van de verdeling is overwegend sprake van risicofactoren. De jongeren die hierin vallen krijgen een domeinscore van +1. De middelste 50% wordt benoemd als neutraal en de jongeren die hierbinnen vallen krijgen de score 0. Vervolgens zijn de domeinscores van de vier domeinen bij elkaar opgeteld. Dat leverde de totaalscore op van domeinen met risico- en promotieve factoren

De range van deze cumulatieve score gaat van -4 tot +4. Deze totaalscore geeft voor iedere jongere de balans weer tussen het aantal domeinen waarop overwegend risicofactoren zijn waargenomen en het aantal domeinen waarop overwegend promotieve factoren zijn geconstateerd. Een lage score op de schaal betekent dat er meer domeinen aanwezig zijn met overwegend promotieve factoren. De minimumscore van -4, betekent dat op vier domeinen overwegend promotieve factoren zijn waargenomen en geen risicofactoren. Een hoge score betekent dat er meer domeinen aanwezig zijn met overwegend risicofactoren. De score +4 betekent dat op vier domeinen sprake is van risicofactoren, maar niet van promotieve factoren. De score 0 zit daartussenin en hierbij is sprake van een neutrale score: of er zijn geen risico en promotieve factoren aanwezig of er zijn precies evenveel risico- als promotieve factoren aanwezig.

Vanwege ontbrekende waarden is het voor 141 jongeren niet mogelijk om de totaalscore te berekenen. Deze jongeren zijn uit de analyse gelaten. De analyse heeft dus betrekking op 936 jongeren.

7.6.3 Cumulatie van factoren in de totale onderzoeksgroep

In Figuur 7.1 is de verdeling van de 936 jongeren over de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren weergegeven (de corresponderende cijfers staan in Tabel 7.9). De totaalscore staat in deze figuur op de x-as en op de y-as staat het percentage jongeren. De figuur laat het volgende zien:

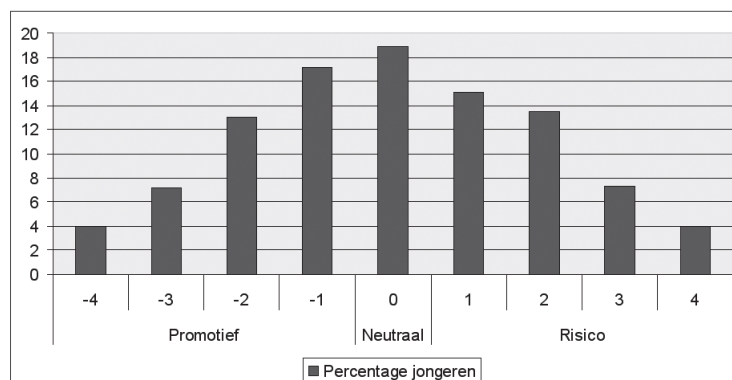
- bij 4% van de jongeren komen in alle vier de domeinen alleen maar promotieve factoren voor;
- 18.9% van de jongeren heeft de neutrale score 0;
- 4% van de jongeren heeft in alle vier domeinen alleen maar te maken met risicofactoren.

Deze normaalverdeling is ook te verwachten, gezien de wijze waarop promotieve en risicofactoren zijn berekend. De gemiddelde score op de schaal is -0.01 (standaarddeviatie=1.99; modus=0).

Tabel 7.9 YLS Aruba 2007 (N=936): Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve- en risicofactoren, totale groep

	Promotief				Neutraal	Risico			
	-4	-3	-2	-1		1	2	3	4
Absoluut aantal jongeren (N=936)	37	67	122	161	177	141	126	68	37
Percentage jongeren	4.0	7.2	13.0	17.2	18.9	15.1	13.5	7.3	4.0

Figuur 7.1 Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren^a, totale groep (N=936)



^a Deze totaalscore geeft de balans weer tussen het aantal domeinen waarop overwegend risicofactoren zijn en het aantal domeinen waarop overwegend promotieve factoren zijn. Bescherming en risico zijn twee polen van een dimensie waarbij -4 betekent 4 domeinen met overwegend promotieve factoren en +4 duidt op 4 domeinen met overwegend risicofactoren.

Vervolgens is nagegaan in hoeverre bij de licht, zwaar en niet delinquente jongeren sprake is van een cumulatie van domeinen met risico- en promotieve factoren. De bevindingen in de voorgaande paragrafen doen verwachten dat met name bij zwaar delinquente jongeren meerdere domeinen met risicofactoren aanwezig zijn. Uit Tabel 7.10 blijkt dat het percentage niet-delinquente jongeren (36.5%) dat op twee of meer domeinen promotieve factoren heeft bijna 6 keer zo groot als bij de licht delinquente jongeren (6.3%) en 30.5 keer zo groot als bij de zwaar delinquente jongeren (1.2%). Ook blijkt duidelijk dat, naarmate er sprake is van ernstiger vormen van delinquentie, het percentage jongeren dat meer domeinen met risicofactoren heeft toeneemt. Driekwart van de zwaar delinquente jongeren heeft risicofactoren op twee of meer domeinen (75.0%). Het percentage is bijna twee keer zo groot als bij licht delinquenten (41.1%) en ruim acht keer zo groot als bij niet-delinquenten (9.0%).

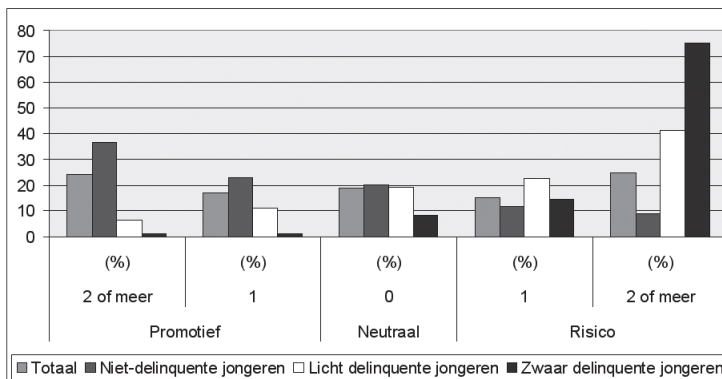
Tabel 7.10 YLS Aruba 2007 (N=936): Percentage niet, licht en zwaar delinquente jongeren op de totaalscore met promotieve en risicofactoren

Totaalscore van domeinen met risico- en promotieve factoren ^a						
	N (Abs.)	Promotief		Neutraal	Risico	
		≥ 2 (%)	1 (%)	0 (%)	1 (%)	≥ 2 (%)
Totaal	936	24.1	17.2	18.9	15.1	24.7
Niet-delinquente jongeren	567	36.5	22.8	20.3	11.5	9.0
Licht delinquente jongeren	285	6.3	10.9	19.3	22.5	41.1
Zwaar delinquente jongeren	84	1.2	1.2	8.3	14.3	75.0

^a Overall $\chi^2=315.51$; $df=8$; $p=.000$

Zwaar delinquente jongeren hebben in vergelijking met lichte delinquenten te maken met meerdere domeinen met risico. Naarmate het aantal domeinen met risico toeneemt, zal naar verwachting ook het percentage zwaar delinquente jongeren stijgen. In Figuur 7.2 staat voor elke totaalscore van domeinen met bescherming en risico de procentuele verdeling van niet-delinquenten, licht- en zwaar delinquenten. Op de x-as staat de totaalscore van domeinen met bescherming en risico en op de y-as het percentage jongeren. De gegevens zijn uitgesplitst naar type delinquent.

Figuur 7.2: Totaalscore van domeinen met risico- en promotieve factoren^a, onderscheid naar niet-delinquente, licht en zwaar delinquente jongeren (N=936)



^a Deze totaalscore geeft de balans weer tussen het aantal domeinen waarop overwegend risicofactoren zijn en het aantal domeinen waarop overwegend promotieve factoren zijn. Bescherming en risico zijn twee polen van een dimensie waarbij -4 betekent 4 domeinen met overwegend promotieve factoren en +4 duidt op 4 domeinen met overwegend risicofactoren.

Uit Figuur 7.2 (en Tabel 7.11) blijkt dat het percentage zwaar delinquente jongeren stijgt naarmate het aantal domeinen met bescherming af- en het aantal domeinen met risico toeneemt:

- van de 122 jongeren met een totaalscore van -2 is er niet één zwaar delinquent;
- van de 141 jongeren met een score van +1 is 8.5% zwaar delinquent
- van de 37 jongeren met een totaalscore van +4 is 43.2% zwaar delinquent.

Deze resultaten betekenen dat het percentage zwaar delinquente jongeren toeneemt bij een cumulatie van domeinen met risicofactoren. Uit het onderzoek blijkt dat er slechts bij een beperkte groep jongeren sprake is van een cumulatie van problemen. Deze groep heeft niet alleen te maken met een cumulatie van risicofactoren en het ontbreken van promotieve factoren, maar ook met zwaar delinquent gedrag. Het gaat hier om een kleine groep van zestien jongeren, nog geen 2% van de totale onderzoeksgroep.

Figuur 7.2 laat (net als Tabel 7.11) voorts zien dat naarmate het aantal domeinen met risicofactoren afneemt en het aantal domeinen met promotieve factoren toeneemt, het percentage niet-delinquenten eerst toeneemt en vervolgens lineair daalt. Bij vier domeinen met risico is van de 37 jongeren 43.2% licht delinquent. Dit percentage stijgt vervolgens bij drie domeinen van risico naar 54.4% van de 68 jongeren, het daalt naar 31.1% van de 177 jongeren met een neutrale totaalscore en daalt verder naar 2.7% van de 37 jongeren met vier risicodomeinen.

Daarnaast blijkt dat naarmate het aantal domeinen met promotieve factoren af- en het aantal domeinen met risicofactoren toeneemt het percentage niet-delinquenten lineair daalt. Bij vier domeinen met bescherming is van de 37 jongeren 97.3% niet delinquent. Dit percentage daalt

vervolgens naar 65% van de 177 jongeren met een neutrale totaalscore, zakt verder naar 11.8% van de jongeren met op drie domeinen risico en stijgt iets naar 13.5% van de 37 jongeren met vier risicodomeinen. Ondanks de aanwezigheid van risico op drie of vier domeinen is er toch nog een klein percentage jongeren dat aangeeft geen delicten te plegen.

Tabel 7.11 YLS Aruba 2007 (N=936): Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren, totale groep

	Promotief				Neutraal	Risico			
	-4 (N=37)	-3 (N=67)	-2 (N=122)	-1 (N=161)	0 (N=177)	1 (N=141)	2 (N=126)	3 (N=68)	4 (N=37)
Niet delinquente jongeren	97.3	91.0	90.2	80.1	65.0	46.1	30.2	11.8	13.5
Licht delinquente jongeren	2.7	7.5	9.8	19.3	31.1	45.4	49.2	57.4	43.2
Zwaar delinquente jongeren	0.0	1.5	0.0	0.6	4.0	8.5	20.6	30.9	43.2

Uit Tabel 7.11 blijkt dat de verhouding tussen risico- en promotieve factoren bij de licht en zwaar delinquente jongeren ongunstiger is dan bij de niet delinquente jongeren. Voorts geldt dat bij zwaar delinquente jongeren vooral promotieve factoren ontbreken.

7.6.4 Cumulatie van factoren naar sekse en leeftijd

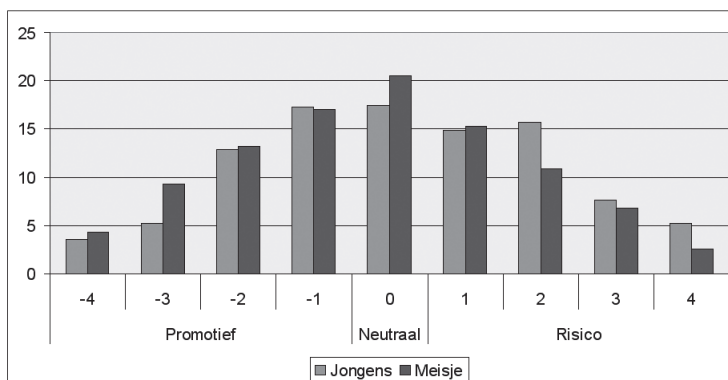
In hoofdstuk 3 is aan de orde gekomen dat verschillen in de mate van delinquentie bij subgroepen in de risicofactorenbenadering worden verklaard door de mate van cumulatie van risicofactoren in meerdere domeinen. Volgens deze verklaring zijn jongens meer betrokken bij delinquentie omdat zij te maken hebben met een cumulatie aan domeinen met risicofactoren. In Figuur 7.3 (en Tabel 7.12) is het percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met risico- en promotieve factoren weergegeven voor jongens en meisjes. Hieruit blijkt dat de verdeling van het percentage jongens over de totaalscore normaal is verdeeld. Er zijn echter meer meisjes bij wie sprake is van meer domeinen met bescherming dan van domeinen met risico. Jongens hebben tevens een hogere gemiddelde score op de domeinschaal (gemiddelde=0.17; st.deviate=2.0) dan meisjes (gemiddelde=-0.21; st.deviate=1.95). Deze scores verschillen significant van elkaar (t-waarde=2.938; df=934; $p=.003$). Jongens hebben derhalve te maken met een grotere cumulatie van risicofactoren dan meisjes.

Tabel 7.12 YLS Aruba 2007 (N=936): Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren, onderscheid naar sekse^a

	N	Promotief				Neutraal	Risico			
	(Abs.)	-4 (%)	-3 (%)	-2 (%)	-1 (%)	0 (%)	1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)
Jongens	497	3.6	5.2	12.9	17.3	17.5	14.9	15.7	7.6	5.2
Meisjes	439	4.3	9.3	13.2	17.1	20.5	15.3	10.9	6.8	2.5

^a Overall $\chi^2=15.46$; df=8; $p=.051$

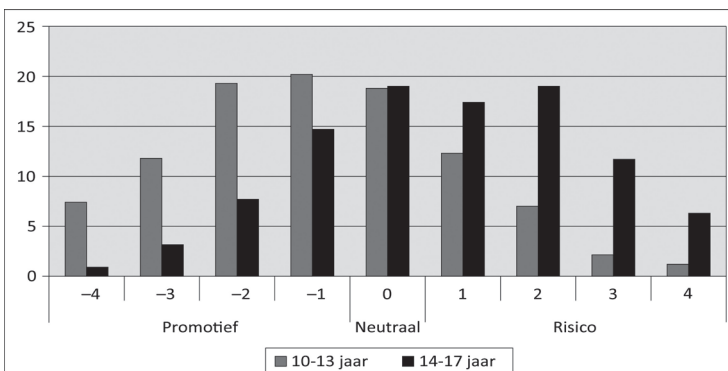
Figuur 7.3 YLS Aruba 2007 (N=936): Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren^a, onderscheid naar sekse



^a Deze totaalscore geeft de balans weer tussen het aantal domeinen waarop overwegend risicofactoren zijn en het aantal domeinen waarop overwegend promotieve factoren zijn. Bescherming en risico zijn twee polen van een dimensie waarbij -4 betekent 4 domeinen met overwegend promotieve factoren en +4 duidt op 4 domeinen met overwegend risicofactoren.

In Figuur 7.4 is de verdeling van de vroeg- en oudere adolescenten gegeven over de totaalscore van domeinen met bescherming en risico. De gemiddelde score op de totaalscore is bij de jongere adolescenten (gemiddelde=-.87; st.deviate=1.80) lager dan bij de oudere adolescenten (gemiddelde=.72; st.deviate=1.84). De gemiddelden verschillen significant van elkaar (t-waarde=-13.30; df=934; $p=.000$).

Figuur 7.4 YLS Aruba 2007 (N=936): Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren^a, onderscheid naar leeftijd



^a Deze totaalscore geeft de balans weer tussen het aantal domeinen waarop overwegend risicofactoren zijn en het aantal domeinen waarop overwegend promotieve factoren zijn. Bescherming en risico zijn twee polen van een dimensie waarbij -4 betekent 4 domeinen met overwegend promotieve factoren en +4 duidt op 4 domeinen met overwegend risicofactoren. De corresponderende cijfers staan in Tabel 8.5.

Aan de linkerkant van Figuur 7.4 is te zien dat het percentage jongere adolescenten met meer domeinen met bescherming hoger is dan het percentage oudere adolescenten. Aan de andere kant van de Figuur is te zien dat bij de domeinen met meer risicofactoren dit juist omgekeerd is. De Figuur illustreert duidelijk de leeftijdsdynamiek van promotieve en risicofactoren. Vergelijking van de twee leeftijdsgroepen toont aan dat er tussen de leeftijdsgroepen een verschuiving is in het aantal jongeren met promotieve en risicofactoren. Bij het merendeel van de jongeren in de vroege adolescentieperiode is sprake van meer domeinen met bescherming dan risico (scores -3 tot en met +1), terwijl bij de jongeren in de late adolescentieperiode het aantal jongeren bij wie ook sprake is van domeinen met risicofactoren flink is toegenomen (het overgrote deel van de jongeren heeft een score tussen -1 en +3). De met Figuur 7.4 corresponderende cijfers staan in Tabel 7.13.

Tabel 7.13 YLS Aruba 2007 (N=936): Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren, naar leeftijd^a

	N (Abs.)	Promotief				Neutraal 0 (%)	Risico			
		-4 (%)	-3 (%)	-2 (%)	-1 (%)		1 (%)	2 (%)	3 (%)	4 (%)
10-13 jaar	431	7.4	11.8	19.3	20.2	18.8	12.3	7.0	2.1	1.2
14-17 jaar	505	1.0	3.2	7.7	14.7	19.0	17.4	19.0	11.7	6.3

^a Overall $\chi^2=151.00$; $df=8$; $p=.000$

7.7 Samenvatting

Van de 40 gemeten factoren waarvan in de literatuur bekend is dat zij effecten hebben voor jeugddelinquentie is in dit onderzoek vastgesteld dat 24 factoren dit effect ook in Aruba hebben. Deze zijn verspreid over de volgende domeinen:

- van de 10 gemeten individuele factoren hebben er 8 effect;
- van de 19 gemeten gezinsfactoren hebben er 8 effect;
- van de 5 gemeten factoren in het schooldomein hebben er 4 effect;
- van de 6 gemeten factoren in het domein vrienden en vrije tijd hebben er 4 effect.

Van de factoren waarvan in dit geval is vastgesteld dat zij in Aruba zijn gerelateerd aan jeugddelinquentie is in het onderhavige hoofdstuk vervolgens nagegaan of zij een risico- of promotieve werking hebben ofwel beide.

Er zijn twaalf unieke risicofactoren in het onderhavige aangetroffen (factoren die uitsluitend risicowerking hebben): hinderlijk gedrag, alcohol doordeweeks, drugsgebruik, weinig controle door de moeder, zittenblijven, schorsing, spijbelen, delinquent gedrag vrienden en ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten zowel doordeweeks als in het weekeinde. Deze factoren hangen in Aruba samen met een grotere kans op delinquentie. Er zijn slechts twee factoren gevonden die alleen promotieve werking hebben, namelijk informeren door de vader en gestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde. Tien van de onderzochte factoren die aan delinquentie in de adolescentieperiode zijn gerelateerd kunnen, afhankelijk van de individuele score, zowel een risico- als een promotieve factor zijn. Ze betreffen prosociaal gedrag, hyperactief gedrag, gedragsproblemen, emotionele warmte van de vader, openheid naar de vader en de moeder, passieve supervisie door de vader en de moeder en de relatie met school. In Tabel 7.14 zijn deze resultaten samengevat.

Tabel 7.14 YLS Aruba 2007: Factoren met promotieve en/of risicowerking voor de totale onderzoeksgroep (samenvatting)

Domein	Promotieve- en risicofactor	Alleen promotieve factor	Alleen risicofactor
Individu			hinderlijk gedrag
	prosociaal gedrag		
	hyperactief gedrag		
	gedragsproblemen		
			alcohol doordeweeks
			alcohol weekeinde
			drugsgebruik
			slachtofferschap
	emotionele warmte vader		
	openheid jongere naar vader		
Gezin		informereren door vader	
	passieve supervisie vader		
	openheid jongere naar moeder		
			controle door moeder
	pasieve supervisie moeder		
	afwijzing door moeder		
School	relatie met school		
			zitten blijven
			schorsing
			spijbelen
Vrienden			delinquent gedrag vrienden
Vrijtijds- besteding			ongestructureerd doordeweeks
			ongestructureerd weekeinde
		weekeinde gestructureerde activiteiten	

Toename risico bij toename ernst delinquentie

Uit Tabel 7.15 blijkt dat in elk van de domeinen bij zwaar delinquenten sprake is van meer risicofactoren dan bij licht delinquenten. Van de factoren die een effect op jeugddelinquentie hebben, zijn er 15 een risicofactor voor lichte delinquentie en 21 een risicofactor voor zware delinquentie. Ook geldt voor de meeste risicofactoren dat de odds ratios groter zijn bij zwaar delinquenten dan bij licht delinquenten. Met andere woorden: de verbanden van risicofactoren met zwaar delinquenten zijn sterker dan met licht delinquenten. Van de 15 risicofactoren voor lichte delinquentie is bij 11 factoren een zwak verband aangetroffen, bij 3 factoren een gemiddeld verband en bij 1 factor een sterk verband (hinderlijk gedrag). Van de 21 factoren voor zware delinquentie is bij 5 factoren een zwak verband aangetroffen, bij 8 factoren een gemiddeld verband en bij 8 factoren een sterk verband.

Alleen de factor *hinderlijk gedrag* is voor zowel lichte en zware delinquentie een sterke risicofactor. Van de 4 factoren die het *psychosociale functioneren* van de jongeren meten, zijn er 3 een risicofactor voor zowel voor lichte en zware delinquenten. Het verband van de factoren pro sociaal gedrag, hyperactief gedrag en gedragsproblemen met zware delinquentie is sterker dan met lichte delinquentie.

Van de 4 factoren die het *middelengebruik* meten, is drugsgebruik een zwakke risicofactor voor lichte delinquentie en vormen 3 van de factoren een sterke risicofactor voor zware delinquentie. *Slachtofferschap* is een sterke risicofactor voor zowel lichte als zware delinquentie.

Tabel 7.15 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren en de kans op delinquentie, naar mate van delinquentie (kwalitatief overzicht)

			Risicofactoren		Promotieve factoren	
			Licht delinquent	Zwaar delinquent	Licht delinquent	Zwaar delinquent
Individu	Psychosociaal functioneren	Hinderlijk gedrag	sterk	sterk	--	--
		Pro sociaal gedrag	zwak	gemiddeld	zwak	---
		Hyperactief gedrag en aandachtsproblemen	zwak	gemiddeld	gemiddeld	zwak
		Gedragsproblemen	zwak	sterk	zwak	sterk
	Middelengebruik	Alcohol, doordeweeks	---	sterk	---	---
		Alcohol, weekeinde	---	sterk	---	---
Gezin	Vader	Drugsgebruik	gemiddeld	sterk	---	---
		Slachtofferschap	zwak	sterk	----	----
		Emotionele warmte	zwak	---	zwak	zwak
	Moeder	Openheid jongere	zwak	gemiddeld	zwak	gemiddeld
		Informereren	---	---	zwak	---
		Passieve supervisie	zwak	gemiddeld	zwak	gemiddeld
		Openheid jongere	zwak	gemiddeld	zwak	zwak
		Controle	---	gemiddeld	---	---
		Passieve supervisie	zwak	zwak	zwak	gemiddeld
		Afwijzing	---	zwak	zwak	gemiddeld
School	Relatie met school		---	zwak	zwak	---
	Zittenblijven		---	zwak	---	---
	Schorsing		zwak	sterk	---	---
	Spijbelen		gemiddeld	gemiddeld	---	---
Vrienden	Delinquent gedrag vrienden		gemiddeld	sterk	---	---
Vrijtijdsbesteding	Doordeweeks: ongestructureerd		---	zwak	---	---
	Weekeinde: ongestructureerd		zwak	gemiddeld	---	---
	Weekeinde: gestructureerd		---	---	---	zwak

Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van de ouders

In het domein gezin neemt het aantal risicofactoren nauwelijks toe met de mate van delinquentie, wel zijn de effecten sterker. De volgende 5 factoren zijn zwakke risicofactoren voor lichte delinquentie:

- een lage mate van emotionele warmte van de vader;
- een lage mate van openheid van de jongere, zowel naar de vader als de moeder;
- een lage mate van passieve supervisie zowel door de vader als de moeder.

Van de volgende 6 factoren zijn er 5 een gemiddelde risicofactor voor zware delinquentie:

- een lage mate van openheid van de jongere, zowel naar de vader als de moeder;
- een lage mate van passieve supervisie zowel door de vader als de moeder ;
- een lage mate van controle door de moeder;
- een hoge mate van afwijzing door de moeder is een zwakke risicofactor voor zware delinquentie.

Van de 14 factoren die de ervaren relatie met en opvoedingsstijl van de ouders meten zijn er 7 een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie:

- emotionele warmte van de vader;
- openheid jongere zowel naar de vader als de moeder;
- informeren door de vader;
- passieve supervisie zowel door de vader als de moeder;
- lage afwijzing door de moeder.

Voor zware delinquentie zijn emotionele warmte vader en openheid jongere naar moeder zwakke promotieve factoren voor zware delinquentie, terwijl de factoren openheid jongere naar vader, passieve supervisie vader en moeder en afwijzing moeder een gemiddelde promotieve factor zijn voor zware delinquentie.

Van de vijf factoren in het schooldomein, zijn er 2 gerelateerd aan lichte delinquentie en 4 aan zware delinquentie. Schorsing en spijbelen zijn respectievelijk een zwakke en een gemiddelde risicofactor voor lichte delinquentie). Voor zware delinquentie zijn relatie met school en zitten blijven 2 zwakke risicofactoren terwijl schorsing en spijbelen 2 gemiddelde risicofactoren zijn. Slechts een van de factoren heeft promotieve werking: een relatief goede relatie met school is een zwakke promotieve factor voor lichte delinquentie.

In het onderzoek zijn de effecten van het hebben van delinquente vrienden gemeten. Deze factor is een gemiddelde risicofactor voor lichte delinquentie en een sterke risicofactor voor zware delinquentie.

Van de factoren die de effecten van *vrijtijdsbesteding* op delinquentie meten is de factor ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde een zwakke risicofactor voor lichte delinquentie. De factoren ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten doordeweeks en in het weekeinde zijn respectievelijk een zwakke en een gemiddelde risicofactor voor zware delinquentie. Alleen de factor gestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde heeft een promotieve werking; het is een zwakke promotieve factor voor zware delinquentie.

Risicofactoren en sekse

In hoofdstuk 3 is aan de orde gekomen dat er verschillen zijn in de mate waarin factoren voor delinquentie bij jongens en meisjes voorkomen. In diverse studies is voorts aangetoond dat er meer overeenkomsten zijn dan verschillen tussen jongens en meisjes, maar dat er verschillen zijn in de mate waarin jongens aan risicofactoren blootstaan. De bevindingen van dit onderzoek komen overeen: jongens hebben op alle domeinen minder gunstige scores dan meisjes en staan aan meer risicofactoren bloot. Daarentegen zijn er 11 promotieve factoren voor lichte delinquentie en 8 promotieve factoren voor zware delinquentie aangetroffen voor jongens. Dat zijn er aanzienlijk meer dan voor meisjes, voor wie respectievelijk 7 en 3 promotieve factoren zijn aangetroffen voor lichte en zware delinquentie. In Tabel 7.16 zijn de resultaten samengevat.

Tabel 7.16 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren en de kans op delinquentie, onderscheid naar sekse

	Jongens		Meisjes					
	Risicofactoren		Promotieve factoren		Risicofactoren		Promotieve factoren	
	Licht delinquent	Zwaar delinquent	Licht delinquent	Zwaar delinquent	Licht delinquent	Zwaar delinquent	Licht delinquent	Zwaar delinquent
Individu								
Hinderlijk gedrag	sterk	sterk	---	---	sterk	sterk	---	---
Prosociaal gedrag	zwak	zwak	zwak	zwak	zwak	gemiddeld	zwak	---
Hyperactief gedrag	zwak	zwak	gemiddeld	zwak	zwak	sterk	gemiddeld	---
Gedragsproblemen	zwak	sterk	zwak	sterk	zwak	sterk	gemiddeld	gemiddeld
Alcohol, doordeweeks	zwak	sterk	---	---	---	---	---	---
Alcohol, weekeinde	---	sterk	---	---	---	---	---	---
Drugsgebruik	sterk	sterk	---	---	---	sterk	---	---
Slachtoffer-schap	gemiddeld	sterk	---	---	zwak	sterk	---	---
Opvoedingsstijl van en relatie met vader								
Emotionele warmte	---	---	---	---	zwak	---	zwak	---
Openheid jongere	zwak	gemiddeld	zwak	gemiddeld	zwak	zwak	gemiddeld	---
Passieve supervisie	---	gemiddeld	zwak	gemiddeld	gemiddeld	gemiddeld	---	---
Opvoedingsstijl van en relatie met moeder								
Openheid jongere	zwak	gemiddeld	zwak	---	---	---	---	---
Informereren	---	zwak	zwak	---	---	---	---	---
Controle	---	gemiddeld	zwak	---	---	---	---	---
Passieve supervisie	zwak	gemiddeld	zwak	gemiddeld	---	---	zwak	gemiddeld
Afwijzing	---	zwak	zwak	zwak	---	---	zwak	sterk

	Jongens				Meisjes			
	Risicofactoren		Promotieve factoren		Risicofactoren		Promotieve factoren	
	Licht delinquent	Zwaar delinquent	Licht delinquent	Zwaar delinquent	Licht delinquent	Zwaar delinquent	Licht delinquent	Zwaar delinquent
School								
Relatie met school	---	zwak	zwak	---	---	---	---	---
Schorsing	---	---	---	---	gemiddeld	sterk	---	---
Spijbelen	gemiddeld	gemiddeld	---	---	zwak	gemiddeld	---	---
Vrienden en vrijetijdsbesteding								
Delinquent gedrag vrienden	gemiddeld	sterk	---	---	gemiddeld	sterk	---	---
Weekeinde: gestructureerd	---	---	---	gemiddeld				
Weekeinde: ongestructureerd onge-structureerd	zwak	sterk	---	---	---	---	---	---

Risicofactoren en leeftijd

In hoofdstuk 3 is aan de orde gekomen dat risicofactoren ook leeftijdgerelateerd zijn en dat oudere adolescenten minder gunstige scores hebben dan jongere adolescenten (Farrington, 2003; Sampson & Laub, 1992; Stouthamer-Loeber et al., 1993). Deze bevindingen zijn ook in het onderhavige onderzoek aangetroffen. Bij jongere adolescenten zijn 11 factoren met risicowerking voor lichte en 11 risicofactoren voor zware delinquentie aangetroffen. Voor oudere adolescenten hebben 13 factoren risicowerking voor lichte en 17 voor zware delinquentie. Daarentegen hebben voor jongere adolescenten 5 factoren een promotieve werking voor lichte delinquentie, terwijl het bij oudere adolescenten om 9 factoren gaat. Het aantal promotieve factoren voor zware delinquentie is voor beide leeftijdsgroepen gelijk. In Tabel 7.17 zijn de resultaten samengevat.

Tabel 7.17 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren en de kans op delinquentie, onderscheid naar leeftijd

	Jongere adolescenten (10-13 jarigen)				Oudere adolescenten (14-17 jarigen)			
	Risicofactoren		Promotieve factoren		Risicofactoren		Promotieve factoren	
	Licht delinquent	Zwaar delinquent	Licht delinquent	Zwaar delinquent	Licht delinquent	Zwaar delinquent	Licht delinquent	Zwaar delinquent
Individu								
Hinderlijk gedrag	sterk	sterk	---	---	sterk	sterk		
Prosociaal gedrag	zwak	---	zwak	---	gemiddeld	zwak	zwak	---
Hyperactief gedrag en aandachts-probl.	zwak	sterk	zwak	---	zwak	gemiddeld	gemiddeld	zwak
Gedragsproblemen	zwak	sterk	gemiddeld	sterk	zwak	sterk	zwak	sterk
Alcohol, door-deweeks in dagen	---	sterk	---	---	zwak	gemiddeld	---	---
Alcohol, week-einde in dagen	---	---	---	---	---	sterk	---	---
Drugsgebruik	sterk	sterk	---	---	gemiddeld	sterk	---	---
Slachtoffer-schap	gemiddeld	sterk	---	---	zwak	sterk	---	---
Opvoedingsstijl van en relatie met vader								
Openheid jongere	---	gemiddeld	zwak	gemiddeld	zwak	gemiddeld	zwak	---
Passieve supervisie	---	---	---	---	zwak	gemiddeld	zwak	---
Opvoedingsstijl van en relatie met moeder								
Openheid jongere	zwak	sterk	---	gemiddeld	---	gemiddeld	zwak	---
Controle	---	---	---	---	---	gemiddeld	zwak	---
Passieve supervisie	---	---	zwak	---	zwak	zwak	zwak	gemiddeld
Afwijzing	zwak	---	---	gemiddeld	---	---	zwak	gemiddeld
School								
Zitten blijven	---	---	---	---	---	gemiddeld	---	---
Spijbelen	gemiddeld	gemiddeld	---	---	gemiddeld	sterk	---	---
Vrienden & vrijetijdsbesteding								
Delinquent gedrag vrienden	gemiddeld	sterk	---	---	gemiddeld	sterk	---	---
Weekeinde: ongestructureerd	zwak	gemiddeld	---	---	zwak	gemiddeld	---	---

Cumulatie

Uit dit onderzoek blijkt dat de ernst van delinquentie toeneemt naarmate er sprake is van meer domeinen met risicofactoren dan met promotieve factoren. Het percentage niet delinquente jongeren dat op meerdere domeinen van functioneren bescherming heeft is bovendien duidelijk hoger dan in de delinquente groepen. Naarmate het aantal domeinen met promotieve factoren afneemt en het aantal domeinen met risicofactoren toeneemt, stijgt het percentage zwaar delinquente jongeren en daalt het percentage niet delinquente jongeren. Verder blijkt dat naarmate het aantal risicodomeinen afneemt en het aantal domeinen met promotieve factoren toeneemt, het percentage niet delinquente jongeren lineair stijgt. In beide gevallen is sprake van een toename die zich ook in de onderscheiden subgroepen (onderscheid naar sekse en leeftijd) laat zien. Als het aantal domeinen met bescherming toe- en het aantal domeinen met risico afneemt, stijgt in het onderhavige onderzoek het percentage niet delinquente jongeren. Wanneer op 3 of meer domeinen sprake is van overwegend promotieve factoren, behoort het grootste deel van de jongeren tot de groep niet delinquenten; bij jongeren met 4 domeinen met bescherming is minimaal driekwart van de jongeren niet delinquent. Dit wordt zowel bij het onderscheid naar sekse en naar leeftijd gevonden.

8 Elementen van een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie in Aruba

8.1 Inleiding

In dit onderzoek wordt nagegaan wat mogelijke elementen zijn van een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie in Aruba. Verdragsconform betekent dat jeugddelinquentie wordt benaderd conform de inhoud en de bedoelingen van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK), dat sinds 2001 voor Aruba van kracht is. Ingevolge het IVRK dienen de belangen van het kind bij alles wat kinderen aangaat een eerste overweging te zijn. Lidstaten dienen voorwaarden te scheppen die het mogelijk maken dat alle kinderen die zich in hun jurisdictie bevinden zich volledig en harmonieus kunnen ontwikkelen (artt. 6 en 9, IVRK). Het is niet in het belang van het kind op te groeien in omstandigheden die kunnen leiden tot een verhoogd en ernstig risico op delinquentie en andere gedragsproblemen (art. 3, IVRK). Een verdragsconforme benadering van delinquentie houdt derhalve in dat de nadruk dient te liggen op het scheppen van voorwaarden voor een optimale ontwikkeling van kinderen, inclusief het wegnemen van risicofactoren die probleemgedrag en delinquentie bevorderen en het versterken van promotieve (gunstige) factoren die dit kunnen tegengaan. Een dergelijke benadering (*children's rights based approach*) komt overeen met wat in de criminologie een *evidence based, early risk focused*-benadering wordt genoemd.

Wat mogelijke elementen zijn van een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie in Aruba wordt onderzocht aan de hand van de volgende twee deelvragen:

- Wat is de prevalentie en incidentie van jeugddelinquentie in Aruba (waarbij wordt gekeken naar sekse- en leeftijdsverschillen, verschillen in opleidingsniveau en naar verschillen tussen niet-delinquente, licht en zwaar delinquente jongeren)?
- Wat zijn risico- en promotieve factoren voor jeugddelinquentie in Aruba?

In het onderhavige slothoofdstuk worden de onderzoeksresultaten samengebracht en wordt ingegaan op de beleidsimplicaties voor preventie en de verdragsrechtelijke implicaties. Tot slot zal worden ingegaan op de implementatie van het IVRK in Aruba.

8.2 Het jeugdcriminaliteitsbeeld van Aruba

Het jeugdcriminaliteitsbeeld van Aruba komt grotendeels overeen met wat er over jeugddelinquentie in de internationale literatuur bekend is. Iets meer dan de helft van de jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar heeft ooit wel eens een van de 36 in dit onderzoek gemeten delicten gepleegd. In totaal 40% van de jongeren heeft daarnaast aangegeven dit in de voorafgaande twaalf maanden te hebben gedaan. Het betreft voornamelijk lichte vormen van delinquentie.

De verschijnselen dat meer jongens dan meisjes bij delinquentie zijn betrokken en dat gedurende de adolescentie delinquentie toeneemt zijn eveneens in Aruba aangetroffen. Jongere adolescenten

in Aruba zijn aanzienlijk minder bij delinquentie betrokken dan oudere adolescenten. Er is geen enkel delict gevonden dat vaker door jongere adolescenten wordt gepleegd. De jongere leeftijdsgroep maakt zich daarnaast aan een kleinere variëteit aan delicten schuldig en aan minder zware vormen van delinquentie.

Het percentage delictplegers uit het lager voortgezet onderwijs in Aruba is hoger dan het percentage delictplegers uit het hoger voortgezet onderwijs. Leerlingen uit het basisonderwijs houden zich nog het minst bezig met delinquentie en bijna uitsluitend met bagatelzaken. Hier zal voornamelijk de leeftijd een rol spelen en niet zozeer het opleidingsniveau.

Uit dit onderzoek blijkt dat de meest veelvoorkomende delicten vaker door dezelfde ouders worden gepleegd. Ook blijkt dat de delicten die bij adolescenten vaker voorkomen overwegend licht van aard zijn.

Niet-schoolgaande jongeren hebben in het algemeen vaker betrokkenheid bij delinquentie gemeld en hebben vaker gemeld bij zwaardere vormen van delinquentie betrokken te zijn geweest. Extrapolerend naar de totale doelpopulatie gaat het om ongeveer 390 jongeren in Aruba. Het is van belang na te gaan wat de achtergronden zijn van deze jongeren om tot een evenwichtig beleid voor het bestrijden van schooluitval en delinquentie te kunnen komen.

De meting van jeugddelinquentie in Aruba heeft geen alarmerend beeld opgeleverd en tekent zich in vergelijking met bijvoorbeeld Nederland gunstig af. Arubaanse jongeren rapporteren iets minder gewelddadig gedrag dan hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Het aantal licht en zwaar delinquente jongeren verschilt niet tussen de beide landen. Wel is het aantal niet delinquente jongeren in Aruba groter (onder niet-delinquent wordt in dit onderzoek verstaan dat de jongeren over de voorafgaande twaalf maanden geen betrokkenheid bij delinquentie hebben gerapporteerd). Het beeld dat naar voren kwam in het zelfrapportageonderzoek dat in het kader van het ISRD-2 in 2007 in Aruba is gehouden, namelijk dat Arubaanse jongeren vaak betrokken zijn bij geweldsdelicten en groepsgevechten, is in dit onderzoek niet aangetroffen.

Voor uitspraken over mogelijke trends leent het onderhavige onderzoek zich niet. Hiervoor is het nodig dat de YLS Aruba 2007 (bij voorkeur in 2012) wordt herhaald, zo mogelijk met dezelfde doelgroep.

8.3 Implicaties van de resultaten voor de verschillende domeinen

8.3.1 Inleiding

In dit onderzoek is ondersteuning gevonden voor bevindingen uit ander onderzoek, namelijk dat jeugddelinquentie niet wordt veroorzaakt door een enkele risicofactor, maar door een cumulatieve van risicofactoren en het ontbreken van (voldoende) promotieve factoren in de verschillende domeinen van functioneren van de jongere (Stouthamer-Loeber et al., 2002, 2010; Van der Laan & Blom, 2006). De kans op probleemgedrag en zware delinquentie neemt bij Arubaanse jongeren relatief sterk toe naarmate in meer domeinen sprake is van overwegend risicofactoren. Deze resultaten komen overeen met de *risk focused* ecologische benadering in de criminologie, waarin men ervan uitgaat dat naarmate er meer risicofactoren zijn en minder promotieve factoren de kans groter is dat jongeren betrokken zullen zijn bij delinquentie (Hawkins, Lishner, Jenson, & Catalano, 1987; Higgins, 1988; Newcomb, Maddahian, & Bentler, 1986; Rutter, 1979). Voorts is gebleken dat jongens met een grotere cumulatieve van risicofactoren te maken hebben dan meisjes.

Er is daarnaast een duidelijke leeftijdsdynamiek aangetroffen: bij jongere adolescenten zijn meer promotieve en minder risicofactoren aanwezig dan bij oudere adolescenten.

De mogelijkheid om risico- en promotieve factoren te identificeren biedt aanknopingspunten voor preventie in Aruba. Vanuit het ontwikkelingsperspectief wordt getracht met gerichte preventieprogramma's risicofactoren die de kans op later delinquent gedrag vergroten uit te schakelen of te dempen. Aangetoond is dat preventieprogramma's die meerdere risicofactoren adresseren in de verschillende domeinen van functioneren het meest succesvol zijn (Hawkins, Catalano, & Miller, 1992; Jonkman, Van Yperen, & Prinsen, 2010; Loeber et al., 2010; Yoshikawa, 1994). Voor effectieve preventie is het daarnaast nodig een onderscheid te maken in statische factoren (bijvoorbeeld de aanvangsleeftijd van delinquentie, temperament en IQ) en dynamische risicofactoren, die in principe kunnen worden gewijzigd (bijvoorbeeld de vriendenkring van de jongere en de schoolprestaties).

Het ontwikkelingsmodel van aanvang, accumulatie en continuïteit van risicofactoren van Loeber, Slot en Slothamer-Loeber (2010) toont voorts aan dat de mate waarin kinderen aan risicofactoren bloot staan hoger wordt naarmate ze ouder worden, op zijn hoogst is gedurende de adolescentie en afneemt in de jongvolwassenheid. In de jonge kindertijd staan kinderen bloot aan factoren in het individuele domein en het gezinsdomein. In de late kindertijd komen daar factoren uit de domeinen school en vrienden en vrije tijd bij. Pas in de adolescentie gaan de factoren uit de buurt en werk een rol spelen. De relevantie van gezin, school en vrienden neemt in de jongvolwassenheid geleidelijk af (Loeber et al., 2010). Ook de impact van de factoren wijzigt met de levensfasen. Zo neemt de invloed van vrienden toe en neemt het effect van ouderlijk toezicht af naarmate het kind ouder wordt (Loeber et al., 2010; Loeber, Slot, & Stouthamer-Loeber, 2006; Sampson & Laub, 1992, 1997; Stouthamer-Loeber et al., 2002; Van der Laan & Blom, 2006). Bij het ontwikkelen van preventieprogramma's in Aruba zal met deze bevindingen rekening moeten worden gehouden.

Uit onderzoek van Keating en Hertzman (1999) en McCord (1997) blijkt dat probleemgedrag van jongeren minder voorkomt in samenlevingen waar weinig sprake is van sociale verschillen tussen groepen en waarin bepaalde groepen niet worden gediscrimineerd en niet worden geïsoleerd. Volgens Jonkman et al. (2010) lijkt een dergelijke samenleving een omgeving te bieden die beschermt tegen verstoring en delinquent gedrag. Dit komt overeen met het uitgangspunt van het IVRK²⁰⁸, waaruit volgt dat de focus van de overheid behoort te liggen op een voorwaardenscheppend beleid voor alle kinderen. Als onderdeel hiervan dient de overheid zich te richten op het bestrijden van risicofactoren en het versterken van promotieve factoren en dient zij een strategie te ontwikkelen gericht op *early risk-focused, evidence-based preventie* (Farrington & Welsh, 2007) om te voorkomen dat kinderen nu of later delinquent gedrag gaan vertonen. Dit is de koppeling tussen een juridisch paradigma en de ontwikkelings- en levensloopcriminologie waarvan in dit onderzoek wordt uitgegaan.

Nu in dit onderzoek bevestiging is gevonden van het meervoudig risicomodel zullen ook in Aruba preventieve interventies zich moeten richten op alle domeinen. De resultaten van het onderzoek geven derhalve voeding aan een integraal overheidsbeleid dat risico's in zo veel mogelijk contexten beperkt en dat met name promotieve factoren in zo veel mogelijk contexten versterkt. De bevinding dat het niet alleen van belang is risicofactoren te bestrijden maar ook promotieve factoren te versterken bij risicjongeren komt overeen met de bevindingen van de *Caribbean Youth Health*

208 Deze focus volgt ook uit meerdere UN convenanten, zoals de *UN Guidelines for the Prevention of Crime* (2002). *UN Economic and Social Council*, resolutie 2002/13.

Survey (Blum & Ireland, 2004). Vanuit verdragsrechtelijk oogpunt is van belang dat de maatschappij en de overheid in het bijzonder zich richten op het elimineren van risicofactoren, het versterken van promotieve factoren en het scheppen van voorwaarden, zodat de Arubaanse jeugd wordt gestimuleerd en ondersteund om zich ontwikkelen tot zijn volste potentieel.

Op basis van de resultaten van het onderzoek naar factoren in de verschillende domeinen zal worden nagegaan welke implicaties voor preventie en interventie zijn te onderscheiden in Aruba.

8.3.2 Individuele factoren

In het individuele domein zijn enkele factoren aangetroffen die een sterke relatie hebben met delinquentie en die de ontwikkeling van kinderen ernstig kunnen verstoren. Zo vertoont een aanzienlijk aantal jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar in Aruba hinderlijk gedrag, emotionele problemen of gedragsproblemen. Van deze factoren zijn zowel hinderlijk gedrag als gedragsproblemen sterk voorspellend voor delinquentie in Aruba.

Hoewel middelengebruik weinig is gerapporteerd door Arubaanse jongeren is in dit onderzoek een sterke samenhang aangetroffen tussen alcohol- en drugsgebruik en zware delinquentie.

De resultaten van dit onderzoek geven aan dat hinderlijk gedrag, gedragsproblemen en middelengebruik een sterke signaalfunctie hebben.

Prosociaal gedrag heeft in Aruba een promotieve werking. Deze bevinding geeft aan dat het niet alleen van belang is risicofactoren te bestrijden, maar ook om promotieve factoren te versterken, hetgeen overeen komt met de bevindingen van de *Caribbean Youth Health Survey* (Blum & Ireland, 2004).

Een derde van de jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar in Aruba geeft aan wel eens slachtoffer te zijn geweest van (poging tot) diefstal, bedreiging, bedreiging met wapen en mishandeling. Uit het onderhavige onderzoek is gebleken dat in Aruba slachtofferschap de kans op delinquentie vergroot. Wat opvalt is dat de samenhang bij de jongere leeftijdsgroep met zware delinquentie aanmerkelijk sterker is dan bij de oudere leeftijdsgroep.

Het aantal jongeren in Aruba dat te kampen heeft met psychosociale problematiek is hoog vergeleken met Nederland (Van der Laan & Blom, 2006), maar komt overeen met de resultaten van Caribisch onderzoek (Halcón, Blum, Beuhring, Pate, Campbell-Forrester, & Venema, 2003). Blum en Ireland (2004) concludeerden dat *rage* de belangrijkste risicofactor is voor zowel jongens als meisjes. *Rage* komt in de gemeten Caribische landen vaak voort uit fysiek en seksueel misbruik en huiselijk geweld, factoren die in het Caribisch gebied bijzonder veel voorkomen (UNICEF, 2006; UNDOC/World Bank, 2007). Onderzocht zou moeten worden of de oorzaken van *rage* en psychosociale problematiek dezelfde zijn in landen met een meer assertieve bevolking (de Engelse Caribische landen, met een historie van slavernij) en landen met een meer gesloten bevolking (zoals Aruba, waar nog veel afstammelingen zijn van de oorspronkelijke indiaanse bevolking), maar dat de uiting hiervan verschilt (externaliserend versus internaliserend). Er is mij geen wetenschappelijk onderzoek bekend waarin dit wordt geëxploreerd of bevestigd.

Onderzoek naar de oorzaken van de psychosociale problematiek en het bieden van passende hulp aan jongeren die hiermee te kampen hebben is daarnaast van belang omdat deze – ongeacht of dit in Aruba is gerelateerd aan delinquentie – jongeren in hun ontwikkeling belemmeren. Ingevolge artikel 6, IVRK moet het recht op (over)leven en ontwikkeling van ieder kind in de ruimst mogelijke mate worden gewaarborgd. Het woord ontwikkeling moet in deze context in brede zin worden geïnterpreteerd: het betreft niet alleen fysieke gezondheid, maar ook mentale, emotionele,

cognitieve, sociale en culturele ontwikkeling.²⁰⁹ Kinderen met psychosociale problemen hebben ingevolge artikel 24, IVRK recht op psychische hulp en de Arubaanse overheid dient zich proactief op te stellen om hun de toegang tot deze vorm van gezondheidszorg te bieden.

De sterke relatie tussen middelengebruik en delinquentie onderstreept het belang van het incorporeren van onderricht over de risico's van middelengebruik in het schoolcurriculum. Het beschermen tegen gebruik van en betrokkenheid bij de handel in drugs en psychotrope stoffen is een impliciete taak van de Arubaanse overheid. Het IVRK, dat hieraan een apart artikel wijdt, stelt dat de overheid alle passende maatregelen moet treffen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op het onderwijsterrein, tegen het gebruik van drugs en drugshandel. Het belang dat het IVRK hecht aan de bestrijding van middelengebruik door kinderen en jongeren is gelegen in het feit dat zij extra kwetsbaar zijn voor de gevolgen van drugs en psychotrope stoffen, omdat hun hersenen nog in de groei zijn.

8.3.3 Factoren in het gezinsdomein

Uit dit onderzoek is gebleken dat geen van de gemeten gezinskenmerken (gezinssamenstelling, gezinsgrootte, gezinsmobiliteit en SES) samenhangt met delinquent gedrag in Aruba. Deze resultaten wijken af van hetgeen in de literatuur bekend is, namelijk dat gezinnen met één ouder, met een tienermoeder of met meer dan vier kinderen risicofactoren zijn voor delinquent gedrag (Farrington, 2003; Sampson & Laub, 1993). Wells en Rankin (1991) en Junger-Tas, Steketee en Mol (2008) vonden een zwak verband tussen gezinsstructuur en delinquentie. Dit duidt er volgens Junger-Tas et al. (2008) op dat er andere oorzaken voor delinquentie zijn dan gezinsstructuur en dat delinquentie meer te maken heeft met de kwaliteit van het gezinsleven.

Een mogelijke verklaring voor deze afwijkende resultaten is dat de literatuur betrekking heeft op onderzoeken in westerse hoogontwikkelde landen, terwijl Aruba een (klein) Caribisch eiland is, waar bepaalde gezinsfactoren wellicht anders zijn dan wel anders worden ervaren. Het is er bijvoorbeeld niet ongewoon dat niet-gezinsleden (de maatschappij) zich met de opvoeding van kinderen bemoeien. Er wordt ook wel gezegd dat kinderen (en volwassenen) in een kleine samenleving als die van Aruba binnenshuis meer vrijheid en privacy hebben dan in het (semi)publieke domein, omdat iedereen elkaar kent of van elkaar weet. Het Caribisch gebied heeft voorts het hoogste migratiecijfer ter wereld (Sahay, Robinson, & Cashin, 2006), waardoor een hoge gezinsmobiliteit en onvolledige gezinnen gebruikelijk zijn.

Hoewel gezinskenmerken geen relatie vertonen met jeugddelinquentie, heeft het feit dat 33% van de jongeren in een eenoudergezin woont wel andere implicaties. Zo zijn eenoudergezinnen meer vatbaar voor armoede en stress. Uit de internationale literatuur is bekend dat kinderen uit eenoudergezinnen meer vatbaar zijn voor emotionele en gedragsproblemen en lagere schoolprestaties kunnen hebben. In dit verband is het opvallend dat veel Arubaanse kinderen uit eenoudergezinnen in het lager voortgezet onderwijs zitten. Het is ook voorstelbaar dat kinderen uit eenoudergezinnen minder (financiële) mogelijkheden hebben en meer aan hun lot worden overgelaten, hetgeen zou impliceren dat zij meer emotionele problemen kunnen hebben en dat zij zich niet kunnen ontwikkelen tot hun volste potentieel. Het in Aruba bekende fenomeen dat kinderen na school zonder toezicht thuis zijn en voor jongere broertjes en zusjes moeten zorgen, zal met name

209 Fact Sheet No. 10 (Rev. 1) (1993): *The rights of the child*. Human Rights Fact Sheet-serie, gepubliceerd door het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Mensenrechten.

bij eenoudergezinnen voorkomen. Deze aspecten zouden in verband met het recht van kinderen op leven en ontwikkeling (art. 6, IVRK) nader onderzocht dienen te worden.

De factor opvoeding door de ouders is in Aruba gerelateerd een jeugddelinquentie. Jongeren tussen de tien en zeventien jaar oud in Aruba ervaren over het algemeen een autoritatieve opvoedingsstijl van hun ouders en dit wijst erop dat de opvoeding tijdens de adolescentie een promotieve factor lijkt te zijn. Arubaanse jongeren ervaren vaak warmte van hun ouders en vinden dat ze zelden worden afwezen. Ze ervaren soms controle en zelden overbescherming. De jongeren vinden dat zij vaak open naar hun ouders zijn. Ze ervaren dat hun ouders soms naar hun vrije tijdsbesteding informeren en vinden dat hun ouders relatief veel weten over hun bezigheden buitenshuis (passieve supervisie).

Vanuit het gezinsdomein zijn in dit onderzoek alleen maar promotieve factoren voor jeugddelinquentie naar voren gekomen, hetgeen impliceert dat enig beleid zich in dat opzicht niet zwaar op gezinsondersteuning behoeft te richten. Echter, aangezien opvoeding tijdens de adolescentie wel samenhangt met delinquentie in Aruba, dient er voldoende opvoedingsondersteuning aanwezig te zijn wanneer zich risico's voordoen in dit domein.

Waar Arubaanse ouders en kinderen wel mee te maken hebben, is de discrepantie tussen een traditioneel kindbeeld en de rechten en behoeften van de moderne, opgroeiende jeugd. Het VN Comité stelt naar aanleiding van landenrapportages regelmatig vast dat het traditionele beeld van kinderen als afhankelijke, onzichtbare en passieve leden van het gezin nog steeds bestaat (Hodgkin & Newell, 2007). Ook Aruba heeft in zijn rapportages met betrekking tot het IVRK van het bestaan van dit beeld gewag gemaakt. In verband hiermee benadrukt het VN Comité de noodzaak om ouders voor te bereiden op en te onderrichten in hun verantwoordelijkheden.²¹⁰

Het VN Comité onderkent – ook vanuit culturele en maatschappelijke achtergronden – het mogelijke spanningsveld tussen de ouderlijke autoriteit en het kunnen uitoefenen van de rechten van het kind, zoals vrijheid van meningsuiting. Dat een verdragsconforme opvoeding in het belang is van het hele gezin en niet ten koste behoeft te gaan van de positie van de ouders, wordt onderstreept in de *Manual on Human Rights Reporting* (1997):

With the Convention, children's rights are given autonomy – not with the intention of affirming them in opposition to the rights of adults or as an alternative to the rights of parents, but in order to bring into the scene a new dimension: the consideration of the perspective of the child within the framework of the essential value of the family. The child is therefore recognized in his or her fundamental dignity and individuality, with the right to be different and diverge in his or her assessment of reality (p. 445).

Dit is voor ouders geen gemakkelijke taak, vandaar dat volgens het VN Comité lidstaten verplicht zijn ouders de nodige ondersteuning te bieden gericht op:

the new roles and skills required of parents, as well as the ways that demands and pressures shift during early childhood – for example, as children become more mobile, more verbally communicative, more socially competent, and as they begin to participate in programmes of care and education (CRC/C/GC/7 (2005), par. 20).

²¹⁰ Zie in het bijzonder CRC/C/GC/7 (2005), par. 20-24.

Het VN Comité stelt bijvoorbeeld voor om dit onderwerp in het schoolcurriculum op te nemen.²¹¹ Deze aanbeveling ware in Aruba over te nemen nu dit spanningsveld daar lijkt te bestaan.

Investeren in vrijwillige ouderschapseducatie wordt in toenemende mate gezien als een kostenefficiënte investering, bijvoorbeeld in verband met het verminderen van jeugddelinquentie (Hodgkin & Newell, 2007). De Riyadh Guidelines²¹² stellen hieromtrent:

Measures should be taken and programmes developed to provide families with the opportunity to learn about parental roles and obligations as regards child development and childcare, promoting positive parent-child relationships, sensitizing parents to the problems of children and young persons and encouraging their involvement in family and community-based activities (par. 16).

Hodgkin en Newell (2007) zien in General Comment 7 het bewijs van een groeiend besef van het belang van de ontwikkeling van het jonge kind in het gezin voor de preventie van geweld en andere vormen van criminaliteit, zowel in de kindertijd als tijdens de volwassenheid. Naast het bestaande traditionele beeld van kinderen in de Arubaanse gemeenschap onderstreept ook dit element het belang van het ontwikkelen van integrale ondersteuning en educatieprogramma's voor ouderschap en de voorbereiding op ouderschap in Aruba.

8.3.4 Factoren in het schooldomein

Over het algemeen ervaren Arubaanse kinderen een goede relatie met school. Uit dit onderzoek is gebleken dat een slechte relatie met de school, spijbelen en geschorst worden risicofactoren zijn voor delinquentie en derhalve een signaalfunctie hebben in Aruba. Blijven zitten komt in Aruba vrij veel voor: bijna 50% van de Arubaanse jongeren is minstens één keer blijven zitten. Er is geen relatie aangetroffen tussen de factor schoolprestaties en delinquentie, een resultaat dat duidelijk afwijkt van ander onderzoek (Hawkins et al., 1987; Kazdin, 1987; Van der Laan & Blom, 2007; Yoshikawa, 1994). Van de gemeten factoren heeft alleen een relatief goede relatie met school in Aruba promotieve werking tegen delinquentie.

Het is opvallend dat het hoge percentage zittenblijven vooral voorkomt bij Papiamentstalige kinderen. De resultaten uit dit onderzoek impliceren in de eerste plaats dat in Aruba actief gewerkt dient te worden aan de taalachterstand, nu een laag verbaal IQ, vertraagde taalontwikkeling en problemen op school verband blijken te houden met jeugdcriminaliteit (Moffitt, 1993; Moffitt et al., 1994; Herrenkohl et al., 2001). Achterstand in taalontwikkeling kan leiden tot leerproblemen en kan bijdragen aan later optredende gedragsproblemen en jeugdcriminaliteit (Keenan, 2001; Lamers-Winkelmann, 2010).

Deze resultaten plaatsen het Arubaanse onderwijs voor een principieel probleem. Ingevolge artikel 29, IVRK behoort het bevorderen van het respect voor de eigen taal tot de onderwijsdoelstellingen, maar dit betekent niet dat kinderen altijd aanspraak kunnen maken op onderwijs in hun moedertaal. De implicaties van het onderricht in een andere taal dan de moedertaal worden echter duidelijk als dit wordt afgezet tegen de schoolprestaties. Nader onderzocht dient te worden in hoeverre het achterblijven in de schoolprestaties gerelateerd is aan het feit dat in Aruba de instructietaal op school niet de moedertaal is.

211 *Committee on the Rights of the Child* (2005). *Report on the fortieth session*. CRC/C/153, par. 646.

212 *UN Guidelines for the Prevention of Juvenile Delinquency*, A/res/45/112, 14 december 1990.

Uit onderzoek is gebleken dat de Arubaanse kinderen het niet gemakkelijk hebben in de school. Vooral leerlingen op de basisschool vertonen aanmerkelijk meer psychosociale problemen dan bijvoorbeeld hun leeftijdgenootjes in Nederland (Van der Wal, 2008). En hoewel de meeste kinderen hun school wel leuk vinden, hebben zij een minder sterke binding met de school dan Nederlandse kinderen. Dat zijn zorgelijke gegevens, zeker nu bekend is dat kinderen met psychosociale problemen zich minder goed kunnen ontwikkelen en dat een zwakke binding met de school een sterke relatie heeft met probleemgedrag. Een link met de feitelijke output van het onderwijs is snel gemaakt: Arubaanse kinderen zitten in vergelijking met hun Nederlandse leeftijdgenootjes structureel in lagere opleidingsniveaus (Van der Wal, 2008) en driekwart van de beroepsbevolking van Aruba heeft een lbo-opleiding (CBA, 2007). De lage schoolprestaties in Aruba duiden op onderprestatie: kinderen kunnen zich niet ontwikkelen tot hun volste potentieel (art. 6 en 29, IVRK). De oorzaak van onderprestatie kan zijn gelegen in het kind zelf (waarbij in Aruba vooral de taalachterstand en de hoge mate van emotionele en gedragsproblemen opvallen), maar ook in het schooldomein (waarbij vooral de lage onderwijs-*output* opvalt).

Scholen en onderwijs spelen een belangrijke rol bij de implementatie van de rechten van het kind. Scholen hebben niet alleen een primaire en een aanvullende rol bij het recht op ontwikkeling en opvoeding van kinderen. Gedurende de vroege adolescentie neemt de invloed van het gezin af terwijl de invloed van de school toeneemt. De school is dan het primaire instituut waarin de ontwikkeling van adolescenten wordt gevormd. De school is bovendien geschikt om interventies op te richten met als doel een vermindering van agressief en delinquent gedrag van jongeren om uiteindelijk te komen tot een veiliger samenleving.

Kenmerken van het schoolklimaat zijn uitermate geschikt om aan te pakken om op die manier probleemgedrag te verminderen (McEvoy & Welker, 2000), omdat het schoolklimaat een dynamische factor is (Wissink, Stams, & Asscher, 2011). Een schoolbreed voorwaardenscheppend beleid gericht op academische prestaties en goed gedrag kan minimaal 80% van mogelijk probleemgedrag door leerlingen voorkomen (Colvin, Kameenui, & Sugai, 1993; Dwyer & Osher, 2000). Onderdeel van dit schoolbrede beleid is het aanleren van *life skills*, vreedzame conflicthantering en respect voor de fundamentele mensenrechten en vrijheden.²¹³ Veilige en effectieve scholen bevorderen geestelijk welzijn door een goede band te bevorderen tussen kinderen, jongeren en volwassenen. Ze voorkomen problemen door schoolbrede interventies te implementeren en waar nodig effectieve ondersteuning te verlenen (Hoffman, Jackson, & Osher, 2000). Vanuit een dergelijke benadering zijn scholen in staat tegemoet te komen aan de geestelijke en academische noden van leerlingen en gezinnen die serieuze emotionele en gedragsproblemen ervaren (Cotton, 1995; Quinn, Osher, Hoffman, & Hanky, 1998). Het is derhalve van belang dat de scholen in Aruba voldoen aan de kenmerken van een veilige school, die tegemoetkomt aan de ontwikkelingsbehoeften van alle kinderen (Dwyer, Osher, & Warger, 1998) en daarmee aan het IVRK.

In een school met een dergelijk beleid is het voor de docenten en het overige personeel gemakkelijker om signalen te onderkennen van studenten die – ondanks het voorwaardenscheppende beleid – gedragsproblemen blijven vertonen of signalen vertonen en die een vroege interventie nodig hebben. In de studie van Dwyer en Osher (2000) kwam naar voren dat dit in een voorwaardenscheppende school 10 tot 15% van de leerlingenpopulatie betreft. Het schoolpersoneel dient getraind te zijn om dergelijke signalen te onderkennen en binnen de school dienen voorzieningen aanwezig te zijn om effectief op bezorgdheden ten aanzien van individuele kinderen te kunnen

213 CRC/C/GC/4 (2003), *Adolescent health and development in the context of the Convention on the Rights of the Child* (par. 17 & 39).

reageren met individuele, vroege interventies. De inhoud van interventies en hun intensiteit dienen te zijn toegesneden op de aard en omvang van de gedragsproblemen van ieder kind. Scholengemeenschappen kunnen met behulp van beproefde methoden signalen van probleemgedrag vroeg onderkennen, zodat kinderen tijdig hulp krijgen. Onderzoek heeft uitgewezen dat de meest effectieve preventie- en interventieprogramma's gericht zijn op alle betrokkenen in de school en aan positieve relaties met alle kinderen (Cornell, 1998; Quinn et al., 1998).

Dan blijft er een kleine groep over die intensieve interventies, begeleiding en behandeling nodig heeft. Deze leerlingen ervaren gemiddelde tot zware emotionele en gedragsproblemen die hun functioneren en kwaliteit van leven – niet alleen in het schooldomein, maar ook in de andere domeinen van functioneren – significant aantasten. In de meeste gevallen hebben deze leerlingen speciaal onderwijs nodig of moeten zij medisch behandeld worden (Dwyer & Osher, 2000).

Er is uitgebreide documentatie dat preventie- en interventieprogramma's geweld en de omvang en intensiteit van probleemgedrag in scholen kunnen verminderen (Coie & Jacobs, 1993; Elias & Tobias, 1996; Hunter & Elias, 1998). De *Just Community Approach* van Lawrence Kohlberg bijvoorbeeld gaat ervan uit dat de school moet worden beschouwd als een gemeenschap: interventies op basis van deze benadering hebben als doel de cultuur op scholen te veranderen in een richting van een rechtvaardige en democratische gemeenschap (Oser, 1996). Deze benadering komt overeen met artikel 29, IVRK en de doelstellingen van een mensenrechtenbenadering van het onderwijs.

Het is derhalve van belang dat de regering van Aruba naar aanleiding van de onderzoeksresultaten en de verplichtingen die zij ten aanzien van het onderwijs op zich heeft genomen door medegedeling van het IVRK te verzoeken op korte termijn een onderwijs hervorming initieert.

Omdat de internationale aandacht lange tijd voornamelijk was gericht op het in de schoolbanken krijgen van ieder kind, bleef wat er in de school gebeurde buiten schot. Het gevolg is dat enorme aantallen kinderen geen kwaliteitsonderwijs krijgen. Dit is volgens de Wereldbank in bijna het gehele Caribisch gebied een groot probleem (Vegas & Petrow, 2007), en ook in Aruba, zoals in hoofdstuk 2 is beschreven. Het verbeteren van het onderwijs in de Caribische regio vormt volgens de Wereldbank een belangrijke uitdaging voor de 21e eeuw. Om de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren, hebben steeds meer internationale organisaties gekozen voor een mensenrechtenbenadering van het onderwijs (*human rights-based approach*), waarvan de beginselen zijn vastgelegd in de UN Statement of Common Understanding.²¹⁴ Het doel van een mensenrechtenbenadering is eenvoudig: het garanderen van kwaliteitsonderwijs voor elk kind, dat zijn of haar recht op waardigheid en optimale ontwikkeling respecteert en bevordert. Dit doel daadwerkelijk bereiken is verre van eenvoudig, maar staat hoog op de internationale agenda. Het moet derhalve voor de Arubaanse regering mogelijk zijn om – al dan niet in samenwerking met dan wel bemiddeling van (de overige landen van) het Koninkrijk – technische ondersteuning te verzoeken en te verkrijgen bij de noodzakelijke onderwijs hervorming.

8.3.5 Factoren in de domeinen vrienden en vrije tijd

Een aanzienlijk deel van de jongeren in Aruba heeft ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten: 40% van de jongeren heeft ongestructureerde vrijetijdsbesteding doordeweeks en 60% van de jongeren heeft ongestructureerde vrijetijdsbesteding in het weekeinde. Ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten vormen een risicofactor voor delinquentie, terwijl ook is gevonden dat de factor gestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde in Aruba een promotieve factor is. Eén op de vijf

214 Vindplaats: http://www.undp.org/governance/docs/HR_Guides_CommonUnderstanding.pdf

jongeren meldt in het afgelopen jaar helemaal geen vrijetijdsactiviteiten te hebben gehad. Die factor heeft in Aruba echter geen relatie met delinquentie.

Deze resultaten hebben belangrijke beleidimplicaties, vooral nu uit een eerdere publicatie naar aanleiding van dit onderzoek is gebleken dat jongeren behoefte hebben aan (meer) gestructureerde vrijetijdsactiviteiten. Gevraagd naar de activiteiten die de jongeren in Aruba ondernemen of die ze graag (meer) zouden willen ondernemen valt het volgende op (Van der Wal, 2008):

- veel jongeren sporten;
- de jongeren zouden dit echter meer willen doen;
- de jongeren vinden dat er meer sportfaciliteiten moeten komen;
- de jongeren vinden ook dat er meer sportactiviteiten moeten worden georganiseerd.

Gevraagd of de jongeren genoeg tijd aan hun hobby's kunnen besteden zegt 75.2% van de jongeren genoeg tijd aan zijn hobby's te kunnen besteden. 22.2% vindt niet genoeg tijd aan zijn hobby's te kunnen besteden. De meeste jongeren geven aan dat zij niet genoeg vrije tijd hebben (58.2%). Voor 10.5% heeft dit te maken met een gebrek aan geld en voor bijna 9% wordt dit veroorzaakt door vervoersproblemen. Over het algemeen wordt door de jongeren gesteld dat er te weinig (specifieke) jongerenactiviteiten zijn. Op de vraag wat voor soort activiteiten men vaker zou moeten organiseren zegt 46.6% van de jongeren dat er meer sportactiviteiten moeten komen. Bijna 20% van de jongeren heeft behoefte aan dansfeesten voor tieners. Ruim 15% wil meer concerten en bijna 11% wil meer culturele activiteiten. Volgens de jongeren ontbreekt het ook aan faciliteiten. Er moeten volgens hen meer faciliteiten komen voor sport (33.9%) en cultuur (10.7%). Nadrukkelijk noemt ook 18.2% behoefte te hebben aan faciliteiten voor jongerenverenigingen (Van der Wal, 2008).

Artikel 31, IVRK erkent het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden, passend bij de leeftijd van het kind en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven. Hieruit volgt dat de Arubaanse overheid een uitdrukkelijke voorwaarden-scheppende en faciliterende taak heeft.

Het van overheidswege faciliteren van gestructureerde vrijetijdsactiviteiten is niet alleen van belang voor het welzijn en de ontwikkeling van kinderen; het onderhavige onderzoek heeft uitge-wezen dat het in Aruba ook een preventieve werking heeft voor jeugddelinquentie. De sociale vaardigheden die met spelen en met gestructureerde vrijetijdsactiviteiten worden opgedaan zijn van belang voor de ontwikkeling van weerbaarheid bij kwetsbare kinderen en risicojongeren. Spelen is essentieel voor alle facetten van de ontwikkeling van kinderen en is tevens van belang voor het preservareren van gemeenschapszin en cultuur in de breedste zin. Door samen te spelen krijgen kinderen en jongeren de gelegenheid zich sociaal, moreel en emotioneel te ontwikkelen en leren ze om te gaan met stress en conflicten, anderen begrijpen en met ze samen te werken. Zoals het VN Comité het stelt:

Play has been recognized as the best source of learning various skills, including social skills (CRC/C/GC/9 (2006), par. 44).

Daarnaast is er het element van fysieke ontwikkeling: het is essentieel dat kinderen en jongeren aan lichamelijke inspanning doen.

De range van spelen is groot en voortdurend aan verandering onderhevig. Toch zijn de basis-behoeften relatief eenvoudig. Wat nodig is zijn veilige, toegankelijke plaatsen voor kinderen en

jongeren, bij voorkeur met mogelijkheden om dingen te maken of te veranderen, om te kunnen onderzoeken en verkennen en voor lichamelijke inspanning (Hodgkin & Newell, 2007). Dit komt overeen met de bescheiden wensen van de Arubaanse jongeren. Vaak komt het neer op een gelegenheid in de buurt waar 's avonds verlichting is en waar zij elkaar (veilig) kunnen ontmoeten en kunnen *hang-outen* (Van der Wal, 2008). De resultaten van het onderhavige onderzoek geven aan dat ook daarbij dan wel dient te worden voorzien in toezicht door volwassenen.

8.4 Implementatie van het IVRK in Aruba

Hoewel uit artikel 4 IVRK volgt dat lidstaten een proactieve rol dienen te spelen bij de implementatie van het Verdrag moet na tien jaar medegelding worden geconstateerd dat Aruba terzake nog een lange weg heeft te gaan. Kennelijk wordt door de Arubaanse regering nog te weinig beseft dat zij met het verzoek tot medegelding duidelijke juridische verplichtingen op zich heeft genomen ten aanzien van alle kinderen in haar jurisdictie:

Implementation of the human rights of children must not be seen as a charitable process, bestowing favours on children (CRC/C/GC/5 (2003), par. 11).

Ter bevordering van de implementatie van het IVRK is tijdens de VN Kindertop van 2002²¹⁵ unaniem besloten dat de lidstaten actieplannen²¹⁶ dienen te ontwikkelen, met de volgende inhoud²¹⁷:

- a. Putting in place, as appropriate, effective national legislation, policies and action plans and allocating resources to fulfil and protect the rights and to secure the well-being of children;
- b. Establishing or strengthening national bodies, such as, *inter alia*, independent ombudspersons for children, where appropriate, or other institutions for the promotion and protection of the rights of the child;
- c. Developing national monitoring and evaluation systems to assess the impact of our actions on children;
- d. Enhancing widespread awareness and understanding of the rights of the child (par. 31).

Voor het VN Comité is het voor de implementatie van het IVRK niet voldoende om te volstaan met het maken van een actieplan:

making particular commitments at global meetings does not in any way reduce States Parties' legal obligations under the Convention. Similarly, preparing specific plans of action in response to the special session does not reduce the need for a comprehensive implementation strategy for the Convention. States should integrate their response to the 2002 special session and to other relevant global conferences into their overall implementation strategy for the Convention as a whole (CRC/C/GC/5 (2003), par. 35).

215 Bijzondere Zitting van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. In het *Outcome Document 'A World Fit for Children'* (A/RES/S/S-27/2) hebben de landen, waaronder het Koninkrijk der Nederlanden zich verplicht om een *Plan of Action* voor implementatie van het IVRK te ontwikkelen.

216 Het Nederlandse Actieplan naar aanleiding van *A Word fit for Children* is gepubliceerd op 5 augustus 2004 (Kamerstukken II 2003-04 29 284 en 26 150, nr. 3).

217 *Report of the Ad Hoc Committee of the Whole of the twentyseventh special session of the General Assembly, 2002, A/S-27/19/Rev.1.*

Het is derhalve van belang dat de regering van Aruba een integraal implementatieplan ontwikkelt waarin duidelijk de elementen van een actieplan ter uitvoering van de resolutie *A World fit for Children* zijn te herkennen.²¹⁸ Met het oog op de komende rapportageverplichting aan het VN Comité in 2012 is het van belang dat dit plan op korte termijn wordt gerealiseerd.

Het VN Comité geeft er de voorkeur aan dat de kinderrechten een permanente inbedding in de overheid krijgen en wel op het hoogste niveau:

a special unit, if given high-level authority – reporting directly, for example, to the Prime Minister, the President or a Cabinet Committee on children – can contribute both to the overall purpose of making children more visible in Government and to coordination to ensure respect for children's rights across Government and at all levels of Government. Such a unit can be given responsibility for developing the comprehensive children's strategy and monitoring its implementation, as well as for coordinating reporting under the Convention (CRC/C/GC/5 (2003), par. 39).

Ook Doek²¹⁹ heeft een dergelijke inbedding bepleit voor de landen van het Koninkrijk. Zoals in hoofdstuk 2 al is betoogd, verdient deze aanbeveling in Aruba navolging, mede vanwege het feit dat met het instellen van speciale bureaus bij het Kabinet van de minister president inmiddels ervaring is opgedaan.²²⁰

Integraal jeugdbeleidsplan

Conform de aanbevelingen van het VN Comité²²¹ dient de regering van Aruba voorts een integraal jeugdbeleidsplan op te stellen dat, om verdragsconform te kunnen zijn, rekening moet houden met de situatie van alle kinderen in Aruba (dus ook delinquente kinderen en kinderen met gedragsproblemen) en dat betrekking moet hebben op alle rechten van het Verdrag. De ontwikkeling van dit beleidsplan moet plaatsvinden in consultatie met kinderen en jongeren en met degenen die met hen leven en werken (waaronder ngo's). In dit verband is het veelbelovend dat de regering recentelijk²²² het ontbreken van een jeugdbeleidsplan als 'een groot gemis' heeft aangemerkt en heeft aangekondigd met prioriteit alsnog een dergelijk integraal beleidsplan te doen ontwikkelen.

Onderdeel van een integraal jeugdbeleid is het voorkomen en bestrijden van gedragsproblemen en jeugddelinquentie. Het is in het belang van het kind dat het jeugdstrafrechtbeleid is gericht op preventie in plaats van op repressie. Uit *General Comment no. 10*²²³ volgt dat de overheid de Riyadh Guidelines in zijn jeugdstrafrechtbeleid volledig dient te implementeren:

218 Voor de ontwikkeling van dergelijk implementatie-/actieplan kan Aruba, in aansluiting op de bovengenoemde uitgangspunten gebruikmaken van de checklists die in opdracht van UNICEF zijn ontwikkeld door Hodgkin en Newell (2007). De checklists hebben geen officiële status, maar zijn bedoeld als hulpmiddel voor eenieder die bij de implementatie van het IVRK is betrokken – overheden, UNICEF en andere VN-organen, ngo's en andere instanties – bij het onderzoek naar de implicaties van het desbetreffende artikel van het verdrag voor de wetgeving, beleid en uitvoering, alsmede ter stimulering en evaluatie van het implementatieproces.

219 Rede ter gelegenheid van het Congres DCI/Kinderrechtencollectief van 4 november 2005. De tekst van deze inleiding is te vinden op: www.jaapedoek.nl/publications/keynotes/keynote_342.doc

220 Zo zijn recentelijk een bureau voor Europese Unie-aangelegenheden en een bureau voor koninkrijksaangelegenheden ingesteld.

221 CRC/C/GC/5 (2003): *General measures of implementation of the Convention on the Rights of the Child*.

222 Nader rapport bij de ontwerp-landsverordening houdende vaststelling van een nieuw Wetboek van Strafrecht van Aruba, dd. 1 juni 2010, kenmerk SMR/W-34/2010, p. 6.

223 CRC/C/GC/10 (2007): *Children's rights in juvenile justice*.

emphasis should be placed on prevention policies that facilitate the successful socialization and integration of all children, in particular through the family, the community, peer groups, schools, vocational training and the world of work, as well as through voluntary organizations. This means, inter alia that prevention programmes should focus on support for particularly vulnerable families, the involvement of schools in teaching basic values (including information about the rights and responsibilities of children and parents under the law), and extending special care and attention to young persons at risk. In this regard, particular attention should also be given to children who drop out of school or otherwise do not complete their education. The use of peer group support and a strong involvement of parents are recommended. The States parties should also develop community-based services and programmes that respond to the special needs, problems, concerns and interests of children, in particular of children repeatedly in conflict with the law, and that provide appropriate counselling and guidance to their families (par. 17 en 18).

Deze opvattingen van het VN Comité impliceren dat de bij de Staten van Aruba aanhangige voorstellen voor een nieuw jeugdstrafrecht niet verdragsconform zijn nu dit nog te veel uitgaat van een repressieve benadering en een verdragsconforme visie ontbeert. Ook de benodigde voorzieningen voor een verdragsconforme benadering en behandeling van jeugdige delinquenten in Aruba ontbreken. Het is van belang dat de aanhangige voorstellen voor een nieuw jeugdstrafrecht worden aangevuld met de opname van een bepaling inhoudende een verdragsconforme visie op het jeugdstrafrecht (hoofdstuk 2), waarna met het oog op het belang van het kind en met in achtneming van zijn recht op ontwikkeling (en de overige IVRK-bepalingen) de voorstellen worden getoetst en herzien. De Raad van Advies van Aruba heeft hiervoor al de nodige aanwijzingen gegeven.

Het is van belang dat het integrale jeugdbeleidsplan in Aruba op het hoogste niveau wordt vastgesteld – door de Ministerraad – en dat ten behoeve van de uitvoering middelen worden gealloceerd in de begroting van het land. Op deze wijze kunnen de Staten van Aruba over de beleidsvoorname, de uitvoering en de realiteit van de geraamde middelen toezicht en controle uitoefenen.

Ombudsman

Het VN Comité heeft naar aanleiding van het *Initial Report* van Aruba reeds aanbevolen om tot instelling van een onafhankelijk nationaal orgaan voor de mensenrechten over te gaan. Er zijn volgens het VN Comité verschillende redenen waarom de rechten van kinderen extra aandacht verdienen:

these include the facts that children's developmental state makes them particularly vulnerable to human rights violations; their opinions are still rarely taken into account; most children have no vote and cannot play a meaningful role in the political process that determines Governments' response to human rights; children encounter significant problems in using the judicial system to protect their rights or to seek remedies for violations of their rights; and children's access to organizations that may protect their rights is generally limited (par. 5).

Voor de implementatie en handhaving van de rechten van het kind is het van belang dat de Arubaanse regering de aanbeveling terzake van het VN Comité overneemt. Dit is mede van belang omdat gebleken is dat de kinderrechten in Aruba nog geen prioriteit hebben. Mocht Aruba, vanwege het ontbreken van een Ombudsman voor volwassenen overgaan tot de instelling van een gecombineerd instituut, dan is het van belang dat het onderdeel Kinderombudsman een duidelijk onderscheidend karakter heeft, ook herkenbaar voor de kinderen zelf. Het VN Comité heeft in *General Comment No. 2* gesteld dat een dergelijk instituut in staat moet zijn om onafhankelijk en

effectief de rechten van het kind te kunnen monitoren, promoten en beschermen.²²⁴ Het verdient aanbeveling dat de Caribische landen een uniforme regeling treffen, naar voorbeeld van Nederland, waar recentelijk een Kinderombudsman is ingesteld.

Bewustwording en training

Het VN Comité heeft de verplichting ingevolge artikel 42 om de inhoud en strekking van het IVRK wijd bekend te maken onder volwassenen en kinderen gekoppeld aan artikel 4, en aangemerkt als een algemene implementatiemaatregel (*General Comment No. 5*). Ondanks deze verplichting is het Verdrag in Aruba bij veel overheidsdiensten en instanties die met en voor kinderen werken nog onbekend. De overheid moet daarom maatregelen nemen om te zorgen dat voorlichting over mensenrechten en de rechten van kinderen in het bijzonder een integraal onderdeel vormt van de opleiding van beroepskrachten in de sector.

De school is voor de uitvoering van de verplichting van artikel 42 instrumenteel voor de overheid. Door zich te binden aan het IVRK heeft de Arubaanse regering zich gecommitteerd dat het geven van onderwijs in mensen- en kinderrechten een van de hoofddoelstellingen van het onderwijs is. Ingevolge artikel 42 jº artikel 29, eerste lid, onderdelen b en d, behoort kinderrechteneducatie een permanent onderdeel te zijn van het schoolcurriculum.

Als onderdeel van het bewustwordingsproces inzake het Verdrag is het volgens het VN Comité voorts van belang dat het onderricht inzake het Verdrag wordt ingebouwd in de opleidingen en trainingen van eenieder die met en voor kinderen werkt (*General Comment No. 5*). Het is van belang dat Aruba aan deze aanbeveling uitvoering geeft, omwille van efficiency en gelijke rechten binnen het Koninkrijk zo mogelijk in samenwerking met de andere Caribische landen.

Samenwerking bij implementatie en uitvoering

Vanuit het oogpunt dat het Koninkrijk der Nederlanden als soevereine eenheid partij is bij het IVRK en dat op grond van het IVRK geen ongerechtvaardigd onderscheid is toegestaan, dienen de implementatieplannen van de onderscheidenlijke landen erop te zijn gericht dat alle kinderen in de jurisdictie van het Koninkrijk op gelijke wijze in staat worden gesteld hun rechten te kunnen uitoefenen. Niet alleen het VN Comité heeft bij herhaling op deze koninkrijksverantwoordelijk gewezen, dit is ook bevestigd door het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM). In een uitspraak van 2005²²⁵ wees het Hof een schadevergoeding toe aan een in Aruba gedetineerde wegens slechte gevangenisomstandigheden en het ontbreken van psychiatrische behandeling, omdat het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden de mogelijkheid biedt om rechterlijke vonnissen in alle landen van het Koninkrijk ten uitvoer te leggen. Bij een voor de speciale behoeften van een gedetineerde geschiktere detentievoorziening in een van de andere landen dient het vonnis aldaar geëxecuteerd te worden. Deze uitspraak heeft belangrijke implicaties voor kinderen in de Caribische delen van het Koninkrijk. Ingevolge het IVRK mogen staten zich voor de implementatie van de verdragsbepalingen immers niet verschonen met een beroep op een gebrek aan middelen. Nu ook het Europees Hof heeft bepaald dat bij speciale behoeften moet worden bekeken of die in andere landen van de lidstaat wel voorhanden zijn, moet dit een *incentive* zijn voor het Koninkrijk voor een gezamenlijke aanpak bij de implementatie van het IVRK en voor het zo nodig creëren van gezamenlijke voorzieningen die voor de individuele landen om financiële dan wel logistieke redenen niet tot nauwelijks haalbaar zijn.

224 CRC/C/GC/2 (2002): *The role of independent national human rights institutions in the promotion and protection of children's rights*.

225 EHRM dd. 29 september 2005 (Mathew vs. Koninkrijk der Nederlanden; klachtnr. 24919/03).

De opname van een constitutioneel vangnet voor de implementatie van verdragen in het Statuut biedt nieuwe perspectieven voor de implementatie van het IVRK in Aruba. Met het oog op de komende rapportageplicht van het Koninkrijk aan het VN Comité (maart 2012) verdient het daarom aanbeveling dat de autonome landen op korte termijn een onderlinge regeling ex artikel 27 lid 2 tot stand brengen, specifiek gericht op de implementatie van het IVRK. Die regeling zou betrekking moeten hebben op het ontwikkelen van een implementatieplan en op de samenwerking voor realisatie van dit plan, zoals het instellen van gezamenlijke voorzieningen met het oog op de beperkte omvang en middelen van de Caribische landen (gedacht kan worden aan gezamenlijke instituten, zoals een onafhankelijke Kinderombudsman die belast is met de monitoring van de rechten van kinderen en voorzieningen zoals onderwijsvernieuwing en deskundigheidsbevordering) en gezamenlijke rapportage. De Arubaanse regering (Eman, 2011) wil bovendien dat het Koninkrijk zich in het belang van zijn burgers ontwikkelt tot een strategisch partnerschap en heeft gesteld dat Aruba daarbij het voortouw wil nemen. Dit leidt tot de aanbeveling dat de Arubaanse regering ex artikel 4, IVRK en art. 27, lid 2, Statuut, het initiatief neemt om met de regeringen van Nederland²²⁶, Curaçao en Sint Maarten tot een onderlinge regeling te komen voor de implementatie van het Verdrag.

Het gezamenlijk optreden van de landen van het Koninkrijk zal voorzien in de thans bestaande lacune dat het Nederlandse mensenrechtenbeleid uitsluitend is gericht is op Nederland en op het buitenland. Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit het beleidsdocument ‘Naar een menswaardig bestaan’ (2007) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Hierin wordt gesteld dat naleving van de mensenrechten nationaal en internationaal bijdraagt aan veiligheid en aan economische en sociale vooruitgang. Aandacht vragen voor de naleving van mensenrechten in het buitenland is daarmee volgens de nota een direct belang voor de Nederlandse samenleving. Aandacht vragen voor de naleving van de mensen- en kinderrechten in de Caribische delen van het Koninkrijk en het belang daarvan voor de Nederlandse samenleving vormt – curieus genoeg – echter geen onderdeel van het mensenrechtenbeleid van Nederland.

Het gezamenlijk optreden van de landen van het Koninkrijk kan ook in een andere lacune voorzien, namelijk het feit dat Aruba en de andere Caribische landen geen onderdeel uitmaken van de internationale kinderrechtenbeweging. Programma’s van de VN-organen en de internationale ngo’s besteden geen (specifieke) aandacht aan de Caribische landen van het Koninkrijk, juist omdat zij geen soeverein land zijn, maar een onderdeel van het Koninkrijk.²²⁷ VN-organen en ngo’s gaan ervan uit dat de Caribische landen via Nederland dienen te participeren aan programma’s, waarbij er om die reden bovendien van wordt uitgegaan dat de landen niet tot ontwikkelingslanden behoren en zij van deelname aan allerlei programma’s en bevorderende maatregelen (subsidies) worden uitgesloten. Deze opvatting (c.q. praktijk) impliceert dat de Caribische landen als onderdeel van het Koninkrijk in de gelegenheid moeten worden gesteld actief te participeren in VN-verband en in de internationale kinderrechtenbeweging en dat de Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk bij de VN vanuit de gezamenlijke doelstelling en optreden actief de belangen van de Caribische landen behoort te behartigen. Daartoe behoort ook het in Konink-

226 Uit de artikelen 29 en 30 IVRK volgt dat i.c. de eigen (Caribische) cultuur gerespecteerd dient te worden. Dientengevolge staat ook Nederland voor een bijzondere taak en heeft belang bij een gezamenlijk optrekken met de Caribische delen van het Koninkrijk.

227 Deze problematiek geldt voor alle landen in het Caribisch gebied die geen soevereine status hebben (en derhalve bijvoorbeeld geen lid kunnen worden van CARICOM) en wordt beschreven in het document *Mapping the Caribbean* (2009), opgesteld door de Stichting Maatschappij en Criminaliteit in opdracht van *Save the Children International*. Vindplaats: www.smc-research-foundation.org (onder: *Publications*).

rijksverband, conform de aanbevelingen van het VN Comité, in voorkomende situaties passende en geschikte ondersteuning verzoeken van onder meer UNICEF²²⁸, het Bureau van de Hoge Commissaris voor de Rechten van de Mens en andere organen van de Verenigde Naties en aan de Verenigde Naties gerelateerde instanties (CRC/GC/2003/5, par. 60).

8.5 Tot besluit

Uit dit onderzoek kan de conclusie worden getrokken dat Aruba een bekend beeld vertoont wat betreft jeugddelinquentie. De groep niet-schoolgaande jongeren in Aruba vraagt de nodige aandacht nu uit het onderzoek blijkt dat zij vaker en bij zwaardere vormen van delinquentie betrokken zijn. Uit verdragsrechtelijk oogpunt is in dit verband van belang dat er geen leerplicht is, maar dat er evenmin buitenschoolse opvang en voorzieningen voor deze groep zijn en dat er van overheidswege geen zicht is op de aard en omvang van de achterliggende problematiek van deze jongeren. Daarnaast is het zorgelijk dat er thans geen adequate en verdragsconforme aanpak mogelijk is van jongeren die in aanraking komen met justitie.

Uit het onderzoek naar de factoren voor delinquentie in de verschillende domeinen van functioneren komt naar voren dat de preventie van jeugddelinquentie in Aruba vooral moet zijn gericht op het schooldomein en op de vrijetijdsbesteding. De hoge prevalentie van psychosociale problematiek onderschrijft het belang van voldoende professionele hulp en onderzoek naar de oorzaken van internaliserende problemen. Een vraagpunt is of deze internaliserende problematiek dezelfde oorzaken heeft als het fenomeen *rage* (externaliserende problematiek), dat in grote delen van het Caribisch gebied in hoge mate voorkomt. De resultaten die zijn aangetroffen in het schooldomein en de slechte onderwijsresultaten in Aruba wijzen op de noodzaak van onderzoek naar verbeteringsmogelijkheden van de schoolprestaties en van een hervorming van het onderwijs.

Voorts is uit dit onderzoek gebleken dat ontwikkelingscriminologische, pedagogische en juridische uitgangspunten met betrekking tot de benadering van jeugddelinquentie convergeren. De ratio dat het jeugdstrafrechtbeleid onderdeel moet zijn van integraal jeugdbeleid is gelegen in het feit dat het belang van ieder kind geldt, zonder discriminatie, en dat de belangen van het kind centraal staan. Dat betekent dat kinderen die zich schuldig maken aan delinquent gedrag moeten worden benaderd vanuit de gedachte dat de aanpak in het belang van het kind is en gericht is op zijn optimale ontwikkeling en integratie.

Hoewel er vanuit de juridische en verdragsrechtelijke benadering weliswaar bredere implicaties zijn voor een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie in Aruba, kan – gebruikmakend van de ontwikkelingscriminologische en pedagogische uitkomsten van dit onderzoek – een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie in Aruba geconcretiseerd worden. Anderzijds kunnen juridische argumenten worden gebruikt om concrete maatregelen te beargumenteren of af te dwingen die voortvloeien uit het Verdrag voor de Rechten van het Kind. Een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie is daarmee in feite een juridische legitimatie voor de pedagogische/ontwikkelingspsychologische aanpak van gedragsproblemen.

228 UNICEF is in 2010 gestart met een inventariserend onderzoek naar 'de staat van het kind' in de Caribische delen van het Koninkrijk.

Tabellen en figuren

Tabellen

Tabel 2.1	Taal die in Aruba thuis wordt gesproken
Tabel 2.2	Voorzieningen voor jeugdigen in het Wetboek van Strafrecht van Aruba
Tabel 2.3	Geregistreeerde jeugdcriminaliteit en zedendelicten
Tabel 2.4	Commune delicten door minderjarigen
Tabel 3.1	Het ontstaan van risicofactoren van geboorte tot jongvolwassenheid
Tabel 3.2	Opvoedingsstijlen en kenmerken
Tabel 4.1	Inhoud, volgorde en afname van de vragenlijst
Tabel 4.2	Participatie en non-participatie
Tabel 4.3	Oorzaken van non-participatie
Tabel 4.4	Items van zelfgerapporteerde delicten
Tabel 4.5	Ernstscore van lichte en zware delicten
Tabel 4.6	Frequentiescore van lichte en zware delicten
Tabel 4.7	Items van hinderlijk gedrag en psychosociaal functioneren
Tabel 4.8	Items van slachtofferschap
Tabel 4.9	Items van opvoedingstijl van ouders
Tabel 4.10	Items van relatie met ouders
Tabel 4.11	Items van factoren in het schooldomein
Tabel 4.12	Items van de factor delinquente vrienden
Tabel 4.13	Items van de factor vrije tijd
Tabel 5.1	Prevalentie van zelfgerapporteerde delicten
Tabel 5.2	Incidentie van zelfgerapporteerde delicten
Tabel 5.3	Incidentie van zelfgerapporteerde delicten, onderscheid naar sekse
Tabel 5.4	Meest gerapporteerde delicten, onderscheid naar sekse
Tabel 5.5	Incidentie van zelfgerapporteerde delicten, onderscheid naar leeftijd
Tabel 5.6	Meest gerapporteerde delicten, onderscheid naar leeftijd
Tabel 5.7	Incidentie van zelfgerapporteerde delicten, onderscheid naar opleidingsniveau
Tabel 5.8	Frequentie van plegen, onderscheid naar delict
Tabel 5.9	Overzicht van (niet) delinquenten
Tabel 5.10	Overzicht van (niet) delinquenten, onderscheid naar sekse
Tabel 5.11	Overzicht van (niet) delinquenten, onderscheid naar leeftijd
Tabel 5.12	Overzicht van (niet) delinquenten, onderscheid naar opleidingsniveau
Tabel 5.13	Indeling delinquenten, vergelijking Aruba Nederland
Tabel 6.1	Hinderlijk gedrag, voor de totale onderzoeksgroep
Tabel 6.2	Hinderlijk gedrag, onderscheid naar sekse
Tabel 6.3	Hinderlijk gedrag, onderscheid naar leeftijd
Tabel 6.4	Hinderlijk gedrag, onderscheid naar opleidingsniveau
Tabel 6.5	Psychosociale problemen en prosociaal gedrag voor de totale onderzoeksgroep

Tabel 6.6	Psychosociale problemen en prosociaal gedrag voor de totale onderzoeksgroep (Nederland)
Tabel 6.7	Psychosociaal functioneren, onderscheid naar sekse
Tabel 6.8	Psychosociaal functioneren, onderscheid naar leeftijd
Tabel 6.9	Psychosociaal functioneren, naar opleidingsniveau
Tabel 6.10	Middelengebruik, voor de totale onderzoeksgroep
Tabel 6.11	Middelengebruik, onderscheid naar sekse
Tabel 6.12	Middelengebruik, onderscheid naar leeftijd
Tabel 6.13	Middelengebruik, onderscheid naar opleidingsniveau
Tabel 6.14	Slachtofferschap, voor de totale onderzoeksgroep
Tabel 6.15	Slachtofferschap, onderscheid naar sekse
Tabel 6.16	Slachtofferschap, onderscheid naar leeftijd
Tabel 6.17	Slachtofferschap, onderscheid naar opleidingsniveau
Tabel 6.18	Achtergrondkenmerken van het gezin, voor de totale onderzoeksgroep
Tabel 6.19	Achtergrondkenmerken van het gezin, onderscheid naar sekse
Tabel 6.20	Achtergrondkenmerken van het gezin, onderscheid naar leeftijd
Tabel 6.21	Achtergrondkenmerken van het gezin, onderscheid naar opleidingsniveau
Tabel 6.22	Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders, voor de totale onderzoeksgroep
Tabel 6.23	Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders, onderscheid naar sekse
Tabel 6.24	Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders, onderscheid naar leeftijd
Tabel 6.25	Ervaren relatie met en opvoedingsstijl van ouders, onderscheid naar opleidingsniveau
Tabel 6.26	Factoren in het schooldomein, voor de totale onderzoeksgroep
Tabel 6.27	School, relatie, prestaties, spijbelen en schorsing, onderscheid naar sekse
Tabel 6.28	School, relatie, prestaties, spijbelen en schorsing, onderscheid naar leeftijd
Tabel 6.29	School, relatie, prestaties, spijbelen en schorsing, onderscheid naar opleidingsniveau
Tabel 6.30	Delinquent gedrag vrienden
Tabel 6.31	Vrienden en vrijetijdsactiviteiten, voor de totale onderzoeksgroep
Tabel 6.32	Vrienden en vrijetijdsactiviteiten, onderscheid naar sekse
Tabel 6.33	Vrienden en vrijetijdsactiviteiten, onderscheid naar leeftijd
Tabel 6.34	Vrienden en vrijetijdsactiviteiten, onderscheid naar opleidingsniveau
Tabel 6.35	Overzicht van verschillen tussen sekse, leeftijd en opleidingsniveau op de verschillende factoren
Tabel 7.1	Risico- en promotieve factoren voor het domein individu, totaal: hinderlijk gedrag
Tabel 7.2	Risico- en promotieve factoren voor het domein individu, totaal: psychosociaal functioneren
Tabel 7.3	Risico- en promotieve factoren voor het domein individu, totaal: middelengebruik
Tabel 7.4	Risico- en promotieve factoren voor het domein individu, totaal: slachtofferschap
Tabel 7.5	Risico- en promotieve factoren voor het gezinsdomein (totaal): gezinskenmerken
Tabel 7.6	Risico- en promotieve factoren voor het gezinsdomein, totaal: relatie met en opvoedingsstijl ouders
Tabel 7.7	Risico- en promotieve factoren voor het schooldomein (totaal)
Tabel 7.8	Risico- en promotieve factoren voor de domeinen vrienden en vrijetijd (totaal)
Tabel 7.9	Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren, totale groep
Tabel 7.10	Percentage niet, licht en zwaar delinquente jongeren op de totaalscore met promotieve en risicofactoren

Tabel 7.11	Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren, totale groep
Tabel 7.12	Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren, onderscheid naar sekse
Tabel 7.13	Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren, onderscheid naar leeftijd
Tabel 7.14	Factoren met promotieve en/of risicowerking voor de totale onderzoeksgroep (samenvatting)
Tabel 7.15	Risico- en promotieve factoren en de kans op delinquentie, naar mate van delinquentie (kwalitatief overzicht)
Tabel 7.16	Risico- en promotieve factoren en de kans op delinquentie, onderscheid naar sekse
Tabel 7.17	Risico- en promotieve factoren en de kans op delinquentie, onderscheid naar leeftijd

Aanvullende tabellen bij hoofdstuk 7 (in de bijlagen)

Tabel 7a	Risico- en promotieve factoren voor het domein individu voor jongens
Tabel 7b	Risico- en promotieve factoren voor het domein individu voor meisjes
Tabel 7c	Risico- en promotieve factoren voor het domein gezin voor jongens
Tabel 7d	Risico- en promotieve factoren voor het domein gezin voor meisjes
Tabel 7e	Risico- en promotieve factoren voor het schooldomein voor jongens
Tabel 7f	Risico- en promotieve factoren voor het schooldomein voor meisjes
Tabel 7g	Risico- en promotieve factoren voor de domeinen vrienden en vrije tijd voor jongens
Tabel 7h	Risico- en promotieve factoren voor de domeinen vrienden en vrije tijd voor meisjes
Tabel 7i	Risico- en promotieve factoren voor het domein individu voor jongere adolescenten
Tabel 7j	Risico- en promotieve factoren voor het domein individu voor oudere adolescenten
Tabel 7k	Risico- en promotieve factoren voor het domein gezin voor jongere adolescenten
Tabel 7l	Risico- en promotieve factoren voor het domein gezin voor oudere adolescenten
Tabel 7m	Risico- en promotieve factoren voor het schooldomein voor jongere adolescenten
Tabel 7n	Risico- en promotieve factoren voor het schooldomein voor oudere adolescenten
Tabel 7o	Risico- en promotieve factoren voor de domeinen vrienden en vrije tijd voor jongere adolescenten
Tabel 7p	Risico- en promotieve factoren voor de domeinen vrienden en vrije tijd voor oudere adolescenten

Figuren

Figuur 3.1	Ontwikkelingstrajecten bij het ontstaan van probleemgedrag bij jongens
Figuur 7.1	Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren, totale groep
Figuur 7.2	Totaalscore van domeinen met risico- en promotieve factoren, onderscheid naar niet delinquente, licht en zwaar delinquente jongeren
Figuur 7.3	Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren, onderscheid naar sekse
Figuur 7.4	Percentage jongeren op de totaalscore van domeinen met promotieve en risicofactoren, onderscheid naar leeftijd

Aanvullende tabellen bij hoofdstuk 7

Tabel 7a YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein individu voor jongens

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Hinderlijk gedrag	579	114.391	2	.000					
hoog					7.16***	4.67 - 10.98	10.39***	5.28 - 20.42	risico
Prosociaal gedrag	579	43.948	4	.000					
laag					2.89***	1.80 - 4.64	2.83***	1.49 - 5.35	risico
hoog					-1.73*	-2.45 - -1.04	-2.39*	-5.32 - -1.07	promotief
Hyperactief gedrag	579	33.491	4	.000					
laag					-3.36***	-6.41 - -1.76	-2.51+	-6.37 - -0.99	promotief
hoog					1.51+	0.93 - 2.47	2.87***	1.51 - 5.46	risico
Emotionele problemen	579	10.379	4	.035					
laag					-1.60*	-2.49 - -1.03	-2.18*	-4.31 - -1.10	promotief
hoog					1.00	0.59 - 1.69	1.40	0.67 - 2.30	risico
Gedragsproblemen	579	101.669	4	.000					
laag					-2.14**	-3.42 - -1.33	-12.50***	-55.56 - -2.87	promotief
hoog					2.56***	1.54 - 4.26	7.84***	4.02 - 15.29	risico
Alcohol doordeweeks	579	21.278	2	.000					
hoog					2.25+	0.98 - 5.19	6.81***	2.92 - 15.89	risico
Alcohol weekeinde	579	24.909	2	.000					
hoog					1.70	0.76 - 3.80	6.81***	3.08 - 15.06	risico
Drugsgebruik	579	63.618	2	.000					
hoog					10.81***	3.12 - 37.45	44.51***	12.65 - 156.66	risico
Combinatie alcohol & drugs	579	7.010	2	.030					
hoog					4.79	0.53 - 43.46	11.43*	1.31 - 100.08	risico
Slachtofferschap	579	64.478	2	.000					
hoog					3.42***	2.27 - 5.15	7.94***	4.32 - 14.60	risico

Tabel 7b YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein individu voor meisjes

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Hinderlijk gedrag	498	153.718	2	.000					
hoog					12.64***	7.75 - 20.61	35.43***	10.33 - 121.52	risico
Prosociaal gedrag	498	20.868	4	.000					
laag					2.36**	1.32 - 4.23	3.34*	1.28 - 8.73	risico
hoog					-1.73*	-2.83 - -1.06	-1.17	-2.78 - -0.49	promotief
Hyperactief gedrag	498	47.849	4	.000					
laag					-3.15***	-6.25 - -1.59	-2.14	-9.80 - -0.74	promotief
hoog					2.05*	1.16 - 3.62	8.82***	3.87 - 20.12	risico
Emotionele problemen	498	1.668	4	.797					
laag					-1.26	-2.27 - -0.69	-1.43	-4.50 - -0.46	promotief
hoog					1.15	0.73 - 1.80	1.07	0.49 - 2.37	risico
Gedragsproblemen	498	85.606	4	.000					
laag					-3.73***	-6.25 - -2.22	-3.52+	-13.33 - -0.93	promotief
hoog					2.28**	1.28 - 4.06	10.38***	4.23 - 25.48	risico
Alcohol doordeweeks	498	12.019	2	.002					
hoog					1.42	0.61 - 3.33	6.17***	2.33 - 16.34	risico
Alcohol weekeinde	498	6.552	2	.038					
hoog					1.52	0.65 - 3.55	4.22**	1.48 - 12.00	risico
Drugsgebruik	498	20.588	2	.000					
hoog					2.16	0.82 - 5.72	12.14***	4.25 - 34.67	risico
Combinatie alcohol & drugs	498	3.829	2	.147					
hoog					2.04	0.13 - 32.73	8.14	0.50 - 132.50	risico
Slachtofferschap	498	35.551	2	.000					
hoog					2.54***	1.63 - 3.98	7.72***	3.43 - 17.35	risico

Tabel 7c YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein gezin voor jongens

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Relatie met en opvoedingsstijl vader									
Warmte	423	11.182	4	.025					
laag					1.86*	1.09 - 3.19	1.99+	0.94 - 4.20	risico
hoog					-1.12	-2.00 - -0.63	-2.64	-9.43 - -0.74	promotief
Openheid	421	31.869	4	.000					
laag					1.86*	1.09 - 3.19	3.05**	1.46 - 6.39	risico
hoog					-2.52**	-4.67 - -1.35	-4.46+	-20.41 - -0.99	promotief
Informereren	422	14.575	4	.006					
laag					-1.06	-1.80 - -0.62	1.26	0.56 - 2.81	risico
hoog					-2.72***	-4.81 - -1.54	-1.43	-3.29 - -0.62	promotief
Controle	318	17.097	4	.002					
laag					1.59	0.88 - 2.90	3.65**	1.63 - 8.18	risico
hoog					-1.63	-3.03 - -0.88	-1.34	-3.79 - -0.47	promotief
Supervisie	422	28.234	4	.000					
laag					1.36	0.81 - 2.29	3.38**	1.58 - 7.26	risico
hoog					-1.87*	-3.27 - -1.07	-3.55+	-12.99 - -0.96	promotief
Afwijzing	424	8.496	4	.075					
laag					-1.13	-1.95 - -0.66	-1.39	-3.44 - -0.56	promotief
hoog					1.42	0.82 - 2.48	2.70*	1.21 - 6.04	risico
Overbescherming	424	3.805	4	.433					
laag					1.47	0.88 - 2.46	1.41	0.67 - 2.98	promotief
hoog					1.00	0.58 - 1.75	-1.53	-4.13 - -0.56	risico
Relatie met en opvoedingsstijl moeder									
Warmte	547	6.949	4	.139					
laag					1.45	0.90 - 2.33	1.61	0.85 - 3.02	risico
hoog					-1.12	-1.82 - -0.69	-1.69	-3.83 - -0.75	promotief
Openheid	544	36.600	4	.000					
laag					1.92**	1.20 - 3.06	4.36***	2.32 - 8.17	risico
hoog					-1.70+	-3.01 - -0.96	-3.21	-14.29 - -0.72	promotief
Informereren	544	21.212	4	.000					
laag					1.24	0.76 - 2.01	2.26*	1.18 - 4.31	risico
hoog					-2.44**	-4.29 - -1.39	-2.02	-4.93 - -0.83	promotief
Controle	411	21.925	4	.000					
laag					1.09	0.64 - 1.84	3.40***	1.72 - 6.73	risico
hoog					-1.97*	-3.47 - -1.12	1.01	0.44 - 2.32	promotief
Supervisie	545	55.975	4	.000					
laag					1.67*	1.02 - 2.74	3.63***	1.83 - 7.21	risico
hoog					-2.20***	-3.57 - -1.36	-3.32**	-8.13 - -1.35	promotief
Afwijzing	547	17.768	4	.000					
laag					-1.81*	-2.98 - -1.10	-2.94*	-6.80 - -1.27	promotief
hoog					1.18	0.73 - 1.92	1.80+	0.92 - 3.51	risico
Overbescherming	547	2.783	4	.595					
laag					-1.05	-1.67 - -0.66	1.37	0.71 - 2.63	promotief
hoog					-1.05	1.75 - -0.64	1.68	0.83 - 3.40	risico

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Gezinskenmerken									
Gezinssamenstelling	538	6.53	2	.038					
eenoudergezin					-1.37	-2.10 - -0.90	1.59	0.89 - 2.84	risico
Gezinsomvang	579	0.323	2	.851					
4 kinderen of meer					1.08	0.54 - 2.13	1.34	0.50 - 3.58	risico
Gezinsmobiliteit	579	2.829	2	.243					
3 verhuizingen of meer					-1.13	-1.77 - -0.72	1.50	0.83 - 2.68	risico
Opleidingsniveau huishouden	369	2.823	4	.588					
laag					-1.17	-3.48 - -0.39	2.03	0.62 - 6.60	risico
hoog					1.14	0.63 - 2.05	-1.29	-3.01 - -0.54	promotief
Werk	558	7.885	2	.019					
beide ouders geen werk					-2.16	-7.87 - -0.59	3.12*	1.05 - 9.31	risico

Tabel 7d YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein gezin voor meisjes

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Relatie met en opvoedingsstijl vader									
Warmte	364	18.517	4	.000					
laag					1.72+	0.99 - 2.97	1.12	0.42 - 2.99	risico
hoog					-2.44**	-4.69 - -1.27	-2.37	-7.52 - -0.74	promotief
Openheid	362	39.768	4	.000					
laag					2.66***	1.50 - 4.73	2.95*	1.15 - 7.54	risico
hoog					-3.18***	-6.37 - -1.59	-2.72	-10.10 - -0.73	promotief
Informereren	362	10.302	4	.036					
laag					1.79*	1.04 - 3.07	1.05	0.41 - 2.71	risico
hoog					-1.42	-2.67 - -0.76	-2.15	-6.94 - -0.67	promotief
Controle	280	2.493	4	.646					
laag					1.12	0.59 - 2.16	1.38	0.52 - 3.65	risico
hoog					-1.08	-2.00 - -0.58	-1.94	-6.33 - -0.59	promotief
Supervisie	359	32.421	4	.000					
laag					3.09***	1.78 - 5.39	4.15**	1.66 - 10.34	risico
hoog					-1.59	-3.11 - -0.82	-2.56	-11.63 - -0.52	promotief
Afwijzing	365	5.535	4	.237					
laag					-1.19	-2.11 - -0.68	1.41	0.45 - 4.43	promotief
hoog					-1.02	-1.79 - 0.58	2.96*	1.10 - 8.01	risico
Overbescherming	364	4.212	4	.378					
laag					1.83*	1.02 - 3.30	1.49	0.53 - 4.23	promotief
hoog					1.18	0.67 - 2.07	1.02	0.37 - 2.86	risico

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Relatie met en opvoedingsstijl moeder									
Warmte	475	4.511	4	.341					
laag					1.08	0.65 - 1.80	1.13	0.48 - 2.67	risico
hoog					-1.40	-2.33 - -0.84	-2.16	-6.13 - -0.76	promotief
Openheid	476	15.627	4	.004					
laag					1.64+	0.95 - 2.83	3.12**	1.35 - 7.18	risico
hoog					-1.32	-2.19 - -0.79	-2.57	-9.26 - -0.71	promotief
Informereren	475	1.347	4	.853					
laag					-1.26	-2.19 - -0.72	-1.09	-2.77 - -0.43	risico
hoog					-1.08	-1.78 - -0.66	-1.49	-3.95 - -0.56	promotief
Controle	362	4.086	4	.395					
laag					1.24	0.66 - 2.32	2.50+	0.98 - 6.35	risico
hoog					-1.10	-1.86 - -0.65	1.12	0.44 - 2.82	promotief
Supervisie	473	23.472	4	.000					
laag					1.57	0.90 - 2.75	1.58	0.66 - 3.78	risico
hoog					-1.70*	-2.75 - -1.05	-4.48**	-12.82 - -1.56	promotief
Afwijzing	477	20.490	4	.000					
laag					-1.87**	-3.25 - -1.08	-5.00*	-22.22 - -1.11	promotief
hoog					1.54+	0.94 - 2.52	1.89	0.84 - 4.22	risico
Overbescherming	476	3.341	4	.502					
laag					-1.12	-1.93 - -0.65	1.15	0.41 - 3.20	promotief
hoog					1.19	0.73 - 1.95	2.07+	0.88 - 4.82	risico
Gezinskenmerken									
Gezinssamenstelling	451	3.53	2	.171					
eenoudergezin					1.30	0.83 - 2.02	1.95+	0.90 - 4.19	risico
Gezinsgrootte	498	1.042	2	.594					
4 kinderen of meer					1.42	0.70 - 2.90	-1.12	-5.08 - 0.25	risico
Gezinsmobiliteit	498	0.455	2	.797					
3 verhuizingen of meer					-1.13	-1.80 - -0.71	-1.26	-2.94 - 0.54	risico
Opleidingsniveau huishouden	311	7.681	4	.104					
laag					-1.59	-4.61 - -0.55	3.23+	0.91 - 11.51	risico
hoog					-1.43	-2.92 - 0.70	2.44+	0.88 - 6.82	promotief
Werk	473	0.608	2	.738					
beide ouders geen werk					-1.75	-8.85 - -0.35	1.21	0.14 - 10.56	risico

Tabel 7e YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het schooldomein voor jongens

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Relatie met school	551	20.799	4	.000					
laag					1.22	0.76 - 1.94	2.21*	1.13 - 4.34	risico
hoog					-2.33**	-3.92 - -1.39	-1.43	-3.56 - -0.61	promotief
Schoolprestaties	551	9.227	4	.056					
laag					1.50	0.80 - 2.80	3.02**	1.38 - 6.60	risico
hoog					-1.04	-1.69 - -0.64	-1.39	-3.23 - -0.60	promotief
Zitten blijven	575	13.163	2	.001					
2 of meer keer blijven zitten					1.22	0.74 - 1.99	3.07***	1.68 - 5.60	risico
Schorsing	551	7.665	2	.022					
minimaal 1 keer					2.18	0.99 - 4.82	3.65**	1.40 - 9.50	risico
Spijbelen	551	19.475	2	.000					
ja					3.54***	1.86 - 6.73	4.14**	1.84 - 9.34	risico

Tabel 7f YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het schooldomein voor meisjes

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Relatie met school	551	20.799	4	.000					
laag					1.22	0.76 - 1.94	2.21*	1.13 - 4.34	risico
hoog					-2.33**	-3.92 - -1.39	-1.43	-3.56 - -0.61	promotief
Schoolprestaties	551	9.227	4	.056					
laag					1.50	0.80 - 2.80	3.02**	1.38 - 6.60	risico
hoog					-1.04	-1.69 - -0.64	-1.39	-3.23 - -0.60	promotief
Zitten blijven	575	13.163	2	.001					
2 of meer keer blijven zitten					1.22	0.74 - 1.99	3.07***	1.68 - 5.60	risico
Schorsing	551	7.665	2	.022					
minimaal 1 keer					2.18	0.99 - 4.82	3.65**	1.40 - 9.50	risico
Spijbelen	551	19.475	2	.000					
ja					3.54***	1.86 - 6.73	4.14**	1.84 - 9.34	risico

Tabel 7g YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor de domeinen vrienden en vrijetijd voor jongens

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Delinquent gedrag vrienden	579	112.832	2	.000					
hoog					4.56***	2.81 - 7.40	26.49***	13.07 - 53.69	risico
Vrijtijdsactiviteiten									
Doordeweeks: gestructureerd	579	7.386	2	.025	-1.33	-1.97 - -0.90	-2.11**	-3.67 - -1.21	promotief
Doordeweeks: ongestructureerd	579	9.037	2	.011	1.49*	1.01 - 2.20	2.18**	1.24 - 3.84	risico
Weekeinde: gestructureerd	579	17.101	2	.000	-1.30	-1.93 - -0.88	-3.25***	-5.76 - -1.84	promotief
Weekeinde: ongestructureerd	579	31.417	2	.000	2.53***	1.63 - 3.92	5.26***	2.29 - 12.10	risico

Tabel 7h YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor de domeinen vrienden en vrijetijd voor meisjes

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Delinquent gedrag vrienden	498	63.422	2	.000					
hoog					3.85***	2.19 - 6.75	22.60***	9.56 - 53.43	risico
Vrijtijdsactiviteiten									
Doordeweeks: gestructureerd	498	2.741	2	.254	-1.02	-1.55 - -0.67	-1.85	-3.86 - -0.88	bscherming
Doordeweeks: ongestructureerd	498	6.661	2	.036	1.41	0.92 - 2.15	2.46 *	1.137 - 5.32	risico
Weekeinde: gestructureerd	498	4.229	2	.121	-1.03	-1.58 - -0.67	-2.16*	-4.58 - -1.02	promotief
Weekeinde: ongestructureerd	498	6.420	2	.040	1.70*	1.08 - 2.66	1.80	0.77 - 4.23	geen

Tabel 7i YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein individu voor jongere adolescenten

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Hinderlijk gedrag	510	129.692	2	.000					
hoog					12.24***	7.39 - 20.28	44.90***	9.84 - 204.89	risico
Prosocial gedrag	510	25.144	4	.000					
laag					2.35***	1.39 - 3.97	2.13	0.67 - 6.77	risico
hoog					-1.94*	-3.51 - -1.01	-2.69	-12.82 - -0.56	promotief
Hyperactief gedrag	510	28.203	4	.000					
laag					-2.37*	-4.69 - -1.20	-2.50	-21.28 - -0.30	promotief
hoog					1.94*	1.10 - 3.41	7.40***	2.42 - 22.63	risico
Emotionele problemen	510	3.321	4	.506					
laag					-1.41	-2.46 - -0.80	-1.15	-4.03 - -0.33	promotief
hoog					1.24	0.74 - 2.07	1.02	0.29 - 2.56	risico

JEUGDIGEN IN ARUBA: HOE WORDEN ZE (NIET) DELINQUENT?

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Gedragsproblemen	510	67.895	4	.000					
laag					-3.82***	-7.14 - -2.04	-12.35*	-100.00 - -1.59	promotief
hoog					2.33**	1.35 - 4.01	7.92***	2.55 - 24.62	risico
Alcohol doordeweeks	510	18.574	2	.000					
hoog					1.37	0.14 - 13.30	49.27***	9.64 - 251.85	risico
Alcohol weekeinde	510	8.093	2	.017					
hoog					1.97	0.18 - 21.92	30.11***	3.95 - 232.55	risico
Drugsgebruik	510	45.481	2	.000					
hoog					8.31**	2.23 - 31.02	54.65***	14.53 - 205.49	risico
Combinatie alcohol & drugs	510	0.000	2	1.000					
hoog					-----	-----	-----	-----	risico
Slachtofferschap	510	63.297	2	.000					
hoog					4.86***	2.97 - 7.94	26.23***	7.08 - 97.11	risico

Tabel 7j YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein individu voor oudere adolescenten

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Hinderlijk gedrag	567	137.733	2	.000					
hoog					7.57***	5.00 - 11.46	11.24***	5.97 - 21.16	risico
Prosociaal gedrag	567	38.950	4	.000					
laag					3.07***	1.82 - 5.17	2.45***	1.83 - 6.51	risico
hoog					-1.61*	-2.49 - -1.04	-1.59	-3.01 - -0.84	promotief
Hyperactief gedrag	567	51.097	4	.000					
laag					-4.15***	-7.87 - -2.19	-2.46*	-5.78 - -1.04	promotief
hoog					1.56+	0.96 - 2.55	3.75***	2.09 - 6.72	risico
Emotionele problemen	567	9.314	4	0.054					
laag					-1.51+	-2.39 - -0.95	-2.28*	-4.46 - -1.17	promotief
hoog					-1.03	-1.63 - 0.65	1.26	0.68 - 2.32	risico
Gedragsproblemen	567	117.832	4	.000					
laag					-2.36***	-3.61 - -1.54	-5.95***	-15.87 - -2.22	promotief
hoog					2.47***	1.54 - 4.21	8.65***	4.60 - 16.25	risico
Alcohol doordeweeks	567	21.732	2	.000					
hoog					1.71+	0.92 - 3.15	4.82***	2.49 - 9.31	risico
Alcohol weekeinde	567	25.413	2	.000					
hoog					1.54	0.84 - 2.80	5.06***	2.68 - 9.54	risico
Drugsgebruik	567	58.592	2	.000					
hoog					3.38***	1.63 - 6.98	14.22***	6.77 - 29.89	risico
Combinatie alcohol & drugs	567	10.152	2	.006					
hoog					6.17+	0.71 - 53.33	16.00*	1.88 - 136.24	risico
Slachtofferschap	567	45.875	2	.000					
hoog					2.18***	1.50 - 3.18	5.36***	3.15 - 9.12	risico

Tabel 7k YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein gezin voor jongere adolescenten

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Relatie met en opvoedingsstijl vader									
Warmte	370	8.281	4	.082					
laag					1.89*	1.02 - 3.53	-1.10	-5.49 - -0.22	risico
hoog					-1.44	-2.69 - -0.77	-2.19	-10.75 - -0.44	promotief
Openheid	370	29.452	4	.000					
laag					1.38	0.69 - 2.74	3.52*	1.00 - 12.36	risico
hoog					-2.92***	-5.46 - -1.55	-4.98*	-22.73 - -1.10	promotief
Informereren	370	15.911	4	.003					
laag					1.07	0.60 - 1.93	5.27*	1.03 - 26.98	risico
hoog					-2.71**	-5.35 - -1.38	1.87	0.31 - 11.42	promotief
Controle	208	1.751	4	.781					
laag					1.52	0.64 - 3.60	2.41	0.50 - 11.66	risico
hoog					1.12	0.55 - 2.26	1.34	0.32 - 5.61	promotief
Supervisie	369	18.996	4	.001					
laag					1.88*	1.05 - 3.37	1.87	0.55 - 6.42	risico
hoog					-1.64	-3.14 - -0.86	-6.17+	-50.00 - -0.77	promotief
Afwijzing	372	10.313	4	.035					
laag					-1.37	-2.57 - -0.73	2.00	0.56 - 7.13	promotief
hoog					-1.13	-2.09 - 0.62	5.49*	1.41 - 21.46	risico
Overbescherming	371	4.321	4	.364					
laag					1.72+	0.94 - 3.15	1.50	0.34 - 6.51	promotief
hoog					-1.12	-2.07 - -0.61	-1.06	-4.57 - -0.25	risico
Relatie met en opvoedingsstijl moeder									
Warmte	489	0.654	4	.957					
laag					1.24	0.69 - 2.25	1.27	0.32 - 5.06	risico
hoog					1.02	0.61 - 1.70	-1.08	-3.77 - -0.31	promotief
Openheid	489	27.188	4	.000					
laag					2.55**	1.33 - 4.90	6.12**	1.92 - 19.54	risico
hoog					-1.15	-1.91 - -0.69	-3.64+	-16.39 - -0.80	promotief
Informereren	486	6.980	4	.137					
laag					-1.00	-1.76 - -0.57	2.18	0.65 - 7.38	risico
hoog					-1.75+	-3.11 - -0.99	-1.78	-9.01 - -0.35	promotief
Controle	266	3.027	4	.553					
laag					1.40	0.65 - 3.03	2.85	0.54 - 14.98	risico
hoog					1.05	0.55 - 1.98	2.60	0.65 - 10.46	promotief
Supervisie	487	26.094	4	.000					
laag					1.56	0.90 - 2.71	1.86	0.52 - 6.67	risico
hoog					-2.44***	-4.22 - -1.41	-2.72	-11.63 - -0.64	promotief
Afwijzing	491	22.150	4	.000					
laag					-1.50	-2.29 - -0.83	-4.10+	-18.52 - -0.99	promotief
hoog					1.56+	0.93 - 2.60	4.90	1.46 - 16.41	risico
Overbescherming	490	10.061	4	.039					
laag					-1.08	-2.19 - -0.69	4.15	0.75 - 23.08	promotief
hoog					1.14	0.67 - 1.93	8.13**	1.69 - 39.14	risico

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Gezinskenmerken									
Gezinssamenstelling	467	4.21	2	.122					
eenoudergezin					1.07	0.66 - 1.72	2.98*	1.04 - 8.57	risico
Gezinsovang	510	0.171	2	.918					
4 kinderen of meer					-1.10	-2.28 - 0.53	1.26	0.28 - 5.77	risico
Gezinsmobiliteit	510	2.679	2	.262					
3 verhuizingen of meer					1.00	0.58 - 1.72	2.51+	0.87 - 7.24	risico
Opleidingsniveau huishouden	283	5.789	4	.215					
laag					1.21	0.38 - 3.83	4.07	0.73 - 22.63	risico
hoog					1.55	0.70 - 3.44	4.23*	1.08 - 16.58	promotief
Werk	494	2.641	2	.267					
beide ouders geen werk					-3.26	-25.64 - -0.42	2.75	0.33 - 23.22	risico

Tabel 71 YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het domein gezin voor oudere adolescenten

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Relatie met en opvoedingsstijl vader									
Warmte	417	17.902	4	.001					
laag					1.77*	1.09 - 2.88	1.75+	0.91 - 3.37	risico
hoog					-1.78+	-3.22 - -0.99	-2.67+	-7.30 - -0.97	promotief
Openheid	413	47.151	4	.000					
laag					2.78***	1.70 - 4.55	3.34***	1.73 - 6.46	risico
hoog					-2.78**	-5.46 - -1.41	-2.26	-6.29 - -0.81	promotief
Informereren	414	10.353	4	.035					
laag					1.39	0.85 - 2.27	-1.07	-2.16 - -0.53	risico
hoog					-1.74*	-2.99 - -1.01	-1.80	-3.82 - -0.85	promotief
Controle	390	17.249	4	.002					
laag					1.28	0.76 - 2.14	2.37*	1.21 - 4.62	risico
hoog					-1.73+	-3.03 - -0.98	-2.27+	-5.95 - -0.86	promotief
Supervisie	412	40.558	4	.000					
laag					2.16**	1.30 - 3.56	4.74***	2.39 - 9.38	risico
hoog					-1.73+	-3.06 - -0.98	-2.19	-6.25 - -0.77	promotief
Afwijzing	417	5.694	4	.223					
laag					-1.01	-1.66 - -0.61	1.11	0.53 - 2.33	promotief
hoog					1.42	0.84 - 2.41	2.27*	1.11 - 4.65	risico
Overbescherming	417	4.224	4	.376					
laag					1.55+	0.94 - 2.55	1.43	0.73 - 2.80	promotief
hoog					1.28	0.75 - 2.18	-1.22	-2.80 - -0.53	risico

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Relatie met en opvoedingsstijl moeder									
Warmte	533	12.609	4	.013					
laag					1.25	0.81 - 1.93	1.40	0.80 - 2.45	risico
hoog					-1.55+	-2.51 - -0.96	-2.39*	-5.10 - -1.12	promotief
Openheid	531	31.889	4	.000					
laag					1.51	0.99 - 2.30	3.39***	1.95 - 5.88	risico
hoog					-1.90*	-3.39 - -1.06	-1.87	-5.15 - -0.68	promotief
Informereren	533	6.431	4	.169					
laag					1.01	0.63 - 1.62	1.53	0.86 - 2.75	risico
hoog					-1.42	-2.31 - -0.87	-1.61	-3.36 - -0.78	promotief
Controle	507	25.738	4	.000					
laag					1.08	0.67 - 1.74	3.04***	1.68 - 5.49	risico
hoog					-1.87*	-3.04 - -1.15	-1.29	-2.68 - -0.63	promotief
Supervisie	531	52.576	4	.000					
laag					1.70*	1.04 - 2.80	2.91***	1.59 - 5.31	risico
hoog					-1.68*	-2.60 - -1.08	-3.89***	-8.47 - -1.79	promotief
Afwijzing	533	22.045	4	.000					
laag					-2.10**	-3.38 - -1.31	-3.28**	-6.90 - -1.56	promotief
hoog					1.15	0.72 - 1.84	1.39	0.76 - 2.52	risico
Overbescherming	533	1.227	4	.874					
laag					-1.01	-1.58 - -0.64	1.16	0.64 - 2.12	promotief
hoog					-1.03	-1.65 - -0.64	1.37	0.74 - 2.54	risico
Gezinskenmerken									
Gezinssamenstelling	522	3.95	2	.139					
eenoudergezin					-1.14	-1.70 - -0.77	1.52	0.90 - 2.56	risico
Gezinsomvang	567	1.961	2	.375					
4 kinderen of meer					1.67	0.81 - 3.44	1.35	0.50 - 3.67	risico
Gezinsmobiliteit	567	1.316	2	.518					
3 verhuizingen of meer					-1.24	-1.86 - 0.83	1.01	0.60 - 1.72	risico
Opleidingsniveau huishouden	397	6.002	4	.199					
laag					-1.88	-5.08 - 0.70	1.90	0.70 - 5.16	risico
hoog					-1.37	-2.33 - -0.80	-1.28	-2.72 - -0.60	promotief
Werk	537	5.388	2	.068					
beide ouders geen werk					-1.63	-5.52 - -0.48	2.60+	0.90 - 7.52	risico

Tabel 7m YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het schooldomein voor jongere adolescenten

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Relatie met school	509	14.260	4	.007					
slecht					1.75+	0.99 - 3.10	1.19	0.31 - 4.56	risico
goed					-1.78*	-3.02 - -1.01	-2.52	-9.43 - -0.67	promotief
Schoolprestaties	509	10.524	4	.032					
slecht					2.02+	0.93 - 4.41	7.61**	2.03 - 28.47	risico
goed					-1.27	-2.19 - -0.73	1.52	0.43 - 5.31	promotief
Zitten blijven	509	1.687	2	.430					
2 of meer keer blijven zitten					-1.35	-2.88 - -0.63	1.97	0.53 - 7.33	risico
Schorsing	509	7.270	2	.026					
minimaal 1 keer					3.26+	0.97 - 11.00	10.50**	1.86 - 59.22	risico
Spijbelen	509	22.036	2	.000					
ja					3.41***	1.81 - 10.18	4.29**	1.81 - 10.18	risico

Tabel 7n YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor het schooldomein voor oudere adolescenten

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Relatie met school	528	19.993	4	.001					
laag					1.11	0.73 - 1.69	2.44**	1.33 - 4.48	risico
hoog					-2.16**	-3.65 - -1.28	1.03	0.49 - 2.20	promotief
Schoolprestaties	528	7.687	4	.104					
laag					1.56	0.86 - 2.83	2.45*	1.17 - 5.13	risico
hoog					-1.14	-1.78 - -0.74	-1.28	-2.54 - -0.64	promotief
Zitten blijven	564	18.127	2	.000					
2 of meer keer blijven zitten					1.33	0.82 - 2.16	3.36***	1.93 - 5.85	risico
Schorsing	528	12.868	2	.002					
minimaal 1 keer					2.08+	0.92 - 4.70	5.03***	2.08 - 12.13	risico
Spijbelen	528	33.926	2	.000					
ja					3.61***	2.10 - 6.20	5.33**	2.72 - 10.42	risico

Tabel 7o YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor de domeinen vrienden en vrijetijd voor 10-13-jarigen

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Delinquent gedrag vrienden	510	50.871	2	.000					
hoog					3.96***	2.13 - 7.36	40.20***	11.88 - 136.03	risico
Vrijetijdsactiviteiten									
Doordeweeks: gestructureerd	510	6.059	2	.048	-1.27	-1.94 - -.763	-3.57*	-10.27 - -1.24	promotief
Doordeweeks: ongestructureerd	510	2.025	2	.363	1.39	0.87 - 2.23	1.37	0.34 - 2.73	risico
Weekeinde: gestructureerd	510	9.320	2	.009	-1.03	-1.67 - -0.06	-5.21**	-15.67 - -1.73	promotief
Weekeinde: ongestructureerd	510	15.926	2	.000	2.28***	1.43 - 3.63	3.15+	0.98 - 10.11	risico

Tabel 7p YLS Aruba 2007: Risico- en promotieve factoren voor de domeinen vrienden en vrijetijd voor oudere adolescenten

	N	X ²	df	p	licht delinquent OR	c.i. 95% OR	zwaar delinquent OR	c.i. 95% OR	effect
Delinquent gedrag vrienden	567	126.168	2	.000					
hoog					4.33***	2.74 - 6.86	22.24***	11.95 - 41.40	risico
Vrijetijdsactiviteiten									
Doordeweeks: gestructureerd	567	4.749	2	.093	-1.13	-1.62 - -0.78	-1.73*	-2.83 - -1.06	promotief
Doordeweeks: ongestructureerd	567	14.623	2	.001	1.51*	1.05 - 2.17	2.56***	1.53 - 4.29	risico
Weekeinde: gestructureerd	567	13.013	2	.001	-1.23	-1.77 - -0.86	-2.49***	-4.12 - -1.51	promotief
Weekeinde: ongestructureerd	567	18.150	2	.000	1.93**	1.27 - 2.96	3.28**	1.65 - 6.52	risico

Literatuur

- Abramson, B. (2008). *Commentaries on the United Nations Convention on the Rights of the Child: Article 2. The Right of Non-Discrimination*. Leiden/Boston: Martinus Nijhoff.
- Acker, J. van (1998). *Jeugdcriminaliteit. Feiten en mythen over een beperkt probleem*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Agnew, R. (1991). The interactive effects of peer variables on delinquency. *Criminology*, 29, 47-72.
- Akers, R.L. (1973). *Deviant behavior. A social learning approach*. Belmont: Wadsworth.
- Alofs, A. (2003). *Slaven zonder plantage. Slavernijen emancipatie op Aruba 1750-1963*. Aruba: Edicion Educativo 2.
- Amato, P.R. & Keith, B. (1991). Parental divorce and the well-being of children. A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 110, 26-46.
- Andrews, D.A. & Bonta, J. (2010). Rehabilitating Criminal Justice Policy and Practice. *Psychology, Public Policy, and Law*, 16(1), 39-55.
- Angenent, H.L.W. (1991). *Achtergronden van jeugdcriminaliteit*. Houten/Antwerpen: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Arthur, M.W., Hawkins, D.J., Pollard, J.A., Catalano, R.F., & Baglioni jr., A.J. (2002). Measuring risk and protective factors for substance use, delinquency, and other adolescent problem behaviors. *The communities that care youth survey. Evaluation Review*, 26, 575-601.
- As, N.M.C. van (1999). *Family functioning and child behavior problems*. Nijmegen: Universiteit van Nijmegen (dissertatie).
- Babbie, E. (1998). *The Practice of Social Research* (8th ed.). Belmont, CA: Wadsworth.
- Baerveldt, C. (1990). *De school: broedplaats of broeiest? Een vergelijkend onderzoek naar de rol van de school bij de bestrijding en verspreiding van kleine criminaliteit*. Den Haag: Gouda Quint.
- Baggerman, A. & Dekker, R. (2005). Verlichting, revolutie en kindbeeld in Nederland; de periode rond 1800 als keerpunt. *Justitiële Verkenningen*, 5(5), 9-23.
- Balkestein, M. (2006). Aruba, een demografisch mozaïek. In R. Heronimo (red.). *Nos Potret. Een beeld van Aruba in verleden, heden en toekomst*. Oranjestad: Regering van Aruba.
- Bartels, J.A.C. (2007). *Jeugdstrafrecht* (4e druk). Deventer: Kluwer.
- Baumrind, D. (1989). The permanence of change and the impermanence of stability. *Human Development*, 32, 187-195.
- Benson, P.L. & Roehlkepartain, E.C. (1993). *Single parent families*. Minneapolis: Research Institute.
- Beirne, P. & Messerschmidt, J. (2000). *Criminology* (3rd ed.) Boulder, CO: Westview Press.
- Beke, B.M.W.A. & Kleiman, W.M. (1993). *De harde kern in beeld. Jongeren en geweldscriminaliteit*. Utrecht: SWP.
- Berndt, T.J. & Keefe, K. (1995). Friend's influence on adolescents' adjustment to school. *Child Development*, 66, 1312-1329.
- Bessant, J. & Hil, R. (1998). Parenting on trial. State wards' and governments' accountability in Australia. *Journal of Criminal Justice*, 26(2), 145-157.
- Blum, R.W., Halcón, L., Beuhring, T., Pate, E., Campbell-Forrester, S., & Venema, A. (2003). Adolescent Health in the Caribbean. Risk and Protective Factors. *American Journal of Public Health*, 93(3), 456-460.

- Blum, R.W. & Ireland, M. (2004). Reducing Risk, Increasing Protective Factors. Findings from the Caribbean Youth Health Survey. *Journal of Adolescent health*, 35, 493-500.
- Blumstein, A., Cohen, J., & Farrington, D.P. (1988). Criminal Career Research. It's Value for Criminology. *Criminology*, 26, 1-35.
- Boekhout van Solinge, T., Wouters, M., Siesling, M., Chong, L., & Corsel, M. (2010). The Netherlands Antilles and Aruba. In J. Junger-Tas, I. Haen Marshall, D., Ensmann, M. Killias, M. Steketee, & B. Gruszczynska (Eds.), *Juvenile Delinquency in Europe and Beyond. Results of the Second International Self-Report Delinquency Study* (pp. 409-421). Springer Science and Business Media.
- Bol, M.W. (1991). *Leeftijdsgrenzen in het strafrecht*. Arnhem: Gouda Quint.
- Bol, M.W. Terlouw, G.J., Blees, L.W., & Verwers, C. (1998). *Jong en gewelddadig. Ontwikkeling en achtergronden van de geweldscriminaliteit onder jeugdigen*. Den Haag: SDU.
- Bogensneider, K. (1994). *Promising Approaches For Addressing Juvenile Crime*. University of Wisconsin-Madison: Wisconsin Family Impact Seminar Briefing Report.
- Bogensneider, K., Small, S., & Riley, D. (1990). *An ecological risk focused approach for addressing youth-at-risk issues*. University of Wisconsin: Youth Futures Technical Report.
- Bonta, J. (2002). Offender Risk Assessment. Guidelines for Selection and Use. *Criminal Justice and Behavior*, 29, 355-379.
- Brants, D. (2000). Kinderparticipatie in de buitenschoolse opvang. *Kiddo*.
- Brendgren, M., Vitaro, F., & Bukowski, W.M. (2000). Stability & variability of adolescents' affiliation with delinquent friends. Predictors and consequences. *Social Development*, 9, 205-225.
- Brinkgreve, C. (2005). De terugkeer van het angstaanjagende kind. *Justitiële Verkenningen*, 5(5), 24-34.
- Brinkgreve, C. (2009). *Vroeg mondig, laat volwassen*. Amsterdam: Augustus.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge: Harvard University Press.
- Brown, S. (2005). *Understanding youth and crime. Listening to youth?* (2nd ed.) Berkshire: Open University Press.
- Brown, B.B., Mounts, N., Lambon, S.D., & Steinberg, L. (1993). Parenting practices and peer group affiliation in adolescence. *Child Development*, 64, 467-482.
- Bruinsma, G.J.N. (1985). *Criminaliteit als sociaal leerproces. Een toetsing van de differentiële associatietheorie in de versie van K-D. Opp*. Arnhem: Gouda Quint.
- Bruinsma, G.J.N. & Weerman, F.M. (2007). Vernieuwingen in de verklarende criminologie. *Tijdschrift voor Criminologie*, 49(3), 291-305.
- Bunt, H. van der & Bijleveldt, C. (2003). De grens van onveiligheid. Diesrede t.g.v. de 123e verjaardag van de Vrije Universiteit.
- Burfeind, J.W. & Bartusch, D.J. (2006). *Juvenile Delinquency. An Integrated Approach*. Sudbury, MA: Jones and Bartlett.
- Canter, R.J. (1982). Sex Differences in self-reported Delinquency. *Criminology*, 20, 373-393.
- Cantwell, N. & Holzscheiter, A. (2008). *Commentaries on the United Nations Convention on the Rights of the Child: Article 27. The Right to an Adequate Standard of Living*. Leiden/Boston: Martinus Nijhoff.
- Campbell, S.B. (1995). Behavior problems in preschool children. A review of recent research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36, 113-149.
- Capaldi, D.M. & Patterson, G.R. (1996). Can Violent Offenders Be Distinguished from Frequent Offenders? Prediction from Childhood to Adolescence. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 33, 206-231.

- Cassidy, B, Zoccolillo, M., & Hughes, S. (1996). Psychopathology in adolescent mothers and its effects on mother-infant interactions. A pilot study. *Canadian Journal of Psychiatry*, 41, 379-384.
- Center for Substance Abuse Treatment (1997). *Substance Abuse Treatment and Domestic Violence* (vol. 25). Washington, DC: Government Printing Office.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2003). *Onderwijs op Aruba. Context en Output*. Oranjestad: CBS.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2004). *Het probleem van de overjarige basisschoolleerlingen in nader perspectief*. Oranjestad: CBS.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2010). *Quarterly Demographic Bulletin*, 2e kwartaal. Oranjestad: CBS.
- Chen, H., Cohen, P., & Chen, S. (2010). How Big is a Big Odds ration? Interpreting the Magnitudes of Odds Ratios in Epidemiological Studies. *Communications in Statistics. Simulation and Computation*, 39, 860-864.
- Cipriani, D. (2009). *Children's Rights and the Minimum Age of Criminal Responsibility. A Global Perspective*. Ashgate Farnham UK.
- Cohen, S. (1972). *Folk Devils and Moral Panics. The Creation of the Mods and the Rockers* (reprint 2005). St. Alban's: Paladin.
- Coie, J.D. & Jacobs, M.R. (1993). The role of social context in the prevention of conduct disorder. *Development and psychopathology*, 5, 263-275.
- Coie, J. & Dodge, K. (1998). The development of aggression and antisocial behavior. In N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of child psychology. 3: Social, emotional, and personality development* (5th ed.). New York: John Wiley.
- Coie, J.D. & Miller-Johnson, S. (2001). Peer Factors and Interventions. In R. Loeber & D.P. Farrington (Eds.), *Child Delinquents. Development, Intervention, and Service Needs*. Londen: SAGE.
- Colvin, G., Kameenui, E., & Sugai, G. (1993). Reconceptualizing behavior management and school-wide discipline in general education. *Education and Treatment of Children*, 16, 361-381.
- Commissie Preventie Jeugdcriminaliteit (1997). *Recht Vooruit*. Oranjestad. Aruba: Ministerie van Justitie.
- Communities That Care (2005). Findings from the Safer London Youth Survey 2004. Vindplaats: www.communitiesthatcare.org.uk/news.html#201
- Conduct Problems Prevention Research Group. (1992). A developmental and clinical model for the prevention of conduct disorder: The FAST Track Program. *Development and Psychopathology*, 4, 509-527.
- Conseur, A., Rivera, F., Barnoski, R., & Emanuel, I. (1997). Maternal and perinatal risk factors for later delinquency. *Pediatrics*, 99, 785-790.
- Cornell, D.G. (1998). *Designing safe schools for Virginia. A guide to keeping students safe from violence*. Charlottesville, VA: University of Virginia, Thomas Jefferson Center for Educational Design.
- Covell, K. & Howe, R.B. (1999). The impact of children's rights education. A Canadian study. *International Journal of Children's rights*, 7, 171-183.
- Covell, K. & Howe, R.B. (2009). *Children, families and violence. Challenges for childrens rights*. Londen/Philadelphia: Jessica Kingsley.
- Cooley, C.H. (1896). 'Nature vs. Nurture' in the Making of Social Careers. *Proceedings of the National Conference of Charities and Corrections (PNCCC)*, 399-405.
- Cotton, K. (1995). *Effective schooling practices. A research synthesis. 1995 Update. School Improvement Research Series*. Portland, OR: Northwest Regional Educational Laboratory.
- Criminaliteitsbeeldanalyse Aruba* (2007). Openbaar Ministerie Aruba.

- Crombrugge, H. van (1999). De gezinspedagogische betekenis van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. In M. Bouverne-de Bie et al., *Het gezin en de rechten van het kind*. Leuven: Acco.
- Damon, W. (1990). *The Moral Child. Nurturing Children's Natural Moral Growth*. New York: Free Press.
- Damon, W. (1997). *The Youth Charter. How Communities can Work Together to Raise Standards for All Our Children*. New York: Free Press.
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parenting Style as Context. An Interactive Model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Deković, M. (1999). Risk and protective factors in the development of problem behavior during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 28, 667-685.
- Deković, M. (1999a). *Opvoedingsproblemen in pre-adolescentie. Implicatie voor onderzoek en hulpverlening*. Amsterdam: Vossiuspers.
- Deković, M. & Meeus, W. (1997). Peer relations in adolescence. Effects of parenting and adolescents' self-concept. *Journal of Adolescence*, 20, 163-176.
- Deković, M. & Prinzie, P. (2008). De rol van het gezin in de ontwikkeling van antisociaal gedrag. In I. Weijers & C. Eliaerts (Eds.), *Jeugdcriminologie. Achtergronden van Jeugdcriminaliteit* (pp. 143-161). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Detrick, S. (1999). *A Commentary on the United Nations Convention on the Rights of the Child*. Den Haag: Kluwer International Law.
- DHHS (2001). *Youth Violence. A Report of the Surgeon General*. Rockville: Department of Health and Human Services.
- Dijk, J.J.M. van & Mayhew, P. (1992). *Criminal Victimization in the Industrialized World. Key findings of the 1989 and 1992 International Crime Surveys*. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Doek, J.E. (2004). Rechten van kinderen. Some Concluding Observations and Recommendations. Rede ter gelegenheid van het afscheid als hoogleraar Privaatrecht, in het bijzonder Jeugd- en Jeugdbeschermingsrecht, aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Vrije Universiteit Amsterdam.
- Doek, J.E. (2004a). Convention on the Rights of the Child. Achievements and Challenges. *The Human Rights magazine*, 3(1), Children's Rights.
- Doek, J.E. (2005). De minderjarige en zijn processuele (on)bekwaamheid. In Flach, R.J.C., Klap-de Nooyer, L.M., Rutgers, J.W., & Wesseling-van Gent, E.M. (red.), *Amice Rutgers-bundel*. Deventer: Kluwer.
- Doek, J.E. (2007). Het recht van het kind om opgevoed te worden. Who cares about what? In H. van Crombrugge, W. Vandenhole, & J. Willems (red.), *Gedeelde pedagogische verantwoordelijkheid? De opvoedingsbelofte in het licht van de rechten van de mens en de rechten van het kind*. Brussel: Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen & Het Vlaams Centrum voor welzijn van kinderen en gezinnen.
- Doek, J.E. (2007a). The CRC General Principles. In J. Connors, J. Zermatten, & A. Panayotides, *18 Candles. The Convention on the Rights of the Child Reaches Majority*. Sion: Institut International des Droits de l'Enfant (IDE).
- Doek, J.E. (2010). Jeugdstrafrecht: internationale rechten en normen. In R. Loeber, W. Slot, P. van der Laan, M. Hoeve, & D. Graas (Eds.), *Misdadigers van morgen? Over de ontwikkeling en effectieve aanpak van jeugddelinquentie onder twaalfminners*. Amsterdam: SWP.
- Donker, A. (2004). *Precursors and Prevalence of Young-Adult and Adult Delinquency (Voorbodes en vóórkomen van delinquentie onder (jong) volwassenen)*. Leiden: NSCR (dissertatie).
- Dorman, G. (1985). *From 3:00 to 6:00 p.m. Planning Programs for Young Adolescents*. Carrboro, NC: Center for Early Adolescence, University of North Carolina at Chapel Hill.

- Dornbusch, S.M., Carlsmith, J.M., Bushwall, S.J., Ritter, P.L., Leiderman, H., Hastorf, A.H., & Gross, R.T. (1985). Single parents, extended households, and the control of adolescents. *Child Development*, 56, 326-341.
- Drakeford, M. (1996). Parents of young people in trouble. *The Howard Journal*, 35(3), 242-255.
- Dwyer, K., Osher, D., & Warger, C. (1998). *Early warning, timely response. A guide to safe schools*. Washington, DC: US Department of Education.
- Dwyer, K. & Osher, D. (2000). *Safeguarding Our Children. An Action Guide*. Washington, DC: U.S. Departments of Education and Justice, American Institutes for Research. <http://www.air.org/cccp/guide/actionguide.htm>.
- Dye, P. (1991). Active learning for human rights in intermediate and high schools. In H. Starkey (Ed.), *The challenge of human rights education* (pp. 105-119). Londen: Cassell.
- Eggen, A.Th.J. & Blom, M. (2005). Alle verdachten. In M. Blom, J. Oudhof, R.V. Bijl, & B.F.M. Bakker (red.), *Verdacht van criminaliteit. Allochtonen en autochtonen nader bekeken* (pp. 27-43). Den Haag: WODC/CBS. Cahier 2005-2.
- Eigsti, I.-M. & Cicchetti, D. (2004). The impact of child maltreatment on expressive syntax at 60 months. *Developmental Science*, 7, 88-102.
- Elias, M.J. & Tobias, S.E. (1996). *Social problem-solving. Interventions in the schools*. New York: Guilford Press.
- Elliott, D.S. (1994). Serious, violent offenders. Onset, developmental course and termination. The American Society of Criminology Presidential Address. *Criminology*, 32, 1-21.
- Elliott, D.S., Ageton, S.S., & Canter, R.J. (1979). An Integrated Theoretical Perspective on Delinquent Behavior. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 16, 3-27.
- Elliott, D.S., Huizinga, D., & Ageton, S.S. (1985). *Explaining Delinquency and Drug Use*. Beverly Hills, CA: SAGE.
- Elliott, D.S. & Huizinga, D. (1989). Improving self-reported measures of delinquency. In M.W. Klein (Ed.), *Cross-national research in self-reported crime and delinquency*. Londen: Kluwer Academic Publishers.
- Eman, M.G. (2011). Het Koninkrijk als strategisch partnerschap. In H.A. van der Wal (red.), *Juridisch geweten. 25 jaar Raad van Advies van Aruba*. Amsterdam/Willemstad: SWP/Carib-publishers.
- Espiritu, R.C., Huizinga, D., Crawford, A.M., & Loeber, R. (2001). In R. Loeber & D.P. Farrington (Eds.), *Child Delinquents. Development, Intervention, and Service Needs*. Londen: SAGE.
- Eron, L.D. (1982). Parent-child interaction, television violence, and aggression of children. *American Psychologist*, 37, 197-211.
- Eron, L.D. & Huesmann, L.R. (1986). The role of television in the development of prosocial and antisocial behavior. In D. Olweus, J. Block, & M. Radke-Yarrow (Eds.), *The Development of Anti-social and prosocial Behaviour: Research, Theories, and issues*. New York: Academic.
- Evans, G. (2003). A multi-methodological analysis of cumulative risk and allostatic load among rural children. *Developmental Psychology*, 39 (5), 924-933.
- Evans, G. & English, K. (2002). The environment of poverty. Multiple stressor exposure, psychophysiological stress and socioeconomic adjustment. *Child Development*, 73(4), 1238-1248.
- Fagan, A.A., Horn, M.L. van, Hawkins, J.D., & Arthur, M.W. (2007). Gender similarities and differences in the association between risk and protective factors and self-reported serious delinquency. *Prevention Science*, 8, 115-124.
- Farrington, D.P. (1972). Delinquency begins at home. *New Society*, 21, 495-497.

- Farrington, D.P. (1986). Age and crime. In M. Tonry & N. Morris (Eds.), *Crime and Justice. An annual review of research*. Chicago: University of Chicago Press.
- Farrington, D.P. (1989). *Early Predictors of Adolescent Aggression and Adult Violence. Violence and Victims*, 4, 79-100.
- Farrington, D.P. (1991a). Antisocial Personality from childhood to adulthood. *Psychologist*, 4, 389-394.
- Farrington, D.P. (1991b). Childhood aggression and adult violence. Early precursors and later life outcomes. In D.J. Pepler & R K.H. Rubin (Eds.), *The development and treatment of childhood aggression*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Farrington, D.P. (1992). Explaining the beginning, progress and ending of antisocial behavior from birth to adulthood. In J. McCord (Ed.), *Facts, Frameworks, and Forecasts. Advances in Criminological Theory*, vol. 3. New Brunswick, NJ: Transaction.
- Farrington, D.P. (1995). The Development of Offending and Antisocial Behaviour from Childhood. Key Findings from the Cambridge Study in Delinquent Development. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 36, 929-964.
- Farrington, D.P. (1997). Human development and criminal careers. In M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (Eds.), *The Oxford Handbook of Criminology* (2nd ed.) (pp. 511-584). Oxford: Clarendon Press.
- Farrington, D.P. (2000). Explaining and preventing crime. The globalization of knowledge. The American Society of Criminology 1999 Presidential Address. *Criminology*, 38(1), 1-24.
- Farrington, D.P. (2002). Human development and criminal careers. In M. Maguire, R. Morgan & R. Reiner (Eds.), *The Oxford Handbook of Criminology* (3rd ed.). Oxford: Clarendon Press.
- Farrington, D.P. (2003). Developmental and Life-Course Criminology. Key Theoretical and Empirical Issues. The 2002 Sutherland Award Address. *Criminology*, 41(2), 221-255.
- Farrington, D.P. (2005). Childhood Origins of Antisocial Behavior. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 12, 177-190.
- Farrington, D.P. (2005a). *Integrated developmental & life-course theories of offending*. New Brunswick: Transaction.
- Farrington, D.P. & West, D.J. (1990). The Cambridge study in delinquent development. A long-term follow-up of 41 males. In W.G.M. Weitekamp & H.J. Kerner (Eds.), *Cross-national longitudinal research on human development and criminal behavior*. Boston, MA: Kluwer-Nijhoff Academic Publishers.
- Farrington, D.P. & Hawkins, J.D. (1991). Predicting participation, early onset, and later persistence in officially recorded offending. *Criminal Behavior and Mental Health*, 1, 1-33.
- Farrington, D.P. & West, D.J. (1993). Criminal, Penal and Life Histories of Chronic Offenders. Risk and Protective Factors and Early Identification. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 3, 492-523.
- Farrington, D.P., Loeber, R., Stouthamer-Loeber, M., Kammen, W.B. van, & Schmidt, L. (1996). Self-reported delinquency and a combined delinquency seriousness scale based on boys, mothers, and teachers. Concurrent and predictive validity for african-americans and caucasians. *Criminology*, 34, 501-525.
- Farrington, D.P., Lambert, S., & West, D.J. (1998). Criminal Careers of Two Generations of Family Members in the Cambridge Study in Delinquent Development. *Studies on Crime Prevention*, 7, 85-106.
- Farrington, D. & Welsh, B.C. (2007). *Saving Children from a life of crime. Early Risk Factors and Effective Interventions*. New York: Oxford University Press.

- Farrington, D.P., Loeber, R., Jolliffe, D., & Pardini, D.A. (2008). Promotive and risk processes at different life stages. In R. Loeber, D.P. Farrington, M. Stouthamer-Loeber, & H. Raskin White (Eds.), *Violence and serious theft. Development and prediction from childhood to adulthood* (pp. 169-230). New York: Routledge.
- Feld, B.C. (1999). *Bad Kids. Race and the Transformation of the Juvenile Court*. New York: Oxford University Press.
- Felson, M. (1998). *Crime in Everyday Life. Insight and Implications for Society*. Thousand Oaks/Londen: Pine Forge Press (2e editie).
- Ferdinand, R.F. & Verhulst, F.C. (1995). Psychopathology from adolescence into young adulthood. An 8-year follow-up study. *The American Journal of Psychiatry*, 152, 1586-94.
- Ferdinand, R.F., Verhulst, F.C., & Wiznitzer, M. (1995). Continuity and change of selfreported problem behaviors from adolescence into young adulthood. *Journal of the American Academy for Child & Adolescence Psychiatry*, 34, 680-90.
- Fergusson, D.M. & Horwood, L.J. (2002). Male and female offending trajectories. *Development and Psychopathology*, 14(91), 159-177.
- Fergusson, D.M., Vitaro, F., Wanner, B., & Brendgen, M. (2007). Protective and Compensatory Factors Mitigating the Influence of Deviant Friends on Delinquent Behaviors during Early Adolescence. *Journal of Adolescence*, 30, 33-50.
- Ferwerda, H. (2004). Standaard Enquête Daders. Delictitems die betrekking hebben op discriminatie, drugsdelicten en seksuele delicten. Advies en Onderzoeksgroep Beke.
- Fletcher, A.C., Steinberg, L., & Williams-Wheeler, M. (2004). Parental influences on adolescent problem behavior. Revisiting Stattin and Kerr. *Child Development*, 75, 781-796.
- Freeman, M. (1997). The James Bulger Tragedy. Child Innocence and the Construction of Guilt. In M. Freeman, *The Moral Status of Children. Essays on the Rights of the Child*. Den Haag: Martinus Nijhoff/Kluwer Law International.
- Freeman, M. (2000). The future of children's rights. *Children & Society*, 14, 277-293. Reprinted in M. Freeman (Ed.) (2004), *Children's rights, vol. II* (pp. 289-305). Aldershot/Burlington, Ashgate/Dartmouth, 2004.
- Garnezy, N., Masten, A.S., & Tellegen, A. (1984). The Study of Stress and Competence in Children. A Building Block for Developmental Psychopathology. *Child Development*, 55, 97-111.
- Garnezy, N. (1985). Stress resistant children. The search for protective factors. In J.E. Stevenson (Ed.), *Recent Research in Developmental Psychology. Journal of Child Psychology and Psychiatry* (Book Supplement No. 4).
- Gibbons, D.C. & Krohn, M.D. (1991). *Delinquent Behavior* (5th ed.). Englewood Cliff, NJ: Prentice Hall.
- Glueck, S. & Glueck, E. (1950). *Unraveling Juvenile Delinquency*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Gold, M. (1970). *Delinquent Behavior in an American City*. Belmont, CA: Brooks-Cole.
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire. A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(5), 581-586.
- Goodman, R. (1999). The extended version of the Strengths and Difficulties Questionnaire as a guide to child psychiatric caseness and consequent burden. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40(5), 791-799
- Gorman-Smith, D. & Loeber, R. (2005). Are developmental pathways in disruptive behaviors the same for girls and boys? *Journal of Child and Family Studies*, 14, 15-27.
- Gottfredson, M.R. (1984). *Victims of Crime. The Dimensions of Risk*. Londen: Home Office.

- Gottfredson, D.C. (2001). *Schools and Delinquency*. New York: Cambridge University Press.
- Gottfredson, M.R. & Hirschi, T. (1990). *A General Theory of Crime*. Stanford: Stanford University Press.
- Gove, W.R. (1985). *The Effect of Age and Gender on Deviant Behavior. A Biopsychological Perspective*. In A.S. Rossi (Ed.), *Gender and the Life Course*. New York: Aldine.
- Green, V. (1974). *Migrants in Aruba*. Assen: Van Gorcum.
- Grugel, J. & Piper, N. (2007). *Critical Perspectives on Global Governance, Rights and Regulation in Governing Regimes*. New York: Routledge.
- Halcón, L., Blum, R.W., Beuhring, T., Pate, E., Campbell-Forrester, S., & Venema, A. (2003). Adolescent Health in the Caribbean. A Regional Portrait. *American Journal of Public Health*, 93(11), 1851-1857.
- Hamlyn, B., Maxwell, C., Hales, J., & Tait, C. (2004). *2003 Crime and Justice Survey (England and Wales): Technical Report*. Londen: National Centre for Social Research/BMRB Social Research.
- Harland, P., Laan, P.H. van der, Smeenk, W., & Weerman, F.M. (2005). *Wangedrag op school en delinquentie elders. Een verkenning onder leerlingen van het VMBO*. Den Haag/Leiden: Boom Juridische uitgevers/NSCR.
- Hart, R. (1992). *Children's participation. From tokenism to citizenship*. Innocenti Essays n° 4. Florence: Unicef.
- Hawkins, J.D. (1989). Risk-focused prevention. Prospects and strategies. Invited lecture at the Coordinating Council on Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Hawkins, J.D., Lischner, D.M., Jenson, J.M., & Catalano, R.F. (1987). Delinquents and drugs. What the evidence suggests about prevention and treatment programming. In B.S. Brown & A.R. Mills (Eds.), *Youth at high risk for substance abuse* (DHHS Publication No. ADM 87-1537). Washington, DC: Government Printing Office.
- Hawkins, J.D., Catalano, R.F., & Miller, J.Y. (1992). Risk and protective factors for alcohol and other drugs problems in adolescence and early adulthood. Implications for substance abuse prevention. *Psychological Bulletin*, 112, 64-105.
- Hawkins, D.F., Laub, J.H., & Lauritsen, J.L. (1998). Race, ethnicity, and serious juvenile offending. In R. Loeber & D.P. Farrington (Eds.), *Serious & violent juvenile offenders*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Hawkins, J.D., Herrenkohl, T.I., Farrington, D.P., Brewer, B., Catalano, R.F., Harachi, T.W., & Cothorn, L. (2000). *Predictors of Youth Violence. Juvenile Justice Bulletin*. Washington: The Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Haynie, D.L. & Osgood, W. (2005). Reconsidering peers and delinquency. How do peers matter? *Social Forces*, 84(2), 1109-1131.
- Hazekamp, J. (1981). *Jeugd, morele paniek en welzijnswerk. Enkele naoorlogse ontwikkelingen*. MOA Jaarboek.
- Heimer, K. (1997). Socioeconomich Status, Subcultural Definitions, and Violent Delinquency. *Social Forces*, 75, 799-833.
- Heinze, S.P. (2001). 15 jaar sociale ontwikkeling in Aruba. In L. Alofs (Ed.). *Aruba y su Status Aparte, logro di pasado. Reto pa futuro/Aruba en de Status Aparte, mijlpaal en uitdaging, 1986-2001* (pp. 123-129). Aruba: Ministerie Algemene Zaken.
- Heinze, S.P. (2006). Koestering van het verleden, de weg naar de toekomst? In R. Heronimo (Ed.), *Nos Potret. Een beeld van Aruba in verleden, heden en toekomst*. Oranjestad: Regering van Aruba.
- Henry, K. & Huizinga, D. (2005). Effect of Truancy on Onset of Drug Use and Delinquency. Voordracht tijdens de jaarlijkse bijeenkomst van de American Society of Criminology.

- Hermanns, J. (1987). Risicofactoren in de ontwikkeling van kinderen. De rol van de bijsturende omgeving. *Kind en Adolescent*, 8, 49-59.
- Hermanns, J. (1998). Family risk and family support: an analysis of concepts. In J. Hermanns & H. Leu (Eds.), *Family risks and family support*. Delft: Eburon
- Hermanns, J. (2007). Opvoeden en opgroeien. Een visie achter het beleid. In P. van Lieshout, M. van der Meij, & J. de Pree (Eds.), *Bouwstenen voor betrokken jeugdbeleid* (pp. 21-49). Amsterdam: Wetenschappelijke Raad voor het Jeugdbeleid/Amsterdam University Press.
- Hermanns, J. (2009). *Het opvoeden verleerd*. Amsterdam: Vossius Pers UvA.
- Hermanns J., Öry, F., & Schrijvers, G. (Inventgroep) (2005). *Helpen bij opgroeien en opvoeden: eerder, sneller en beter. Een advies over vroegtijdige signalering en interventies bij opvoed- en opgroei problemen*. Utrecht: Julius Centrum.
- Herrenkohl, T.I., Hawkins, J.D., Chung, I.J., Hill, K.G., & Battin-Pearson, S. (2001). School and Community Risk Factors and Interventions. In Loeber, R. & Farrington, D.P. (Eds.), *Child Delinquents. Development, Intervention, and Service Needs*. Londen: SAGE.
- Hibbel, B., Guttormsson, U., Ahlstrom, S., Balakireva, O., Brajnason, T., Kokkeve, A. et al. (2009). *The 2007 ESPAD Report Substance Use Among Studies in 35 European Countries*. Stockholm: The Swedish Council for Information on Alcohol and Other Drugs (CAN).
- Hindelang, M.J. (1979). Sex Differences in Criminal Activity. *Social Problems*, 27, 143-156.
- Hindelang, M.J. (1981). Variations in Sex-Race, Age-Specific Incidence Rates of Offending. *American Sociological Review*, 46, 461-474.
- Hindelang, M.J., Hirschi, T., & Weis, J.G. (1981). *Measuring Delinquency*. Beverly Hills, CA: SAGE.
- Hipwell, A.E. & Loeber, R. (2006). Do we know which interventions are effective for disruptive and delinquent girls? *Clinical Child and Family Psychology Review*, 9, 221-255.
- Hirschi, T. (1969). *Causes of delinquency*. Berkeley, CA: University of California Press.
- Hirschi, T. & Gottfredson, M. (1983). Age and the Explanation of Crime. *American Journal of Sociology*, 89, 552-584.
- Hirschi, T. & Gottfredson, M.R. (Eds.) (1994). *The Generality of Deviance*. New Brunswick/ Londen: Transaction.
- Hodgkin, R. & Newell, P. (2007). *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*. Genève: United Nations Children's Fund.
- Hodgson, D. (1996). The international human rights to education and education concerning human rights. *International Journal of Children's Rights*, 4, 237-262.
- Hoeve, M. (2008). Parenting and Juvenile Delinquency. Universiteit Nijmegen (dissertatie).
- Hoeve, M., Dubas, J.S., Eichelsheim, V.I., van der Laan, P.H., Smeenk, W.H., & Gerris, J.R.M. (2009). The relationship between parenting and delinquency. A meta analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37, 749-775.
- Hoffman, C.C., Jackson, S., & Osher, D. (2000). *Safe Schools-Health & Students: Putting Research Based Knowledge into Practice*. Tampa: University of South Florida. Research and Training Center for Children's Mental Health.
- Hofstra, M.B., Ende, J. van der, & Verhulst, F.C. (2002). Child and adolescent problems predict DSM-IV disorders in adulthood. A 14-year follow-up of a Dutch epidemiological sample. *Journal of the American Academy for Child & Adolescence Psychiatry*, 41, 182-189.
- Holmbeck, G.N., Greenley, R.N., & Franks, E.A. (2003). Developmental issues and considerations in research and practice. In A.E. Kazdin & J.R. Weisz (Eds.), *Evidence-based psychotherapies for children and adolescents* (pp. 21-41). New York: Guilford Press.
- Howe, R.B. & Covell, K. (2005). *Empowering children. Children's rights education as a pathway to citizenship*. Toronto: University of Toronto Press.

- Howell, J.C. (2003). Diffusing research into practice using the comprehensive strategy for serious, violent, and chronic juvenile offenders. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 1(3), 219-245.
- Huizinga, D. (2004). Denver Youth Study. Interview Schedules. <http://ibs.colorado.edu/radc/schedules.html>.
- Huizinga, D. & Elliot, D.S. (1986). Reassessing the reliability and validity of self-report delinquency measures. *Journal of Quantitative Criminology*, 2(4), 293-327.
- Huizinga, D. & Jacob-Chien, C. (1998). The Contemporaneous Co-Occurrence of Serious and Violent Juvenile Offending and Other Problem Behaviours. In R. Loeber & D.P. Farrington (Eds.), *Serious & violent juvenile offenders*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Hunter, L. & Elias, M. (1998). School violence. Prevalence, policies, and prevention. In A.R. Roberts (Ed.), *Juvenile justice. Policies, programs, and services* (pp. 71-92). Chicago: Nelson-Hall.
- James, O. (2000). Consuming Misery. The Ecologist Magazine. http://findarticles.com/p/articles/mi_m2465/is_3_30/ai_62794138.
- Jennissen, R.P.W. (2009). *Criminaliteit, leeftijd en etniciteit. Over de afwijkende leeftijdsspecifieke criminaliteitscijfers van in Nederland verblijvende Antillianen en Marokkanen*. Den Haag: WODC.
- Jensen, G.F. & Eve, R. (1976). Sex Differences in Delinquency. An Examination of Popular Sociological Explanations. *Criminology*, 13, 427-448.
- Jessor, R. & Jessor, S.L. (1977). *Problem Behavior and Psychosocial Development. A longitudinal study of youth*. New York: Academic Press.
- Jolliffe, D. & Farrington, D.P. (2003). Predictive, concurrent, prospective and retrospective validity of self-reported delinquency. *Criminal Behaviour and Mental health*, 13, 179-197.
- Jonge, G. de & Linden, A.P. van der (2005). *Jeugd & Strafrecht*. Deventer: Kluwer.
- Jonkman, H., Yperen, T. van, & Prinsen, B. (2010). Preventie. In R. Loeber, W. Slot, P. van der Laan, M. Hoeve, & D. Graas (red.), *Misdadigers van morgen? Over de ontwikkeling en effectieve aanpak van jeugddelinquentie onder twaalfminners* (pp. 149-164). Amsterdam: SWP.
- Junger-Tas, J. (1992). Criminaliteit en leeftijd. *Justitiële Verkenningen*, 18, 66-89.
- Junger-Tas, J., Kruissink, M., & Laan, P.H. van der (1992). *Jeugdcriminaliteit 1980-1990*. Den Haag: WODC, Staatsuitgeverij.
- Junger-Tas, J. & Haen-Marshall, I. (1999). The self-report methodology in crime research. In M. Tonry (Ed.), *Crime and Justice. A review of research* (25, pp. 291-367). Chicago: University of Chicago Press.
- Junger-Tas, J., Steketee, M., & Moll, M. (2008). *Achtergronden van jeugddelinquentie en middelengebruik*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Kalverboer, M. & Winter, H. (2009). Over orthopedagogische rapportages bij beslissingen in het vreemdelingenrecht. *NAV*, 1, 4-20.
- Kaufman, J. & Zigler, E. (1987). Do abused children become abusive parents? *American Journal of Orthopsychiatry*, 57, 186-192.
- Kazdin, A.E. (1987). Treatment of antisocial behavior in children. Current status and future directions. *Psychological Bulletin*, 102, 187-203.
- Kazdin, A.E. (1995). *Conduct disorders in childhood and adolescence*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Keating, D.P. & Hertzman, C. (Eds.) (1999). *Developmental Health and the Wealth of Nations. Social, Biological and Educational Dynamics*. New York/Londen: Guilford Press.
- Kerckvoorde, J. van (1995). *Een maat voor het kwaad?* Leuven: Universitaire Pers.

- Keenan, K. (2001). Uncovering preschool precursors to problem behaviours. In R. Loeber & D.P. Farrington (Eds.), *Child Delinquents. Development, Intervention, and Service Needs* (pp. 153-181). Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Kellam, S.G., Rebok, G.W., Ialanzo, N., & Mayr, L.S. (1994). The course and malleability of aggressive behaviour from early to first grade into middle school: Results of a developmental epidemiologically-based preventive trial. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35, 259-281.
- Kilkelly, U. (2000). The Impact of the Convention on the Case-law of the European Court of Human Rights. In D. Fottrell., *Revisiting Children's Rights. 10 years of the UN Convention on the Rights of the Child*. Den Haag/Boston: Kluwer Law International.
- Kleiman, W.M. & Beke, B.M.W.A. (1992). *Standaard Enquête Daders. De ontwikkeling van een meetinstrument ten behoeve van onderzoek naar criminaliteit onder jongeren. Serie Veiligheidsbeleid*. Den Haag/Arnhem: Ministerie van Binnenlandse Zaken/Advies en Onderzoeksgroep Beke.
- Kleiman, W.M. & Terlouw, G.J. (1997). *Kiezen voor delinquentie*. Den Haag: WODC.
- Krohn, M.D., Thornberry, T.P., Rivera C., & Le Blanc, M. (2001). Later delinquency Careers. In R. Loeber & D.P. Farrington (Eds.), *Child delinquents. Development, interventions, and service needs*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Kruisink, M. & Essers, A.A.M. (2001). *Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit: periode 1980-1999. Onderzoeksnotities nr. 2001-3*. Den Haag: WODC.
- Kruissink, M. & C. Verwers (2001). *Het nieuwe jeugdstrafrecht. Vijf jaar ervaring in de praktijk*. Den Haag: WODC.
- Kruisink, M. & Essers, A.A.M. (2004). *Zelfgerapporteerde jeugdcriminaliteit in de periode 1990-2001. Cahier, nr. 2004-1*. Den Haag: WODC.
- Kumpfer, K.L., Molgaard, V., & Spoth, R. (1996). The Strengthening Families Program for prevention of delinquency and drug use in special populations. In R. Peters & R.J. McMahon (Eds.), *Childhood Disorders, Substance Abuse, and Delinquency. Prevention and Early Intervention Approaches*. Newbury Park, CA: SAGE.
- Laan, A.M. van der & Blom, M. (2006). *Jeugddelinquentie: risico's en bescherming. Bevindingen uit de WODC Monitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit 2005*. Meppel/Den Haag: Boom Juridische uitgevers/WODC.
- Laan, P.H. van der & Essers, A.A.M. (1995). *Jeugdcriminaliteit op Aruba. Suggesties voor onderzoek, preventie en aanpak*. Den Haag: WODC.
- Laan, P.H. van der, Essers, A.A.M., Huijbregts, G.L.A.M., & Spaans, E.C. (1998). *Ontwikkeling van de jeugdcriminaliteit: periode 1980-1996*. Den Haag: WODC (onderzoeksnotitie 1998/5).
- Laan, P.H. van der (2005). *Jeugd, criminaliteit, politie en justitie. Recente ontwikkelingen nader beschouwd. Delikt en Delinkwent* 35(9), 986-1013.
- Laan, P.H. van der (2008). De meeste jongeren zijn niet crimineel. *Jeugdbleid*, 2(1), 75-85.
- Laan, P.H. van der, Slot, W., & Hoeve, M. (2008). Jonge kinderen en delinquent gedrag. *Justitiële Verkenningen*, 4(8), 24-37.
- Lacourse, E., Dupéré, V., & Loeber, R. (2008). Developmental Trajectories of Violence and Theft. In R. Loeber, D.P. Farrington, M. Stouthamer-Loeber, & H. Raskin White (Eds.), *Violence and serious theft* (pp. 231-268). New York: Routledge.
- Lamers-Winkelmann, F. (2010). Kinderen als slachtoffers. In R. Loeber, W. Slot, P. van der Laan, M. Hoeve, & D. Graas (Eds.), *Misdadigers van morgen? Over de ontwikkeling en effectieve aanpak van jeugddelinquentie onder twaalfminners* (pp. 53-60). Amsterdam: SWP.
- Lanotte, J.V. & Goedertier, G. (1996). Monitoring human rights. Formal and procedural aspects. In E. Verhellen (Ed.), *Monitoring children's rights* (pp. 73-111). Den Haag: Martinus Nijhoff

- Lansdown, G. (2005). *The Evolving Capacities of the Child*. Florence: UNICEF Innocenti Research Centre.
- Laub, J.H. & Sampson, R.J. (2001). *Understanding Desistance from Crime*. In Tonry, M. (Ed.), *Crime and Justice. A Review of Research*, 28 (pp. 1-69). Chicago: University Press of Chicago.
- LeBlanc, M. & Frechette, M. (1989). *Male Criminal Activity from Childhood Through Youth*. New York: Springer-Verlag.
- Leblanc, M. & Loeber, R. (1998). Developmental criminology updated. In M. Tonry (Ed.), *Crime and Justice. A review of research*, 23. Chicago: University of Chicago Press.
- Liefwaard, T. (2008). *Deprivation of Liberty of Children in Light of International Human Rights Law and Standards*. Antwerpen: Intersentia.
- Lipsey, M.W. & Derzon, J.H. (1998). Predictors of violent or serious delinquency in adolescence and early adulthood. A synthesis of research. In R. Loeber & D.P. Farrington (Eds.) *Serious and Violent Juvenile Offenders*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Loeber, R. (1982). The stability of antisocial and delinquent behavior. A review. *Child Development*, 2, 77-116.
- Loeber, R. (1987). What policy makers and practitioners can learn from family studies of juvenile conduct problems and delinquency. In J.Q. Wilson & G.C. Loury (Eds.), *From Children to Citizens. Families, schools, and delinquency prevention*. New York: Springer-Verlag.
- Loeber, R. & Dishion, T. (1983). Early predictors of male delinquency. A review. *Psychological Bulletin*, 94, 68-99.
- Loeber, R., Wung, P., Keenan, K., Giroux, B., Stouthamer-Loeber, M., Kammen, W.B. van, & Maughan, B. (1993). Developmental pathways in disruptive child behavior. *Development and Psychopathology*, 5, 101-133.
- Loeber, R. & Hay, D.F. (1994). Developmental approaches to aggression and conduct problems. In M. Rutter & D.F. Hay (Eds.), *Developmental Through Life. A Handbook for Clinicians*. Blackwell Scientific Publications.
- Loeber, R. & Keenan, K. (1994). Interaction Between Conduct Disorder and Its Comorbid. Effects of Age and Gender. *Clinical Psychology Review*, 14, 497-523.
- Loeber, R., Farrington, D.P., & Wassenbusch, D.A. (1998). Serious and Violent Juvenile Offenders. In R. Loeber & D.P. Farrington (Eds.), *Serious and Violent Juvenile Offenders*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Loeber, R. & Farrington, D.P. (1998a). Never too early, never too late. Risk factors and successful interventions for serious and violent juvenile offenders. *Studies on Crime & Crime Prevention*, 7, 7-30.
- Loeber, R. & Farrington, D.P. (Eds.) (1998). *Serious and Violent Juvenile Offenders. Risk Factors and Successful Intervention*. Thousand Oaks, CA: SAGE.
- Loeber, R., Farrington, D.P., Stouthamer-Loeber, M., & Kammen, W.B. Van (1998). *Antisocial behavior and mental health problems. Explanatory factors in childhood and adolescence*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Loeber, R. & Farrington, D.P. (Eds.) (2001). *Child Delinquents. Development, Intervention, and Service Needs*. Londen: SAGE.
- Loeber, R., Slot, W., & Sergeant, J.A. (red.) (2001). *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie*. Houten/Diegem: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Loeber, R. & Farrington, D.P. (2004). Verschillende oorzaken van delinquentie tussen etnische en nationale groepen? Longitudinale analyses van criminaliteit onder jonge mannen in Pittsburg en Londen. *Tijdschrift voor Criminologie*, 46(4), 330-346.

- Loeber, R. & Hay, D.F. (2004). Key issues in the development of aggression and violence from childhood to early adulthood. *Annual Review of Psychology*, 48, 371-410.
- Loeber, R., Slot, W.N., & Stouthamer-Loeber, M. (2006). A threedimensional cumulative developmental model of serious delinquency. In P.-O.H. Wickström & R.J. Sampson (Eds.), *The explanation of crime*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Loeber, R., Farrington, D.P., Stouthamer-Loeber, M., & Rasking White, H. (2008). *Serious and Violent Theft. Development and Prediction from Childhood to Adulthood*. New York/Londen: Routledge/Taylor & Francis Group.
- Loeber, R. Slot, W., Laan, P. van der, Hoeve, M., & Graas, D. (Eds.) (2010). *Misdadigers van morgen? Over de ontwikkeling en effectieve aanpak van jeugddelinquentie onder twaalfminners*. Amsterdam: SWP.
- Luthar, S.S. & Cicchetti, D. (2000). The construct of resilience: Implications for interventions and social policies. *Development and Psychopathology*, 12, 857-885.
- Luthar, S.S., Cicchetti, D., & Becker, B. (2000). The construct of resilience. A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71, 543-562.
- Manual on Human Rights Reporting under six Major International Human Rights Instruments* (1997). Genève: United Nations.
- Maccoby, E.E. & Martin, J.A. (1983). Socialization in the context of the family. Parent-child interaction. In P.H. Mussen (Series Ed.) & E.M. Hetherington (Ed.), *Handbook of child psychology. 4: Socialization, personality and social development* (4th ed.) (pp. 1-101). New York: Wiley.
- Macmillan, R. (2001). Violence and the Life Course. The Consequences of Victimization for Personal and Social Development. *Annual Review of Sociology*, 27, 1-22.
- Males, M. (1996). *The Scapegoat Generation. America's War on Adolescents*. Monroe, ME: Common Courage Press.
- Margo, J. & Dixon, M. (2006). *Freedom's Orphans. Raising youth in a changing world*. Londen: Institute of Policy and Research.
- Margo, J. (2008). *Make Me a Criminal. Preventing Youth Crime*. Londen: Institute for Public Policy Research.
- Markus, M. T., Lindhout, I.E., Boer, F., Hoogendijk, T.H.G., & Arrindel, W.A. (2003). Factors of perceived parental rearing styles. The EMBU-C examined in a sample of Dutch primary school children. *Personality and Individual Differences*, 34, 503-519.
- Masten, A.S. & Garmezy, N. (1985). Risk, vulnerability, and protective factors in developmental psychopathology. In B.B. Lahey & A.E. Kazdin (Eds.), *Advances in clinical child psychology*, 8, 1-52. New York: Plenum.
- Matsueda, R.L. & Anderson, K. (1998). The Dynamics of Delinquent Peers and Delinquent Behavior. *Criminology*, 36, 269-308.
- Mayo, E. (2005). *Shopping Generation*. Londen: National Consumer Council.
- McAdam, J. (2006). Seeking Asylum under the Convention on the Rights of the Child. A case for Complementary Protection. *The International Journal of Children's Rights*, 14, 251-274.
- McCabe, K.M., Lansing, A.E., Garland, A., & Hough, R. (2002). Gender Differences in Psychopathology, Functional Impairment, and Familial Risk Factors Among Adjudicated Delinquents. *Journal of American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 41, 860-867.
- McCord, J. (Ed.) (1997). *Violence and Childhood in the Inner City*. Cambridge: Cambridge University Press.
- McCord, J., Widom, C.S., & Crowell, N.A. (Eds.) (2001). *Juvenile Crime, Juvenile Justice. Panel on Juvenile Crime. Prevention, Treatment, and Control*. Washington, DC: National Academy Press.

- Meeus, W. & Decović, M. (1995). Identity development, parental and peer support. Results of a national Dutch Study. *Adolescence*, 30, 931-944.
- Melton, G. & Limber, S. (1992). What children's rights mean to children. Children's own views. In M. Freeman & P. Veerman (Eds.), *The ideologies of children's rights* (pp. 167-187). Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- Merton, R.K. (1938). Social Structure and anomie. *American Sociological Review*, 3(5), 672-682.
- Mijnarends, E.M. (1999). *Richtlijnen voor een verdragsconforme jeugdstrafrechtspleging. Gelijkwaardig maar minderjarig*. Deventer: Kluwer Rechtswetenschappelijke Publicaties (dissertatie).
- Miller-Johnson, S., Coie, J.D., Maumary-Gremaud, A., Bierman, K., & Conduct Problems Prevention Research Group (1997). Peer rejection and aggression and early starter models of conduct disorder. Paper presented at the biennial meeting of the Society for Research on Child Development, Indianapolis.
- Moffitt, T.E. (1993). Adolescence-limited and life-course-persistent antisocial behavior. A developmental taxonomy. *Psychological Review*, 100, 674-701.
- Moffitt, T.E. (2003). Life-course persistent and adolescence-limited antisocial behavior. A 10-year research review and research agenda. In B.B. Lahey, T.E. Moffitt, & A. Caspi (Eds.), *Causes of conduct disorder and juvenile delinquency*. New York: Guilford Press.
- Moffitt, T.E. & Silva, P. (1988). Selfreported delinquency. *Australian and New Zealand Journal of Criminology*, 21, 227-240.
- Moffitt, T.E. & Harrington, H.L. (1994). Delinquency across development. The natural history of antisocial behavior in the Dunedin multidisciplinary health and development study. In W. Stanton & P.A. Silva (Eds.), *The Dunedin study. From birth to adulthood*. Oxford: Oxford University Press.
- Moffitt, T.E., Caspi, A., Rutter, M., & Silva, P.A. (2001). *Sex differences in antisocial behaviour. Conduct disorder, delinquency, and violence in the Dunedin Longitudinal Study*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Moffitt, T.E., Caspi, A., Harrington, H., & Milne, B.J. (2002). Males on the life-course-persistent and adolescence-limited antisocial pathways. Follow-up at age 26 years. *Development and Psychopathology*, 14, 179-207.
- Monitor Veelplegers 2008. WODC-recidivestudies Fact sheet 2008-1.
- Monshouwer, K., Dorsselaer, S. van, Gorter, A., Verdurmen, J., & Volleberg, W. (2004). *Jeugd en riskant gedrag. Kerngegevens uit het Peilstationonderzoek 2003. Roken, drinken, drugsgebruik en gokken onder scholieren vanaf 10 jaar*. Utrecht: Trimbos Instituut.
- Morash, M. & Rucker, L. (1989). An Exploratory Study of Mother's Age at Childbearing and her Children's Delinquency in Four Data Sets. *Crime and Delinquency*, 45-92.
- Mounts, N.S. & Steinberg, L. (1995). An ecological analysis of peer influence on adolescent grade-point-average and drug use. *Developmental Psychology*, 31, 915-922.
- Mower, A.G. jr. (1997). *The Convention on the Rights of the Child. International Law Support for Children*. Londen: Greenwood.
- Muris, P., Meesters, C., Schouten, E., & Hoge, E. (2004). Effects of perceived control on the relationship between perceived parental rearing behaviors and symptoms of anxiety and depression in nonclinical preadolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 33, 51-58.
- Nationaal Onderwijsplan 2007-2017 (A Strategic National Education Plan 2007-2017). Aruba: Minister van Educatie, Sociale Zaken en Infrastructuur/Directie Onderwijs.
- Nationaal Veiligheidsplan Aruba 2008-2012 (2008). Directie Economische Zaken Aruba.
- Nijboer, J.A. (1995). Het meten van delinquentie door middel van 'self-report'. *Tijdschrift voor Criminologie*, 37(3), 273-280.

- Nijboer, J.A. (1997). Delinquentie en dwang. Ontwikkeling van delinquent gedrag bij leerlingen in het voortgezet onderwijs. Groningen, Strafrecht en Criminologie. RU Groningen.
- Nykänen, E. (2001). Protecting Children? The European Convention on Human Rights and Child Asylum Seekers. *European Journal of Migration and Law*, 3, 315-345.
- Ochaita, E. & Espinoza, M.A. (1997). Children's participation in family and school life. A psychological and developmental approach. *The International Journal of Children's Rights*, 5, 279-297.
- Ofcom (2006). *Media Literacy Audit. Report on media literacy among children*. Londen: Ofcom.
- Oser, F. (1996). Kohlberg's dormant ghosts. The case of education. *Journal of Moral Education*, 22, 253-275.
- Osgood, D.W., Wilson, J.K., O'Malley, P.M., Bachman, J.G., & Johnston, L.D. (1996). Routine Activities and Individual Deviant Behavior. *American Sociological Review*, 61, 635-655.
- Osofsky, J.D. & Thompson, M.D. (2000). Adaptive and maladaptive parenting. Perspectives on risk and protective factors. In J.P. Shonkoff & S.J. Meisels (Eds.), *Handbook of early childhood intervention* (pp. 54-75). New York: Cambridge University Press.
- Page, B. & Wallace, E. (2004). *Families, Children and Young People. Key Issues. Findings from recent MORI Studies*. Londen: MORI.
- Patterson, G.R. (1982). *Coercive family process*. Eugene, OR: Castalia.
- Patterson, G.R. (1986). Performance models for antisocial boys. *American Psychologist*, 41, 432-444.
- Patterson, G.R. (1995). Coercion as a basis for early age of onset for arrest. In J. McCord (Ed.), *Coercion and punishment in long-term perspectives* (pp. 81-105). New York: Cambridge University Press.
- Patterson, G.R. & Stouthamer-Loeber, M. (1984). The correlation of Family Management Practices and Delinquency. *Child Development*, 55, 1299-1307.
- Patterson, G.R., DeBaryshe, D., & Ramsey, E. (1989). A developmental perspective on antisocial behavior. *American Psychologist*, 44, 329-335.
- Patterson, G.R., Reid, J.B., & Dishion, T.J. (1992). *Antisocial boys. A Social interactional approach*. Eugene, OR: Castalia.
- Patterson, G.R. & Yoerger, K. (1993). Differentiating outcomes and histories for early and late onset arrests. Paper presented at the American Association of Criminology. Phoenix, AZ.
- Perris, C., Jacobsson, L., Lindström, H., Von Knorring, L., & Perris, H. (1980). Development of a new inventory for assessing memories of parental rearing behaviour. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 61, 265-274.
- Petren, A. & Hart, R. (2000). The child's right to development. In A. Petren & J. Himes (Eds.), *Children's rights. Turning principles into practice*. Stockholm: Save the Children, Sweden.
- Piquero, A.R. (2000). Frequency, Specialization, and Violence in Offending Careers. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 37, 392-418.
- Piquero A., Paternoster, R., Mazerolle, P., Brame, R., & Dean, C.W. (1999). Onset Age and Offense Specialization. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36, 275-299.
- Piquero, A.P. & Chung, H.L. (2001). On the relationships between gender, early onset, and the seriousness of offending. *Journal of Criminal Justice*, 29, 189-206.
- Piquero, A.R., Farrington, D.P., & Blumstein, A. (2003). The criminal career paradigm. Background and recent developments. In M. Tonry (Ed.), *Crime and Justice. A Review of Research*, 30, 359-506. Chicago: University of Chicago Press.
- Ploeg, J.D. van der (2009). *Agressie*. Rotterdam: Lemniscaat.

- Pollard, J.A., Hawkins, J.D., & Arthur, M.W. (1999). Risk and protection. Are both necessary to understand diverse behavioral outcomes in adolescence? *Social Work Research*, 23, 145-159.
- Prinzie, P., Hoeve, M., & Stams, G.J.J.M. (2010). Gezinsrelaties en persoonlijkheidskenmerken van ouder en kind. In R. Loeber, H.M. Koot, N.W. Slot, P.H. van der Laan, & M. Hoeve (red.), *Misdadigers van morgen? Over de ontwikkeling en effectieve aanpak van jeugddelinquentie onder twaalfminners* (pp. 79-88). Amsterdam: SWP.
- Quinn, M. M., Osher, D., Hoffman, C.C., & Hanley, T.V. (1998). *Safe, Drug-free, and effective Schools for all students. What works!* Washington, DC/New York: Center for Effective Collaboration and Practice, American Institutes for Research/Guilford Press.
- Razak, V. (1995). Culture under construction. The future of native Aruban identity. *Victoria Razak Future A*, 27(4), 447-45, Elsevier.
- Reiss, A.J. & Roth, J.A. (Eds.) (1993). *Understanding and Preventing Violence*. Washington, DC: National Academy Press.
- Reuband, K.H. (1989). On the use of self-reports in measuring crime among adults: Methodological problems and prospects. In M.W. Klein (Ed.), *Cross-national research in self-reported crime and delinquency* (pp. 89-106). Londen: Kluwer Academic Publishers.
- Riley, D. & Shaw, M. (1985). *Parental Supervision and Juvenile Delinquency*. Londen: Home Office Research and Planning Unit, no. 83.
- Rousseau, J.J. (1790). *Emile of over de opvoeding*. Kampen, J.A. de Chalmot.
- Rutter, M. (1987). Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57, 316-331.
- Rutter, M. (2000). Resilience reconsidered. Conceptual Considerations, Empirical Findings, and Policy Implications. In J.P. Shonkoff & S.J. Meisels (Eds.), *Handbook of early childhood intervention* (pp. 651-682). Cambridge: Cambridge University Press.
- Rutter, M. (2003). Crucial paths from risk indicator to causal mechanism. In B.B. Lahey, T.E. Moffitt & A. Caspi (Eds.), *Causes of conduct disorder and juvenile delinquency* (pp. 3-26). New York: Guilford Press.
- Rutter, M. (2006). Is Sure Start an effective preventive intervention? *Child and Adolescent Mental Health*, 11(3), 135-141.
- Rutter, M. (2008). Understanding and testing risk mechanisms for mental disorders. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50(1-2), 44-52.
- Rutter, M., Tizard, J., & Whitmore, K. (1970). *Education, health, and behavior*. New York, NY: John Wiley.
- Rutter, M., Maughan, B., Mortimore, P., Ouston, J., & Smith, A. (1979). *Fifteen thousand hours. Secondary schools and their effects on children*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Rutter, M., Giller, H., & Hagell, A. (1998). *Antisocial behavior by young people*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Sahay, R., Robinson, D.O., & Cashin, P. (2006). *The Caribbean. from vulnerability to sustained*. Washington, DC: International Monetary Fund, 2006.
- Sameroff, A.J. (2009). *The Transactional Model of Development. How Children and Contexts Shape Each Other*. Washington, DC: American Psychological Association.
- Samerhoff, A.J., Bartko, W.T., Baldwin, A., Baldwin, C., & Seifer, R. (1998). Family and social influences on the development of child competence. In M. Lewis & C. Feiring (Eds.), *Families, risk, and competence* (pp. 161-185). Mahwah: Lawrence Erlbaum.

- Sameroff, A.J. & Fiese, B.H. (2000). Transactional regulation. The developmental ecology of early intervention. In J.P. Schonkoff & S.J. Meisels (Eds.), *Handbook of early childhood intervention* (vol. 2, pp. 135-159). New York: Cambridge University Press
- Sampson, R.J. & Laub, J.H. (1992). Crime and Deviance in the Life Course. *Annual Review of Sociology*, 18, 63-84.
- Sampson, R.J. & Laub, J.H. (1993). *Crime in the making. Pathways and turning points through life*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Sampson, R.J. & Wilson, W.J. (1995). Toward a Theory of Race, Crime, and Urban Inequality. In J. Hagan & R.D. Peterson (Eds.), *Crime and Inequality*. Stanford, CA: Stanford University.
- Sampson, R.J. & Laub, J.H. (1997). A life-course theory of cumulative disadvantage and the stability of delinquency. In T.P. Thornberry (Ed.), *Developmental theories of crime and delinquency. Advances in criminological theory* (pp. 133-161). New Brunswick: Transaction.
- Sampson, R.J., Raudenbusch, S.W., & Earls, F. (1997). Neighbourhoods and violent crime. A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277, 918-924.
- Schor, J. (2004). *Born to Buy. The commercialized child and the new consumer*. New York: Scribner.
- Schrijvers, C.T.M. & Schoemaker, C.G. (2008). *Spelen met gezondheid. Leefstijl en psychische gezondheid van de Nederlandse jeugd*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).
- Segers, J. (1999). *Methoden voor de maatschappijwetenschappen*. Assen: Van Gorcum.
- Shaw, C.R. & McKay, H.D. (1942). *Juvenile delinquency and urban areas*. Chicago: The Chicago University Press.
- Simons, L.G. & Conger, R.D. (2007). Linking mother-father differences in parenting to a typology of family parenting styles and adolescent outcomes. *Journal of Family Issues*, 28, 212-241.
- Sociaal-Economische Raad (2002). *Scholingsniveau in Aruba*. Den Haag: SER
- Steffensmeier, D. & Allen, E. (2005). Age-Inequality and Property Crime: The Effects of Age-Linked Stratification and Status-Attainment Processes of Patterns of Criminality Across the Life Course. In Hagan & Peterson, *Crime and Inequality*, 95-115.
- Steinberg, L. (1987). Familial factors in delinquency. A developmental perspective. *Journal of Adolescent Research*, 2, 255-268.
- Steinberg, L., Lamborn, S.D., Darling, N., Mounts, N.S., & Dornbusch, S.M. (1994). Overtime-changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 65(3), 754-770.
- Steketee, M.J. & Goderie, M. (2003). *Gezinnen in onbalans. Onderzoek naar het bereiken van gezinnen in probleemsituaties*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Stephens, S. (1995). Introduction. In S. Stephens (Ed.), *Children and the Politics of Culture*. Princeton/Chichester: Princeton University Press.
- Stewart, A., Dennison, S., & Hurren, E. (2005). *Juvenile Offending Trajectories. Pathways from Child Maltreatment to Juvenile Offending, and Police Cautioning in Queensland*. Griffith University: School of Criminology and Criminal Justice.
- Stoop, I.A.L. (2005). *The hunt voor de last respondent. Nonresponse in sample surveys*. Den Haag/ Utrecht: SCP/Universiteit Utrecht (dissertatie).
- Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R., Farrington, D.P., Zhang, Q., Van Kammen, W.B., & Maguin, E. (1993). The double edge of protective and risk factors for delinquency. Interrelations and developmental patterns. *Development and Psychopathology*, 5, 683-701.
- Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R., Wei, E.H., Farrington, D.P., & Wikström, P.O.H. (2002). Risk and promotive effects in the explanation of persistent serious delinquency in boys. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70, 111-123.

- Stouthamer-Loeber, M., Loeber, R., Stallings, R., & Lacourse, E. (2008). Desistance from and persistence in offending. In R. Loeber, D.P. Farrington, M. Stouthamer-Loeber, & H. Raskin White (Eds.), *Violence and serious theft. Development and prediction from childhood to adulthood* (pp. 269-308). New York: Routledge.
- Sociaal Economische Raad (2002). *Scholingsniveau in Aruba*. Oranjestad: SER.
- Sund, L-G. (2006). The Rights of the Child as Legally Protected Interests. *The International Journal of Children's Rights*, 14, 327-337.
- Sutherland, E.H. (1947). *Principles of Criminology*. Philadelphia: Lippincott.
- Schweinhart, L.J. (2007). Crime Prevention by the High/Scope Perry Preschool. *Victims and Offenders*, 2, 141-160.
- Thornberry, T.P. (1987). Toward an interactional theory of delinquency. *Criminology*, 25(4), 863-892.
- Thornberry, T.P. & Krohn, M.D. (2000). The Self-Report Method for Measuring Delinquency and Crime. *Measurement and Analysis of Crime and Justice. Criminal Justice 2000*.
- Thornberry, T.P. & Krohn, M.D. (2005). Applying interactional theory to the explanation of continuity and change in antisocial behavior. In D.P. Farrington (Ed.), *Integrated developmental & life-course theories of offending*. New Brunswick/Londen: Transaction.
- Thornberry, T.P., Lizotte, A.J., Krohn, M.D., Smith, C.A., & Porter, P.K. (2003). Causes and Consequences of Delinquency. Findings from the Rochester Development Study. In T.P. Thornberry & M.D. Krohn, *Taking Stock of Delinquency. An Overview of Findings from Contemporary Longitudinal Studies*. Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Tracy, P.E. & Kempf-Leonard, K. (1996). *Continuity and Discontinuity in Criminal Careers*. New York: Plenum.
- Tremblay, R.E (2000). The development of aggressive behaviour during childhood. What have we learned in the past century? *International Journal of Behavioral Development*, 24, 129-141.
- Tremblay, R.E. & W.M. Craig. (1995). Developmental crime prevention. In M. Tonry & D. Farrington (Eds.), *Building a safer society. Strategic Approaches to crime prevention*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tremblay, R.E., Japel, C., Perusse, D., McDuff, P., Boivin, M. Zoccolillo, M., & Montplaisir, J. (1999). The search for the age of 'onset' of physical aggression: Rousseau and Bandura revisited. *Criminal Behaviour and Mental Health*, 9(1), 8-23.
- UNICEF (2006). *Violence Against Children in the Caribbean Region. Regional Assessment for the United Nations Secretary General's Study on Violence Against Children*. Panama: UNICEF.
- UNICEF Innocenti Research Centre (2007). *An overview of child well-being in rich countries. A comprehensive assessment of the lives and well-being of children and adolescents in the economically advanced nations*. Florence: UNICEF.
- United Nations Office on Drugs and Crime/World Bank (2007). Crime, Violence, and Development: Trends, Costs, and Policy Options in the Caribbean. http://www.unodc.org/pdf/research/Cr_and_Vio_Car_E.pdf
- Vanderbilt-Adriance, E. & Shaw, D.S. (2008). Conceptualizing and re-evaluating resilience across levels of risk, time, and domains of competence. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 11, 30-58.
- Vegas, E. & Petrow, J. (2007). *Raising Student Learning in Latin America. The challenge for the 21st century*. Washington, DC: Worldbank.

- Verhellen, E. (1993). Kinderrechten in Europa. *Panopticon*, 14(3), 192-193.
- Verhellen, E. (2000). *Verdrag inzake de rechten van het kind*. Leuven/Apeldoorn: Garant.
- Verhulst, F.C., Donker, A.G., & Hofstra, M.B. (2001). De ontwikkeling van antisociaal gedrag. In R. Loeber, N.W. Slot, & J.A. Sergeant (red.), *Ernstige en gewelddadige jeugddelinquentie. Omvang, oorzaken en interventies*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Verhulst, F.C. (2006). *Leerboek Kinder- en Jeugdpsychiatrie*. Assen: Van Gorcum.
- Voogt, R. (2004). 'I'm not interested'. *Nonresponse bias, response bias and stimulus effect in election research*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam (dissertatie).
- Wal, H.A. van der (red.) (2004). *Papia cu mucha. Praten met kinderen. 5 jaar kinder- en jeugdtelefoon in Aruba*. Oranjestad, Aruba: Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon/Editorial Charuba.
- Wal, H.A. van der (2008). *Jeugddelinquentie in Aruba. Uitkomsten en beleidsimplicaties van de Youth Lifestyle Survey 2007*. Oranjestad, Aruba: Stichting Maatschappij & Criminaliteit.
- Wal, H.A. van der (2011). Het constitutioneel vangnet en de implementatie van het Verdrag voor de Rechten van het Kind. In H.A. van der Wal (red.), *Juridisch geweten. 25 jaar Raad van Advies van Aruba*. Amsterdam/Willemstad: SWP/Caribpublishing.
- Warr, M. (1993a). Parents, peers and delinquency. *Social Forces*, 72, 247-264.
- Warr, M. (1993b). Age, peers and delinquency. *Criminology*, 31, 17-40.
- Warr, M. (1996). Organization and instigation in delinquent groups. *Criminology*, 34, 11-37.
- Warr, M. (2002). *Companions in Crime. The Social Aspects of Criminal Conduct*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wartna, B.S.J., Blom, M., & Tollenaar, N. (2008). *De WODC-Recidivemonitor* (3e herziene versie). Den Haag: WODC.
- Wasserman, G.A., Keenan, K., Tremblay, R.E., Coie, J., Herrenkohl, T.I., Loeber, R., & Petechuk, D. (2003). *Risk and protective factors of child delinquency*. Child delinquency Bulletin Series. Washington, DC: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Webster-Stratton, C. & Hammond, M.A. (1997). Treating children with early-onset conduct problems. A comparison of child and parent training interventions. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56, 93-109.
- Weeks, R. & Widom, C.S. (1998). Early childhood victimization among incarcerated adult male felons. *Journal of Interpersonal Violence*, 13, 346-361.
- Weerman, F.C. (2001). *Samenplegen. Over criminele samenwerking en groepsvorming*. Amsterdam: Ars Aequi Libri.
- Weerman, F.C., Smeenk, W., Slotboom, A., Harland, P., Dijk, L. Den, Bijleveld, C., & Laan, P. van der (2003). *De survey van het NSCR schoolproject. Documentatie en tabellenboek van de eerste onderzoeksrunde*. Leiden: NSCR.
- Weerman, F.M. & Laan, P.H. van der (2006). *Het verband tussen spijbelen, voortijdig schoolverlaten en criminaliteit*. Den Haag: WODC.
- Weerman, F., Smeenk, W., & Harland, P. (red.) (2007). *Probleemgedrag van leerlingen tijdens de middelbare schoolperiode. Individuele ontwikkeling, leerlingennetwerken en reacties vanuit school*. Amsterdam: Aksant.
- Weijers, I. (2005). Mondige kinderen. *Justitiële Verkenningen*, 5, 66-76.
- Weijers, I. (2008). Het gaat niet slecht met de jeugd. *Justitiële Verkenningen*, 8, 38-48.
- Weisband, S. & Kiesler, S. (1996). Conference on Human-Computer Interaction, Vancouver.
- Wells, L.E. & Rankin, L. (1991). Families and delinquency. A meta-analysis of the impact of broken homes. *Social Problems*, 38, 71-93.

- Werner, E.E. (2000). Protective Factors and Individual Resilience. In J.P. Shonkoff & S.J. Meisels (Eds.), *Handbook of early childhood intervention* (pp. 115-132). Cambridge: Cambridge University Press.
- Werner, E.E. & R.S. Smith (2001). *Journeys from childhood to midlife. Risk, resilience and recovery*. Ithaca/Londen: Cornell University Press.
- West, D.J. & Farrington, D.P. (1973). *Who becomes Delinquent?* Londen: Heinemann.
- White, J.L., Moffitt, T.E., Earls, F., Robbins, L., & Silva, P.A. (1990). How Early Can We Tell? Predictors of Childhood Conduct Disorder and Adolescent Delinquency. *Criminology*, 28, 507-533.
- Widenfelt, B. van, Goedhart, A., Treffers, P.D.A., & Goodman, R. (2003). Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child & Adolescent Psychiatry*, 12, 281-289.
- Widom, C.S. (1992). The cycle of violence. In *Research in brief*. Washington, DC: National Institute of Justice.
- Widom C.S. & Maxfield, M.G. (2001). *An update on the 'Cycle of Violence'*. Washington, DC: National Institute of Justice. www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/184894.pdf.
- Willems, J.C.M. (2005). Het kindbeeld in het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. *Justitiële Verkenningen*, 31(5), 94-112. Den Haag: WODC.
- Willems, J.C.M. (2005a). De rechten van het kind als moreel, juridisch en politiek kompas voor de verhouding tussen kinderen, ouders en overheid. In H. Baartman & R. Bullens et al. (red.), *Kindermishandeling. De politiek een zorg*. Amsterdam: SWP.
- Williams, K., Guerra, N., & Elliott, D. (1997). *Human Development and Violence Prevention. A focus on Youth*. Boulder, CO: Institute of Behavioral Science, Regents of the University of Colorado.
- Wissink, I., Stams, G.J., & Asscher J. (2011). Agressief en delinquent gedrag. In P. de Jong & H. Koomen (red.), *Interventie bij onderwijsleerproblemen*. Amsterdam: Garant.
- Wolfgang, M., Figlio, R.M., & Sellin, T. (1972). *Delinquency in a Birth Cohort*. Chicago: University of Chicago Press.
- Wolfgang, M.E., Thornberry, T.P., & Figlio, R.M. (1987). *From Boy to Man, from Delinquency to Crime*. Chicago: University of Chicago Press.
- Yoshikawa, H. (1994). Prevention as cumulative protection. Effect of early family support and education on chronic delinquency and its risks. *Psychological Bulletin*, 115, 28-54.
- Zahn, M.A., Agnew, R., Fishbein, D., Miller, S., Winn, D.M., Dakoff, G., Kruttschnitt, C., Giordano, R., Gottfredson, D.C., Payne, A.A., Feld, B.C., & Chesney-Lind, M. (2010). *Understanding and Responding to Girls' Delinquency*. Washington, DC: U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs, Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention.
- Zill, N., Morrison, D.R., & Coiro, M.J. (1993). Long-term effects of parental divorce on parent-child relationships, adjustment, and achievement in young adulthood. *Journal of Family Psychology*, 7, 91-103.

Samenvatting

In dit onderzoek is nagegaan wat mogelijke elementen zijn van een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie in Aruba. Verdragsconform betekent dat jeugddelinquentie wordt benaderd conform de inhoud en de bedoelingen van het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind (IVRK) dat sinds 2001 voor Aruba van kracht is. Ingevolge het IVRK dienen de belangen van het kind bij alles wat kinderen aangaat een eerste overweging te zijn. Lidstaten dienen voorwaarden te scheppen die het mogelijk maken dat alle kinderen die zich hun jurisdictie bevinden zich volledig en harmonieus kunnen ontwikkelen (artt. 6 en 9, IVRK). Het is niet in het belang van het kind op te groeien in omstandigheden die kunnen leiden tot een verhoogd en ernstig risico op delinquentie en andere gedragsproblemen (art. 3, IVRK). Een verdragsconforme benadering van delinquentie houdt derhalve in dat de nadruk dient te liggen op het scheppen van voorwaarden voor een optimale ontwikkeling van kinderen, inclusief het wegnemen van risicofactoren die probleemgedrag en delinquentie bevorderen en het versterken van promotieve (gunstige) factoren die dit kunnen tegengaan. Een dergelijke benadering (*children's rights based approach*) komt overeen met wat in de criminologie een *evidence based, early risk focused*-benadering wordt genoemd.

Wat mogelijke elementen zijn van een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie in Aruba is onderzocht aan de hand van de volgende twee deelvragen:

- Wat is de prevalentie en incidentie van jeugddelinquentie in Aruba (waarbij wordt gekeken naar sekse- en leeftijdsverschillen, verschillen in opleidingsniveau en verschillen tussen niet-delinquente, licht en zwaar delinquente jongeren)?
- Wat zijn risico- en promotieve factoren voor jeugddelinquentie in Aruba?

De meting van jeugddelinquentie in Aruba heeft geen alarmerend beeld opgeleverd. Iets meer dan de helft van de jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar heeft ooit wel eens een van de gemeten delicten gepleegd. In totaal 40% van de jongeren heeft dit in de voorafgaande twaalf maanden gedaan. De meest veelvoorkomende delicten worden vaker door dezelfde ouders gepleegd. Ook blijkt dat de delicten die bij adolescenten vaker voorkomen overwegend licht van aard zijn. Niet-schoolgaande jongeren hebben in het algemeen vaker betrokkenheid bij delinquentie gemeld en hebben vaker gemeld bij zwaardere vormen van delinquentie betrokken te zijn geweest.

Met de resultaten van het onderzoek naar risico- en promotieve factoren is ondersteuning gevonden voor de *risk focused*, ecologische benadering in de criminologie en voor het meervoudigrisicomodel: jeugddelinquentie in Aruba wordt niet veroorzaakt door een enkele risicofactor, maar door een cumulatie van risicofactoren en het ontbreken van (voldoende) promotieve factoren in de verschillende domeinen van functioneren van de jongere. De kans op probleemgedrag en zware delinquentie neemt bij Arubaanse jongeren relatief sterk toe naarmate in meer domeinen sprake is van overwegend risicofactoren.

In het individuele domein zijn enkele factoren aangetroffen die een sterke relatie hebben met delinquentie en die de ontwikkeling van kinderen ernstig kunnen verstoren. Zo vertoont een aanzienlijk aantal jongeren in de leeftijd van 10-17 jaar in Aruba hinderlijk gedrag, emotionele

problemen of gedragsproblemen. Van deze factoren zijn zowel hinderlijk gedrag als gedragsproblemen sterk voorspellend voor delinquentie in Aruba. Hoewel middelengebruik weinig is gerapporteerd door Arubaanse jongeren, is in dit onderzoek een sterke samenhang aangetroffen tussen alcohol- en drugsgebruik en zware delinquentie. Deze individuele factoren hebben derhalve een sterke signaalfunctie.

Vanuit verdragsrechtelijk oogpunt is het van belang dat nader onderzoek wordt gedaan naar de oorzaken van de psychosociale problematiek aangezien psychosociale problemen jongeren in hun ontwikkeling belemmeren. Ingevolge artikel 6, IVRK moet het recht op fysieke gezondheid en op mentale, emotionele, cognitieve, sociale en culturele ontwikkeling van overheidswege worden gegarandeerd. Ingevolge artikel 24, IVRK hebben kinderen met psychosociale problemen recht op psychische hulp en dient de Arubaanse overheid zich proactief op te stellen om hun de toegang tot deze vorm van gezondheidszorg te bieden.

In het gezinsdomein zijn voornamelijk promotieve factoren aangetroffen. Gebleken is dat de gemeten gezinskenmerken (gezinssamenstelling, gezinsgrootte, hoge gezinsmobiliteit en lage sociaaleconomische status) geen relatie hebben met delinquentie. Deze resultaten wijken af van bevindingen uit internationaal onderzoek. Kinderen in Aruba ervaren daarnaast in het algemeen een autoritatieve opvoedingsstijl van hun ouders, hetgeen een promotieve factor is voor delinquentie. Waar Arubaanse ouders en kinderen wel mee te maken hebben, is de discrepantie tussen een traditioneel kindbeeld en de rechten en behoeften van de moderne, opgroeiende jeugd. Deze resultaten impliceren dat preventiebeleid zich in dat opzicht niet zwaar op gezinsondersteuning behoeft te richten. Echter, aangezien opvoeding tijdens de adolescentie wel samenhangt met delinquentie in Aruba, dient er voldoende opvoedingsondersteuning aanwezig te zijn wanneer zich risico's voordoen in dat domein. Daarnaast dienen ouders te worden ondersteund bij de bijstelling van het traditionele kindbeeld dat nog in de Arubaanse maatschappij bestaat.

Uit het onderhavige onderzoek is gebleken dat de Arubaanse kinderen het niet gemakkelijk hebben in de school. Vooral leerlingen op de basisschool vertonen aanmerkelijk meer psychosociale problemen dan bijvoorbeeld hun leeftijdgenootjes in Nederland. Bekend is dat kinderen met psychosociale problemen zich minder goed kunnen ontwikkelen en dat een zwakke binding met de school een sterke relatie heeft met probleemgedrag. Een link met de feitelijke output van het onderwijs is snel gemaakt: Arubaanse kinderen zitten in vergelijking met hun Nederlandse leeftijdgenootjes structureel in lagere opleidingsniveaus en driekwart van de beroepsbevolking van Aruba heeft een lbo-opleiding. De lage schoolprestaties in Aruba duiden op onderprestatie: kinderen kunnen zich niet ontwikkelen tot hun volste potentieel (art. 6 en 29, IVRK). De oorzaak van onderprestatie kan zijn gelegen in het kind zelf (waarbij in Aruba vooral de taalachterstand en de hoge mate van emotionele en gedragsproblemen opvallen), maar ook in het schooldomein (waarbij vooral de lage onderwijs-output opvalt).

Een aanzienlijk deel van de jongeren in Aruba heeft ongestructureerde vrijetijdsactiviteiten. Deze vormen een risicofactor voor delinquentie, terwijl ook is gevonden dat de factor gestructureerde vrijetijdsactiviteiten in het weekeinde in Aruba een promotieve factor is. Eén op de vijf jongeren meldt in het afgelopen jaar helemaal geen vrijetijdsactiviteiten te hebben gehad. Deze factor heeft in Aruba echter geen relatie met delinquentie. Deze resultaten hebben belangrijke beleidimplicaties, vooral nu is gebleken dat jongeren behoefte hebben aan (meer) gestructureerde vrijetijdsactiviteiten en uit het IVRK volgt dat lidstaten het recht van het kind op deelname aan het culturele

en artistieke leven zullen respecteren en bevorderen en dat zij passende en gelijke kansen dienen te bevorderen voor deelname aan culturele, artistieke, recreatieve en ontspanningsactiviteiten (art. 31, IVRK).

De mogelijkheid om risico- en promotieve factoren te identificeren biedt aanknopingspunten voor preventie in Aruba. Uit het onderzoek komt naar voren dat de preventie van jeugddelinquentie in Aruba vooral moet zijn gericht op het domein school en op de vrijetijdsbesteding. De hoge prevalentie van psychosociale problematiek onderschrijft het belang van voldoende professionele hulp en onderzoek naar de oorzaken van internaliserende problemen. Een vraagpunt is of deze internaliserende problematiek dezelfde oorzaken heeft als het fenomeen *rage* (externaliserende problematiek), dat in grote delen van het Caribisch gebied in hoge mate voorkomt. De resultaten die zijn aangetroffen in het schooldomein en de slechte onderwijsresultaten in Aruba wijzen op de noodzaak van onderzoek naar verbeteringsmogelijkheden van de schoolprestaties en van een grondige hervorming van het onderwijs.

Uit dit onderzoek is gebleken dat ontwikkelingscriminologische, pedagogische en juridische uitgangspunten met betrekking tot de benadering van jeugddelinquentie convergeren. De ratio dat het jeugdstrafrechtbeleid onderdeel moet zijn van integraal jeugdbeleid is gelegen in het feit dat het belang van ieder kind geldt, zonder discriminatie, en dat de belangen van het kind centraal staan. Dat betekent dat kinderen die zich schuldig maken aan delinquent gedrag moeten worden benaderd vanuit de gedachte dat de aanpak in het belang van het kind is en gericht is op zijn optimale ontwikkeling en integratie.

Hoewel er vanuit de juridische en verdragsrechtelijke benadering weliswaar bredere implicaties zijn voor een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie in Aruba kan – gebruikmakend van de ontwikkelingscriminologische en pedagogische uitkomsten van dit onderzoek – een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie in Aruba geconcretiseerd worden. Anderzijds kunnen juridische argumenten worden gebruikt om concrete maatregelen te beargumenteren of af te dwingen die voortvloeien uit het Verdrag voor de Rechten van het Kind. Een verdragsconforme benadering van jeugddelinquentie is daarmee in feite een juridische legitimatie voor de pedagogische/ontwikkelingspsychologische aanpak van gedragsproblemen.

Geconstateerd is dat na tien jaar medegelding van het IVRK de implementatie van de verdragsbepalingen in Aruba ver achterblijft. Mede omdat het Koninkrijk der Nederlanden als soevereine eenheid partij is bij het IVRK wordt in dit onderzoek een gezamenlijk optreden van de onderscheidenlijke landen bepleit, om te garanderen dat alle kinderen in de jurisdictie van het Koninkrijk op gelijke wijze in staat worden gesteld hun rechten te kunnen uitoefenen.

De opname van een constitutioneel vangnet voor de implementatie van verdragen in artikel 27 van het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden biedt nieuwe perspectieven voor de implementatie van het IVRK in Aruba. Met het oog op de komende rapportageplicht van het Koninkrijk aan het VN Comité voor de Rechten van het Kind (maart 2012) verdient het aanbeveling dat de landen op korte termijn een onderlinge regeling tot stand brengen, specifiek gericht op de implementatie van het IVRK.

Het gezamenlijk optreden van de landen van het Koninkrijk zal voorzien in de thans bestaande lacunes dat het Nederlandse mensenrechtenbeleid uitsluitend is gericht is op Nederland en op het

buitenland en dat Aruba en de andere Caribische landen geen onderdeel uitmaken van de internationale kinderrechtenbeweging. Dit impliceert dat de Caribische landen in de gelegenheid worden gesteld actief te participeren in VN-verband en in de internationale kinderrechtenbeweging en dat de Permanente Vertegenwoordiging van het Koninkrijk bij de VN vanuit de gezamenlijke doelstelling en het gezamenlijke optreden actief de belangen van de Caribische landen gaat behartigen. Daartoe behoort ook dat in Koninkrijksverband, conform de aanbevelingen van het VN Comité, in voorkomende situaties passende en geschikte ondersteuning wordt verzocht aan organen van de Verenigde Naties en aan de Verenigde Naties gerelateerde instanties.

Summary

In this study we have examined the possible elements for the approach of juvenile delinquency in Aruba in a convention-compliant manner. Convention-compliant in this sense means that juvenile delinquency is approached in a manner that complies with the content and aims of the United Nations Convention on the Rights of the Child (CRC), which has been in force in Aruba since 2001. The interests of the child must, pursuant to the CRC, be a primary consideration in respect of everything that concerns the child. Signatories must create conditions that enable all children falling within their jurisdictions to develop both in full and harmoniously (articles 6 and 9, CRC). It is not in the child's interest to grow up in circumstances that could lead to an increased and serious risk of delinquency and other behavioural issues (article 3, CRC). A convention-compliant approach to delinquency consequently entails that the emphasis is on creating conditions for the optimum development of children, including the removal of risk factors that encourage problem behaviour and delinquency and reinforcing those promotive (beneficial) factors that can combat these. Such an approach (*children's rights-based approach*) corresponds with what is called an *evidence-based, early risk-focused* approach in criminology.

The possible elements of a convention-compliant approach to juvenile delinquency in Aruba were investigated by way of the following two questions:

- What is the prevalence and incidence of juvenile delinquency in Aruba (in which gender and age differences, disparities in education and the differences between non-delinquent, moderately delinquent and severely delinquent youths were examined)?
- What are the risk and promotive factors for juvenile delinquency in Aruba?

A measurement of juvenile delinquency in Aruba has not exposed an alarming situation. A little over half of the youths between 10 and 18 have at some time perpetrated one of the measured offences, and a total of 40 percent did so in the preceding 12 months. The most common of the offences are generally committed by the same perpetrators. It also emerged that the offences more commonly committed by adolescents are predominantly mild in their nature. Non-school going youths generally reported they were more frequently involved in acts of delinquency and said they more likely to be involved in more serious acts of delinquency.

Support has been found, through the results of the study into the risk and promotive factors, for a risk-focused, ecological approach in criminology and for the plural risk model – juvenile delinquency in Aruba is not due to one single risk factor, but rather to an accumulation of risk factors and the absence of (sufficient) promotive factors in the various domains of functioning of the youth. The chance of problem behaviour and severe delinquency amongst Aruban youth increases relatively dramatically in accordance to the degree to which paramount risk factors are at issue in multiple domains.

In the individual domain, a number of factors were encountered that are closely related to delinquency and that can severely disrupt the development of children. For example, a considerable number of youths between the ages of 10 and 18 in Aruba demonstrate objectionable behaviour,

emotional issues or behavioural issues. Of these factors, both objectionable behaviour and behavioural issues serve as good predictors for delinquency in Aruba. Although the Aruban youths reported little drug-use, a strong connection was encountered in this study between alcohol- and drug-use and severe delinquency. These individual factors consequently serve as warnings.

From the point of view of the convention, it is important that further studies are conducted into the causes of the psychosocial problems, given that psychosocial problems can hamper youths' development. Pursuant to article 6 of the CRC, the right to physical health and to mental, emotional, cognitive, social and cultural development must be guaranteed by law. Article 24 of the CRC meanwhile states that children suffering from psychosocial issues are entitled to psychological help and that the Aruban authorities must act proactively in offering them access to this form of healthcare.

Primarily promotive factors were encountered in the family domain, and it emerged that the measured family characteristics (composition, size, high degree of family mobility and low socioeconomic status) bear no relation to delinquency. These results deviate from the findings of international studies. Moreover, children in Aruba are generally subject to being raised by their parents in an authoritative style, which is a promotive factor when it comes to delinquency. What Aruban parents and their children do become embroiled in is the discrepancy between a traditional image of the child and the rights and needs of the modern and growing child. These results imply that preventative policy does not, in this context, have to focus excessively on family support. However, in view of the fact that child-raising during the period of adolescence is related to delinquency in Aruba, sufficient child-raising support must be available if such risks are present in this domain. Furthermore, parents must be supported when it comes to adapting the traditional image of the child that still exists in the society.

It has emerged from this study that life is not easy for Aruban children, and this includes schools. Pupils at primary school, in particular, exhibited considerably more psychosocial issues than, for example, their peers in the Netherlands. It is known that children with psychosocial issues struggle to develop and that a weak association with school is strongly related to problem behaviour. It is easy to link this to the actual output of educational institutions – Aruban children structurally occupy lower education levels than their Dutch peers, and three-quarters of the working population of Aruba are graduates of a technical school. Poor educational performance in Aruba indicates an underperformance – children are unable to develop to their fullest potential (articles 6 and 29, CRC). The cause of this underperformance might be found in the child (in this regard, the language deficiency and the high degree of emotional and behavioural issues are particularly notable in Aruba), but might also be found in the school domain (where the primary education output is particularly notable).

A considerable segment of youths in Aruba engage in unstructured leisure activities, which constitute a risk factor for delinquency, while it was also found that the factor of structured leisure activities in the weekend are a promotive factor in Aruba. One in five Aruban youths stated that they engaged in no leisure activities whatsoever in the preceding year. However, in Aruba this factor is not related to delinquency. These results have significant implications with regard to policy, especially in view of the fact that it has become evident that youths require (more) structured leisure activities and that it follows from the CRC that States Parties shall respect and promote the right of the child to participate fully in cultural and artistic life and shall encourage the provi-

sion of appropriate and equal opportunities for cultural, artistic, recreational and leisure activity (article 31, CRC).

The opportunity to identify risk and promotive factors provides for reference points in respect of prevention in Aruba. The study highlights that the prevention of juvenile delinquency in Aruba must primarily focus on the school domain of education and recreation. The high prevalence of psychosocial issues underscores the importance of adequate professional help and research into the causes of internalising problems. One question to ask here is whether the internalising issues have the same causes as the phenomenon of *rage* (externalising issues) that is evident to a high degree in large parts of the Caribbean region. The results encountered in the school domain and the poor educational performance in Aruba point to the necessity of research into opportunities for improving school performance and a comprehensive overhaul of the education system.

The study has shown that developmental criminological, educational and legal points of departure converge in terms of an approach to juvenile delinquency. The rationale that juvenile criminal law should be a part of integral youth policy lies in the fact that the interest of every child is applicable, sans discrimination, and that the interests of the child must be the central point of focus. This means that children that are guilty of delinquent behaviour must be dealt with from the concept that tackling the issue is in the interest of the child and aims to develop and integrate that child to an optimum degree.

While there may be broader implications, from the legal approach, for a convention-compliant approach to juvenile delinquency in Aruba, a convention-compliant approach to juvenile delinquency can – using the developmental criminological and educational results of this study – be specified. On the other hand, legal arguments can be used to justify or compel measures that arise from the Convention on the Rights of the Child. A convention-compliant approach to juvenile delinquency thus in reality becomes a legal legitimisation of the educational/developmental psychological approach to behavioural problems.

It has been established that, after a decade as a signatory to the CRC, the implementation of the convention's provisions is lagging far behind in Aruba. In part because of the fact that the Kingdom of the Netherlands is a single sovereign signatory to the CRC, joint action on the part of the distinct nations is favoured in this study, in order to guarantee that all children under the jurisdiction of the Kingdom are rendered able, in an identical manner, to exercise their rights.

The inclusion of a constitutional safety net for the implementation of conventions in article 27 of the Charter for the Kingdom of the Netherlands provides fresh perspectives for the implementation of the CRC in Aruba. With due regard for the upcoming obligation on the part of the Kingdom to report to the United Nations Committee on the Rights of the Child (in March 2012), it is highly recommended that the nations shortly institute a common scheme that aims specifically at implementing the CRC.

Collective action on the part of the nations of the Kingdom shall fill the presently extant gaps that place the focus of Dutch human rights policy exclusively on the Netherlands and on other countries, and that Aruba and the other Caribbean nations are not a part of the international children's rights movement. This implies that the Caribbean nations are given the opportunity to actively participate in a UN context and in the international children's rights movement, and

that the Kingdom's permanent UN representation shall actively work for the interests of the Caribbean nations from the perspective of the common objectives and actions. A part of this is also that, within the context of the Kingdom and in accordance with the recommendations of the UN Committee, fitting and suitable support is requested from UN organs and UN-related bodies with respect to these scenarios.

Dankwoord

Dit proefschrift kon tot stand komen dankzij de medewerking van een groot aantal personen en instanties en de participatie en het geduld van 1077 jongeren in Aruba. Mijn dank gaat in de eerste plaats naar hen uit: dankzij jullie is inzicht gekregen in de aard, omvang en achtergronden van jeugddelinquentie.

Begeleider van het eerste uur is prof. mr. Jaap E. Doek. Voor de module jeugdrecht uit mijn eind-doctoraal aan de Universiteit van Utrecht was Jaap ‘verplichte literatuur’. Toen kon ik nog niet bevroeden dat hij mij zo’n twintig jaar later, in zijn functie als voorzitter van het VN Comité voor de Rechten van het Kind, zou inspireren tot het onderhavige onderzoek. Dat gebeurde tijdens het eerste internationale congres van Child Helpline International in 2005, dat ik als voorzitter en medeoprichter van de Arubaanse Kindertelefoon bijwoonde. Jaap bevestigde daar tijdens zijn inleiding wat ik aan de Kindertelefoon al enkele jaren had beluisterd, namelijk dat er nog een te grote discrepantie is tussen het bestaan en de praktijk van kinderrechten. Kinderen krijgen niet wat hun ingevolge het IVRK toekomt. Daarenboven worden hun de gevolgen daarvan (zoals verstoorde ontwikkeling, gedrags- en leerproblemen, jeugddelinquentie) ook nog eens aangerekend. Tot mijn spijt staat Jaap om formele redenen in het voorwerk aangeduid als copromotor: vanwege het emiraat komen Jaap geen promotierechten meer toe. Materieel (als jurist vind ik dit het beste onderscheid) is Jaap degene die dit onderzoek haar richting heeft gegeven, ook door steeds de nadruk te blijven leggen op de verdragsconforme aanpak.

Algauw werd duidelijk dat het voor een onderzoek naar een verdragsrechtelijke benadering van jeugddelinquentie in Aruba vooral van belang was om over betrouwbare gegevens te kunnen beschikken. Dat het daaraan ontbrak was tien jaar daarvoor al vastgesteld door prof. dr. Peter H. van der Laan, toen nog in zijn hoedanigheid als onderzoeker bij het WODC. Peter bleek bereid om als mede-promotor op te treden en daarmee heeft het onderzoek uiteindelijk een extradisciplinair karakter gekregen. Peter was voorzitter van de begeleidingscommissie van de Jeugdmonitor Zelfgerapporteerde Jeugdcriminaliteit van het WODC en raadde mij aan een dergelijk zelfrapportageonderzoek in Aruba uit te voeren. Gebruik van die vragenlijst had twee voordelen, zo overtuigde hij mij: hierdoor zou het niet alleen mogelijk worden het jeugdcriminaliteitsbeeld van beide landen te vergelijken, ook zou door de vele vragen omtrent de domeinen van functioneren van de jongeren inzicht worden verkregen in de achtergronden van jeugddelinquentie in Aruba.

Vervolgens werd duidelijk dat de kosten van het onderzoek behoorlijk zouden oplopen. Als buitenpromovenda, afkomstig van Aruba, bleek het onmogelijk om voor enige subsidie in binnen- en buitenland aanmerking te komen. Vandaar dat de Stichting Maatschappij & Criminaliteit (SMC) is opgericht, waarbij ik zoals altijd kon rekenen op de ondersteuning, inzet en vriendschap van Altagracia Chapman-Cham MBA en mr. Albert Braamskamp, die sindsdien ook functioneren als bestuursleden van de stichting en bij alle facetten van het onderzoek betrokken waren en (vaak ook morele) ondersteuning gaven. SMC houdt zich inmiddels met veel meer zaken bezig dan het jeugdonderzoek en is in de Arubaanse samenleving en internationaal actief op het gebied van

educatief materiaal, vooral gericht op een veilige samenleving en het bestrijden van geweld tegen kinderen.

Met de oprichting van SMC was het mogelijk was om lokaal fondsen te werven ten behoeve van de uitvoering van wat de *Youth Lifestyle Survey Aruba 2007* is gaan heten. In dit verband ben ik de directeur, Jan Veneman, en het bestuur van de Stichting CEDE Aruba bijzonder erkentelijk voor het in mij gestelde vertrouwen door een substantiële subsidie toe te kennen, waardoor het onderzoek daadwerkelijk kon worden uitgevoerd. Ook de *Aruba Way Foundation* heeft een belangrijke startsubsidie gegeven.

Bij de aanpassing van de vragenlijst en voorbereiding van de uitvoering van de *Youth Lifestyle Survey Aruba 2007* is de hulp van het CBS, drs. ing. Martijn Balkestein en zijn team van groot belang geweest. We konden bij de voorbereiding – maar ook later bij de analyses van de gegevens – onbeperkt een beroep doen op dr. Andre van der Laan en drs. Martine Blom van het WODC, de samenstellers van de vragenlijst die voor een belangrijk deel ook in het Arubaanse onderzoek is gebruikt.

Samen met het CBS is een pilot uitgevoerd, die principiële inzichten heeft opgeleverd die noodzakelijk waren voor het welslagen van het onderzoek. Het CBS heeft voor het eigenlijke onderzoek voorts de steekproef getrokken uit het Bevolkingsregister van Aruba en topografische kaarten gemaakt die de enquêteurs behulpzaam waren bij het vinden van de adressen van de respondenten. Drs. Marita van Langen (Universiteit van Amsterdam) heeft als stagiaire verslag gedaan van de pilot en heeft in een later stadium geparticipeerd in de leiding van het veldwerk, dat mede dankzij haar inzet in eigen beheer door de SMC kon worden uitgevoerd. De survey werd in korte tijd uitgevoerd door twintig enthousiaste enquêteurs onder begeleiding van Olga Zaandam-Buckley en Marita van Langen en met de steun van Madeline Doulabi-Ridderstap, directeur van de Kinder telefoon.

Dieter Verhue van Bureau Veldkamp heeft gezorgd dat de verkregen gegevens werden omgezet in een SPSS-bestand.

In dit stadium van het onderzoek is prof. dr. Geert Jan Stams bij mijn promotie betrokken geraakt, wat is uitgemond in het medepromotorschap. Samen met Marita van Langen heeft Geert Jan mij begeleid bij het kwantitatieve gedeelte van het onderzoek, waarvoor zij meer dan graag naar Aruba afreisden. Voor mij was dit deel van het onderzoek een bijzondere uitstap naar de discipline van de gedragswetenschappen.

Wie ook naar Aruba afreisden waren Claire van Zuiden en Sanne Stikkel, die in het kader van hun stage voor de vakgroep Forensische Orthopedagogiek van de Universiteit van Amsterdam aanvullend onderzoek hebben gedaan naar resp. de geregistreeerde jeugdcriminaliteit en de maatschappelijke context van kinderen en jongeren in Aruba.

Bijzonder veel dank ben ik verschuldigd aan Peter van der Voort, documentalist van het NSCR: onvermoeibaar heeft hij mij voorzien van alle mogelijke literatuur, die hij vaak ook nog eens moest opsporen aan de hand onvolledige gegevens. Zo de documenten niet als PDF werden gemaild, lagen ze op me te wachten bij mijn geregelde bezoeken, tezamen met koffie en vaak ook lunch.

Dank ook aan David Chapman, voor zijn computeradviezen, fotografie en etentjes: I could (and can) always count on your and Grace's support!

Vele andere vrienden, bekenden, collega's en functionarissen in Aruba en in Nederland hebben mij de afgelopen jaren ondersteund, geholpen en gestimuleerd en op gezette tijden en in verschillende stadia van het onderzoek teksten gelezen en van commentaar voorzien.

Veel dank, aan allen die mij hebben geholpen, ook voor het geduld.

De laatste delen van dit proefschrift zijn ingeklopt aan de keukentafel van mijn zusje Nancy van der Wal in Curaçao, die in januari 2011 aan haar eigen beproeving is begonnen: genezen van borstkanker, en aan de eettafel van Gerda Lucas-van der Wal, mijn tante maar in de praktijk mijn oudere zus. Het leeuwendeel kwam tot stand achter mijn eigen bureau, in het looppad tussen de koelkast en de slaapkamer van mijn dochter Tessa, die mij in haar proces van voortdurende foudrage regelmatig toevoegde: Zit je nu alweer achter de computer?

Dit proefschrift wil ik opdragen aan deze drie sterke vrouwen in mijn leven: Nancy, Gerda en mijn dochter Tessa.

Curriculum vitae

Hellen A. van der Wal is in 1958 in Leeuwarden geboren en is getogen in Aruba. Na afronding van de middelbare school in 1976 studeerde ze Journalistiek (1979) en Strafrecht (1990) in Utrecht.

Ze werkte in Nederland van 1983 tot 1990 als redacteur/producer van het schriftelijk materiaal bij multimediale cursussen voor het volwassenenonderwijs voor de Stichting Televisie Academie (TELEAC). In 1990 ging zij terug naar Aruba, waar zij verschillende functies heeft vervuld binnen het Ministerie van Justitie, zoals wetgevingsjurist, hoofd beleid Directie Openbare Orde en Veiligheid, beleidsadviseur van de minister van Justitie en hoofd beleidsstaf van het Korps Politie Aruba. In 2004 is zij benoemd tot secretaris van de Raad van Advies, een onafhankelijk Hoog College van Staat dat regering en Staten adviseert over wetgeving en vraagstukken van constitutionele aard.

Hellen van der Wal zet zich al geruime tijd in voor de rechten van het kind. In 1999 was zij medeoprichter van de Stichting Arubaanse Kinder- en Jeugdtelefoon, van welke stichting zij tien jaar voorzitter is geweest en sindsdien bestuurslid. In 2007 werd zij gekozen tot *Caribbean Representative* in de *NGO Advisory Council for follow up to the UN Secretary General's Study on Violence Against Children*.

In 2005 richtte zij de Stichting Maatschappij & Criminaliteit op, ten behoeve van wetenschappelijk onderzoek en de ontwikkeling van educatief materiaal en projecten op het gebied van veiligheid en preventie. Deze stichting heeft ook de *Youth Lifestyle Survey Aruba 2007* uitgevoerd en gefinancierd, welk onderzoek het empirische deel vormt van haar promotieonderzoek naar de elementen van een verdragconforme benadering van jeugddelinquentie, dat zij als buitenpromovenda van 2006 tot 2011 heeft uitgevoerd.

Colofon

Jeugdigen in Aruba: hoe worden ze (niet) delinquent?

Empirisch gebaseerde voorstellen voor de aanpak van jeugddelinquentie in overeenstemming met het IVRK

© Hellen A. van der Wal

ISBN 978 90 8850 242 2

NUR 821

Foto omslag
David Chapman

Omslagontwerp
Merel van Dam, Uitgeverij SWP

Vormgeving binnenwerk
Redactie bureau Ron Heijer, Markelo

Uitgever
Paul Roosenstein

Een publicatie van © 2011 Caribpublishing BV, Curaçao
Informatie: office@caribpublishing.com
Caribpublishing BV
Kaya (Jombi) Mensing 27-a
Zeelandia – Curaçao
www.caribpublishing.com